

A. FONSECA

DIALECTICARUM

17

INSTITVTI
ONVM DIALECTICARVM
LIBRI OCTO.
AVTORE.
PETRO AFONSECA EX SOCIETATE IESV.

En el Coll. de la Real de la Universidad de Salamanca

Cum privilegio Regio ad quinquennium, & cum
facultate ordinarij, & Inquisitoris.

OLYSSIPPONE.

Apud hæredes Ioannis Blauij. Anno. 1564.

Estã taxado a noue vintês o volume.

33364

PRAEFATIO.

PETRVS AFONSE CA
LECTORI S.

Ad inops fuit politioris Literaturæ superior ætas, vt cum omnes, qui Philosophiæ studia cōsectabantur, Aristotelici haberi vellent, paucissimi essent, qui Aristotelem euoluerent. Arbitrabantur enim Aristotelicam doctrinam planius, & expeditius in summalis quibusdam, ac quaestionibus, quas diligentiorum industria pepere- rat, quàm in suo autore contineri. Sed quanquam magna ex parte id verū sit, nō est tamen obscurum quantam iacturam fecerit Philosophia, ex quo hæc docendi, discendiq; cōsuetudo probari cæpit. Quotus enim quisq; est, qui grauem illam antiquorum eruditionem hisce riuulis contentus, non dico consequi, sed aliqua ex parte imitari possit? Hoc cum animaduerneret nostra hæc Conimbricensis Academia, aliarum quarundam recenti exemplo & instituto ducta, eam docendi rationem ab ipsis veluti in cunabulis sequuta est, vt in explicandis libris Aristotelis omne studium, & operam collocandam existimaret. Quo autem ex ea re vberior fructus perciperetur, prudenter statuit, vt ea quotidie præceptores dictarent discipulis, quæ de re, quam explicassent, vel grauisissimi autores optimè dixissent, vel ipsi Marte suo addenda esse iudicassent. Verum hæc docendi ratio, & si longè melior, & vtilior, quam illa superior habebatur, tamen ob assiduum scribendi laborem, incredibilem discipulis (vt de præceptoribus taceam) molestiam, difficultatemq; afferebat. Tempus etiam, quod in docendo, ac disputando vtilis poni potuisset, non sine magno incommodo in dictando consumebatur. Vnde illud euenire necesse erat, vt nec libri omnes, qui in curriculo Philosophiæ numerantur omnino absoluerentur, nec tam frequens esset, tamq; diuturna, quam optabamus, disputandi exercitatio. Vt ergo & labori discipulorum consuleretur, & iactura, qualiscumq; erat, studiorum Philosophiæ refarciretur, statuerunt Præpositi Societatis nostræ, cui Regium hoc liberalium arti-

PRAEFATIO.

um Gymnasium nono ab hinc anno à christianissimo Rege Ioânè tertio traditum est, vt ego, quòd in profiteda Philosophia aliquot annos posuissèm, qua possem breuitate, & perspicuitate eos libros Aristotelis exponerem, qui auditoribus Philosophiæ explicari consueuerunt. Fore enim existimabant, vt hac ratione, & meâ diligentia, & typographorum opera, non modò discendi labor minuere-
tur, sed aliquid etiam ad hæc studia lucis, & vtilitatis accederet. Ego vero cum mei tenuitatem ingenij non profus ignorarem, quântum obedienti fas fuit, hoc onus, quod meis humeris impar esse sentiebam, recusare conatus sum. Verùm illi, in quorù ego voce Christum agnosco, studio iuuandi alios commoti, meâ potiùs facultatis, seu (vt verius loquar) imbecillitatis periculum facere, quam vllam officij occasionem prætermittere voluerunt. Quia igitur impositum mihi onus rejicere non possum, dabo quam diligentissimè operam, vt, quod in me est, si non aliorum votis satisfecero, certè eorum, quibus meâ vitæ rationem commisi iussui non desim. Interim tamen dum commentarios in Aristotelem, Porphyrijq; Isaogen conscribo, has Dialecticas institutiones, cum vt fidei nostræ pignus, tum verò vt necessarias ijs offero, qui intra limina Philosophiæ recipi cupiunt. Id enim negari non potest, Aristotelem alioquin disertissimum ita de industria, (quo tarda nimirum ingenia exerce-
ret), suam sententiam plurimis in locis occulisse, vt præceptoribus Dialecticæ necesse sit, non ante ad explanationem librorum eius accedere, quàm totius Dialecticæ adumbratam imaginem discipulis proponant. Sic enim fit, vt omnibus partibus Dialecticæ, quasi radio descriptis, multo planius & facilius ea, quæ ab illo dicuntur intelligantur. Nec tamen hi octo libelli eo consilio à me scripti sunt, vt ante Porphyrij institutione omnes explicentur (scio enim id commodè fieri non posse) sed vt necessarijs, ac præcipuis quibusq; initio expositis, reliqua in alium locum differantur. Satiùs namq; est si nonnulla ex tribus primis mèsibus, quos vtiliter Academia nostra in huiuscemodi primis institutionibus ponere consuevit, supersint, quàm vt pars aliqua in hac totius Dialecticæ descriptione desideretur, aut certè breuior sit tractatio, quàm vt perspicuitas & vtilitas patiantur. Possunt itaq; sex primi libri.

PRAEFATIO.

libri à Calendis Octobris ad diem Natulè domini explicari: reliqui in eam anni partem differri, in qua studia ob immodicos calores remissiora esse solent. Ita enim fiet, vt sex illi aditum aperiant ad librum Categoriarum Aristotelis, ad libros d Interpretatione, deq; priori resolutione (qui, vt equidem spero, excusis commetarijs, distandiq; lentitudine præcisa ad Calendas vsq; Iulias enarrari poterunt) extremi autem duo ad libros de posteriori resolutione, Topicorum, & Elenchorum, qui à studiorum instauratione inchoabuntur, viam muniant. Eo autem libentiùs hoc quasi integrum Dialecticæ corpus confeci, quod videam multos præclari ingenij iuuenes ab humanioribus literis ad iuris peritiam statim commigrare, qui, si vel hac institutione priùs imbuantur, multo maiores facturi sint in illis literis progressus. Faxit Deus opt. Max. vt noster hic labor, qui in eius gloriam, & multorù vtilitatem confertur, & ipsi gratus sit, & profit omnibus, qui in bonis literis institui volent.

ARGUMENTVM.

ARGUMENTVM

in omnes libros.

Primus liber propositis ijs, à quibus quasi fundamentis totius artis constitutio surgit, expli- cataq; natura nominis, & verbi, quæ sunt apud Dialecticum prima orationis elementa, eas no- minum & verborum nuncupationes exponit, quæ crebrius vsurpantur. Secundus disponit no- mina omnia, & verbain quasdam veluti classes, quæ prædicamenta appellantur, ex positis primum, genere, specie, Differentia, Proprio, & Accidente, quibus ignoratis prædicamenta intelligi nullo modo possunt. Tertius agit de oratione, eiusq; for- mas, ad coniunctas vsq; enunciationes persequitur: nec omnino eas, quæ expositione indigent prætermittit. Quartus ad diuidendi ratio- nem totus confertur. In quinto de definitione disseritur. Sextus ex- plicata imprimis consequentiarum vi & natura, argumentatione, eiusq; quatuor prima genera pertractat, Syllogisimum, Enthyme- ma, inductionem, & exemplum. Quæ in parte non tantum peritia iudicandi de apta, & vitiosa argumentatione traditur, sed etiam o- stenditur generalis quædam ad medium, argumentum inuenien- dum via. Septimus agit de demonstratione, ac syllogismo Dialecti- co. Quorum causa locos commonstrat, è quibus omnia argumento- rum genera depromi possint. Tum disserit de ordine. Sic enim A- ristoteles eam indicij partem appellat, qua argumentorum inter se dispositio continetur. Octauus tandem explicat fallaces syllogif- mos (Pseudographum ille, & Sophisticum nominat) vt Dialecti- cus expedite intelligat quomodo eludendæ sint sophistarum captio- nes. Quod vt commodius fiat, ea, quæ recentiores de vsu nominũ (quam suppositionem vocant) deq; alijs quibusdam nominum af- fectionibus vtiliter tradiderunt, moderatè adiungit.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER PRIMVS.

De necessitate, nominibus, & natura huius Artis. Caput. I.

VM omnis doctrina, quæ ratione perficitur, differendo (id est, ex notis ignotum aliquid oratione patefaciendo) tradatur: in differendo autem multi errores contingant: necessario ars aliqua querenda fuit, quæ aptas differendi formas ostenderet, ne falsa doctrina pro vera aliquando obreperet. Hanc artem, qui primi inuenerunt Dialecticam nominarunt: postea veteres Peripatetici Logicam appellauerunt. Et recte quidem utriq;. Nam Dialectica dicitur Latine differendi ratio siue doctrina. Quod enim Grecis est $\delta\iota\alpha\lambda\epsilon\iota\tau\iota\kappa\omicron\varsigma$ vnde hoc nomen ducitur, idem est Latinis differere. Eadem nominis interpretatio, vel Cicerone authore in Logica verbum conuenit. Obscura, inquit, questio est, quam $\pi\epsilon\lambda\lambda\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ appellant: totaq; est Logicæ, quam rationem differendi voco. Quinetiam eadem oratio facile, & expedite naturam huius artis ex proprio fine declarat. Nam & si ipsum differendi opus omnibus disciplinis commune est (omnes siquidem ignorationem aliquam ex notis, &

A confessis

1. post. 1. &
1. me. a. 7.
text. 48.

Cur hæc ars
necessaria.

Refert hoc
Boët. ad
Top. Cicc.

Notatio no
minū huius
artis.

Lib. de Fato

Universitas de Deusto

Finis proprius huius artis.
Alber. Mag. in Porphy. tracta. Definitio Dialectica.

Plato. 7. de Repub.
D. August. 3. contra Academ. et. 2. de ordi.
Cice. de claris orat.

I
INSTIT. DIALECT.
confessis depellant) docere tamen quoniam modo differendum sit, ad eamq. rem communes leges, ac precepta tradere, hoc sibi Dialectica ut proprium finem, quo à cæteris distinguitur, vendicavit. Aptissimè igitur definitur Dialectica Differendi doctrina, quasi Ars, quæ docet omnes formulas differendi, hoc est, incognita ex cognitis oratione patefaciendi. Hinc fit ut non sine causa dixerint gravissimi authores, hanc unam facultatem cæteris omnibus formandis artibus esse necessariam: quam proinde alius apicem disciplinarum: alius disciplinarum disciplinam, alius & artium maximam, & lucem omnium appellare non dubitat. Prescribit siquidem omnes differendi modos, quibus quæq. doctrina comparatur, ac continetur, ut dictum est.

Definitionem Dialecticæ ex Topicis desumptam non convenire in totam hanc artem.

Caput. 2.

Sed aliquis fortasse parum attentè ingrediens, in ipso statim lumine offendet, dicetq. eam, quam nos tradidimus Dialecticæ definitionem, non esse Aristotelicis probandam, quòd alia circumferri soleat ex initio Topicorum Aristotelis in hunc modum desumpta, Dialectica est methodus, siue ars ratiocinandi de quacunq. questione proposita ex probabilibus. Occures tamen Aristotelis consilium

Obiectio.

1. Top. 1.

Dilutio.

filium non esse, ut ex loco citato eliciatur totius Dialecticæ definitio (cum alibi asserat ad Dialecticam pertinere ut agat de omnibus syllogismis, hoc est, ut sit generalis quedam ars ratiocinandi, siue ex probabilibus argumentis, siue ex necessarijs) sed ut de promatur inde definitio cuiusdam partis, quæ, quia usu frequentissima est, suo quasi iure nomen totius artis velut proprium sibi vendicat. Itaq. definitio illa, quam tradidimus, quasi totius artis generalis definitio amplectenda est.

De subiecto Dialecticæ
Caput. 3.

Ex his facile intelliges, subiectum attributionis Dialecticæ (ad quod nimirum tota eius consideratio refertur) esse orationem, qua incognitum ex cognitis aperitur. Namq. in hac una tradenda, & explicanda, omnis Dialecticorum cogitatio, curaq. consumitur, ut ex dictis apertum est. Hanc Cicero, quasi aliud agens, Orationem Philosophorum appellat, ea de causa (ut arbitror) quòd Philosophis sit familiaris, ac penè propria. Alio vero loco Varronis personam sustinens, ut eam à perpetua, & fusa Oratorum oratione distinguat, vocat Orationem ratione cõclusam, præsertim quia nihil est adeò proprium rationi, quàm ut ex notis ad ignota progrediatur. Non desunt quoq. ex re-

1. Rhet. ad Theod. 1.

Subiectum Dialecticæ.

In Oratore ad Brutum.

Academ. secundæ adit. lib. 1.

centioribus, qui Modum sciendi appellandam putent. Verum priores duae nuncupationes nonnihil obscuritatis habent: tertia, si sciendi verbum proprie accipiatur, astrictior est, quam res, quae significatur. Neque enim omnis oratio, quae ex notis ignotum aliquid patefacit, scientiam parit, cum saepe opinionem, aut quamdam aliam cognitionem efficiat. Ut ergo sequentia cum superioribus consentiant, simulque astrictior, ac planior sit nuncupatio, percommode vocari potest Differendi modus. Qua vero ratione Argumentatio, aut Syllogismus recte dicatur subiectum Dialecticae, Paulo post dicemus.

Differendi modus.

Cap. 5.

De tribus generalibus differendi modis, tribusque primis Dialecticae partibus. Caput. 4.

Res autem sunt generales differendi modi, qui deinde in alios, atque alios minutius conciduntur: Diuisio, inquam, Definitio, et Argumentatio. His enim tribus quasi instrumentis omnis cognitio rei incognitae ex notis, ac perspicuis, conquiritur. Nam diuisio tanquam diligens quaedam exploratrix, omnia rerum genera, et partes singulorum excurrens, totam entis confusionem explicat. Tum deinde exploratis ita omnibus, et quasi ante oculos positis, accedit definitio veluti lumen ad singula illustranda, quae cum doceat, quid quaeque res commune

Diuisione, definitione, et argu omnis cognitio comparatur

habeat cum caeteris, quid sibi proprium, et peculiare, naturam, cuiusque suis finibus circumscribit. Ad extremum argumentatio multo efficacior superioribus, quid praeterea cuique conueniat, apta ratione concludit. Ex his tribus instrumentis, quibus tres primae partes dialecticae respondent, duo tantum posteriora posuit Aristoteles primo Metaphysicorum libro, cum dixit, omnem disciplinam, aut demonstrationem (id est argumentationem) aut definitionem comparari. Diuisionem vero, et si alio loco quendam cognoscendi modum esse non negauit, tamen non tantum in ea momenti esse credidit, ut ipsam faceret unum per se comparandae disciplinae instrumentum. Quam obrem ad definitionem, cui materiam subministrat, videtur eam reuocasse. Planius certe hac in re locutus est Plato, qui diuisionem quasi diuersum differendi modum a caeteris distinxit. Hinc Cicero Epicurum inscitiae coarguens, quod nullam Dialecticae partem attigerit, eandem hanc, quam nos generalem tradimus modorum differendi diuisionem, plane significauit. Iam in altera, inquit, Philosophiae parte, quae est quaerendi, ac differendi, quae dicitur, iste vester plane, ut mihi quidem videtur, inermis ac nudus est: tollit definitiones: nihil de diuidendo, ac partiendo docet: non quo modo efficiatur, concludaturque ratio tradit. Hinc etiam Porphyrius, ut significaret Isagogem suam vniuersae Dialecticae conducere, dixit, eam non modo ad categoriarum doctrinam (in quo libro pri-

Duos tantum differendi modos posuit Arist. Cap. 7. text. 48. Idem aliter in Porphyrii tract. 2. post. 5.

Ut in Phaedro, Sophista, et ceteris 1. de finibus.

In praefatione.

ma omnium modorum desferendi elementa traduntur) sed etiam ad omnem definiendi, diuidendi, ac demonstrandi rationem cōferre. Hinc quoq. Diuus Augustinus, cum de origine artium loquitur, asserit, rationem definiēdo, diuidēdo, colligendo, non solum digessisse Gramaticam, sed etiam ob omni falsitatis irreptione defendisse, idq. sine presidio Dialecticæ, quam primo quasi partu edidisset, facere non potuisse: quasi in his tribus generalibus differēdi instrumentis edocendis posita sit formatrix omnium artium Dialectica. Ita ergo fit vt tres sint generales differendi modi, in quibus tradendis tres primæ Dialecticæ partes versantur.

Boët. in titio top. Cic.

Quòd Aristoteles solam tertiam Dialecticæ partem ex instituto tradiderit. Cap. 5.

Illud tamen animaduertendum est, Aristotelem ex his tribus Dialecticæ partibus solam tertiam ex instituto tradidisse. De diuisione siquidem, & definitione, nõ, nisi quatenus ad inuentionem argumentorum sunt utiles, disputauit. Hoc autem vel ea de causa fecit, quòd in definitione, ac diuisione, quod ad Dialecticum attinet, minus negocij esse credidit, quàm vt per se tractandæ viderentur, vel quia in sola argumentationis tractatione, quàm

Magnus Albert. in Porphy. tract. 1. 2. Post. 6. top. Cur Arist. de sola Argumentatione ex instituto disputet.

quàm ipse sibi quasi primo auctori arrogat, ex instituto laborandum sibi esse existimauit. Sæpius enim definiendi doctrinam à Socrate primùm traditam affirmat. Diuidendi rationem velut Platonis inuentum sæpe deprimit. At scientiam ratiocinationum, syllogismorum (ad quos cætera argumentationum genera reuocantur) adeò asseueranter sibi ascribit, vt se de syllogismis nihil omnino ab alijs accepisse affirmet, * sed sibi primùm, quòd eorum artem ingenti labore inuenerit, magnam gratiam deberi. Itaq. ex tribus generalibus differendi modis, solam argumentationem, atq. adeò solam ferè eius præcipuam formam, quæ syllogismus, ratiocinatione dicitur, tractandam suscepit Aristoteles. Quam tamen ita tractauit, vt non modo eas ratiocinationes, quæ ex necessarijs argumentis rem cōfirmant, sed etiam eas, quæ ex probabilibus verisimilibusue aliquid probant, diligentissime sit persequutus. Hinc fit, vt qui Dialecticam ea tantum ex parte, qua ab Aristotele tradita est, considerāt, merito asserāt, Dialecticæ subiectum esse Argumentationem, aut certè Syllogismum, ad quem reliquæ argumentationum forme rediguntur. Hac etiam ratione intelligendum est diuidi Dialecticam in partem inueniendi, ac iudicandi. Inuentio enim (vt authores huius diuisionis definiunt) est ratio exquirendi argumenta: Iudicium vero est doctrina accommodandi hæc ipsa ad propositum con-

1. meta. 6. et 13. meta. 4.

Vt 1. prio. 32 et. 2. post. 5. Socrates primus definiendi auctor, Plato diuidendi, Aristoteles ratiocinandi. * 2. elēch. ex tremis verbis.

Lib. post. Lib. top.

Quatenus subiectū Dialecticæ rectè dicatur Argumentat. aut Syllogismus. Alibi Mag. in Por. tract. 1. Scotus ibidē.

Universidad de Deust
Inuentionem,
& iudicium
ad doctrinā
Argumenta-
tionis perti-
nere.

INSTIT. DIALECT.

cludendum: quorum utrunq; ad tractationem argumen-
tationis pertinere luce clarius est. Quod si nomina inuen-
tionis, & iudicij latius accipiantur, quam ab authori-
bus huiusce diuisionis exponuntur, non dubium est, quin
ad totam Dialecticæ artem hæc diuisio aptari possit. Nā
sine inuentione, & iudicio generali significatione acce-
ptis, non solum argumentatio confici non potest, sed ne
ad top. Cice. vlla quidem definitio, aut diuisio: id quod Boëthius di-
ligenter aduertit. Verum de ijs, ut de cæteris, quæ de in-
ceps breuiter attingenda sunt, alio loco fusius disputa-
bimus.

De partibus, & ordine tractationis
Dialecticæ. Caput. 6.

Aris. 3. Rhet
ad Theod.
2. Plato in
Sophista.
D. August.
initio catego-
riarum. Am-
monius. Boë-
th. et D. Tb.
in primū pe-
ri herm.
† Lib. 1. & 2.
* Lib. 3.

QVia igitur diuisio, definitio & argumentatio hoc
commune habent, quod sint orationes, partes au-
tem orationis sunt nomen, & verbum (nam cætera om-
nia, quæ in oratione cernuntur, aut ad nomen, & ver-
bum reuocantur, aut potius supplementa orationis, &
colligationes partium eius, quam partes, putanda sunt)
primū nos de nominibus, ac verbis agemus, deinde* de
oratione, postea tria illa orationum genera, diuisionem,
inquam, definitionem, & argumentationem ita perse-
quemur

LIB. I.

5.

quemur, ut primo loco de diuisione, proximo* de defini-
tione, extremo† de argumentatione disseramus. Sic enim
& naturæ, & doctrinæ ordinem tenebimus, quorum
ille à minus perfectis ad perfectiora, hic à facillioribus ad
difficiliora paulatim progreditur. Nec verò aliquis à li-
teris, quæ minimæ sunt orationis particule, ordiendam
esse hanc tractationem putet, propterea quod natura in
rebus efficiendis à minimis ad maiora progrediatur.
Nam ut naturæ ordo in aliqua arte seruetur, non est
opus, ut sumatur initium ab ijs, quæ omnino, ac simpli-
citer minima sunt, sed ab ijs, quæ in ea arte sunt mini-
ma. Literæ autem, & si simpliciter sunt minimæ par-
tes orationis, tamen earum consideratio non pertinet ad
Dialecticam, sed ad Grammaticam. Ita non est cur à li-
teris, & non potius à nominibus, & verbis, ordienda
sit artis Dialecticæ tractatio. Hanc ergo de nominibus,
& verbis disputationem bipartitam faciemus. Priori
loco de nominum, & verborum varia nuncupatione di-
cendum est: proximè cogenda sunt omnia in decem quasi
classes (quæ κεντροποιæ, id est, prædicamenta ab Aristo-
tele dicuntur) ut facillè inueniri possint ad omnia orati-
onum genera struenda. De usu autem nominum, & ver-
borum, quem recentiores suppositionem vocant, deq; alijs
quibusdam eorum affectionibus ad finem harum institu-
tionum, quod commodius in eum locum differri vide-
antur, disseremus.

† lib. 4.
* lib. 5.
† lib. 6. 7.
& 8.
Ordo natu-
re.
Ordo doctri-
ne.
Obiectio.

Dilutio.

Hoc lib.

Lib. 2.

Lib. 8.

De

De quibus nominibus & verbis agendum sit. Cap. 7.

Nominum, & verborum tria sunt genera. quaedam mente fabricata, quaedam voce, alia scripta. Ea enim quae sunt in voce, sunt signa eorum, quae sunt in mente, & scripta eorum, quae in voce consistunt. Quanquam verò haec omnia ad Dialecticam pertineant (tradit enim Dialectica omnes differendi modos, qui non modo externa oratione, sed etiam interna perficiuntur) tamen ne tot genera nominum, & verborum confusionem in progressu pariant, de solis vocalibus agendum est, praesertim cum omnis differendi ratio, quae in vocibus traditur, facile ad orationes mentis, & scriptas possit accommodari. Sed obijciat aliquis in hunc modum. Vocalis oratio totam ex oratione mentis vim habet, teste Aristotele, qui hoc ipsum vsq; ad eam verum esse putat, ut fateatur demonstrationem, quae omnium argumentationum firmissima est, & omnino syllogismum, non in oratione externa, sed in ea quae in mente efficitur, consistere (quod etiam in ceteris differendi modis pari ratione fateri necesse est) igitur si vnum tantum genus verborum, ac nominum tractandum videtur, de mentalibus potius, quam de vocalibus agendum est. Occurrendum est tamen, & si oratio vocalis totam ex mentali vim habeat, tamen quia voces, quam conceptus, multò sunt patientiores, & dilucidiores, in vocibus potius, quam in conceptio-

1. peri. 1.

Obiectio.

1. post. 8.

Dilutio.
Vocalis oratio ex mentali vim habet.

ceptionibus mentis, tradendam esse Dialecticam, sicq; de vocalibus potius nominibus, & verbis, quam de mentalibus agendum esse. Id quod Aristoteles, & ceteri omnes non hac tantum ratione fecerunt, sed etiam quia interna oratione nemo alterum docere potest, incognitaq; ex notis alij patefacere, quod tamen quo pacto faciendum sit Dialecticus tradere debet. Eadem quoq; ratione vocalia potius nomina, quam scripta tractantur à Dialecticis, quia nimirum vocalis oratio longe clarior est, quam scripta. Accedit eò, quòd multo etiam communior, & vsurpatior. Nos igitur has ob causas solam vocalem orationem tractaturi, de ijs tantum nominibus, ac verbis, quae in voce consistunt, differemus. Sed quia perutile erit tria haec nomina, & verborum genera prius inter se quò ad significandi rationem conferre, ante omnia dicendum est, quid sit significare, quamq; varia sint signorum, ac significationum genera: deinde aperiendum est, quo pacto conceptus, voces, & scripta significant: tandem ad explicanda ea nomina, & verba, de quibus agere instituimus, aggrediendum.

De solis vocalibus nominibus & verbis agendum.

Cap. 8. & 9.

Cap. 10. et. 11

Cap. 12. & 6.

De signis formalibus, & instrumentalibus. Caput. 8.

ATq; ut aliter, & à capite significandi modos repetam, Significare nihil aliud est, quam potentie cognoscenti, aliquid repraesentare. Cum autem omne, quod aliquid reprae-

Significare quid.

repræsentat, sit signū rei, quæ repræsentatur, efficitur vt quicquid rem aliquam significat, sit signum eius. Quare cum is, qui loquitur, aut scribit, dicitur significare sententiam, aut voluntatem suam, non aliter id accipiendum est, quàm quo pacto is, qui lignis ignem admouet, vrere ligna dicitur, Vt enim hic dicitur vrere, quia id applicat, quod vr̄it, sic is, qui loquitur, aut scribit, dicitur significare sententiam, voluntatemue suam, quia exhibet signa, quæ quid ipse sentiat, aut velit significat, qualia sunt verba, scripta, nutus, & alia huiuscemodi. Porro signa duabus diuisionibus, dispartuntur: altera in signa formalia, & instrumentalia (liceat enim ita loqui) altero in naturalia, & ex instituto. Signa formalia sunt similitudines, seu species quedam rerum significatarum in potentijs cognoscētibus consignata, quibus res significata percipiuntur. Huius generis est similitudo, quam mons obiectus imprim̄it in oculis: item ea, quā amicus absens in memoria amici reliquit: item ea, quam quis de re, quam nūquam vidit effingit. Dicuntur autē formalia signa, quia formant, & quasi figurat potentiā cognoscētē. Signa instrumentalia sunt ea, quæ potētis cognoscētibus obiecta, in alterius rei cognitionē ducūt. Huius generis est vestigiū animalis in puluere impressum, fumus, statua, & alia huiusmodi. Nā vestigiū est signū animalis, à quo impressum est: fumus vero, ignis latentis: statua deniq; Cesaris, aut alicuius alterius. Hæc dicuntur signa instrumentalia, vel quia his quasi

Due signorum diuisiones.

Signa formalia.

Signa instrumentalia.

instru

instrumentis, cōceptus nostros alijs significamus: vel quia quæadmodū artifex, vt instrumento moueat materiam, necesse est, vt moueat instrumentū, sic potētis ad cognoscēdū apte, vt hoc signorū genere rem aliquā cognoscāt, necesse est vt hæc signa percipiāt. Hinc colliges apertissimū discrimen inter hæc signa, & superiora: illa siquidem non sunt à nobis necessariò percipienda, vt ipsorum perceptione rei significata cognitionem veniamus: hæc autem nisi percipiatur, nemini alicuius rei cognitionem adducent. Differunt etiam hac ratione, quod priora illa nec admodum vsitate nominantur signa, nec satis propriè dicuntur re præsentare: hæc vero posteriora, maximè. Vnde Diuus Augustinus quasi complexus omnia, quæ populari sermone signa dicerentur, hoc modo signum definiuit. Signum est, quod & se ipsum sensui, & præter se aliquid animo ostendit.

De signis naturalibus, & ex instituto.

Caput. 9.

Signa naturalia sunt, quæ apud omnes idem significant: seu potius, quæ suapte natura aliquid significanti vim habent. Quomodo gemitus est signum doloris: & risus, letitia. Signa verò ex instituto sunt, quæ ex hominum voluntate, & quadam quasi compositione significant. Quorum rursus duo sunt genera. Nam quedam

Discrimen inter signa formalia & instrumentalia.

Alterum discrimen.

Lib. de principijs Dialecticæ.

Signa naturalia.

Signa ex instituto.

Ex impositione.

Ex consuetudine.

Significatio propria.

Impropria.

Fere omnes tropi impropriam significationem continent. Vide Quintilianum lib. 8. cap. 6. & lib. 9. capit. 1.

significat ex impositione, ut pote voces, quibus homines colloquantur, & scripta, quibus absentes inter se communicant: alia ex consuetudine, & communi usurpatione: quo pacto ea, quae pro foribus appenduntur, significat res venales. Eorum porro, quae ex impositione significant, duplex est significatio: propria, & impropria. Propria est, quam sibi signa ex prima impositione vendicant: qualis ea est, qua vox Homo significat veros homines, & Leo veros leones. Impropria est ea, ad quam ob aliquam rerum affinitatem signa traducuntur: cuiusmodi est illa, qua Homo significat homines depictos, & Leo viros robustos. Fere autem verba ad aliquem modum (ὑπόθεσις Graeci vocant) traducta, & immutata, impropriam habent significationem: ut quae per Metaphoram, Catachresim, Metalepsim, & Metonymiam immutantur. Dixi autem fere, quia saltem quae per Onomatopoeiam significant non videntur improprie usurpari. Quis enim dicat hanc dictionem Clangor imitatione rei fictam, improprie significare sonum tubae, & Latratus vocem canis domestici? De Sinecdochē, & Antonomasiā alij iudicent. Sed haec quae de propria, & impropria significatione breviter attigimus, à Grammaticis petenda sunt. Eorum rursus, quae proprie significant, quaedam dicuntur Categoremata, quaedam Syncategoremata. Categoremata, teste Cicerone, appellantur ea, quae de quodam, aut quibusdam dicuntur, ut Cræsus, Diues, & similia. Haec enim dictio Cræsus, de vno

Categoremata. 4. tusc. lan. quest.

de vno quodam homine dicitur, Diues de multis. Nec refert quod Cicero nomine categorematis res significatas intelligat, nos verò ipsa signa rebus significandis imposita. Vtraque enim aptè appellantur Categoremata, quasi Dicitabilia, quia de vno, aut pluribus dicuntur. Syncategoremata verò (quasi dicas, categorematis conducentia) vocantur ea, quae non dicuntur de aliquo, aut aliquibus, sed tamē categorematis, ut certum orationis sensum efficiant, adiumentum afferunt: ut Cræsi, Diuitis, Doctè, Sapienter, Omnis, Nullus, Si, Cum, Aut, Ab, & cætera huiusmodi. Haec de varijs signorum, & significationum generibus videntur satis. Proximum est ut, quo pacto conceptus, voces, & scripta significant, dicamus.

Quo pacto conceptus, voces, & scripta significant. Caput. 10.

Primum conceptus sunt signa formalia: voces autem, et scripta numerantur in instrumentalibus, ut recentiores notant. Nam conceptus sunt similitudines quaedam rerum significatarum in intellectu consignatae, quas non necesse est cognoscere, ut ipsarum interuētū res significatae cognoscantur: voces autem, & scripta, sunt signa externa, quae, nisi potentis cognoscentibus obijciantur, in cognitionem rerum significatarum neminem inducent. Deinde conceptus sunt signa naturalia earum rerum,

Tum res tum signa rerum dicuntur categoremata.

Syncategoremata.

Primum discrimen significationis conceptuum à significatione vocum, & scripti.

Secundum discrimen.

quas

quas significant: voces autem, quibus colloquimur, et scripta, quibus cum absentibus communicamus, sunt signa ex instituto. Conceptus enim, ut ait Aristoteles, sunt idem apud omnes, hoc est, idem suapte natura apud omnes significant: voces vero, et scripta, non item, ut satis apertum est. Denique conceptus significant res immediate, id est, nullo alio interiecto signo: voces autem interuenientibus rerum conceptibus, quorum sunt proxima signa, & notae, ut ait Aristoteles: scripta vero non solum interuenientibus rerum conceptibus, sed etiam medijs vocibus. Id enim, quod scripta proximè obijciunt menti, sunt voces. Multi siquidem legendo exprimunt voces, quas scripta significant, nullum interim formantes conceptum rerum significatarum, ut patet in ijs, qui latinas literas legunt, nec tamen intelligunt. Verum non est necesse, ut cum ego audio vocem significatiuam alicuius rei, duo in me gignantur conceptus, alter ipsius conceptus rei, alter rei significatae. Nec item cum lego verbum aliquod apud Aristotelem, opus est, ut tria concipiam, vocem, quae rem significat, quaeque vocabulo respondet, conceptum rei, & rem significatam. Mens enim celeritate sua statim praeuolat ad rem, praetergressis saepe medijs signis interiectis inter primum signum, & rem significatam.

Tertium discrimen.

1. peri. 1.

Nota.

Mens saepe praetergreditur signa media.

De conceptu Medio, & Ultimo.

Caput. II.

Illud tamen est omnino necessarium, ut cum audimus voces, aut legimus scripta significatiua ex instituto, duo semper in nobis conceptus gignantur, alter ipsius vocis, aut scripturae, qui in homine etiam ignaro idiomatis gigni potest, alter rei significatae, qui non gignitur, nisi in eo, qui tenet significationem vocabuli. Voces namque, & scripta sunt signa instrumentalia, ut dictum est, quae necessario sunt percipienda, si ipsorum interuentu res significatae cognoscendae sunt. Ac prior ille conceptus dicitur Non ultimus, posterior Ultimus. Aptius tamen ille diceretur Medius, hic Ultimus. Inter quos conceptus hoc discrimen perspicere, quod Medius significat naturaliter ipsam vocem, aut scripturam, quae proponitur, cum sit naturalis imago vocis, aut scripturae, Ultimus vero ab ipsa eadem voce, aut scriptura ex impositione significatur. Nam cum homines imponunt voces, aut scripta rebus significandis, simul etiam imponunt eadem significandis conceptibus rerum: id quod Aristoteles, quod ad voces attinet, planè significat cum ait, voces esse notas, seu signa conceptuum, non ita tamen, ut idem apud omnes significant. Addunt recentiores, conceptum medium significare ex impositione, & conceptum ultimum, & rem, quam ultimus naturaliter significat. Verbi causa, conceptum medium huius vocis Homo, significare ex impositione, & conceptum ultimum eiusdem vocis, qui quidem est naturalis conceptus hominis, & hominem ipsum. Nam cum

Duo semper gignuntur conceptus cum proponitur vox, aut scriptura significans ex instituto.

Cap. 10.

Non ultimus. Ultimus. Discrimen inter conceptum medium & ultimum.

1. Peri. 1.

Conceptus medius significat ex impositione, & conceptum ultimum, et rem significatam.

B voces

Voces aut scripta imponuntur rebus significandis, simul etiam ex quadam consecutione, videntur imponi conceptus naturales ipsorum. Cui sententiæ, cum vera videatur, non repugnabo. Sed misis iam hoc loco conceptibus, & scriptis, ad tractanda deinceps nomina, & verba vocalia aggrediamur.

De nomine. Caput. 12.

Peri. 2.

Nomen est vox significans ex instituto, definitè, ac sine tempore, cuius nulla pars significat separatim, queq; adiuncto Est, aut Non est, efficit orationem, que verum, aut falsum significet: vt Homo, Socrates, & alie huiusmodi voces. In hac definitione, Vox rejicit conceptus, & scripta. Significans rejicit eas voces, que nihil significant, vt Blictri, & alias huiusmodi. Ex instituto rejicit voces significantes naturaliter, vt gemitus, & alias permultas interiectiones. Definitè rejicit nomina, & verba infinita, vt Non homo, Non ualet, que Aristoteles non simpliciter nomina, aut verba, sed nomina infinita, & verba infinita appellanda esse cæset, eo quod nullum certum entis veri, aut ficti conceptum intellectu subiiciunt, cum & de ijs que sunt, & de ijs, que non sunt, dicantur. Sine tempore rejicit verba finita, & participia, que quidem omnia tempus ad significant. Nam & si pleraq; nomina significant tempus, vt

Nomina & verba infinita.

Dies,

Dies, Hora, Annus, nullum tamen certam differentiam temporis, presentis scilicet, præteriti, aut futuri sue significationi adiungit, quod quidem est ad significare tempus, seu significare cum tempore. Illud verò, Cuius nulla pars significat separatim, rejicit orationes. Omnis namq; orationis pars aliqua separatim, ac per se in ipsa orationis structura significat, vt in his duabus orationibus, Homo albus, Homo sedet, cernere licet, in nullo autem nomine, etiam si compositæ figuræ sit, qualia sunt Respublica, & Senatusconsultum, pars vlla quæquam declarat separatim. Illud deniq; Quæq; adiuncto Est, & cætera, rejicit casus nominum, vt Platonis, Platoni, & reliqua omnia Syncategoremata, vt coniunctiones, & præpositiones, immò etiam, vt quidam volunt, adiectiua adiectiuè accepta, vt Candidus, quoniam appo-

Quid significare cum tempore.

3 Lib. cap. 1.

Adiectiua adiectiuè accepta.

Qua ratione pronomina rejiciantur à definitione nominis.

B 2 Que

Quæ nam partes significant per se in ipsa totius vocis structura.

Caput. 13.

Verum quia non facile est internoscere, quæ partes significant separatim, ac per se in ipsa totius vocis compositione, quæ vero minimè, duo traduntur à recentioribus documenta, quibus id deprehendere possimus. Alterum est, Ea pars vocis, quæ, ut est in tota voce, peculiarem ingenerat in mète notionem, significat per se in eiusmodi voce. Hinc colligimus nec Do, nec Minus significare per se in hac dictione Dominus. Nam cum tota dictio auditur, in nullius mente duo gignuntur conceptus, quorum alter respondeat parti Do, alter parti Minus. At verò quia audita hac oratione, Vir sapiens, duæ in nobis producantur notiones duabus his partibus, Vir, & Sapiens, respondentem, intelligimus easdem partes per se in ipsa totius vocis structura significare. Alterum documentum est, Ea pars totius vocis, cuius significationem qui tolleretur efficeret ne tota vox significaret id, quod antea significabat, significat per se in ipsa totius vocis compositione. Hinc colligimus partes harum dictionum Dominus, Respublica, & aliarum huiusmodi, siue simplicis, siue compositæ figuræ, quæ significant extra ipsam totius compositionem, non significare quicquam in totis vocibus. Nam etiam si quis huiusmodi partium significationem

Primum documentum.

Secundum documentum.

tolleretur

tolleretur, non iccirco tamen efficeret ut tota ipsa, ac integra dictiones, suas amitterent significationes, quod contra omnino dicendum esset in hac oratione Homo sapiens, & in cæteris vocibus huius generis. Causa est, quia voces prioris generis totæ, ac integræ imponuntur ad significandum, quæ autem in posteriori genere numerantur, non, nisi per partes. Hinc enim primum fit, ut cuius illarum vnus tantum respondeat conceptus, harum autem singulis, plures. Deinde hoc sequitur, ut illæ non desinant significare, etiam si à singulis partibus suis aliis significantibus tollatur significatio, hæc verò desinant. Veruntamen multæ sunt voces, quæ, & si simpliciter orationes sint multasque notiones in mente gignant, tamen inopia vocabulorum pro nominibus usurpantur, quibus proinde auditis simplices formamus conceptus, quales sunt, Summus pontifex, Alexander Magnus, Corpus animatum, & aliæ huiusmodi.

Causa vtriusque documentum.

Multæ orationes inopia vocabulorum pro nominibus usurpantur.

De verbo. Caput. 14.

Verbum est vox significans ex instituto, definitè ac cum tempore presenti, cuius nulla pars significat separatim, & semper eorum, quæ de alio prædicantur, est nota, ut Valet, Disputat. Omnes particule huius definitionis perspicuæ sunt ex dictis, præter extremam, cuius hic est sensus, Et semper, cum in enunciatione ponitur, est

1. Peri. 3.

Ammonius, & D. Thomas ad eundem locum.

B 3 signum

signum eius, quod in ea prædicatur, seu, ut planius dicam, Et semper cum in enunciatione ponitur prædicatur vice sui significati. Exempli causa, in hac enunciatione, Socrates disputat, hoc verbum Disputat prædicatur de Socrate loco rei, quam significat, & sic cætera. Enunciatio verò, ut obiter dicam, est oratio, quæ verum, vel falsum significat: prædicari autem est affirmari, aut negari de aliquo, siue id verè fiat, siue falsò. Vnde prædicatum dicitur id, quod de aliquo affirmatur, aut negatur: subiectum verò id, de quo affirmatur, aut negatur prædicatum. Sed de hisce inferius. Hac igitur extrema definitionis particula rejciuntur verba presentis temporis, quæ non sunt indicatiui modi, ut Disputa, Disputare, & participia eiusdem temporis, ut disputans, quæ quidem superioribus particulis rejci non possunt. Rejciuntur ergo, quia quedam eorum reperias, quæ nunquam prædicentur, ut Disputa: alia verò, quæ & si non nunquam prædicentur, aliquando tamen non prædicantur, ut Disputare, Disputans, & similia. Si enim dicas, Disputare est de questione proposita cum altero contendere, Disputans loquitur, nec illud Disputare, nec illud Disputans prædicabuntur. Sola igitur, ac omnia verba finita presentis temporis indicatiui modi cõprehenduntur, in hac definitione, ut Disputo, Disputas, Deambulo, Deambulas. Quod si quis obijciat, in hac enunciatione, Deambulo est verbũ, illud deambulo nõ prædicari, ergo nõ esse

Verba in definitione cõprehensa.

Obiectio.

esse verum id, quod docuimus, Nullum, inquam, verbum in enunciatione aliqua poni, quin in eadem prædicetur: occurrendum est, id, quod docuimus verum esse cum verba ponuntur, & accipiuntur in enunciatione pro rebus, quas significant: verbum autem Deambulo in proposita enunciatione nec poni, nec accipi pro suo significato. Neque enim sensus enunciationis est, quòd res, quam significat vox Deambulo, sit verbum, sed quòd ipsa vox Deambulo sit verbum. Eodem ferè modo occurret ei, qui opposuerit, verbum Est in hac enunciatione, Adamus est animal, non prædicari. Dices enim, id non esse mirum, quia non accipitur pro suo significato, quod est existere, ut accipitur in hac enunciatione, Adamus est, sed exercet tantum officium syncategorematis copulantis prædicatum cum subiecto, qua ratione copula verbalis appellari solet. Itaque hoc est verborum proprium, ut, cum in enunciatione pro suis significatis capiuntur, semper eorũ vice de subiecto aliquo dicatur. Id quod ex ipsa verborũ natura nascitur. Verba enim, quæ verba sunt, hoc peculiare habet, ut ipsa per se ac sine vlllo vinculo extrinsecus assumpto, prædicari possint. Exempli causa, ut verbũ Disputat de Socrate prædicetur, nõ est opus ut quæretur externũ aliquod vinculũ ad prædicationẽ perficiendã: quoniã ipsum p se se nomini adiunctũ enunciationẽ absoluet, ut si dicas, Socrates disputat. Quod tamẽ satis nõ erit, ut aliud quodcũq; categorema de subiecto pposito dicatur. Nã si nõ Socrates solũ adiũxe

Dilutio.

Dilutio alterius obiectio nis.

Verbum Est dicitur copula verbalis. Proprietas verborum: Verborũ natura.

ris exempli causa, nomen Philosophus, aut participium Disputans, dixerisq; Socrates Philosophus, aut Socrates disputans, non absolueris haud dubie enunciationem, sed neesse erit vt asciscas vinculum Est, cuius interpositu fiat alterius partis de altera praedicatio. Quia igitur haec est verboru propria natura, vt per seipsa praedica i possint, nec egeant nisi subiecto, de quo dicantur, hinc est quod in enunciatione posita, & pro suis significatis accepta semper de altero praedicentur, quocumq; modo mutantur partes enunciationis. Veluti si dicas, Plato disputat, Disputat Plato, Plato disputat in Academia, Plato in Academia disputat, In Academia Plato disputat, aut alio quouis modo enunciationem extruas.

Non tollit
Verbi praeli
catione par
tium enun
ciationis co
mutatio.

De ijs, quae ad nomen, & verbum
reuocantur. Cap. 15.

Cum autem praeter nomen, & verbum, aliae multae voces in oratione reperiantur, aduertendum est earum quasdam apud Dialecticum non esse partes orationis, sed partium vincula: quasdam vero partes. Partium autem, quasdam esse minores orationes, & si simplices partes esse videantur: quasdam vero non esse orationes, sed simplices partes. Deniq; earum, quae sunt simplices partes, alias directo reuocari ad no-

men

men, & verbum: alias oblique. Voces, quae apud Dialecticum non censentur partes orationis, sed vincula partium, sunt permultae, vt Ab, Abs, Si, Vel, & ferè praepositiones, & coniunctiones. In his etiam numeratur aduerbium Non, & verbum Est, qua ratione copulat praedictum cum subiecto: item signa vniuersalia, & particularia, quae quidem certo quodam modo extendunt, aut contrahunt coniunctionem subiecti cum praedicto, vt Omnis, Aliquis, de quibus infra dicendum est: & alia huiuscemodi. Voces, quae videntur esse simplices partes orationis, & tamen censentur minores orationes, sunt illae, quae non continent expressè multas distinctas dictiones, sed tamen in generant in mente aliquam orationem, vt Nemo, Nihil, id est, Nullus homo, Nulla res, Semper, Nunquam, & alia quam plurima aduerbia: Papè, Apage, & aliae interiectiones. Haec siquidem omnes voces, & aliae huiusmodi simpliciter & absolutè sunt orationes, vt infra dicemus.

Voces quae
sunt vincula
la duntaxat
partium ora
tionis.

Lib. 3. ca. 4.
Voces quae
non videtur
orationes. &
tamen sunt.

Atq; haec duo genera vocum, quae haecenus numerauimus non reducuntur ad nomen, & verbum. Simples autem partes orationis, quae directo ad nomen, & verbum reuocantur, sunt caetera categoremata, praeter nomen, & verbum iam definita. Verum hoc est discrimen, quod, quae tempus non adsignificat, reuocantur ad nomen, vt nomina infinita, adiectiua adiectiue accepta, & pronomina: quae vero tempus adsignificant, reuocantur ad verbum, vt verba infinita, tempora praeteriti, & futuri indicatiui modi, te-

Lib. 3. cap. 2.

Quae directo
ad nomen, et
verbum reu
uocantur.

pura

pora infinitiui modi, & participia. Voces deniq. simplices, quæ obliquè ad nomen & verbum reuocantur sunt ea omnia syncategoremata, quæ sunt partes, & non vincula tantum partium, orationis. Sic tamen distribuuntur, vt quæ tempus non ad significant, reuocentur ad nomen, quæ ad significant, ad verbum. Quo fit, vt ad nomen obliquè reducantur tum casus nominum, etiam infinitorum, & adiectiuè acceptorum, itemq. pronominum, tum etiam quædam aduerbia, quæ more casuum ex nominibus deducuntur, vt Doctè, Sapienter: ad verbum autem omnes casus verborum, etiam infinitorum, qui non sunt categorēmata, itemq. casus participiorum. Quæ autem voces sint categorēmata, quæ syncategoremata, superius dictum est. Itaq. omnes partes orationis, quæ non sunt minores orationes, nec vincula duntaxat, nexusue partiū, aut sunt nomina & verba, aut ad hæc modo aliquo reuocantur, directò, videlicet, aut obliquè.

Capit. 9. Epilogus.

Num voces non significatiuæ sint partes orationis. Caput. 12.

Obiectio.

Sed obijciat aliquis, voces non significatiuas, vt Blictri, & Scyndapsus, esse partes orationis (simplices intellige) nec tamen esse nomina, aut verba, aut ad nomē, & verbum modo vllò reuocari, ergo id, quod diximus, nõ esse

esse vsquèquaq. verum. Quòd enim huiusmodi voces sint partes orationis, satis apertū videtur ex his orationibus, quas conficere solemus, Blictri est dictio duarum syllabarū, Scyndapsus nihil significat, & similibus. Quod verò non sint nomina, aut verba, nec ad ista reuocentur, ex dictis perspicuum est. Huic obiectioni duobus modis occurrere potest. Vno quidem, has voces non esse partes orationis. Nam cum dicimus, Blictri est dictio duarum syllabarū, illud Blictri non videtur subiectum enunciationis, vt aliquis fortasse putauerit, sed aliqua alia particula, qua illud Blictri ostenditur, vt Hæc vox, Hoc, aut alia huiuscemodi, quæ quidem aliquando exprimitur, vt in hac enūciatione, Hæc vox Blictri est dictio duarū syllabarū, aliquando verò, quia facillè intelligitur, subicitur, vt in superiori. Exemplum sumi potest in alijs rebus. Nam siue scribas totum hoc, Hæc figura O est circulus, siue hoc tantum, O est circulus, neutra in scriptura illud O erit subiectū enūciationis, sed illud, Hæc figura, quod in priori oratione exprimitur, in posteriori subicitur. Item siue dicam totū hoc, Hic homo (ostendēs digito Socratem) est Philosophus, siue, ostenso eodem, addam hæc tantum verba, Est philosophus, neutro modo fecerim ipsum Socratem, qui ostenditur subiectum enunciationis, sed ea tantum verba Hic homo, quæ in priori oratione exprimiuntur, in posteriori perspicuitatis causa omittuntur. Cui quidem doctrinæ satisfauet consuetudo. Ferè enim vocibus huiusmodi

Cap. 15. Prior soluatio. Voces non significatiuas non esse partes orationis

INSTIT. DIALECT.

modi non significatiuis, imo & significatiuis, cum pro rebus significatis non accipiuntur, præponuntur aliæ particule, quibus illæ indicentur, ut cum dicimus, Vox Blætri nihil significat. Verbum Disputo est primæ coniugationis: nec verò subicitur, nisi cū ex cōsuetudine intelliguntur, ut apud Grammaticos. Suffragatur huic sententiæ cōmune illud Dialecticorum proloquium, Significationem totius orationis conflari ex significationibus suarū partium: quo fit, ut voces non significatiuæ partes orationis censeari non debeant. Itaq; vno modo occurrere possumus, has voces non esse partes orationis, sed res significatas, atq; ostensas alijs dictionibus, quæ sunt orationis partes, quæq; fere præponuntur, & si, cum facillè intelliguntur, præmittantur.

Posterior solutio.

Cap. 15.

Aliter quoq; possumus occurrere, huiusmodi quidem voces, & esse partes orationis, & non esse nomina, nec verba, nec ad nomina, aut verba reuocari, ut obiectio sumit: verum id, quod nos dixeramus (omnes, inquam, simplices partes orationis esse nomina, aut verba, aut ad hæc reuocari) non vniuersè accipiendum esse, sed solū cum partes orationis sunt significatiuæ.

Enumerantur variæ nuncupationes
nominum & verborum. Cap. 17.

Explicatis igitur nomine, & verbo, usq; quæ ad nomen, & verbum reuocantur, iam nunc de varia nominū,

minum, & verborum nuncupatione agendum est. Verum cum multæ admodum sint horum nuncupationes, eas tantum nos, quæ crebrius in ore versantur, persequemur. Nomina & verba ferè dicuntur Æquiuoca, Vniuoca, Concreta, Abstracta, Connotatiua, Absoluta, Denominatiua, Denominantia, Communia, Singularia, Transcendentia, non transcendentia, Positiua, Negatiua, Repugnantia, nonrepugnantia, Primæ intentionis, & secundæ. At verò ne in singulis nuncupationibus explicandis geminentur vocabula Nominis, & Verbi (hoc enim fastidium simul, & confusionem pareret) comprehendenda prius sunt nomina, & verba vocabulo aliquo communi, ut de ipsis tanquam de vno tantum quodam genere loquamur.

De nomine qua ratione verba, & cætera omnia categorēmata completitur. Cap. 18.

Possent equidem nomina, & verba generali quadam verbi appellatione comprehendere. Vsurpatum est enim apud Latinos, ut etiam nomina verba nominentur. Sed hæc appellatio latè admodum funditur, quippè cū ad Quintil. lib. 1. cap. 9. omnes omnino dictiones extendatur: quo in sensu ait qui Horat. in ar. te pōt. dam. Verbaq; prouisam rem non inuita sequentur. Possēt quoq; appellari Dictiones, iuxta illud Aristotelis, Ac nomen quidem, & verbum dictiones sunt tantummodo, & cætera.

tera. Verum aequae fusa est haec appellatio, atq; superior. Sed neq; placet recentioru consuetudo, qui iam hinc ab initio nomina, & verba sub termini vocabulo pertractant. Terminus enim nihil est aliud, quam praedicatum, aut subiectum propositionis, vt postea dicemus: praedicata vero, & subiecta saepissime sunt orationes, de quibus tamen hoc loco non agimus. Accedit eo, quod termini appellatio non conuenit nominibus, & verbis qua ratione sunt primae partes, elementariae cuiusq; modi differendi, Diuisionis, inquam, Definitionis, & Argumentationis, vt a nobis in praesentia tractantur, sed solum vt in ea terminari potest resolutio syllogismi simplicis, ac proinde cuiusq; argumentationis. Hinc enim terminus dictus est. Neq; vero Aristoteles, & si omnia ab initio Dialecticae ad Syllogismi simplicis doctrinam contulit, vllam Termini mentionem, nisi post aliquot libros, fecit, vt potè cum tandem ad syllogismi structuram deuenit. Potius ergo comprehendenda sunt nomina, & verba vocabulo Nominis late accepto, qua Nominis significatione sic ait Aristoteles, Verba ipsa per se dicta, nomina sunt, & aliquid significant. Quo in loco, vt vno verbo rem exponam, Nomen idem est quod categoria, sicq; non modo nomina, & verba, vt supra definita sunt, sed etiam ea omnia complectitur, quae directo ad nomen, & verbum, reuocantur. Et hac quidem usurpatione nominis tam saepe vtitur Aristoteles, vt ei, qui vel mediocriter

Lib. 6. ca. 9.

Vnde dictus terminus.

1. prio. 1.
Nomen generaliter acceptum.
1. peri. 3.
Nomen generaliter, idem quod categoria.
Ca. 12. et. 14.

Vt praed. 1. & 5.

diocriter in eius lectione versatus fuerit, plurima occurrant exempla. Quapropter Nominis vocabulo haec significatione accepto, iam institutum persequamur.

1. peri. 7.
2. post. 10.
1. top. 13.
2. top. 2.
1. elench. 1.
4. meta. 4.

De nominibus casu aequiuocis.

Caput. 19.

Nomen aequiuocum, seu multiplex, est, quod diuersis rationibus sua significata significat. Nomen Rationis intellige metalem rei significatae definitionem, quam nomen significat, iuxta illud Aristotelis, Ratio quae nomen significat, est definitio, mente scilicet fabricata. Haec enim significatur nomine, & si confuse. Quamquam Rationis vocabulo etiam simplex conceptus rei, cuius nomen est signum, optimè potest intelligi. Hac de causa nomen Canis dicitur aequiuocum, quia alia ratione significat canem domesticum, alia piscem, alia sidus. Nomen num porro aequiuocorum, quaedam casu, fortunatae sunt aequiuoca, quaedam consilio, & ratione. Ea sunt casu aequiuoca, quae diuersis omnino rationibus suis congruunt significatis, vt nomen Gallus homini natione Gallo, & gallo aui, & vocabulum Alexander Alexandro Paridi, & Alexandro Macedoni, & verbum Perdo ei, quod est amitto, Et ei, quod est destruo, & Inuestigabile ei, quod vestigari potest, eiq;, quod vestigari non potest. Atq; huius quidem classis nullum aequiuocum vocabulum

Elicitur ex praed. cap. 1.

4. meta. 7.

Casu aequiuoca.

Nomen aequiuocum non est vnum nomen, sed multa.

censetur

cenſetur vnum nomen, ſed multa, quippè cum nullum ſit, quod multas, omninoq; diuerſas ſignificationes non habeat. Vnde fit vt enunciatio ex verbo aliquo huius generis compoſita non ſit vna, ſed plures, vt ſi dicas, Gallus cantat, Alexander à rege progenitus eſt, Cræſus Halym ingreſſus perdet quam plurima regna, Vie Dei ſunt inueſtigabiles. Dicuntur autem hæc nomina caſu æquiuo- ca, quia in his imponendis nulla habetur ratio cognationis, conuenientiæue rerum ſignificatarum. Atq; hæc æqui- uoca propriè æquiuo- ca cenſentur apud Ariſtotelem.

Cur dicatur caſu æqui- uoca. Vt .i. de gen. 6. & .4. met 2.

De nominibus conſilio æquiuocis, ſeu Analogis. Cap. 20.

Ex .i. eth. 6. & ex .4. me- ta. 2.

EA ſunt conſilio æquiuo- ca, quæ diuerſis quidem ra- tionibus ſed tamen ita diuerſis, vt quodãmodo ſint eadem, ſuis conueniunt ſignificatis, vt nomen Homo, quod quidem eadem quodãmodo ratione dicitur de homi- ne verò, & depicto. Homo enim verus eſt animal ratio- nale, depictus autem eſt animalis rationalis imago. Hæc vero dicuntur conſilio æquiuo- ca, quia non temerè, & ca- ſu, ſed conſilio, & ratione rebus diuerſis imponuntur, ſpe- ctata nimirum cognatione aliqua earum inter ſe. Neq; enim hoc genere complecti volumus ea, quæ ſolum ob me- moriam, aut ſpem conſilio æquiuo- ca dicuntur, vt cū quis Pauli nomine filium appellat, aut in memoriã Diui Pau- li: aut

Cur dicatur conſilio æqui- uoca.

li, aut ſperans filium Diuo Paulo ſimilem futurum, quo- niam hæc ſimpliciter ſunt caſu æquiuo- ca cum non impo- nantur rebus diuerſis ob aliquam earum inter ſe cogna- tionem. Ea igitur, quæ ob affinitatem rerum ſignificata rum conſilio æquiuo- ca vocantur, aut relatione, aut com- paratione relationum talia dicuntur. Relatione quidem, vno è quatuor modis: vel ad vnum finem, quo pacto hoc nomen Sanum æquiuo- cum eſt habenti ſanitatẽ, efficien- ti, & conſeruãti: vel ab vno efficiente, quo pacto hæc vox Medicum æquiuo- ca eſt habenti artem medicinæ, & om- nibus inſtrumẽtis, quibus medicus vtitur: vel ab vna for- ma, quo pacto hæc vox Animal eſt æquiuo- ca habenti for- mam animalis, & animali depicto, & fictili: vel ab vno ſubiecto, quo pacto hoc vocabulum Ens æquiuo- cū eſt ſub- ſtantie, quæ per ſe exiſtit, & accidentibus, quæ per ſub- ſtantiam, cui in- hærent, exiſtunt. Comparatione verò rela- tionum, quæ Græcè ἀναλογία, latinè proportio nominatur, æquiuo- cum eſt exempli cauſa nomen Pes pedi animalis, et montis, & nomen Aſpectus aſpectui oculorum, & mētis: quia nimirum vt ſe habet pes animalis ad animal, ſic pes montis ad montem: itemq; vt aſpectus oculorū ad corpus, ſic aſpectus mentis ad animum. Atq; hæc extrema æqui- uoca apud Ariſtotelem, & veteres, eius interpretes Ana- loga dicuntur, quaſi dicas proportionalia. Sed recentiores longo vſu obtinuerunt, vt iam nunc omnia conſilio æqui- uoca analogorum nomine comprehendantur.

1. et 6.

Æquiuo- ca relatione.

Æquiuo- ca portione. Cice. de vni- uerſitate.

Analogia que dicatur. Vt. 2. poſt. 16. et. 1. eth. 6. & 5. me- ta. 6. Vide Caie. de Analogia no- minum.

INSTIT. DIALECT.
De nominibus vniuocis.
Caput. 21.

Ex præd. 1.

Nomen vniuocum est, quod eadem omnino ratione sua significata significat, vt vox Homo comparatione omnium verorum hominum: omnes siquidem dicuntur homines, quia sunt animalia rationalia. Sed animaduertendum est, non ita æquiuoca ab vniuocis distinguui, vt nullum æquiuocum sit aliqua ratione vniuocum. Nam hoc nomen Gallus, quem casu æquiuocum esse diximus, vniuocum etiam est, si ad gallos tantum gallinaceos, quos eadem omnino ratione significat, referatur. Hoc item nomen Homo, quod paulo superius ad homines tum veros, tum depictos analogum diximus, nunc comparatione verorum duntaxat in exemplum vniuocorum attulimus. Itaq; non hæc distinximus quasi diuersa vocabula, sed quasi diuersas nuncupationes nominum, quemadmodum instituimus. Nullum autem est incommodum, si propter diuersas considerationes, diuersæ eidem voci nuncupationes tribuantur. Si tamen nomina respectu omnium suorum significatorum considerentur, nulla penè vniuoca reperientur. Nam, vt omittam casu æquiuoca, quæ non pauca sunt, omnia iam fermè vocabula tritus sermo analogo fecit.

Occurritur tacite obiecti.

Omnia penè nomina sūt æquiuoca.

1. de gener. 6

Comparan

Comparantur inter se casu æquiuoca analogo, & vniuoca.

Caput. 22.

Porrò casu æquiuoca, & vniuoca sunt omnino aduersa, & quasi cōtraria inter sese: analogo verò sunt media inter vtraq;. Nam casu æquiuoca diuersis omnino rationibus sua significata significat, vniuoca eadem omnino, analogo nec omnino diuersis, nec omnino eadem. Vnde cum omne medium inter contraria modo aliquo vtriq; extremo repugnet, & cum vtroq; modo aliquo cōueniat, meritò Aristoteles ita de analogis loquitur, vt nunc[†] ea reijciat ab æquiuocis, nunc^{*} ab vniuocis: & rursum modo[†] appellet æquiuoca, modo^{*} vniuoca. Sed cum analogo diuersis simpliciter rationibus suis conueniant significatis, non item simpliciter eadem, sed quodammodo eadem, vt diximus, non dubium est, quin maiorem cū æquiuocis à casu, quàm cum vniuocis habeant societatem: id quod in causa fuit, vt ab Aristotele initio categoriarū eadem definitione cū æquiuocis à casu, sub cōmuni nomine æquiuocorū definirētur, non itē cū vniuocis sub vniuocorū nomine. Illud tamē aduerte aliter nos hoc loco, aliter Aristotele de æquiuocis, & vniuocis differere: ille siquidē de rebus, nos de vocibus loquimur. Res æquiuocæ sunt, quæ vocibus æquiuocis significantur: vniuocæ, quæ vniuocis. Recētiores appellāt voces æquiuocas, et vniuocas. Æquiuoca æquiuocātia, et Vniuoca vniuocātia: res autē, Æqui-

Analogo sūt media inter casu æquiuoca, et vniuoca. Cap. 20. 21. 22.

†. 4. meta. 2.
* Præd. 1.
†. Præd. 1.
* 2. meta. 1.

Plus conueniunt analogo cum æquiuocis à casu, quàm cū vniuocis. Præd. 1.

Locis nūc citatis. Res æquiuocæ, & vniuocæ.

C 2 uoca

Magis proprie res, quã voces dicuntur equivoce, & uniuoce.

uoca equiuocata, & uniuoca uniuocata. Verum his uocabulis, cum res perspicua sit, non est necesse uti. Illud obiter ex Græcis uocabulis intellige, magis proprie res, quã voces, dici equiuocas, & uniuocas. Nã & ἑκείνη quæ nos equiuoca dicimus, & οὐκ ἑκείνη, quæ appellamus uniuoca, ex ipsa uocabulorũ uic dicuntur quasi Habentia idem commune nomen: quod haud dubiè de rebus intelligitur, à quibus ad uoces appellatio traducitur. Itaq; uoces dicuntur equiuocæ, quia res equiuocas significat, uniuocæ autem, quia significant res uniuocas.

De nomine Concreto, & abstracto. Caput. 23.

D Tho. Op. 48. de prædicam. ca. 2.

Nomen concretum est, quod compositum habet significandi modum: ut Candidum, Homo. Nam Candidum significat candorem quasi adiacentem alicui rei subiectæ, sicq; rem etiam subiectam quodammodo significat: & homo significat habens humanitatem, in qua significatione modus etiam quidam compositionis cernitur. Nomen abstractum est, quod simplicem habet modum significandi: ut candor, Humanitas. Nam Candor significat solum candorem quasi per se subsistentem extra subiectum: & Humanitas significat solam humanitatem quasi per se coherentem extra hominem. Illa dicuntur concreta, quasi composita: hæc abstracta, quasi à

Cur dicantur concreta, & abstracta.

compos

compositione libera: utrunq; autem in modo significandi spectatur. Atq; abstracta dicuntur principalia, siue primaria, quod ab alijs non deducantur, sed ipsa sint quasi capita, & fontes aliorum, si non Grammatica consideratione, certè rationali, & petita ex natura rerum. Concreta uerò dicuntur minus principalia, quoniam ab illis deriuantur, siue proximè, ut Candidum à candoris nomine, siue remotè, ut Candidatum, quod proximè à candido deducitur.

De nomine Connotatiuo, & Absoluto. Caput. 24.

Nomen connotatiuum est, quod significat aliquid adiacens quasi adiacens alicui: ut candidum, Vestitum, Cæcum, Nonuidens. Candidum enim significat candorem, qui adiacet cygno, papyro, & cæteris rebus candidis: Vestitum significat vestem, quæ adiacet homini: Cæcum negationem aspectus, quæ adiacet animali ad uidentum apto: & hæc una dictio Nonuidens negationem aspectus, quæ adiacet omnibus non uidentibus siue sint. Accipio enim in definitione particulas Aliquid, & Alicui latissimè, ut non solum omnia entia, sed etiam non entia complectar: idq; intelligo significare aliquid adiacens alicui, quod significat aliquam formam, aut quasi formam accidentariam alicui. Rursus hæc eadem uocabula significat

Quid sit significare alio quid adiacens alicui.

Quid sit sig-
nificare ali-
quid quasi
adiacens ali-
cui.

Connotati-
uū, aliud sig-
nificat, et de
alio dicitur.
Album solā
qualitatem
significat,
prædic. 5.
4. meta. 4.
tex. 11.

INSTIT. DIALECT.

sua significata, non quasi per se subsistentia, sed quasi adiacentia, quoniam sic ea significant, ut ex modo sue significationis de ijs, quibus illa adiacent, dicantur. Id enim intelligo significare aliquid quasi adiacens alicui. Exempli causa, dixerim hoc nomen candidum significare candorem quasi adiacentem corpori (seu per modum adiacētis, ut dici solet) quia ita significat candorem, ut ex modo sue significationis de corpore, cui candor adiacet, dicitur. Atq; ita cætera. Quo tamen pacto candoris nomen, non significat candorem, nec vestis vestem, nec cæcitas negationem aspectus, nec nonuisio negationem visionis absolutè. Neq; enim dicuntur de ijs, quibus hæc adiacēt.

Ita fit ut nomina connotatiua aliud significant, & de alio dicantur. Significat enim formas, aut quasi formas, & dicuntur de rebus, quibus illæ accidunt. Neq; verò id est significare aliquid, & dici de aliquo, quia (ut pbat Aristoteles) si esset idem, idem quoq; significarent, Musicū, & Candidum, & Homo (quæ de eodem homine dicuntur) id, quod absurdissimū est asserere. Itaq; aliud significant nomina Connotatiua, & de alio ex modo sue significationis dicuntur. Reijciuntur ergo primum à definitione ea nomina, quæ non significat aliquid adiacens alicui, ut Plato, Alcibiades, Homo, Animal, & ferè vocabula primarum, & secundarum substantiarum. Dico autem ferè, quia quedam eorum significant aliquid adiacens alicui, ut Aneum, & Ligneum, qua ratione

de

de figuris dicuntur. Hæc enim duo vocabula significantes, & lignum tanquam formas accidentarias figurarum: id quod in alijs etiam quibusdam cernere est.

Reijciuntur deinde illa, quæ significant aliquid adiacēs alicui, non tamen ut adiacens, seu per modum adiacētis, ut Candor, Vestis, Cæcitas, Nonuisio. Nomen absolutum est, quod significat aliquid non quasi adiacens alicui, sed quasi per se subsistens, seu (ut Dialectici loquuntur) per modum per se stantis: qualia sunt omnia quæ à definitione connotatiuorum reiecimus. Ex

eo autem dictum videtur nomen connotatiuum, quia præter id, quod significat, aliud etiam, de quo dicitur, notat. Absolutum verò, quia præter id, quod significat, nil aliud notat, de quo dicitur. Illud tamen

hoc loco prætermittendum non est, latius patere Concreti nominis nuncupationem, quam Connotatiui: & Connotatiui, quam, eius quod apud Grammaticos Adiectiuum dicitur. Quanquam enim omne adiectiuum est connotatiuum, & omne connotatiuum concretum. (id quod animaduertenti facile patebit) non tamen omne concretum est connotatiuum, nec omne connotatiuum adiectiuum. Hæc enim vocabula, Socrates, Homo, Animal, & alia penè infinita primarum, & secundarum substantiarū testibus etiā Theologis concreta sunt, nec tamen connotatiua dici possunt. Hæc itē verba. Pater, Dñs, Præceptor connotatiua sunt, nec tamē adiectiua,

Nomen absolute.
solutum.

Cur dicatur nomen connotatiuum.

Cur absolutum.

Latius patet concreti nominis nuncupatio, quam connotatiui, quam adiectiui.

De Tho. 1. p. 1. 39. et alij. 1. d. 4. et. 34

sed substantiua. Quo fit vt perperam hæc nuncupationes à quibusdam confundantur, & pro eadem promiscuè vsurpentur.

De nomine Denominatiuo, & Denominante. Caput. 25.

Ex præd. 1.
& 5. & ex.
2. Top. 2.

Albert. Mag.
nus in præd.
tracta. 1.

Cap. 2. 3.

Præd. 8.

Idem.

Nomen Denominatiuum est connotatiuum, quod à priori aliquo vocabulo voce, ac significatione deducitur: vt Candidum, Iustum. Vtraq; enim connotatiuum est, & illud à candoris nomine, hoc à Iustitiæ vocabulo voce, ac significatione deriuatur. Verbo Deducitur non intelligas hoc loco deriuationem Grammaticam (hac enim potius Iustitiæ nomen ex genitiuo Iusti deducitur) sed rationalem & ex natura rerum petitam, de qua supra loquuti sumus. Priori ergo parte definitionis excluduntur omnia nomina absoluta. Posteriori rejciuntur ea connotatiua, quæ aut voce, aut significatione, à nullo priori nomine deducuntur. Hinc fit vt hoc nomen Studiosus pro virtute prædico acceptum, non sit denominatiuum, quia non deducitur voce, ac significatione ex nomine aliquo priori. Sola enim voce trahitur ex nomine Studium, sola autem significatione ex nomine Virtus. Hinc etiam fit, vt hæc nomina Cursor, Pugil, & cætera huiusmodi, quæ ratione significant vires quasdam naturales non sint denominatiua. A nullo enim priori simplicioriq; vocabulo voce, ac significatione deducuntur.

Nam

Nam & si voce tenus ex nominibus actiua trahantur, vt Cursor ex cursu, & Pugil ex pugillatu, significatione tamen à nullo deriuantur, quia viribus naturalibus, quas significant, non sunt adhuc abstracta vlla nomina imposita. Ex his perspicuum fit, latius patere nominis connotatiui nuncupationem, quam denominatiui, quandoquidem ex dictis intelligimus omnia denominatiua esse connotatiua, nec tamen omnia connotatiua esse denominatiua.

Nomen denominans est, à quo denominatiuum voce, ac significatione deducitur. Ad hoc genus pertinere possunt non solum abstracta vocabula, vt Candor, Iustitia, sed etiam concreta, vt Candidum, Ignis. Nam à candido tum voce, tum significatione deducitur Candidatum, & ab igne Ignitum. Illa vocari possunt primaria denominantia, hæc secundaria. Ex quo fit vt idem nomen possit esse denominatiuum, ac denominans diuersorum respectu. Candidum enim si cum candoris vocabulo comparatur, denominatiuum est, si cum nomine Candidatum, denominans.

Verum, vt quæ dixi melius intelligas aduerte in quouis denominatiuo duplicem respectum requiri, alterum ad vocabulum denominans, à quo voce, ac significatione deducitur, alterum ad rem denominatam, cui aliquid adiacere significat, seu, cuius est connotatiuum. Propter priorem quidem respectum omne denominatiuum dicitur ab aliquo denominante denominatiuum: propter posteriorem autem alicuius rei denominatæ denominatiuum. Vnde efficitur,

Latius patet connotatiuum, quam denominatiuum.

Denominans

Etiam concreta denominantia esse possunt.

Primaria denominantia, Secundaria.

Duplex respectus requiritur in quouis de nominatiuo.

Denominatiua non de omnibus dicuntur de nominatiue. Nul lum genus prædicatur de nominatiue sua specie. 2. Top. 2. D. Tho. 1. p. q. 13. & alij Theologi. 2. d. 22.

citur, vt quemadmodum omne denominatiuum est denominatiuum à certo quodam, & designato vocabulo, sic etiam sit denominatiuum certæ cuiusdam rei, aut definitarum quarundam. Id quod ideo collegerim, vt mirari definas, si videris nomina denominatiua nõ de omnibus, de quibus dicuntur, denominatiue prædicari. Re enim vera Coloratum prædicatur denominatiue de corpore, cuius est connotatiuum: de albo autem, cuius non est connotatiuum, denominatiue prædicari non potest. Hæc item nomina Bonus, Sapiens, Iustus, prædicantur denominatiue de hominibus, quibus bonitas, Sapientia, & Iustitia accidentaria est: de Deo autem, in cuius simplicissima essentia huiusmodi perfectiones continentur, non denominatiue, sed essentialiter, dicuntur. Aeneum quoque, Ligneum, & huiusmodi, dicuntur denominatiue de figuris, vt de circulo, & triangulo: essentialiter autem, non denominatiue de rebus ex figura & materia compositis, vt de triangulo aeneo, & ligneo circulo. Rationale denique dicitur denominatiue de animali, essentialiter de homine, ac Socrate.

De nomine Communi & Singulari. Caput. 26.

Nomen commune, seu vniuersale est, quod eadem ratione de pluribus prædicatur: vt Homo Singulare

lare autem, seu Discretum, seu indiuiduum, est, quod non prædicatur de pluribus, vt Plato, Conimbrica, Deus. Prædicari hoc loco pressius, quàm supra, intelligendum est, vtpotè pro verè affirmari. Nam si accipiatur pro affirmari, aut negari, siue vere, siue falso, vt supra exposuimus, nomina singularia erunt communia. Plato enim ea ratione, qua Platonem Aristotelis præceptorem significat, prædicatur de pluribus Platonibus tum verè ac negatiue, tum falso & affirmatiue. Cum verò in definitione audis De pluribus, nomine plurium intellige pluram secundum idem nomen. Nam vt nomen aliquod dicitur commune, non satis est si prædicetur de ijs, quæ dicantur plura secundum aliud nomen. Sic enim nomina singularia communia esse iudicabuntur. Platonis siquidem nomen vna sola ratione acceptum prædicatur de pluribus attributis Platonis, vtpotè de hoc Aristonis filio, de hoc Philosopho, de hoc Aristotelis præceptore. Nomen etiam Conimbricæ prædicatur de pluribus attributis Conimbricæ, vt de vrbe prope Mondam sita, de hac bonarum artium cultrice. Hoc quoque nomen Deus prædicatur de pluribus personis diuinis, & tamen singulare est, modo nomine Dei id intelligamus, quo maius aliquid, perfectiusue cogitari non potest, quo pacto Theologi Dei notionem describunt. Hac enim spectata significatione sic ait Sapiens, Affectui, aut regibus deseruientes homines, incommunicabile nomen (scilicet Dei) lapidibus

Prædicari pressius, quàm supra.

De pluribus.

D. Tho. 1. p. q. 2. & alij. 1. d. 3. Sap. 14.

dibus, & lignis imposuerunt. Ratio deniq; eadem signifi- catione accipitur in definitione nominis communis, qua in definitionibus equiuocorū, & vniuocorum. Cum ergo in ea definitione dicitur, Quod prædicatur de pluribus, excluduntur omnia nomina singularia, quia nullum eorū prædicatur de ijs, quæ secundū ipsum plura dici possint, hoc est, quia nomen Platonis, quatenus singulare, est non prædicatur de ijs, quæ plures Platones appellari possint, nec Conimbrica de ijs, quæ plures Conimbricæ dici queant, nec Deus de personis, quæ dicantur plures Dij. Cū verò

Analogia sūt quodammodo cōmunia. additur, Eadem ratione, excludūtur omnia nomina equi uoca, nisi quòd analogia quodam modo comprehenduntur, quatenus eadem quodammodo ratione pluribus conueni-

Vt. 1. de par eib⁹ animal. in sine. & 3. meta. 3. & 10. meta. 4. unt. Id quod in causa est, vt apud Aristotelem pleraq; analogia tum communia, tum vniuersalia dicantur. Duo tamen hic aduerte. Alterum, nomina quidem communia vocari apud Grammaticos Appellatiua, singularia verò,

Apellatiua. Propria. Propria. Alterum, loco nominum priorum, quibus maxima ex parte caremus, duo potissimū genera periphra-

Duobus modis potissimū in indiuidua periphra si significari Ex Porphy. de Specie. seos vsurpari. Vnū est cum nomini cōmuni addimus propriū nomen demonstratiuum, vt si dicā, Hic homo, Hic equus: quæ orationes Indiuidua ex demonstratione dicūtur. Aliud est, cū oratio cōmunis, ob aliquā hypothēsī vni tantū rei accōmodatur, vt si dicā filius Sophronisci, Filius Ioannis principis. Posito enim quòd Sophronisco nō fuerit alius filius, quàm Socrates, & Ioāni p̄cipi Ioānis tertij Lusitanie

Indiuidua ex demonstra tione.

sitanie regis filio alius, quā Sebastianus, sanè illis orationibus Socratem philosophum, & Sebastianum Regē significabo. Sed huiusmodi orationes, quia re vera communes sunt, nec vni rei soli, nisi ex hypothēsi, conueniunt, indiuidua non simpliciter, sed ex hypothēsi dicuntur. Mitto hīc orationes ex nominibus communibus & signis particularibus constructas, vt Quidā homo, Quidā equus (quæ indiuidua vaga nominantur) quia non de vno tantum, sed de pluribus dicuntur.

Indiuidua vaga.

Diluuntur quædam obiecta contra definitionem nominis cōmunis.

Caput. 27.

Sed contra definitionem nominis communis sic licet argumentari Omnia nomina equiuoca sunt communia teste Aristotele, qui res equiuocas definiens, sic ait, Equiuoca sunt, quorum nomen commune est: nomina autem equiuoca non prædicantur de pluribus eadem ratione (subdit enim Aristoteles, Ratio verò substantiæ diuersa: id quod etiam ex dictis satis perspicuum est) igitur definitio nominis communis non complectitur omnia nomina communia. Licebit etiam sic argumentari. Hæc nomina Mundus, Sol, Luna, Mercurius, & cetera huiusmodi sunt communia (Physici siquidem, & Astrologi, qui differunt de mundo, sole & ceteris huiusmodi, non agunt.

Obiectio. 1.

Præd. 1.

Obiect. 2.

Singularia reijciuntur à disciplinis Arist. 2. et b. 2. et 1. Rhet. ad Theod. 2. et 3. meta. extremis ver bis. Et alij alibi.

Solutio prioris obiecti.

Emergit obiectio.

agent nisi de rebus comunibus, cum singularia omnium Philosophorum consensu à disciplinis reijciantur (his autem nominibus non congruit definitio nominis comunis, quia non prædicatur de pluribus (neq. enim verè dicimus plures esse mundos, aut soles, aut lunas, aut mercurios) igitur definitio nominis non cõuenit omnibus nominibus comunibus. Quare non est rectè tradita. Priori obiectioni occurrens, Altero è duobus modis nomina dici posse comunia, aut sola voce, aut voce, ac significatione simul: atq. æquiuoca quidem nomina voce sola esse communia, nos ea tantum definiuisse, quæ & voce, & significatione sunt comunia, quare non mirum esse si definitio nominis comunis nomina communia prioris generis non comprehendat. Posteriori respondebis, Nomina illa & esse verè communia, vt à nobis definita sunt, & prædicari de pluribus. Nam cum hoc nomen Mundus non significet primò hunc designatum mundum, sed mundum absolutè, ac simpliciter, quo pacto Philosophi de mundo differunt, dubium nõ est, quin ex modo suæ significationis, prædicari possit de pluribus mundis, qui sub mundo absolutè, ac simpliciter concepto, apprehendi, & cogitari possunt. Itaq. si mète apprehendas tres designatos mundos, iam de singulis verè enunciabis hoc nomen Mundus, & si plures in rerũ natura non sint. Id quod de ceteris huiusmodi nominibus dicèdũ est. At dum ita respondeo videor planè retexere id, quod supra dixi, Hoc nomen Deus esse singulare, non comune.

Vt enim hoc nomen Mundus nõ significat primò hunc mundum, sed mundũ absolutè, sub quo concipi possunt plures mundi, sic nomen Deus nõ videtur primò significare hunc Deũ, sed Deum absolutè, sub quo proind. concipi possunt plures Dij: quare si nomen Mundus, quia significat mundũ absolutè, comune est, pari ratione nomen Deus comune erit. Verũm si rectè attendis, nil retracto. Nam longè aliter sentiendum est de nomine Deus, atq. de nomine Mundus, deq. ceteris huiusmodi. Hæc namq. significant res finitæ perfectionis, quæ quidem comuni conceptu concipi possunt, additionemq. singularis perfectionis, recipere, illud autem significat rem perfectionis infinitæ, quæ, cum additionem perfectionis admittere nullo modo valeat, non potest concipi nisi vt designata, & singularis. Quod si quis adhuc vrgeat dicatq. Metaphysicum differere de Deo, ergo si singularia, vt dictum est, reijciuntur à disciplinis, nomen Dei non esse singulare, sed comune: occurrens, Meritò ab hac regula excipiendam esse rem eam, quæ propter suam perfectionem comuni, vniuersaliuè conceptu apprehendi non potest. Non negauerim tamen hoc nomen Deus tum voce, tum etiam quodammodo significatione, comune esse Deo & ijs hominibus, qui in sacris literis ob iudicandi munus, aut gratiam, qua Deo sunt similes vocantur dij. Sed hæc communio analogica est, nec dissimilis ab ea, qua nomen Hectoris Troiani comunicatur viris fortibus, & Ciceronis, eloquentibus, & Iobi patientibus.

Solutio.

Deus non potest mète concipi nisi vt singularis.

Dilutio.

Excipitur Deus a regula singularis um nõ cadentium sub disciplina.

Qua ratione nomẽ Deus sit comunne.

INSTIT. DIALECT.

De nomine Transcendente, & non
transcendente. Cap. 28.

Nomen transcendens, & si non eadem significatione
apud omnes sumitur, tamen iuxta communio-
rem usurpationem sic definiiri potest. Nomen transcen-
dens est, quod de omnibus, ac solis veris rebus dicitur. Sex porro
transcendentia esse dicuntur, Ens, Vnum, Verum, Bo-
num, Aliquid, & Res: de quorum significatione alibi dis-
putandum est. Reliqua iuxta hanc sententiam sunt non
transcendentia: in quibus numerantur ea, quæ à recentio-
ribus dicuntur supertranscendentia, vt Opinabile, Cogita-
bile, Apprehensibile, & si quæ sunt alia, quæ non tantum
de omnibus rebus veris, sed etiam de fictis verè affirmā-
tur.

Sex transcē
cendentia.
D. Tb. de ve
ritate. q. 1.
art. 1. & de
natura gene
ris. ca. 2.

Supertran-
scendentia.

De nomine Positiuo. & Negatiuo.
Caput. 29.

Nomen negatiuum est, quod significat negationem
alicuius. Quod duplex est. Aut enim significat ne-
gationē alicuius in subiecto naturā apto, vt Cæcum, Te-
nebrōsum, Imprudens: aut nullo importato eiusmodi sub-
iecto, vt Nonuidens, Noncollustratum, Nonprudens.
Nam Cæcum significat negationem aspectus in oculis.
Nonuidens autem negationem aspectus in quacūq; re
subiecta

Duplex no-
men negati-
uum.

LIB. I.

25.

subiecta siue vera, siue ficta. Vnde fit, vt falsò quis di-
xerit, lapidem esse cæcum, & hircoceruum, verè autē
lapidem esse nonuidentem, & hircoceruum nonuidētē:
quod idem discrimen in cæteris facile perspicitur. Ac pri-
ora illa quidem nomina dicuntur Priuatiua, siue priuan-
tia: posteriora verò retento communi nomine, Negatiua
tantummodo, seu negantia vocantur. Atq; huius generis
ferè omnia dicuntur ab Aristotele Infinita, eo quòd tam
de ijs, quæ sunt, quàm de ijs, quæ non sunt, id est, tam de
rebus veris, quàm de ijs, quæ veræ res non sunt, verè as-
firmantur: vt Nonhomo, Nonchimæra. Illud enim dici-
tur de omnibus tum fictis, tum veris rebus, præterquam
de homine: hoc autem de omnibus similiter præterquam
de chimæra. Quæ verò ex hoc genere aut cum solis veris
rebus, aut cum ijs, quæ veræ res non sunt, reciprocantur,
vt Nonnihil, & Nonens, ea, quia non tam latè patent,
non dicuntur ab Aristotele infinita. Nomina positiua
sunt, quæ non significant negationem alicuius, vt Ho-
mo, Chimæra, Vidēs, prudēs, Indutus, & similia.

Priuatiua.

Negatiua.

Infinita.

1. peri. 2. et. 3.

Negatiua

noninfinita.

Positiua.

Diluuntur quædam obiecta contra
definitionem nominis negatiui.

Caput. 30.

SED contra ista. Hoc nomen Negatio significat Obiecta.
negationem alicuius (significat enim negationem,
D omnia

INSTIT. DIALECT.

omnis autem negatio aliquid negat) & tamen non est nomen negatiuum, cum nec sit priuatiuum, nec numeretur in ijs negatiuis, quæ ex aduerso à priuatiuis distinguuntur, (nam nec est infinitum, nec cum solis entibus, aut cum non entibus recipitur) ergo definitio nominis negatiui accommodatur alicui nomini non negatiuo, quod absurdum est. Præterea hæc vox Nonhomo significat negationem alicuius, vt satis apertum est, & tamen non est nomen negatiuum, sed oratio, quippe cum ea audita duo in nobis gignantur conceptus vltimi, alter particule Non, alter particule Homo, igitur definitio nominis negatiui congruit alicui orationi, quod etiam est incommodum. Idem apertius ostenditur in voce Nonnihil, quam inter negatiua nomina recensuimus.

Obiect. 2.

Obiect. 3.

Cap. superiori.

Cap. 15.

Solut. 1.

Sola negatio specialis aliquid negat.

Solut. 2.

a. Peri. 2.

Quanquam enim omnis negatio specialis, vt negatio aspectus, negatio hominis, negatio entis, & negatio hippocentauri neget aliquid, hoc est significatum alicuius nominis, tamen negatio in commune nihil omnino negat. Secundæ obiectioni respondebis, vocem Nonhomo non esse orationem, vt Aristoteles planè fatetur. Quanquam enim particula Non, & particula Homo proprias habeant, peculiareque, significationes extra totam

tam vocem, tamen in vnius dictionis compositionem coniectæ eiusmodi significationes amittunt, totaque ipsa dictio ex vtraque voce conflata significat negationem eius rei, quam vox Homo extra totam vocem significat. Neque verò vlla est hæc consecutio, quam quis fortasse extruxerit, Nonhomo significat negationem hominis, ergo significat negationem, & hominem, quemadmodum nulla sit consequentia si ita colligas, Hoc nomen Pater significat respectum ad filium, ergo significat respectum & filium. Cur autem duo in nobis gignantur conceptus audito nomine Nonhomo, negationis scilicet, & hominis, causa est, quia negatio specialis concipi non potest, nisi concipiatur id, quod negatur, non autem quod vna pars nominis infiniti imprimat vnum conceptum, altera alterum. Non secus enim audito nomine Pater concipimus & patrem, & filium: verum non quia pars altera nominis gignat alterum conceptum, altera alterum, sed quia pater sine filio percipi nullo modo potest. Tertiæ obiectioni occurre, vocem Nihil aliquando idem valere quod Nulla res, aliquando idem quod Nonens, priorique modo esse orationem, posteriori, nomen negatiuum, non quidem significans negationem, & ens, vt modo ostendimus, sed negationem entis, quæ alia negatione haud dubie negari potest. Negatio autem negationis entis significatur voce Non nihil.

Vide supra Cap. 13.

Occurrit in inceptæ obiectioni.

Cur audito infinito nomine duo in nobis gignantur conceptus

Solut. 3. Duplex significatio vocis Nihil.

De nominibus Repugnantibus, & non repugnantibus. Cap. 31.

Repugnātia **N**omina repugnantia sunt, quæ de eadem re verè affirmari non possunt: vt Album, & Nigrum: Ambulat, ac Nonambulat: Doctus, & indoctus: Lapis, & Lignum. Cum audis, Quæ affirmari non possunt, intellige simul, seu in eodem tempore, & eodem modo. Cum additur, De eadem re, intellige de eadem re singulari, secundum eandem partem, & respectu eiusdem. Nam aliòqui nulla sunt propemodum nomina, quæ de eadem re verè affirmari nequeant, vt animaduertenti facile patebit. Nomina non repugnantia sunt, quæ eadem de re verè affirmari possunt: vt Doctus, & Modestus: simplex, & Prudens: Diues, & Miser. In qua definitione intellige omnes particulas, quas in superiori intelligendas esse diximus. Porrò nominum repugnantium duo sunt genera. Alia nanq̄ sunt opposita, alia non opposita, seu disparata. Opposita sunt, aut Contradictoria, seu contradictoria, vt Iustus, & Noniustus: aut priuatiuè opposita, vt Videns, & Cecus: aut contrariè, vt Album & Nigrum: aut relatiuè, vt Præceptor, & Discipulus: quæ quidem respondent quatuor generibus oppositarum rerum, Ab Aristotele traditis, de quibus postea breuiter agemus. Reliqua nomina repugnantia, sunt non opposita, seu disparata, vt lapis, & lignum: Caro, & Spiritus.

Non repugnantia.

Duo genera repugnantium.

Opposita.

Ad finē li. 2. Disparata.

De

De nominibus Primæ, ac Secundæ intentionis, quæ & primæ, ac secundæ impositionis dicuntur.

Caput. 32.

Duplici significatione vsurpatur hæc nuncupatio nominum primæ, ac secundæ intentionis. Quidam ita loquuntur, vt nomina rerum dicant primæ intentionis, quasi primi propositi, & instituti eorum, qui nomina imposuerunt, nomina verò nominum appellent secundæ intentionis, propositiuè. Prius enim imponenda erant rebus nomina, vt alia vocaretur Homo, alia Equus alia Platanus, & aliæ alijs vocabulis, deinde ipsis rerū vocabulis, vt nimirum aliud appellaretur Nomen, aliud Verbum, aliud participium, & alia alijs nominibus. Iuxta hunc loquendi morem sola nomina imposita vocibus significantibus ex impositione, qua ratione ex impositione significant, sunt secundæ intentionis, cætera omnia sunt primæ, etiam si veras res non significant. Atq̄ hoc significatu satis apertum est cur nomina primæ intentionis primæ etiam impositionis dicantur, secundæ autem intentionis, secundæ impositionis. Alij vocant nomina primæ intentionis ea, quæ significant primas intentiones: secundæ autem intentionis, quæ significant secundas. Nominibus autem primarum intentionum intelligunt ea omnia, quæ conueniunt rebus veris, etiam si eiusmodi

Prior vsurpatione ex Boethio in categoriis Arist.

Posterior vsurpatione ex D. Thoma. natura generis. 12. q. 2. de vniuersalibus, & de potent. q. 7. res art. 9.

D 3

res à nemine concipiuntur: quod vocant conuenire à parte rei. Quo pacto conuenit Socrati quòd sit homo, quòd disciplina capax, quòd Socrates, quòd Philosophus, quòd fortasse cæcus, & non iustus. Nomine verò secundarum intentionum intelligunt ea, quæ conueniunt rebus veris ob aliquam earum apprehensionem, quod dicitur Per operationem intellectus: quo pacto conuenit huic voci Homo naturaliter spectata quòd sit nomen, & huic Disputo quòd sit verbum. Nisi enim hæ voces apprehendantur vt signa rebus imposita, nec prior erit nomen, nec posterior verbum. Eodem modo conuenit homini quòd sit species, quòd definiatur, & similia: quoniam nisi apprehendatur imagine quadam cõmuni omnibus hominibus, nec species erit, nec definietur, vt alibi ostendemus. Atq; illa quidem meritò dicuntur intentiones primæ, hæc secundæ, quia cum illa sint horum fundamenta, intellectus noster de rebus cogitans prius in illa, quàm in hæc intendit. Ita satis perspicuum relinquitur, cur nomina illorum dicantur nomina primæ intentionis, horum autem secundæ. Et quia ea, in quæ prius intendimus, prius etiam nominare possumus, non est alienum ab hac usurpatione nominum, vt priora dicantur primæ impositionis, & posteriora secundæ. Quàmquam verò figmentorum nomina vt Sphinx Chimæra, & similia non sint primæ, nec secundæ intentionis posteriori acceptione, vt ex dictis patet, possunt tamen re-
ductione

Ad Porphyriam.

Num figmentorum nomina sint primæ intentionis.

ductione quadam dici primæ intentionis, quia res factæ, & si res veræ non sunt, tamen finguntur esse veræ. Id quod addiderim ne aliquod nomen sit, quod vtroq; modo primæ, aut secundæ intentionis non dicatur, Hæc de varia nuncupatione nominum, ac verborum dixisse sit satis. Quæ pars instituti nostri respondet initio categoriarum Aristotelis, vbi ille de æquiuocis, vniuocis, & de nominatiuis, de complexis, & incomplexis, de vniuersalibus, & singularibus, antequam ingrediatur ad categorias, pauca præfatur.

Conclusio libri.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER SECVNDVS.

Quid agendum sit in hoc libro, item quid sit vniuersale.
Caput. 1.

Roximè sequitur vt infinitam nominum & verborum multitudinem in decem ordines, & quasi classes, vt in promptu habeantur, redigamus. Hos ordines vocat Aristoteles κατηγορίας, hoc est prædicamenta, quòd in his categoriis, seu quæ prædicantur, in ordinè coacta, ac disposita sint. Vocat etiã στοιχίας quasi

Vt in inscrip. prædicam. c. 1. post. 18. et 1. Top. 7. 1. Post. 11.

elementorum series, quod prima ad differendum elementa in his quasi classibus ordinata, & digesta sint. Sed quia predicamenta nullo modo intelligi possunt, nisi quid sit genus, quid species, quid differentia, quid proprium, quid accidens intelligatur, necessario haec quinque antea explicanda sunt, quam quid sit predicamentum, quot, & quae predicamenta exponamus. Quoniam vero haec quinque in eo conveniunt quod sint uniuersalia, prius quid sit uniuersale, ut est horum commune genus, breuiter dicendum est. Uniuersale est id, quod predicatur de pluribus: subaudi eadem omnino ratione, ac secundum naturam: ut homo, animal. Superiori libro nomen uniuersale definiuimus: nunc rem uniuersalem describimus. Hic tamen pressius rem, quam ibi nomen. Quid sit predicari de pluribus eadem omnino ratione, libro eodem exposuimus. Quid autem sit predicari secundum naturam, sic accipe. Ea predicantur secundum naturam, siue directe (ut dici solet) quae sunt veluti formae eorum, de quibus predicantur: quo pacto superiora predicantur de inferioribus, & connotatiua de absolutis, ut animal de homine, & album de cygno. Huic contraria est quaedam predicatio, quae contra naturam, & indirecta dicitur, in qua videlicet contra fit, ut si homo predicatur de animali, aut cygnus de albo. Inter has media est alia, quae & praeter naturam, & peraccidens appellatur: in qua nec id, quod predicatur, est veluti forma eius, quod

Ex. 1. peri. 5.

Capit. 26.

† Cap. 19. et sequentibus.

Predicatio naturalis, seu directa.

Superiora esse quasi formas inferiorum colliges ex. 1. de coelo 9. & ex. 2. pby. 3.

Predicatio contra naturam, seu indirecta.

Predicatio praeter naturam, seu peraccidens.

quod subijcitur, nec id, quod subijcitur, est veluti forma eius, quod predicatur, sed ambo unius cuiusdam alterius: ut si dicas, Album est dulce, vel, Dulce est album, Neutrum siquidem est quasi forma alterius, sed ambo sunt veluti formae lactis, aut sachari. Uniuersale igitur, quod generi, speciei, differentiae, proprio, & accidenti commune est, & in haec quinque membra adaequata diuisione diuiditur, ita predicatur de rebus, quarum respectu dicitur uniuersale, ut de eisdem predicetur eadem omnino ratione, seu (quod idem est) uniuocè, non tamen contra naturam, aut praeter naturam (quas praedicationes Aristoteles nomine praedicationis peraccidens complectitur) sed secundum naturam, siue directè.

1. post. 15. et 18.

Vniuersalia multis modis predicari.

Caput. 2.

Porrò uniuersalia aut predicantur in quaestione Quid est, aut in quaestione Quale est: & iterum, aut essentialiter, aut accidentaliter: & rursus, aut necessario, aut non necessario, seu contingenter. Ea predicantur in quaestione Quid est, quae aptè redduntur cum, quid nam aliquid sit, queritur. Hoc modo predicatur virtus de iustitia, & homo de Socrate: quia si quis querat quid sit iustitia, quid Socrates, aptè responde

Porphy. de genere.

Predicatio in Quid est. Porphy. ibi. de ex. 1. top.

4

respondebit qui dixerit, iustitiam esse virtutem, & Socratem esse hominem. Ea prædicantur in questione Quale est, quæ aptè redduntur, cum quale nam aliquid sit, queritur. Hoc modo prædicantur rationis particeps, rectum, & alia huiusmodi de Socrate. Nam si quis roget quale nam animal sit Socrates, aptè respondebit qui dixerit esse rationis particeps, rectum, & huiusmodi. Ea prædicantur essentialiter, quæ pertinet ad essentialitatem subiecti. Hoc modo prædicantur de homine tum animal, tum rationis particeps. Ea prædicantur accidentaliter, quæ non pertinent ad essentialitatem subiecti. Quo pacto rectum prædicatur de homine, & candidum de cygno. Ea prædicantur necessario (vt hoc loco necessaria prædicatio accipitur) quæ ita affirmantur de subiecto, vt de eodem negari non possint absq; subiecti euerfione. Quo pacto disciplina capax prædicatur de homine. Siquis enim negauerit hominem esse disciplinae capax, consequens est vt neget eundem esse hominem. Hæc iccirco tam firma prædicatione de subiecto dicuntur, quia vel pertinent ad essentialitatem subiecti, vel ex intimis essentialitatis principijs nascuntur. Ea deniq; prædicantur non necessario, seu contingentè, quæ ita de subiecto affirmantur, vt de eodem negari possint absq; subiecti euerfione. Quo pacto candidum prædicatur non modo de homine, sed etiam de cygno. Vt enim non negat hominem esse hominem, qui eum, qui candidus est, candidum esse inficiatur,

Prædicatio essentialis.

Prædicatio accidentaliter.

Prædicatio necessaria. Aliquando enim latius accipitur. vt li. 3. ca. 5.

Prædicatio contingentis. Porphy. de accidente.

ciatur, sic non negat cygnum esse cygnū, qui negat esse candidū. Quanquā enim hoc falsò dicitur, hinc tamen non sequitur vt cygnus dicatur non cygnus, quippè cum candor cygni nec ad eius essentialitatem pertineat, nec ex intimis eius principijs profluat. Sed hæc diligentius persequi non ad hunc locum attinet.

De genere. Caput. 3.

Genus itaq; est vniuersale quiddam, sub quo species collocatur: vt animal. Sub hoc enim collocatur homo, qui in speciebus animalis numeratur. Definitur etiam hoc modo. Genus est id, quod de pluribus specie differentibus in questione Quid est prædicatur. Dicimus namq; animal esse genus hominis, & equi, quoniam est vniuersale, quod aptè redditur, cum quid sit homo, quid equus, queritur. Ea verò dicuntur differente specie, quæ aut sunt diuersæ species, vt homo & equus: aut sub diuersis speciebus continentur, vt Alexander, & Bucephalus Alexandri equus. Iam verò genus duplex est: aliud summum, aliud subalternum, vt vocant. Ea res dicitur genus summum, quæ supra se nullum genus habet. & Quæ, cum sit genus, non est etiam species, vt substantia, qualitas, & alia, de quibus inferius dicemus. Ea verò dicitur

Porphy. de genere. Ex. 1. Top. 4.

Quæ differentis specie.

Porphy. de specie.

Genus summum.

Genus subalternum.

genus

genus subalternum, supra quam aliud genus assignatur, & quæ, cum sit genus, est etiam species, ut corpus. Hoc enim comparatione substantiæ est species, comparatione corporis animati est genus. Latini tamen sæpenumero nomen generis pro quacunque re vniuersali, (latè etiam accepto nomine vniuersali) vsurpant: ut cum dicunt, multa esse animalium genera Hominem, Equum, Leonem, & cætera: item Medicinæ duo esse genera subiecta, Sanum, & Agrum. Quo loquendi charactere, quoniam am vsurpatissimus est, sæpissimè vtimur.

Nomē generis quam latè vsurpetur apud Latinos.

De specie. Caput. 4.

Porph. de Specie.

Species subalterna.

Species infima.

Species est id, quod proximè sub aliquo genere collocatur: ut homo. Proximè siquidè sub animali, quod genus est, continetur. Est autem duplex species, altera infima, altera subalterna. Ea res dicitur species subalterna, sub qua est alia species: seu, quæ cum species sit, est etiam genus: ut animal, corpus animatum, corpus. Nam horum quodq; habet sub se species, quarum comparatione est genus, & supra se genus aliquod, cuius respectu est species. Ea verò res dicitur species infima, sub qua non collocatur alia species: seu, Quæ cum sit species, non est etiam genus: ut homo. Siquidem homo nullam sub se habet speciem, sed sola indiuidua, quorum

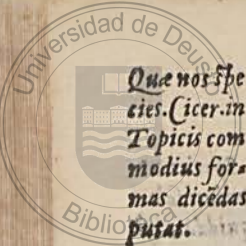
quorum nequaquam genus est. Quò fit, ut aliam respectu horum sortiatur speciei appellationem, qua sic species definitur. Species est, quæ tantum de ijs pluribus, quæ solo differunt numero, in questione Quid est prædicatur: ut homo de indiuiduis tantum hominibus, qui solo differunt numero. Indiuiduum est id, quod de vna tantum re prædicatur: seu, cuius omnes simul proprietates multis rebus conuenire non possunt. His de causis dicimus Socratem esse indiuiduum, tum quia de se solo prædicatur, tum etiam quia omnes eius proprietates simul acceptæ in alia etiam re inueniri non possunt. Ea dicuntur differre numero, quæ in numerando differunt, ut Socrates, & Plato, itemq; ut homo, & equus: non ut homo & animal. Qui enim dicit hominem, simul etiam dicit animal, quandoquidem homo, quæ homo, est animal. Ea verò differunt solo numero, quæ & indiuidua sunt, & sub genere suo nullo vniuersali discrimine dissident. Hoc modo differunt Socrates & Plato, quia & indiuidui homines sunt, & sub genere suo, quod est animal, nullo vniuersali discrimine distinguuntur, sed tantum quòd Socrates sit hic, Plato ille, quanquam sub alio genere vniuersali aliquo discrimine distingui possint: ut si Socrates sit albus, Plato verò niger. Non hoc modo differunt Alexander, & Bucephalus, quia sub animali, alio etiam discrimine, quod vniuersale est, multisq; indiuiduis commune, distinguuntur: ut quòd Alexander sit rationis particeps, Bucephalus ratio-

Species vniuersale quiddam est

Indiuiduum

Quæ differunt numero Boeth. in Porphy. ad cap. de gen.

Quæ differunt solo numero.

nis expers. Cicero de nomine speciei ita inquit. Formae sunt, quas Graeci *ιδίαι* vocant: nostri si qui haec forte tractant, species appellant: non pessime id quidem, sed inutiliter ad mutandos casus in dicendo. Nolim enim, ne si Latine quidem dici possit, *specierum*, & *speciebus* dicere, & saepe his casibus utendum est: at *formis*, & *formarum* velim. Cum autem utroque verbo idem significetur, commoditatem in dicendo non arbitror negligendam. Haec Cicero. Verum Dialectici non tanta verborum religione obstringuntur.

De Differentia. Caput. 5

Differentia dici potest ea forma, qua res aut à se in alio, & alio tempore, aut ab alia re, differt. Ea verò triplex est, communis, propria, & maximè propria. Communis differentia est ea, quae nec pertinet ad essentiam rei, nec inseparabilis ab ea est, ut sedere, stare, & huiusmodi alia. Propria est, quae inseparabilis quidem est, sed tamen ad essentiam non pertinet, ut habere cicatricem, quae iam callum obduxerit: habere oculos caecos: esse disciplinae capax, & similia. Maximè verò propria, quae & specifica dicitur, est ea, quae & inseparabilis est, & ad essentiam rei pertinet, ut corporeum esse, animatum, sensitivum, rationale, & caetera huiusmodi. Inter haec differentiarum genera est latè patens discrimen.

Porph. de differentia
Communis,
Propria.
Maximè p. propria.

men. Communibus enim, ac proprijs differentijs, accidentaliter tantum res discrepant: maximè autem proprijs, essentialiter. Item communibus & proprijs, nec diuiduntur genera in species, nec definitiones specierum assignantur: ijs verò, quae maximè propriae dicuntur, maximè. Ac illae quidem priores, vel proprietates sunt, vel accidentia, de quibus adhuc dicendum est: haec vero à caeteris omnibus vniuersalibus distinguuntur. Harum igitur, quae huius loci sunt, duo numerantur officia, alterum quòd diuidant genera, alterum quòd constituent species. Nam quemadmodum *es*, cum sit vnum quid, diuersis tamen figuris, ac formis distribuitur, ut ex ipso, & accessione diuersarum formarum fiant diuersae res artificiosae ut statua, & sphaera, sic animal, quod est genus hominis, & belluae, cum vnius naturae sit, tamen rationali, & irrationali, ut potè diuersis differentijs, diuiditur, ut ipsarum accessione homo, & bellua, quae sunt diuersae species, efficiantur. Hinc fit ut differentia aptè definitur hoc modo. Differentia est id, quo species suum genus excedit. Constat enim species genere ac differentia generi adiuncta, qua tamen non constat genus. Item hoc modo. Differentia est id, quod ita separat species sub eodem genere, ut ad earum essentiam pertineat. Item hoc modo. Differentia est id, quod praedicatur de pluribus specie differentiibus in questione, Quale est, necessario & essentialiter. Verum haec definitio non complectitur eas differentias, quae

Primum discrimen.
Secundum.
Tertium.
Duo differentiarum officia
Prima definitio differentiae.
Secunda.
Tertia.

que proximè species infimas constituunt, vt rationale. Omnes tamen complectetur, si expunxeris illud Differentibus specie. Si enim quis te rogauerit, qualianam animalia sint Socrates, & Plato secundum differentiam necessario vtriusque conuenientem, & ad vtriusque essentiam pertinentem, aptè respondebis, esse rationalia. Atque ita in cæteris. Est autem duplex differentia: altera generalis: altera specialis. Generalis constituit rem, quæ non tantum est species, sed etiam genus: qualis est corporeum, quæ constituit corpus, & animatum, quæ constituit corpus animatum, & sensituum, quæ constituit animal. Specialis proximè constituit rem, quæ solum est species, vt rationale, quæ hominem efficit, Præter has est alia quædam, quæ proximè constituit indiuiduum, quæ indiuiduans differentia nuncupatur. Exempli causa, differentia, quæ homini communi adiuncta efficit Socratem, dicitur differentia indiuiduans Socratis: quæ verò efficit Platonem, dicitur differentia indiuiduans Platonis: & ita reliquæ.

Generalis differentia.

Specialis.

Differentia indiuiduans Scot. 2. d. 3. q. 6. & Cæzet. in librū de ente & essent. q. 5. ar. 4. ad finem.

De proprio. Caput. 6.

Proprium apud Aristotelem duplex est, complexum, & simplex. Complexum, cum sit oratio, in definitionemque, ac descriptionem diuidatur, aliò pertinet. Simplicis verò nomen quadrifariam accipitur. Nam & id, quod soli alicui speciei conuenit, non tamen toti, propriū eidem esse

Toto. 5. top. & extremis penè verbis septimi. ad librū. 5. Porphy. de proprio.

soli alicui speciei conuenit, non tamen toti, proprium eidem esse dicitur, vt homini grammaticum esse: & id etiā quod toti, non tamen soli, vt homini esse bipedem: & id quoque, quod soli ac toti, non tamen semper, vt homini canescere: & id demum, quod soli, ac toti, ac semper, vt homini esse aptum vt rideat. Harum acceptionū extrema præcipua est. Nam id maximè dicitur proprium rei, quod cum ea reciprocatur: quicquid autem dicitur proprium quarto modo, id omne reciprocatur cum re, cuius est proprium, vt si dicas, quicquid est homo, est risus capax, & vicissim, quicquid est risus capax, est homo: atque ita in alijs huius generis: quod tamen in tribus superioribus nunquam verè dixeris, vt satis apertum est. Ac superiora illa ad accidens, quod mox explicabimus, transmittenda sunt, quòd non prædicentur necessario de specie, sed contingenter exceptis quibusdam secundi generis, quale est sensituum esse, pro facultate, seu potentia ad sentiendum, & alia huiusmodi. Hac enim necessario prædicantur, & ex ipsa rei essentia nascuntur: quæ conditiones accidenti non conueniunt, vt dicemus. Horum tamen nullum est proprium quarti generis apud Porphyrium, quia nullum reciprocatur cum specie infima, quam ille, cum de proprio loquitur, nomine speciei solam intelligit. Dialectici ergo vt complectantur omnia propria, quæ ad quartum vniuersale, de quo nunc agimus, spectant, sic proprium definiunt. Proprium est, quod prædicatur

Quarta propositio huius acceptionis præcipua est

Primus, secundus, & tertius modus ad accidens pertinet, quibusdam exceptis.

Vt ex capit. de genere, et ex comment. 1. p. 1. c.

Proprium quid sit.

E

de pluribus in questione Quale est, accidentaliter, ac necessario, ut aptum esse ad sentiendum, ad capeffendas disciplinas, & huiusmodi. Si quis enim abs te quaerat, qualis nam sit homo secundum id, quod ipsi conuenit accidentaliter, ac necessario, apte respondebis, esse aptum ad sentiendum, ad capeffendas disciplinas, & alia huiusmodi. Est autem duplex proprium, alterum generale quod recipitur cum re, quae est genus: alterum speciale, quod recipitur cum specie infima. Vtriusque exemplum modo attulimus. Nam aptum esse ad sentiendum recipitur cum animali, aptum vero esse ad capeffendas disciplinas recipitur cum homine. Lucullus Ciceronianus ait, Dilucide doceri a politioribus Phisicis, singularum etiam rerum, id est, indiuiduarum, singulas esse proprietates. Quod mihi non placet: nisi nomine proprietatis intelligat differentiam indiuiduantem, aut totam collectionem communium accidentium, quae in vna re tantum reperiatur.

Propriū generale.

Speciale.

Academ. q. prime editionis. lib. 2.

Quo pacto verū videatur, singularum rerum singulas esse proprietates

1. phy. 3. text. 21. 28. & 5. metaph. 30. text. 35.

Porphy. d. accidens.

De accidente. Caput. 7.

Nomine accidentis interdum intelligimus quicquid de re accidentaliter praedicatur: qua significatione dubium non est, quin proprium etiam accidentis vocabulo comprehendatur. Interdum vero id solum intelligimus, quod non tantum accidentaliter praedicatur, sed etiam contingenter: quo sane modo accidens a proprio distinguitur. Accidens igitur hac significatione acceptum, definitur esse

id, quod adest, & abest sine subiecti corruptione. Item quod contingit eidem inesse, & non inesse. Et rursus. Quod non est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, inest autem rei. Quarum omnium definitionum idem est sensus. Sed planius definitur hoc modo, Accidens est, quod praedicatur de pluribus in questione Quale est, accidentaliter, & contingenter: ut album, nigrum, & similia. Siquis enim roget qualis nam sit Socrates secundum id, quod ei accidentaliter ac contingenter conuenit, apte respondebit, qui dixerit esse album: atque ita in caeteris. Accidentium vero quaedam re ipsa separari possunt, ut sedere, aut album esse a Socrate: quaedam re ipsa separari non possunt, ut album esse a cygno, & nigrum esse a coruo. Omnia tamen cogitatione seungi possunt, hoc est negari absque abolitione essentiae subiecti, cum de ipso dicatur contingenter: supra enim definiuimus id praedicari contingenter, quod ita affirmatur de subiecto, ut de eodem negari possit absque ipsius subiecti euerfione. Sed quaeret aliquis, qua ratione colligi possit, vniuersalia non esse plura, quam ea quae a nobis explicata sunt. Cui quaestioni hac ratio reddi potest. Vniuersalia aut praedicantur in questione Quid est, aut in quaestione Quale est. Si in quaestione Quid est, aut continent in se totam naturam communem indiuiduorum, aut partem: si partem, sunt genera: si totam, sunt species. Si vero praedicantur in quaestione Quale est, aut praedicantur essentialiter, aut accidentaliter: si essentialiter, sunt differentiae: si accidentaliter,

Quid accidens

Duplex accidens. Porphy. ibidem.

Omnia accidentia separatione cogitatione. Cap. 2.

Non esse plura vniuersalia, quam quae habentur explicata.

aut prædicatur necessario, aut contingenter: si necessario sunt propria: sit contingenter sunt accidentia. Hac igitur ratione patet non esse plura vniuersalia, quam ea quinq, quæ à nobis sunt exposita. His ergo vtcunq, explicatis ad prædicamenta ingrediamur.

Quid sit prædicamentum.

Caput. 8.

Ex Porphy.
de specie, &
Arist. præd.
2. & 1. post.
18.

Prædicamentum est alicuius generis summi realis, et eorum, quæ sub ipso sunt naturalis dispositio: vt tota series substantiarum, quæ constat ex ipsa substantia in commune, & ex omnibus minus communibus substantijs ordine quodam naturali dispositis vsq, ad singulares, quæ nullas vltius sub se continent. Nam sub substantia in commune proximè collocari debent substantia corporea, & incorporea: sub corporea, corruptibilis, & incorruptibilis: sub corruptibili, animata & inanimata: sub animata, animal, & planta: sub animali, homo, & brutum animal: sub homine, Socrates, Plato, & cæteri homines indiuidui: sub quibus non sunt aliæ inferiores substantiæ, quemadmodum nec sub alijs indiuiduis, ad quæ diuisione aliarum specierum, quas reliquimus, naturali quodam descensu deuenire necesse est. Genus summum quid sit iam supra explicatum est. Reale verò id vocari solet, cuius esse ab operatione intellectus minimè pendet, vt lapis, lignum, & cæteræ omnes res, quæ in mundo existunt. Dixi ergo Generis realis, quia res, quæ per se.

Cap. 3.
Reale ens.

per se ponuntur in prædicamentis debent esse reales, vt Philosophis placet. Vnde fit vt entia rationis, quia, nisi ab operatione intellectus, nullum esse habent, non ponantur per sese in prædicamentis, sed per ea entia realia, quibus beneficio intellectus tribuuntur. Verbi causa, hoc ipsum quod est esse genus summum prædicamenti substantiæ, esse prædicatum, aut subiectum in eodem prædicamento, & alia huiusmodi, non ponuntur per se ipsa in prædicamento substantiæ, quia sunt entia rationis, sed propterea modo aliquo ad illud dicuntur pertinere, quòd res, quibus tribuuntur, vt substantia in commune, & cætera, quæ diximus, in eo collocantur. Ea verò intelligo sub genere summo naturaliter esse disposita, de quorum quolibet ordine quodam genus summum, vt de parte subiecta, essentialiter prædicatur, seu (vt Aristotelis verbis vtar) vt de subiecto. Et quoniam hæc non sunt alia, quàm species, & indiuidua rei illius maximè communis, quæ genus summum dicitur, fit, vt solum genus summum cum suis speciebus, ac indiuiduis ponantur per se in prædicamento. Qua propter nec differentiæ generales, nec speciales, nec verò illæ, quibus species infimæ ad indiuidua trahuntur, (indiuiduantes dico) nec deniq, aliæ partes siue specierum, siue indiuiduorum, de quibus genus summum non prædicatur vt de subiectis, per se ponuntur in prædicamento, sed per ea tota, quæ constituunt. Propria tamen & accidentia eorum generum, specierum & indiuiduorum

Vt. 5. meta.
ad cap. 7.

Ens rationis
non ponitur
per se in præ
dicamentis.

Quæ ponantur
sub genere
summo.

Differentiæ
non ponuntur
per se in
prædicam.
Nec aliæ
quædã partes.

Propria, &
accidentia
poni possunt.

diuiduorum quæ per se in prædicamentis ponuntur, poterunt, si fuerint entia realia, pertinere per se ipsa ad aliquod prædicamentum. Nam esse aptum ad ridendum, quod est proprium hominis, & album esse, quod est accidens Socratis, sunt quedam species prædicamenti qualitatis: item esse in infimo loco, quod est proprium terræ, & calefieri, quod est accidens aquæ, sunt species aliorum prædicamentorum, hoc passionis, illud existentie in loco: & ut in summa dicam, omnia, quæ per se ponuntur in ceteris prædicamentis, sunt propria, vel accidentia substantiarum, cum omnia in substantijs ut in subiectis inhereant.

Nota.

Præd. 2.

Decem esse prædicamenta, ad quæ omnia omnino præter Deum Optimum Maximum modo aliquo pertineant. Caput. 9.

Arist. præd. 4. et cæteri.

Numerantur verò à philosophis decem prædicamenta. Primum, substantie: alterum, quantitatis: tertium, qualitatis: quartum, relationis: quintum, actionis: sextum, passionis: septimum, existentie in loco: octauum, situs: nonum, existentie in tempore: decimum, indumenti, siue integumentum, quod habendi prædicamentum appellatur. Ad quæ pertinent res omnes: quæ quomocumque aut esse, aut fingi possunt. Itaque quedam pertinent per

per se, ut animal, & homo: quedam per sua tota, ut differentie, materia, & forma: quedam per suas partes, ut homo albus, per hominem, & albedinem, & quodammodo chimæra per partes earum rerum, ex quibus composita fingitur: quedam per ea, quibus tribuitur, ut esse genus, esse speciem, prædicatum, subiectum, & cætera entia rationis, per ea, quæ dicuntur genera, species, aut ab alio ente rationis cognominantur: alia alijs modis. Omnia igitur ad has rerum classes modo aliquo reuocantur, præter Deum optimum Maximum, ad quem potius, ut ad infinitum pelagus totius esse, hæc ipsa prædicamenta quasi flumina recurrunt. Et quoniam nomina vice rerum habentur, dubium non est, quin eadem prædicamenta ex nominibus etiam ipsarum quasi constituta intelligi possint, ex alijs quidem per se, ex alijs reductiue, ut de rebus diximus. Atque hoc modo Dialecticus prædicamenta, potissimum considerat, ut in his quasi locis communibus parata habeat nomina, & verba ad structuram orationis. Verum enim uero, quia ex dispositione rerum nullo negotio dispositio vocabulorum intelligitur, satis erit prædicamentales series in rebus explicare. Quod tamen pingui (ut aiunt) Minerua faciendum est, ne instituti nostri oblitum videamur.

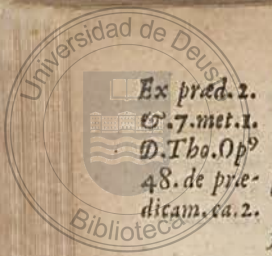
Quo pacto ad prædicamenta aptineat omnia præter Deum.

Ut priuatio per habitum & contradietorium negatiuum per postiuum, quibus ca. 17.

Ex vocibus etiam constituntur quoddam modo prædicamenta. Quo pacto dialecticus prædicamenta consideret.

De substantia. Caput. 10.

E 4 Substan-

Ex præd. 2.
7. met. 1.
D. Tho. Op.
48. de prædicam. ca. 2.

Per se subsistens.

In alio existens.

Primæ substantiæ.
Præd. 5.

Secundæ substantiæ.

Cap. 8.

Primæ proprietatis.

Substantia, quæ in primo prædicamento per se ponitur, est ens reale, per se subsistens: vt angelus, homo, lapis. Dixi Reale (quod verbum de inceptis in omnibus definitionibus intelligendum est) quia cæterorum entium nullum per se pertinet ad aliquod prædicamentum, vt paulo superius diximus. Addidi Per se subsistens, hoc est non existens in alio vt in subiecto in hæfionis, quia hoc differt substantia ab accidentibus, quæ pertinent ad alia prædicamenta, quòd accidentia, nisi in subiecto in hæfionis sint, naturaliter existere non possunt, ipsa verò substantia naturaliter per se ipsam coheret, ac existit. Substantiarum autem quedam sunt primæ, quedam secundæ. Primæ substantiæ sunt ea entia, quæ nec in subiecto sunt, nec de subiecto dicuntur, hoc est, quæ nec coherent in aliquo subiecto in hæfionis, nec de villo, vt de parte subiecta, essentialiter prædicantur: vt Socrates, & Plato. Priori particula excluduntur accidentia: posteriori excluduntur genera, & species substantiarum. Itaque solas ac omnes indiuiduas substantias complectitur hæc definitio. Secundæ substantiæ sunt genera, & species, sub quibus collocantur primæ: vt animal, & homo, sub quibus continentur Socrates, & Plato. Ordo specierum substantiæ ex supradictis utcumque patet. Iam ad proprietates substantiarum per se pertinentium ad hoc prædicamentum veniamus: quarum quatuor insigniores traduntur. Prima est, Non esse in subiecto: quæ patet ex definitione substantiæ.

Secunda.

Secunda est, Non habere contrarium. Nam cum omnia contraria sint in subiecto in hæfionis, vt virtus, & vitium, candor, & nigror: nulla autem substantia sit in subiecto, vt dictum est, efficitur vt nihil substantiæ sit contrarium. Tertia est, Nom suscipere magis, & minus, hoc est, quòd non dicatur magis, aut minus talis. Non enim dicimus Socratem esse magis, aut minus hominem, quam sit ipse in alio tempore, aut quam sit aliquis alius. Id quod in cæteris substantijs cernere est. Sed hæc proprietates, seu affectiones, alijs etiam plerisque conueniunt. Quarta igitur proprietas, quam maximè substantiæ conuenire affirmat Aristoteles, hæc est, Vt cum vna, eademque numero fuerit, possit in se contraria recipere, vt hic lapis calorem, & frigus.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

De quantitate. Caput. II.

Quantitas est ens per se extensum vt superficies tabule, & binarius hominum. Tabula enim non per se ipsam, sed per superficiem, quam habet, extensa est. Socrates item, & Plato, non per se ipsos, sed per binarium, qui in ipsis cernitur, extensionem habent numeralem. Ipsa verò superficies, & ipse binarius per se ipsa sunt extensa. Quantitatem induas proximas species diuidit Aristoteles, in continuam, & discretam. Quantitas continua est, cuius partes communi aliquo termino,

Quantitas: quid.

Præd. 6.

Quantitas continua.

termino copulantur, vt partes lineæ puncto: partes superficies, lineæ: partes corporis, superficies: partes temporis, puncto temporis, seu instanti. Hæ verò traduntur species quantitatis continuæ, lineæ, superficies, corpus, tempus, & insuper locus. Verùm Aristoteles, quòd ad locum attinet, videtur loqui ex aliorum sententia suo tempore vulgata, quam ipse alibi non probat. Accipit enim locum pro spacio, quod à quouis corpore occupatur, aut occupari potest, quod veteres rem quandam diuersam ab omni corpore esse dicebant, cum tamen nulla sit. Num autem continuitas motus sit alia quædam species quantitatis continuæ, alio loco discutiemus.

Quantitas discreta est, cuius partes nullo communi termino copulantur, vt quaternarius. Nihil enim reperias, quo duo binarij, ex quibus ille constat, copulentur, & quasi compingantur. Huius quantitatis duæ feruntur species, numerus, & oratio: quas alibi, num verè sint species quantitatis ad hoc prædicamentum pertinentis, examinabimus. Quantitatis porrò tres traduntur affectiones. Prima est, Nil habere sibi contrarium. Contraria namq; maximè distant sub eodem genere nullæ autem duæ quantitates reperiri possunt, quæ sub genere quantitatis maximè distent. Secunda est, Non suscipere magis, & minus. Neq; enim dixeris magis, aut minus bicubitum aut tricubitum aliquid esse: quod in plerisq; alijs quantitativibus aperte cernes. Tertia est secundum

Species quantitatis continuæ.

De loco, quo pacto loquitur Aristoteles.

4. Ph. 4.

De motu alibi.

Quantitas discreta.

Species quantitatis discretæ.

Prima affectio quantitatis.

Secunda.

Tertia.

quantitatem res dici æquales, & inæquales. Nam æqualia sunt, quorum quantitas est vna: inæqualia, quorum diuersa. Atq; hæc affectio dicitur maximè propria quantitatis, quia soli quantitati, omni, ac perpetuò conuenit.

5. meta. 15. tex. 20.

De qualitate. Caput. 12.

Qualitas est, qua res dicuntur quales: nempe in peculiari ac propria questione qualitatis accidentalis, vt Iustitia, Scientia, Candor, & huiusmodi. Nam si quis te roget qualis nam sit Socrates secundum accidentem, quod propriè qualitas dicatur, aptissimè respondebis, esse Iustum, Scientem, Candidum, aut aliquid huiusmodi. Qualitatis quatuor sunt proximæ species: ad quarum primam pertinent habitus, & dispositio. Habitus est firma quedam, & constans qualitas, qua rei natura benè aut malè afficitur, vt virtus, & vitium. Dispositio est qualitas benè, aut malè afficiens subiectum, quæ facile abijci potest, vt sanitas, & ægritudo. Ad secundam speciem pertinent naturalis potentia, & impotentia, Naturalis potentia, seu naturalis vis, est qualitas quedam, qua facile quæq; res agit, aut resistit, vt vis naturalis ad currendum, & ad perferendos labores. Naturalis impotentia seu imbecilitas: est

Præd. 8.

Habitus.

Dispositio.

Naturalis potentia.

Naturalis impotentia.

qualitas

qualitas, qua ægrè quæq; res agit, aut resistit, vt infirma valetudo Socratis, & mollitudo butyri. Ad tertiam speciem pertinent, patibilis qualitas, & passio. Patibilis qualitas, est diu permanens qualitas, quæ aut sensum mouet, aut ex motu aliquo nascitur, vt color diurnus in corpore, & amentia in animo. Passio est fluxa quædam, & breui transiens qualitas, quæ aut mouet sensum, aut ex motu oritur, vt rubor ex verecundia contractus, pallor ex metu, ira, gaudium, & huiusmodi. Ad quartam speciem pertinent forma, & figura. Forma vt hic accipitur, est modus quidam quantitatis in re aliqua naturali spectatæ: vt ea forma hominis, aut leonis, quæ ex lineamentis corporis resultat. Figura est modus quantitatis simpliciter, ac in se spectatæ, vt figura trianguli, quadrati, & cetera. Qualitatis tres sunt affectiones. Prima est, Habere aliquid sibi contrarium. Nam virtuti contrarium est vitium, & alijs plerisq; qualitatibus alia reperiuntur contraria. Secunda est, Suscipere magis, & minus, vt esse magis, aut minus iustum, magis, aut minus album. Tertia, quæ maximè propria qualitatis affectio dicitur, hæc est, Vt secundum eam res dicantur similes, ac dissimiles. Similia enim sunt ea, quorum qualitas est vna: dissimilia, quorum diuersa.

5. meta. 15.
tex. 20.

De Relatione. Caput. 13.

Relatio

Relatio est, qua aliquid, hoc ipso quod est, ad aliud se habet: vt æqualitas, dominatus, seruitus. Nam æquale, quatenus æquale est, æqualitate refertur ad sibi æquale, & dominus, quæ dominus est, dominatu refertur ad seruum, qui vicissim, quæ seruus est, ad dominum refertur seruitute. Relata verò sunt quæcumq; hoc ipso quod sunt, ad aliud se habent: vt æquale, dominus, seruus. Relatorum autem quædam sunt æqualis comparisonis (recentiores vocant equiparantiæ) vt æquale, simile, inæquale, dissimile. Nā æquale ad æquale refertur, simile, ad simile, inæquale, ad inæquale, et dissimile, ad dissimile. Itaq; ea, ad quæ huiusmodi relata referuntur, sunt eiusdem appellationis ac nature cum illis. Quædam verò sunt inæqualis comparisonis, seu diuersæ appellationis, quæ illi vocant disquiparantiæ: quorum duo sunt genera. Alia enim dicuntur maioris comparisonis, quæ vocant superpositionis, vt pater, dominus, preceptor, & cetera omnia, quæ sunt digniora ijs, ad quæ referuntur: alia ex altera parte hisce respondent, quæ minoris comparisonis dici possunt, vt filius, seruus, discipulus & cetera minus digna ijs, cum quibus conferuntur: quæ vocari solent suppositionis. Relatorum tres præcipuè traduntur proprietates. Prima est Omnia relata dici ad ea, quæ conuertuntur, hoc est, ad ea quæ vicissim ad ipsa dicuntur, vt pater ad filium, qui vicissim ad patrem dicitur. Vt enim Pater dicitur filij pater, sic vicissim.

Ex præd. 7.

Ibidem.

Relata æqualis comparationis.

Relata inæqualis comparationis. Maioris comparationis.

Minoris.

Prima proprietatis.

INSTIT. DIALECT.

Secunda.

Pred. 12.

Tertia.

Relata secū dum esse.

Relata secū dum dici

ciſſim filius dicitur patris filius. Secunda est, Omne relatum esse simul naturā, cum eo, ad quod refertur. Ea verò dicuntur esse simul naturā, quorum alterum secū ponit, ac tollit alterum, vt dominus seruum, & seruus dominum. Si enim dominus nullus sit, nullus erit seruus, & vice versa, si nec seruus, nec dominus. Tertia, pprietas est, Omne relatum eius esse naturæ, vt si illud noueris, etiam id, ad quod refertur, cognoscas, & è contra. Siquis enim nouerit Sophroniscum esse patrem Socratis, necesse est vt etiam cognoscat Socratem esse filium Sophronisci, & è contra. Caterum hæc, quæ diximus, propriè sunt relata, & vocantur secundum esse. Alia sunt, quæ relatione alia qua explicantur, ipsa tamen ad hoc prædicamentum non pertinent. Atq; hæc à Dialecticis relata quidem appellatur, verum non simpliciter, ac propriè, sed cum adiectione, relata secundum dici, quasi dicas, quoad naturæ explanationem duntaxat, non quoad ipsam naturam: qualia sunt, habitus, scientia, & alia huiusmodi: quod alio loco plenius docebimus.

De actione, & passione.

Caput. 14.

3. Ph. 3.

Actio est agentis, quatenus agens est, actus seu perfectio. Passio verò est actus, perfectione patientis,

tis, vt patientis. Suntq; actio, & passio, vna, eademq; res, quæ tamen, vt est perfectio agentis, dicitur actio, vt verò patientis, dicitur passio. Verbi gratia: caloris motus, quo ab igne afficitur aqua, quatenus est id, quo ignis est, & dicitur agens, actio est, & actio dicitur: quatenus verò id, quo aqua est, ac appellatur patiens, passio est, & passio nominatur. Actiones autem, & passiones partim sunt à corpore vt calefacere, & caleſcieri: partim ab animo, aut alia superiori causa, vt nutriri, auſgeri, cupiditatis, aut iræ motu agitari, & huiusmodi alia. Actioni, & passioni duæ affectiones tribuuntur. Prior est, Habere contrarium. Nam calefacere, & frigeſcere, caleſcieri, & frigeſcieri, voluptatis motu affici, & doloris, contraria sunt. Posterior est, Suscipere magis, & minus. Nam & id, quod calefacit, aut caleſcit, magis, aut minus calefacere, aut caleſcieri dicitur: id etiam, quod doloris, aut voluptatis agitatione mouetur, magis, aut minus dicitur voluptate, aut dolore affici.

Duplex actio, et passio.

Pred. 9. Prior affectio.

Posterior.

Quid sit vbi, & situm esse.

Caput. 15.

Vbi, seu esse alicubi, est loco contineri, vt in foro, in templo. Duobus autem modis corpus cōtinetur loco, aut cōmuni, vt Socrates in tēplo: aut proprio, vt aqua in vase.

4. Ph. 2.

Situm esse. in vase. Huius generis species dicuntur esse supra, infra, ante, retro, ad dextram, & ad sinistram. Situm esse est, habere partes corporis certo quodam modo affectas ad partes loci, vt stare, sedere, cubare: quæ quidem appellantur positiones: partimq; sunt naturales, vt quæ dictæ sunt: partim non naturales, vt si quis conuersis ad cælum vestigijs manibus nitatur.

Duplex positio.

Quid sit quando, & habere.

Caput. 16.

Quando.

Habere.

Conclusio.

QUANDO, seu esse in tempore, est tempore contineri, vt fuisse anno superiori, esse in presenti, fore in futuro, esse in mense, in die, in hora, & huiusmodi temporibus. Habere (vt nunc vtimur hoc verbo) est indumento aliquo, aut ornamento indutum, aut ornatum esse: vt togatum esse, lorica indutum, mytra redimitum, & anulatum. In his igitur decem classibus infinita rerum, & nominum multitudo ita distinctè, distributèq; continetur, vt facile sit cernere, quæ ad quam categoriam pertineant, & in quacunq; categoria, quæ quibus communiora sint, aut minus communia.

De oppositis. Caput. 17.

SED quoniam in hac categoriarum tractatione sepe contrariorum meminimus, quæ nam sint contraria paucis

paucis dicamus: atq; adeò omnia oppositorum genera (quoniam id perutile erit) persequamur. Oppositorum igitur quatuor sunt genera, relatiuè opposita, contrariè, priuatiuè, & contradictoriè. Relatiuè opposita sunt, quæ quicquid sunt oppositorum esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: vt pater & filius, & duo similia. Nam pater dicitur filij pater: & filius, patris filius: hoc verò simile illi, dicitur illi simili simile, & illud huic. Contrariè opposita sunt ipsa contraria. Contraria verò dicuntur ea, quæ sub eodem genere maximè distant, & eidem subiecto vicissim insunt, nisi eorum alterum insit à natura: vt scientia, & error: virtus, & vitium: calor & frigus: candor, & atror. Nam sub habitu, quod est genus quoddam qualitatis, maximè distant tum scientia, & error, tum etiam virtus, & vitium: sub patibili autem qualitate tum calor, & frigus, tum candor, & atror. Hæc item, vt patet, in eodem subiecto inhesionis vicissim insunt, cum mutuò ab eodem se expellant. Additum est, Nisi eorum alterum à natura insit, quia in locum eius, cui à natura determinatum, & quasi præscriptum est, vt insit, non potest alterum succedere: qua ratione nec ignis frigere potest, nec cygnus esse niger, nec coruus albus, nec saxum molle, quippè cum hæc omnia alterum ex contrarijs naturæ præscripto sibi vendicent. Iam verò contrariorum, quædam immediata sunt, quædam mediata. Immediata dicantur, quorum alterum necesse est inesse pro-

Præd. 10.

Relatiue opposita.

Contraria præd. 6. et 10.

Contraria immediata.

F prio

prio subiecto, vt sanitas, & morbus comparatione animalis. Mediata verò, quorum neutrum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto, niſi alterum naturâ inſit. Vt albus color, ac niger comparatione corporis miſti: & virtus, ac vitium cõparatione hominis. Dantur enim media inter huiusmodi contraria, quibus affecta eſſe poſſunt propria cõtrariorum ſubiecta remoto vtroq; contrario. *Quæ quidem media partim nominata ſunt, vt flauus, color, et fuscus inter candorem & nigrorem: partim nomine carent, vt quod d inter virtutem & vitioſitatem interiectũ eſt, quo affectos dicimus homines naturâ amentes. Sed quæ media nomine carent, negatione extremorum nominari poſſunt: vt ſi dicas quod nec probitas, nec vitioſitas eſt, medium eſſe inter virtutem, & vitium. Priuatiuè oppoſita ſunt habitus ſeu forma, & priuatio formæ. Nominis habitus ſiue formæ intellige quicquid modo aliquo rei adheret, vt aſpectus oculis, auditus auribus, locutio linguæ, lumen aeri, pili capiti, veſtis corpori. Priuatio verò eſt negatio eiufmodi formæ in ſubiecto naturâ apto, & in tempore à natura conſtituto vt forma inſit: cuiusmodi ſunt cæcitas, ſurditas, mutum eſſe, tenebroſum, caluum, nudum. Dixi in ſubiecto naturâ apto, quia negatio formæ in ſubiecto ſuapte natura minimè apto, non eſt priuatio. Vnde non dicimus lapides cæcos, ſurdos, aut mutos, quia naturâ non ſunt apti vt videant, audiant, aut loquantur. Addidi, Et in tempore à natura conſtituto*

*Medianomi
nata.
Medianomi
necarentia.*

*Priuatiuè
oppoſita.*

Habitus.

Priuatio.

tituto vt forma inſit, quia ſubiectum ante id tempus, quo à natura conſtitutum eſt, vt habeat formam, nequaquam ea priuatum dici poterit. Vnde fit vt cæcus ante ſeptimum diem, quo minimũ à natura conſtitutũ eſt vt oculos aperiat, non ſit appellandus cæcus: nec puer ante ſeptimum annum, ſi mente non vtatur, demens dicendus eſt, quia tum primũ ferè præſcriptum eſt à natura vt mente, ac ratione vtatur. Priuatio verò duplex eſt, altera, à qua non poteſt fieri naturaliter ad habitum reſſus, vt cæcitas, caluitium: altera, à qua naturaliter fit reſſus, vt tenebræ, nuditas, & huiusmodi. Quæ omnia paululum animaduertenti perſpicua ſunt. Contradictoriè oppoſita dicuntur, inter quæ comparatione cuiusq; nullum datur medium, id eſt, quorum alterum de quouis ſiue ente, ſiue non ente dicantur neceſſe eſt. Quod quo pacto intelligendum ſit alibi docebimus. Exempla tamen ſunt homo, non homo: lapis, non lapis: album, non album. Nam equus, chimæra, & quicquid aliud modo aliquo eſſe, aut fingi poteſt, eſt homo, aut non homo, lapis, aut non lapis, album, aut non album: & ita in cæteris: id quod in ſuperioribus oppoſitorum generibus nequaquam cernimus. Equus enim, vt vno exemplo rem intelligas, nec eſt dominus, nec ſeruus, nec item virtute præditus aut vitioſitate, nec ruruſ loqui potens, aut mutus. Hæc de coactione, ac diſpoſitione nominum, & verboſum

*Plin. de nat.
hiſt. lib. 8.
Cap. 40.*

Duplex priuatio.

Contradictoriè oppoſita.

*Ad caput. 10
prædicamēt.*

Ad lib. 8.

INSTIT. DIALECT.

rum in decem categorias. Esset autem proximè agendum de usu nominum, quem Iuniores suppositionem terminorum appellant, nisi commodius videretur hanc, & quasdam alias nominum affectiones ad eam partem differre, in qua de eludendis sophistarum captionibus disserendum est. Quapropter institutum ab initio ordinem tenentes iam de oratione dicamus.

INSTITUTIONVM DIALECTICARVM LIBER TERTIVS.

Quid sit oratio. Caput. I.

xperi. 4.

Ratio est vox ex instituto significans, cuius aliqua pars significat separatim: ut Socrates est Philosophus, Socrates sapiens, Omnis homo, Liber Aristotelis, & ceteræ huiusmodi voces aliquo nexu grammatico copulatæ. Nam multæ dictiones nulla constructione grammatica coniunctæ, ut Cælum, Terra, Lapis, Lignum, ut nullo modo sunt una vox, sic nullo modo sunt oratio. Posteriori definitionis parte rejciuntur nomen et verbum, & aliæ simplices voces significantes ex instituto, quia nulla pars eiusmodi vocum significat.

cat separatim in ipsa totius vocis structura: at in compositione orationis semper aliqua significat. Quod non sic intelligas, quasi una sola orationis pars debeat separatim significare, aut quod una saltem. Omnes enim dictiones, quæ assumuntur ad orationem construendam, significantes esse debent, si verum est quod Dialectici asserunt; Significationem totius orationis conflari ex significationibus partium, hoc est, dictionum, ex quibus oratio constituitur. Sed iccirco id Aristotelem dixisse intellige, ut orationem à nomine & verbo distingueret: ad quod sanè discrimen constituendum satis est, si una tantum orationis pars per se significare concedatur, quando nulla nominis, aut verbi pars separatim significat. Itaque licebit dicere, orationem esse multarum dictionum ex instituto significantium comprehensionem. Aduerte tamen duobus modis orationem componi posse ex dictionibus per se significantibus in ipsa, altero explicitè, siue expressè, ut si dicas, Nullus homo, Nulla res, In omni loco, In omni tempore: altero implicitè, seu virtute, ut si dicas, Nemo, Nihil, Vbiq, Semper. Nam & si hæc posteriores voces expressè non constant eisdem partibus quibus superiores, tamen, quia idem omnino, atq, illæ significant, totidè quot ille conceptus in animo imprimunt, virtute eisdem partibus constare dicuntur. Quanquã igitur voce non sint orationes, significatione tamen orationes censendæ sunt, ac proinde simpliciter orationes. Causa huius rei est, quia

Significatio totius orationis constat ex significationibus partium.

Duplex compositio orationis.

Apud Dialecticos significatio potius, quam vocis ratio habetur. Oratio multos habet sensus non simpliciter oratio, sed orationes.

apud Dialecticos significationis potius, quam vocis, ratio habenda est, Hinc enim fit, vt oratio, quae multos habet sensus, qualis est illa, Aio te Aecida Romanos vincere posse, simpliciter non sit oratio, sed orationes, quemadmodum nomen, quod multa significat, vt Gallus, non est simpliciter nomen, sed nomina, vt supra diximus. Itaque omnia haec propterea asserimus, quia iudicamus in oratione, & partibus eius, significationem magis, quam vocem, esse spectandam.

De perfectis, & imperfectis orationibus. Caput. 2.

Oratio perfecta. Imperfecta. Duplex imperfecta.

Orationum porro quaedam perfectae sunt, quaedam imperfectae. Perfecta oratio est, quae integram sententiam declarat: vt, Deus est summum bonum. Imperfecta, quae non declarat integram sententiam: quae duplex videtur esse. Quaedam enim imperfectam, & quasi mutilam sententiam significat, vt Sic vos non vobis, Deum timere, Si timuerimus Deum, & aliae huiusmodi, quibus auditis aliquid ultra expectamus. Quaedam vero nullam sententiam significat, etiam imperfectam, & truncatam, vt Animal rationale, Quantitas continua, Liber Aristotelis, Tractatio de oratione, & aliae huius generis, quas cum aliquis profert, non videtur eo sermonis genere significare se ulterius velle progredi. Significant enim

enim huiusmodi orationes more nominum, & verborum, quae, vt ait Aristoteles, eam intelligentiam imprimunt in animo, vt qui audit, quiescat. Priores constant verbis, aut coniunctionibus, alijsue particulis, quarum vis non finitur in ea tantum oratione, quae profertur: posteriores ferè nomine substantiuo & adiectiuo, aut casu recto, & obliquo. Quia enim adiectiuum in suo substantiuo finitur ac terminatur, & saepe vis obliqui in suo recto, non suspendunt huiusmodi orationes animum audientis, quemadmodum nec nomen per se, aut verbum, vt Aristoteles ait. Perfectarum autem aliae sunt optatiuae, vt O mihi praeteritos referat si Iupiter annos, aliae interrogatiuae, vt Sed vos qui tandem? quibus aut venistis ab oris? quouè tenetis iter? aliae deprecatiuae, vt Parcite Dardanide de tot, precor hostibus vni. aliae imperatiuae, vt Discite puer virtutem ex me, verumque laborem, fortunam ex alijs. aliae enuntiatiuae, vt, Vultus amicitias utilitate probat. At vero ex perfectis orationibus, enuntiatiuas duntaxat (quae tum enunciationes, tum effata, tum pronuntiata, saepe etiam propositiones dicuntur) ceteris ommissis, quoniam ad Oratores, & Poetas pertinent, pertractat Dialecticus. Nam quod interrogatiuas non omnino rejicit, id propterea facit, vt à respondentente enunciationes, quibus argumentetur obtineat.

Optatiuae. Interrogatiuae. Deprecatiuae. Imperatiuae. Enuntiatiuae. Ex perfectis orationibus solas enuntiatiuas tractat Dialecticus. 1. peri. 3. 1. peri. 4. 1. 2. post. 9. & 1. Top. 8. & toto ferè 8. libro top.

De enunciatione, & diuisione eius in simplices, & coniunctas, & simplicium in absolutas, & modales.

Caput. 3.

1. peri. 4.

Enunciatio igitur est oratio perfecta, quae verum, aut falsum significat, vt Deus est summum bonum, Si Deum videris omnium bonorum copia fruëris: quae propositiones sunt verae. Item, Id, quod honestum est, non est per se expetibile, Si omnes mundi thesauros possederis, vere felix eris: quae sunt falsae. Ea dicitur enunciatio vera, quae significat id, quod est, esse, aut, quod non est, non esse.

Vera enūtiatio. 4. meta. 7. tex. 27. Falsa. Diuisio enūtiationis ex 1. peri. 4. Simplicis diuisio ex. 1. prio. 2.

Falsa verò est, quae significat id, quod est, non esse, aut, id quod non est, esse. Porro enunciationum quaedam sunt simplices, quaedam coniunctae. Simplicium, aliae sunt absolutae, quae vocantur de inesse, aliae modales. Enunciatio simplex est, quae vnum de vno enunciat, siue illud vnum sit simplex, siue ex multis compositum, vt si dicas, Homo est animal, Homo est animal rationale, Homo iustus est prudens, Homo probus est simplex, & prudens. Enunciatio coniuncta, quam Aristoteles coniunctione vnam, alij hypotheticam vocant, est quae ex simplicibus coniunctione aliqua neclitur: vt, Si dies est, lux est. In quarum numero etiam illae ponendae sunt, quae constant ex orationibus, quae facile ad simplices reuocari possunt: vt, Si dies esset, lux esset. Huiusmodi enim coniunctae

Enunciatio coniuncta seu hypothetica quae sit. ex. 1. peri. 4.

enunciatio

enunciations, si non actu, certè potestate, ac virtute ex simplicibus componuntur. Enunciatio absoluta est ea, quae absolute significat aliquid inesse, aut non inesse alicui: vt, Homo est animal, Homo non est lapis. Modalis verò est, quae quo modo aliquid alicui insit, aut non insit pronunciat: vt, Homo necessario est animal, Homo necessario non est lapis, Hominem esse animal est necessarium, Hominem non esse lapidem est necessarium. Nos igitur hunc ordinem sequemur, vt primum de absolutis, deinde de modalibus, ad extremum de coniunctis enunciationibus dicamus.

Enunciatio absoluta, seu de inesse.

Modalis.

De qualitate, quantitate, & materia absolutarum enunciationum.

Caput. 4.

Tria potissimum spectanda sunt in absolutis enunciationibus, qualitas, quantitas, & materia. Qualitas earum duplex est: essentialis, & accidentalis. Qualitas essentialis est coniunctio praedicati cum subiecto. Accidentalibus verò, est veritas, falsitas, & cetera coniunctionis accidentia. Quantitas est extensio, aut vnitas numeralis earum rerum, pro quibus subiectum sub praedicato accipitur. Saepe enim accipitur pro multis, idq; pluribus modis, vt si dicas. Omnis homo est

Qualitas essentialis.

Qualitas accidentalis.

Quantitas.

discipli

disciplinæ capax, Aliquis homo est iustus. Sæpe etiam pro vna re tantum, vt si dicas, Hic homo est iustus. Materia huiusmodi enunciationum est habitudo seu affectio prædicati ad subiectum, quæ in quibusdam est necessaria, vt in hac, Homo est animal: in alijs verò contingens, aut impossibilis, vt mox patebit, cum de enunciationibus ex materia necessaria contingenti, & impossibili dicemus.

Cap. 5.

Varia genera absolutarum enunciationum. Caput. 5.

1. peri. 4.

1. peri. 5.

Partim. 1.

peri. 8. pars.

sim alibi se.

pe.

2. peri. 1.

2. peri. 2.

Enunciationes igitur absolute multis diuisionibus apud Aristotelem dispartiuntur. Primum* in affirmationes, & negationes: deinde† in vniuersales, & particulares, & indefinitas, & singulares: postea* in necessarias, contingentes, & impossibiles: rursus† in infinitas, & infinitas: ad extremum* in eas, quæ constant subiecto, & prædicato simplici, & in eas, quæ constant utroq; aut altero, coniuncto.

Affirmatio.

2. peri. 4.

Absoluta igitur affirmatio, est absoluta alicuius de a quo enunciatio, id est, oratio, qua aliquid alicui absolute tribuitur, vt Homo est animal, Homo est lapis.

Negatio ibi dem.

Negatio verò est alicuius ab aliquo absoluta enunciatio, id est oratio, qua aliquid ab aliquo absolute remouetur,

mouetur, vt si dicas, Homo non est lapis, Homo non est animal. Hæc diuisio dicitur secundum qualitatem essentialem, quia fit ratione copule, coniunctionis uel prædicati cum subiecto, quæ quidem est essentialis forma enunciationis.

Enunciatio vniuersalis est, cuius subiectum notatur signo vniuersali, vt Omnis homo est animal. Signa vniuersalia aut sunt vniuersalia omnino, vt Omnis, Nullus, Quilibet: aut ad certum vsq; numerum, vt Vterq; Neuter, & si quæ sunt alia huiusmodi.

Vniuersalis. Ex. 1. peri. 5. & 1. prio. 1. Signa vniuersalia.

Enunciatio particularis est, cuius subiectum notatur signo particulari, vt Aliquis homo est Grammaticus. Signa particularia, aut sunt absolute particularia, vt Quidam, Aliquis: aut particularia ex certo numero, vt Alter.

Particularis. Ex eodem loco. Signa particularia.

Aduerte tamen signa absolute vniuersalia, præposita negatione fieri particularia, & absolute particularia eadem præfixa fieri vniuersalia. Nam Non omnis, & Non nullus sunt particularia: Non quidam autem, & Non aliquis sunt vniuersalia, vt ex equipolentia enunciationum intelliges.

Negatio præposita signo, mutat eius quantitatem.

Cap. 7.

Enunciatio indefinita est, cuius subiectum pro multis rebus acceptum nullo notatur signo, vt Homo est grammaticus, Homo est rationis particeps. Enunciatio singularis est, cuius subiectum accipitur pro vna tantum re singulari, vt Socrates est philosophus, Hic homo est

Indefinita. Ibidem. Singularis. Ex. 1. peri. 5.

est philosophus. *Filius Sophronisci est philosophus.* Ad hoc genus reuocantur enunciationes illae quarum subiecta accipiuntur pro rebus communibus praecise, ut *Homo est species.* Nam cum earum subiecta, non accipiuntur pro multis, fieri non potest, ut sint vniuersales, aut particulares, aut indefinitae. Reuocandae sunt igitur ad singulares, quarum etiam subiecta non pro multis accipiuntur. Haec diuisio enunciationis dicitur secundum quantitatem, quia fit secundum numerum earum rerum, pro quibus accipiuntur subiecta enunciationum.

Necessaria.
Ex. 5. meta.
5. tex. 6.
Quae nam ad
necessariarum
genus perti-
neant.

Enunciatio necessaria est, quae ita est vera, ut falsa esse non possit, ut *Homo est animal, Cygnus est candidus.* In hoc genere poni solent omnes affirmatiuae ex materia necessaria, seu naturali, & omnes negatiuae ex materia impossibili, seu remota, de quibus mox dicemus. Hoc tamen quoad enunciationes ex materia necessaria, tamen verum est, cum praedicatum non minus late patet, quam subiectum. Nam si praedicatum fuerit angustius, fieri poterit, ut affirmatiua sit falsa, ut si dicas, *Omne animal est homo, Omne animal est disciplina capax,* quae quidem sunt ex materia necessaria, ut statim patebit.

Contingens.
ex. 1. pri. 12.

Enunciatio contingens est, quae cum necessaria non sit, potest tamen vera esse, seu, *Quae & vera, & falsa esse potest,* ut *Homo est grammaticus, Homo non est grammaticus.*
Huiusmodi

Huiusmodi sunt omnes enunciationes ex materia contingenti, quas statim explicabimus. Enunciatio impossibilis est, quae ita est falsa, ut vera esse non possit, ut *Homo est lapis, Cygnus non est albus.* Huiusmodi esse dicuntur omnes affirmatiuae ex materia impossibili, & omnes negatiuae ex materia necessaria. Id quod in ijs, quae constant materia necessaria tunc verum esse intellige, cum praedicatum non est angustius, quam subiectum. Si enim minus late pateat, poterunt esse necessariae, ut si dicas, *Quoddam animal non est homo, Quoddam animal non est disciplina capax.* Haec diuisio fit secundum aptitudinem enunciationis ad veritatem, & falsitatem. Sed quia haec aptitudo nascitur ex materia enunciationis, explicandae sunt hoc loco enunciationes constantes: ex materia necessaria, contingenti, & impossibili. Enunciatio ex materia necessaria, seu naturali est, cuius praedicatum non potest non conuenire subiecto, ut *Homo est animal, Homo non est animal,* & omnes omnino, in quibus superiora de inferioribus siue affirmantur, siue negantur: aut differentiae de rebus, quas componunt: aut proprietates de ijs subiectis, quorum naturas consequuntur, vel de superioribus subiectis: aut accidentia in separabilia de rebus, a quibus separari nequeunt: aut contra, hoc est, inferiora de superioribus, & caetera ordine conuerso. Omnes huiusmodi praedicationes siue affirmant, siue negent, fiunt in materia necessaria, & naturali, quanquam non omnes.

Impossibilis
Quae ad genus impossibile pertinet dicantur.

Ex materia necessaria.
Prestius D. Tho. 1. perilect. 13.
Prestius etiam accepta est praedicatione necessaria li. 2. cap. 2.

† Lib. 2. ca. 1 omnes sūt naturales, seu directæ vt patet ex supradictis. ^{*}
Ex materia contingenti. Enūciatio ex materia contingenti est, cuius prædicatum
Latius Di. Tho. & conuenire, & non conuenire subiecto potest, vt
Latius etiã prædicatio contingēs li. 2. cap. 2. Homo est grammaticus, Homo non est grammaticus:
Ex materia impossibili. Præsius D. Tho. & omnes, in quibus accidens separabile de re, cuius est ac-
 cidens siue affirmatiuè, siue negatiuè, prædicatur.
 Enunciatio ex materia impossibili, seu remota, est, cuius
 prædicatum non potest conuenire subiecto, vt Homo est
 lapis, Cygnus est niger. Dicitur autem hæc diuisio se-
 cundum materiam, quia fit secundum habitudinem præ-
 dicati ad subiectum, quam diximus materiam enuncia-
 tionis.

Indefinite, qua ratione idem valeat quod parti- culares. Illud autem prætermitendum non est, enunciationes in-
 definitas tum ex modo significandi suo, tum etiam ratio-
 ne materiæ contingentis, cum ea constant, idem valere
 atq; particulares. Vtrâq; de causa Hæc enunciatio, Ho-
 mo est iustus, iudicatur nil differre ab hac, Quidam ho-

Num inde- finita ex ma- teria necessa- ria, et impos- sibili idē va- leat atq; vni- uersales. mo est iustus, & ita reliquæ. Verum quod addi solet, In-
 definitas ex materia necessaria, & impossibili idem va-
 lere ratione materiæ atq; vniuersales, & si quoad eas, que
 constant materia impossibili verum esse videatur, in reli-
 quis tamen mihi nō probatur. Hæc siquidem sunt ex ma-
 teria necessaria, Animal est homo, Animal non est ho-
 mo, Animal est disciplinæ capax, Animal non est disci-
 plinæ capax, & aliæ similes, vt diximus quæ tamen nō
 iudicantur idem valere atq; vniuersales. Conceduntur
 enim

enim simpliciter quasi particulares. Sed qui illi di-
 cunt, non existimant eas esse ex materia necessaria,
 quia prædicata minus latè patent quàm subiecta: quo-
 tamen nihil refert, vt alibi docebimus, & si aliquando
 re minus diligenter perspecta aliquid referre putaue-
 rimus.

Enunciatio finita est, cuius nomina omnia, siue catego-
 remata sunt finita, vt Homo est iustus. Infinita verò,
 cuius aliquod categorema est infinitum, vt Homo est
 noniustus, Socrates est homo noniustus. Quòd si di-
 xeris Socrates est seruus noniusti, non erit enunciatio
 infinita, quia illud Noniusti non est categorema.

Enunciatio ex coniuncto extremo est, cuius aut subiectū,
 aut prædicatum, aut vtrunq; per se est vnum quid ex
 multis categorematis coniunctum, vt Socrates est homo
 iustus, Homo iustus est sapiens, Homo iustus est sim-
 plex, & prudens. Quòd si dicas, Socrates est sim-
 plex, prudens, non erit enunciatio ex coniuncto extre-
 mo, quia categoremata, quæ prædicantur, nullo nexu
 iunguntur, vt sint vnum prædicatum: ex quo sequitur
 vt non efficiant enunciationem vnā simplicem, sed plu-
 res.

Enunciatio ex simplici extremo est, cuius nec subiectum,
 nec prædicatum ex multis iungitur categorematis, vt
 Socrates est sapiens, Socrates philosophatur. Hæc
 de varijs generibus absolutarum enunciationum, nunc
 de earum

Finita. ex. 2.
 peri. 1.
 Infinita. Ex
 eodem loco.

Ex coniuncto
 extremo. Et
 citur ex. 2.
 peri. 2.

Ex simplici
 extremo.

de earum oppositione, equipollentia, & conuersione dicamus.

De oppositione absolutarum enunciationum. Caput. 6.

Oppositio absolutarum. Ex A. peri. 5. et 6

Contrariae.

Conditio contrariarum.

Subcontrariae

Conditio subcontrariarum.

Oppositio in definitarum. Contradictoriae.

Oppositio, ut in absolutis enunciationibus cernitur, est duarum absolutarum enunciationum eodem subiecto, praedicatoque constantium, repugnantia secundum affirmationem & negationem, ut si dicas, Hic homo est iustus, Hic homo non est iustus. Porro enunciationes oppositae si fuerint uniuersales, erunt contrariae, ut Omnis homo est iustus, Nullus homo est iustus. Harum haec est conditio, ut simul verae esse non possint, quanquam possint esse simul falsae, siue in materia contingenti, ut patet in tradito exemplo, siue in necessaria, ut si dicas, Omne animal est disciplinae capax, Nullum animal est disciplinae capax. Si autem fuerint particulares, dicentur subcontrariae, ut Quidam homo est iustus, Quidam homo non est iustus. Harum conditio est, ut falsae simul esse non possint, quanquam possint esse simul verae, siue in materia contingenti, ut in hoc eodem exemplo cernis, siue in materia necessaria, ut si dicas, Quoddam animal est capax disciplinae, Quoddam animal non est capax disciplinae. Idem quoque dices de indefinitis spectata earum significandi figura. Si vero altera fuerit uniuersalis, altera particularis,

laris, vel utraque singularis, erunt contradicentes, siue contradictoriae, ut Omnis homo est iustus, Quidam homo non est iustus, Nullus homo est iustus, Quidam homo est iustus, Socrates est iustus, Socrates non est iustus. Harum haec est conditio, ut nec simul verae, nec simul falsae unquam esse possint. Idem dices de ijs, quarum subiectum accipitur pro eadem re communi praecise, ut si dicas, Homo est species, Homo non est species. Siquis autem quaerat, num in quauis contradictione altera ex contradicentibus sit vera, altera falsa, occurrendum est, ita rem habere, praeterquam in contradictionibus futuri contingētis, ut si dicas Hic homo morietur cras, Hic homo non morietur cras. Neutra enim ex his duabus enunciationibus determinate accepta, vera est, aut falsa: id quod de ceteris huiusmodi dicendum est. Sed haec questio alium locum desiderat ampliore. Addunt multi quartum oppositionis genus, quod vocant subalternarum: duarum inquam enunciationum affirmantium, aut negantium eodem de eodem, ita tamen ut quod altera affirmat in totum, altera affirmet in parte: quae propterea dicuntur subalternae quod altera sub altera collocetur: cuiusmodi sunt haec duae enunciationes, Omnis homo est iustus, Quidam homo est iustus, item haec, Nullus homo est iustus, Quidam homo non est iustus. Verum huiusmodi enunciationes non recte dicuntur oppositae, quia non repugnant inter se secundum affirmationem, & negationem. Accedit eodem quod

Conditio contradicentium.

Oppositio enunciationum ex subiecto communi praecise sumpto.

Num cuiusuis contradictionis altera pars sit vera, altera falsa.

Subalternae.

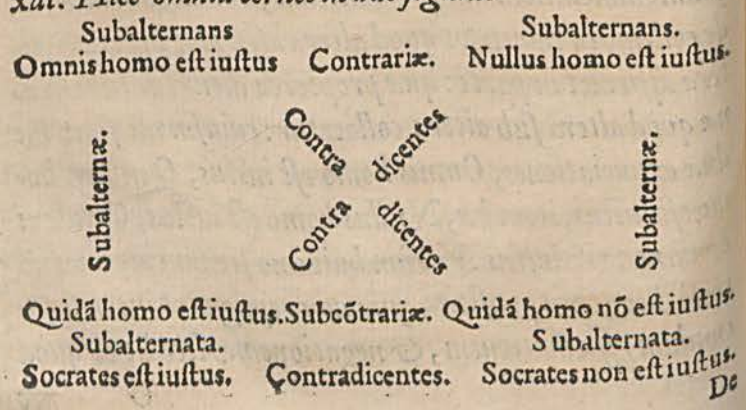
Subalternae non sunt oppositae.

G nec

Conditio subalternarum. nec etiam secundum veritatem, aut falsitatem. Nam ex veritate vniuersalis, quæ vocatur subalternās, cōcluditur veritas suæ particularis: & ex falsitate particularis, quæ dicitur subalternata, concluditur falsitas suæ vniuersalis quod in eisdem exemplis facillè est cernere. Cum igitur absurdè videatur dici, eas enunciationes esse oppositas, quæ nec secundum veritatem, nec secundum falsitatem repugnant, immò verò altera alteram secum trahit, efficitur vt hac quoq; ratione subalternæ nō sint in oppositis numerandæ. Quinetiam subcontrariæ si propriè de oppositione, eiusq; conditionibus loquendum sit, non sunt in oppositarum numero ponendæ, tum quia altera non verè negat, quod affirmauit altera, tum etiam quia non est propria oppositionis conditio repugnantia secundum falsitatem, sed secundum veritatem. Quo fit vt Aristoteles secundo libro de priori resolutione meritò dicat, subcontrarias enunciationes non esse reuerà oppositas, sed voce duntaxat: Hæc omnia cernes in hac figura.

cap. 15.

De æquipollentia enunciationum de inesse. Caput. 7.

Æquipollentes, & æquivalentes dicuntur hoc loco, enunciationes absolutæ constantes eodem subiecto, eodemq; predicato, quæ vna quidem, aut altera negatione differunt, sed tamen idem valent, se seq; mutuò inferunt: vt hæc duæ, Omnis homo est iustus. Non quidam homo non est iustus. Quoniam igitur huius rei cognitio non parum conducit ad exponendas obscuriores enunciationes, notandæ sunt hæc regulæ. Prima. Negatio præposita subiecto cuiusq; enunciationis, & signo, si signum habet, efficit eam æquipollentem contradictoriæ. Hac regula iudicabis has enunciationes idem valere, Non omnis homo est iustus, Aliquis homo non est iustus, quia, nisi præposuisses negationem subiecto prioris, essent proculdubio contradicentes. Eadem quoq; arte iudicabis has esse æquipollentes, Omnis homo est iustus, Non quidam homo non est iustus, Socrates est iustus, Non Socrates non est iustus, & sic cæteras huiusmodi. Secunda. Negatio postposita subiecto enunciationis vniuersalis efficit eam æquipollentem contrariæ. Hac regula iudicabis has esse æquipollentes, Omnis homo non est iustus, Nullus homo est iustus, & hæc, Omnis homo est iustus, Nullus homo nō est iustus. Eadē ratio est in sub cōtrarijs, vt patebit experiēti. Tertia. Negatio præposita, et postposita subiecto enunciationis vniuersalis, aut particularis, reddit eam æquivalentem

Æquipollentes quæ sint.

Prima regula.

Secunda.

Tertia.

INSTITVT. DIALECT.

lentē subalterna. Hoc documento intelligimus has enūcia-
tiones idē valere. Non omnis homo non est iustus, Quidā
homo est iustus, & has, Nullus homo est iustus, Non ali-
quis homo est iustus. Quanquam enim in hac posteriori
complicatione non videas subiectum secundae enunciatio-
nis habere negationem praepositam, & postpositam, sed
solum praepositam, tamen quia enunciatio subalterna su-
perioris ita habebat, Aliquis homo non est iustus, nega-
tione nimirum postposita subiecto, non fuit negatio ite-
rum postponenda, sed potius tollenda. Nam idem efficies
negationem positam auferēdo, atq; non positam ponendo.
Id quod in ceteris regulis diligenter obseruabis. Has
omnes regulas comprehendunt Dialectici hoc versu.

Nota.

D. Tho. opus-
culo. 48. de
enūciatione.
cap. 9.

Præ contradic, post contra, præ, postq; subalter.

Quarta.

Cuius hic est sensus. Præposita negatio efficit vt cōtra-
dictoriae idem valeant: postposita verò, vt contrariae, præ-
posita deniq; ac postposita, vt subalternae. Quarta. Vni-
uersalis enunciatio equipollet aggregationi omnium singu-
larum singularium: vt hæc, Omnis homo est iustus, huic
orationi, Hic homo est iustus, & hic homo est iustus, &
ita ceteri: item hæc, Nullus homo est iustus, huic, Hic
homo non est iustus, & hic homo non est iustus, & ita
ceteri. Quinta. Particularis enunciatio equipollet dis-
iunctioni omnium suarum singularium: vt hæc, Aliquis

homo

Quinta.

homo est iustus, huic orationi, Hic homo est iustus, aut
hic homo est iustus, & sic ceteri: & hæc, Aliquis homo
non est iustus, huic, Hic homo non est iustus, aut hic ho-
mo non est iustus & ita ceteri distinctiue.

De conuersione absolutarum enun-
ciationum. Caput. 8.

Conuersio, seu reciprocatio, vt hoc loco sumitur, est
commutatio extremorum enunciationis seruata
qualitate, & veritate, vt si dicas, Scientia non est vir-
tus, igitur virtus non est scientia. Enunciatio cuius ex-
trema commutantur dicitur conuersa: quæ autem fit ex
commutatis extremis, dicitur conuertens. Seruare qua-
litate, & veritate, vt si dicas, Scientia non est vir-
tus, igitur virtus non est scientia. Enunciatio cuius ex-
trema commutantur dicitur conuersa: quæ autem fit ex
commutatis extremis, dicitur conuertens. Seruare qua-
litate, est efficere conuertentem affirmatiuam ex con-
uersa affirmatiua, & negatiuam ex negatiua. Seruare
veritatem est efficere ex conuersa vera veram conuertentem.
Est autem triplex conuersio, simplex, per accidens, & per
contrapositionem. Conuersio simplex, quæ etiam
in terminis appellatur, est conuersio, in qua seruatur
eadem quantitas nullaq; alia particula adijcitur: quo pa-
telo conuertuntur vniuersalis negatiua, & particularis
affirmatiua: vt si dicas, Nullus homo est lapis, ergo
nullus lapis est homo, Quidam homo est albus, ergo
quoddam album est homo. Hoc genere conuersionis nec
vniuersalis affirmatiua, nec particularis negatiua con-
uertuntur

Conuersio
quid.
Alexand.
Aphro.
1. prio. 2.
Conuersa.
Conuertens.

Triples con-
uersio. 1. prio
2. et. 2. top. 3
Conuersio
simplex.

uertuntur, quia si has enunciationes hoc conuersionis genere volueris conuertere, dabis conuersas veras, & conuertentes falsas, vt si dicas, Omnis homo est animal, igitur omne animal est homo, Quoddam animal non est homo, igitur quidam, homo non est animal. Conuersio per accidens, quæ alio nomine dicitur in parte, est conuersio, in qua mutatur quantitas vniuersalis in particularem, hoc est, in qua ex conuersa vniuersali efficitur conuertens particularis: quo pacto conuertuntur enunciationes vniuersales tum affirmatiue, tum negatiue, vt si dicas, Omnis homo est animal, igitur quoddam animal est homo, Nullus homo est lapis, igitur quidam lapis non est homo. Non traditur autem alia conuersio huic respondens, in qua videlicet mutetur quantitas particularis in vniuersalem, quia sæpissimè in hoc progressu non seruatur veritas, vt si dicas, Quidam homo est albus, igitur omne album est homo, Quidam homo non est grammaticus, igitur nullus grammaticus est homo. Conuersio per contrapositionem est conuersio, in qua & seruatur eadem quantitas, & additione negationum ex finitis extremis simplicibus fiunt infinita: quo pacto conuertuntur vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, vt si dicas, Omnis homo est animal, igitur omne nonanimal est nonhomo, Quoddam animal non est bellua, igitur quædam nonbellua

Conuersio per accidens.

Cur non conuertatur particularis in vniuersalem

Conuersio per contrapositionem. Ex. 2. top. 3. Vbi Aristot. tradit consequentiam conuerso, elicitur hic reciprocatiois modus.

lua non est nonanimal. Madantur hæc memorie hoc vno disticho.

Feci simpliciter conuertitur, Eua per acci: Ast O per contra, sic fit conuersio tota,

In quo quidem quatuor illæ voces Feci, Eua, Ast, & O, continent quatuor vocales, quarum A, significat vniuersalem affirmatiuam, E, vniuersalem negatiuam, I, particularem affirmatiuam, O, particularem negatiuam. Reliqua sunt perspicua ex dictis. Hæc de enunciationibus, quæ absolutè inesse aliquid, aut non inesse declarant, dixisse sufficiat: nunc ad eas, quæ modales vocantur, veniamus.

Quot sint genera, ac formulæ modalium enunciationum.

Caput. 9.

Modalis enunciatio, vt supra diximus, est, quæ quo modo aliquid alicui insit, aut non insit, pronunciat, Huius quatuor sunt genera, ex necessario, ex contingenti, ex possibili, & ex impossibili. Modales ex necessario sunt, quæ enunciant aliquid esse necessarium, aut non necessarium. Modales ex contingenti sunt, quæ enunciant aliquid esse contingens, aut non contingens. Ex possibili verò, quæ enunciant possibile esse, aut non possibile. Ex

Cap. 3. 2. peri. 3. & 1. prio. 3. & 12. Ex necessario. Ex contingenti. Ex possibili.

Ex impossi-
bili.
Necessarium.
Contingens.
Possibile.

Impossibile.

Due formu-
le modalium.

Modus.

Dictum.

Explicatur
descriptio
modalium.

Nota.

impossibili deniq, quæ impossibile aut non impossibile. Ne-
cessarium est, quod nõ potest non esse, vt hominem esse a-
nimal. Contingens est, quod potest esse, & non esse, vt
Socratem esse grammaticum. Possibile (quod necessa-
rio, & contingenti commune habetur) est, quod potest
esse, siue non possit non esse, siue possit. Exempla iam
posita sunt. Impossibile deniq, est, quod esse non potest,
vt hominem esse lapidem. Singula porro genera moda-
lium duabus tantum formulis efferi possunt: altera
si modus (id est dictio, qua significamus modum, quo
aliquid alicui inest, aut non inest) sit aduerbium, vt si
dicas, Homo necessario est animal, Socrates contingẽ-
ter est grammaticus, & ita in cæteris: altera si modus
sit nomen, quod enunciatur de oratione ex verbo infi-
nitivo composita, quæ dictum appellatur, vt si dicas,
Hominem esse animal est necessarium, Socratem esse
grammaticum est contingens, & sic in reliquis. His
enim duobus loquendi generibus duntaxat pronuntiare
possumus in actu exercito, vt vocant, quo modo aliquid
alicui insit, aut non insit: quo pacto pronuntians ver-
bum in descriptione modalium intelligendum est. Nam
si in actu signato, vt Dialectici loquuntur, pronun-
ciaueris quo modo aliquid alicui insit, aut non insit, vt
potè enunciando modum de aliqua voce, quæ dictum,
aut enunciationem in dicto comprehensam demonstret,

non

non efficies sanè modalem enunciationem, sed verè ab-
solutam. Hæ namq, sunt absolutæ, Hoc dictum, Ho-
minem esse animal, est necessarium: Hæc enunciatio,
Socrates est grammaticus, est contingens: id quod alio
loco docebimus. Itaq, modales enunciationes duabus tan-
tum formulis, vt dictum est, efferuntur. Differunt
autem due illæ formulæ tribus potissimum rationibus.
Primum, quia in priori, modus est aduerbium, in pos-
teriori, nomen. Deinde, quia in priori modus non præ-
dicatur, sed afficit copulam enunciationis: at in poste-
riori prædicatur. Demum, quia in priori formula vnũ
tantum est subiectum, & vnum prædicatum, vt patet:
at in posteriori duo subiecta, & duo prædicata reperi-
untur. Nam dictum, seu (vt verius loquar) verbum
dicti, quatenus aliquid enuntiat, est principale subiec-
tum, modus principale prædicatum: in ipso autem dic-
to alterum subiectum, & alterum prædicatum conti-
netur, quæ minus principalia censenda sunt. Sed nos
priori formula omissa, quia minus usurpata est, sal-
tem in modalibus ex possibili, & impossibili, postero-
rem cum Aristotele tractabimus: ac primum de quan-
titate, qualitate, & materia modalium dicemus: pos-
tea tres earum affectiones, oppositionem, equipollen-
tiam, & conuersionem quanta poterimus breuitate, ac
perspicuitate exponemus.

2. peri. 3.

Primum dis-
crimen.

Secundum.

Tertium.

Verbum dicti
verius dicitur
subiectum
modalis
quam dico-
tum.

Modus est
principale
prædicatum
2. peri. 3.

Loco citato.

De

De qualitate, quantitate, & materia modalium.

Caput. 10.

Duplex qualitas essentialis modalium.

CVm igitur in modalibus huius formule duo sint subiecta, & duo predicata, necessario efficitur, ut duplex sit qualitas essentialis, quantitas, & materia. Altera qualitas cernitur in affirmatione, & negatione modi: altera in affirmatione, & negatione predicati, quod in dicto continetur. Prior tamen precipua est. Hinc nata est diuisio illa modalium in eas, quae utrumque predicatum affirmant, ut Hominem esse animal est necessarium: in eas, quae utrumque negant, ut Hominem non esse animal non est contingens: in eas, quae modum affirmant, & predicatum dicti negant, ut Hominem non esse grammaticum est possibile: & in eas, quae modum negant, & predicatum dicti affirmant, ut Hominem esse grammaticum non est impossibile. Quia tamen precipua qualitatis maior est habenda ratio, enunciationes quae modum affirmauerint affirmatiuae, quae eundem negauerint negatiuae simpliciter appellandae sunt, siue dictum affirmatiuum sit, siue negatiuum. De qualitate autem accidentali, hoc est, de veritate, & falsitate modalium, hoc dicendum est,

Diuisio modalium ratio ne qualitatis

Quae nam modales simpliciter dicende sint affirmatiuae, ac negatiuae.

Qualitas accidentalis modalium.

est, modales esse quidem veras, aut falsas (quandoquidem omnes naturam enunciationis participant, quae veri, aut falsi significatione definitur) ceterum eas, quae verae sunt, nunquam posse esse falsas, & quae sunt falsae, veras esse nunquam posse: ac proinde omnes esse aut necessarias, aut impossibiles. Exempli causa, haec omnes sunt necessariae, Hominem esse animal est necesse, Hominem esse grammaticum est contingens, Hominem mori est possibile, Hominem esse lapidem est impossibile, quia ita sunt verae, ut falsa nunquam esse possint, Haec vero, Hominem esse animal non est necesse, Hominem esse grammaticum non est contingens, Hominem mori non est possibile, Hominem esse lapidem non est impossibile, haec inquam, sunt impossibiles, quia ita sunt falsa, ut verae nunquam esse valeant. Cum igitur omnes modales, quae afferri possunt, aut illo modo sint verae, aut hoc modo falsa, dubium non est, quin omnes sint necessariae, aut impossibiles.

Quod vero attinet ad quantitatem, altera cernitur in subiecto principali, altera in minus principali. Est quidem in minus principali subiecto, hoc est dicti, reperitur omnis quantitas absolutarum enunciationum, vniuersalis, particularis, indefinita, et singularis. Itaque haec ex parte modales dici solent aut vniuersales, ut Omnem hominem esse animal est necesse, aut particulares, ut Aliquem hominem esse grammaticum est contingens, aut indefinitae,

Omnes modales aut sunt necessariae, aut impossibiles.

Duplex quantitas modalium.

ut

ut Hominem mori est possibile, aut singulares, ut Socratem esse lapidem est impossibile. In subiecto autem principali, quod est verbum dicti, reperitur ea quantitas, quæ verborum propria est, nimirum quantitas temporis: quæ quidem duplex est, vniuersalis, aut particularis. Vniuersalis distribuit verbum in omne tempus, particularis in aliquod tempus. Atq; vniuersalis significatur modis Necessarium & Impossibile: particularis duobus reliquis. Nam Necessarium perpetuò rem ponit: Impossibile, perpetuò tollit: Contingens modò ponit, modò tollit: Possibile deniq; ita rem ponit, vt quantum in ipso est, permittat rem alio quando non esse. Itaq; Necessarium, Impossibile, Contingens, & Possibile perinde se habent in modalibus, atq; signa illa Omnis, Nullus, Quidam non, & Quidam in absolutis: nisi quòd signa designant quantitatem numeralem, modi autem quantitatem temporis. Vndè fit, vt quemadmodum præposita negatione signa vniuersalia fiunt particularia, & particularia vniuersalia, vt supra dictum est, sic modi vniuersales fiunt particulares, & particulares vniuersales. Itaq; Non necessarium, & Non impossibile sunt modi particulares: Non contingens autem, & Non possibile vniuersales, quemadmodum Non omnis, & Non nullus particularia, Nò quidam autem, & Nò aliquis vniuersalia signa esse diximus. Nec mireris quòd dixerim, quantitatem hanc

Quantitas verborum propria.

Modi vniuersales. Modi particulares.

Modi in modalibus sunt velut signa in absolutis.

Quo pacto modi vniuersales fiunt particulares, & particulares vniuersales.

hanc temporis cerni in verbo dicti, & tamen designari per modum, qui de verbo dicti prædicatur. Nã modus vtrūq; habet & quòd sit prædicatū, et quòd fungatur officio syncategorematis designantis quantitatem temporis, quem admodum signa absolutarum enunciationum designant quantitatem multitudinis. Quia igitur hæc quantitas præcipua est in modalibus, non immeritò Aristoteles cõsuevit collocare modos initio huiusmodi enunciationum, vt statim quantitas earū ex ipso principio cognosci possit, quemadmodum in absolutis ex signis præpositis intelligitur. Itaq; hoc modo ferè profert Aristoteles modales enunciationes, Neesse est hominem esse animal, Contingens est Socratem esse grammaticum, Non possibile est Socratem esse lapidem, & ita cæteras: non quidem vt efficiat ex modis subiecta, & ex dictis prædicata, sed vt quantitas earum propria, vt diximus, atq; adeò præcipua qualitas statim appareat. Proinde nos hoc loquedi genere deinceps vtetur.

Quòd deniq; attinet ad materiam, altera cernitur inter modum, & dictum: altera inter prædicatum dicti, & subiectum dicti. Et hæc quidem posterior triplex est, necessaria, contingens, & impossibilis quemadmodum in absolutis enunciationibus. Illa verò, quæ propria est modalium, est duplex. Etenim cum omnis modus, qui semel conuenit alicui dicto, non possit eidem non conuenire, & omnis, qui aliquando non conuenit, non possit vnquam

Quantitas temporis cernitur in verbo dicti, & tamen designatur per modum. Modus fungitur officio syncategorematis. Cur modales inchoentur à modis.

Duplex materia modalium.

quam eidem congruere, efficitur, vt omnis habitudo modi ad dictū, sit vel necessarij prædicati, vel impossibilis, sicq; vt materia modalium præcipua, aut sit necessaria, aut im-

Materia præcipua modalium est necessaria vel impossibilis.

possibilis, nulla verò contingens. Ex qua velut radice nascitur id, quod paulo superius diximus, Omnem modalem enunciationem esse necessariam, aut impossibilem. Hactenus de qualitate, quantitate, & materia modalium diximus: nunc de mutuo inter ipsas respectu, hoc est, de earum oppositione equipollentia, & conuersione dicamus. Sed prius Aristotelis consilio missas faciamus modales ex contingenti, ne earum in constantia interturbet sequentem disputationem. Est enim earum natura, & conditio tam varia, vt vix vllam cum alijs modalibus seruet oppositionis, aut equipollentia legem. Itaq; nisi ad finem, nihil de hoc genere dicemus.

Relinquitur hoc loco modales ex contingenti.

cap. 13.

De oppositione modalium.

Caput. II.

Duo genera oppositarum modalium.

Modales oppositæ aut constāt modo eiusdem appellationis, vt Necessesse est Socratem sedere, Nō necesse est Socratem sedere: aut diuersæ, vt Necessesse est Socratem sedere. Possibile est Socratem non sedere. Nos igitur de oppositione tantum earum, quæ modo eiusdem appellationis constāt, dicemus, quoniam hac explicata faciliè ex equipollentia omnium inter se, quam trademus, intelliges oppositiones earum, quæ constant modis diuersarum appellationum. Dicemus autē simul de subalternis, quia &

si

si oppositæ nō sunt, tamē earum tractatio cōiuncta est cū tractatione oppositarum, nec parū ad earum explicationē cōducit. At verò cū oppositæ modales, aut sint ex dicto singulari, quarum oppositio persfacile cognoscitur, aut cōmuni, quarum difficilior est tractatio, prioris ego generis duntaxat tyronibus explicabo oppositionem.

De oppositio ne modaliū, ex dicto singulari.

Contrariæ igitur ex dicto singulari sunt, quæ constāt modo eodē vniuersali, & dictis cōtradictibus: vt Necessesse est Socratē sedere, Necessesse est Socratem non sedere: item Nō possibile est Socratem sedere, Nō possibile est Socratē non sedere: itē Impossibile est Socratē sedere, Impossibile est Socratem nō sedere. Subcōtrariæ sunt quæ constant modo eodē particulari, & dictis cōtradictibus: vt Possibile est Socratē sedere, Possibile est Socratem nō sedere, itē Nō necesse est Socratem sedere, Nō necesse est Socratem nō sedere: Nō impossibile, & cætera.

Contrariæ.

Subcōtrariæ

Contradicētes.

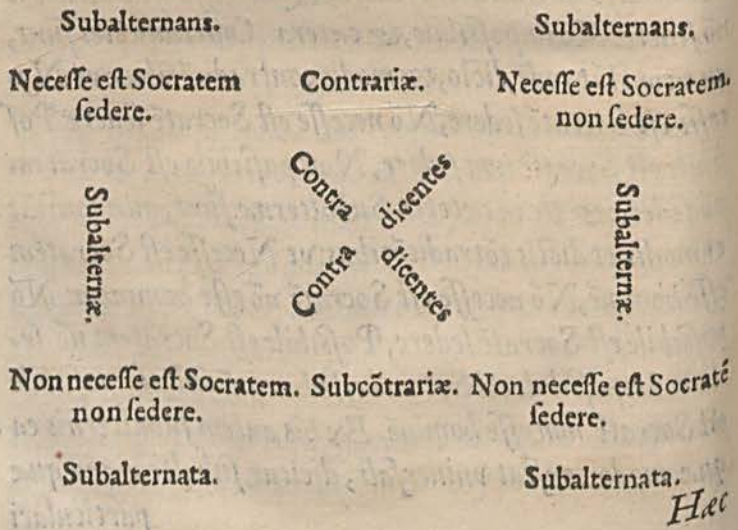
Contradicētes sunt, quæ constāt eodē dicto, & modis contradicētib: vt Necessesse est Socratē sedere, Nō necesse est Socratē sedere: Possibile est Socratē non sedere, Non possibile est Socratem nō sedere: & sic in cæteris. Subalternæ sunt, quæ constāt et modis, et dictis cōtradictibus: vt Necessesse est Socratem esse hominē, Nō necesse est Socratē nō esse hominem: Nō possibile est Socratē sedere, Possibile est Socratem nō sedere: Impossibile est Socratē esse hominē, Nō impossibile est Socratē non esse hominē. Ex his autem subalternis ea quæ modo constat vniuersali, dicitur subalternans quæ particulari

Subalternæ

Subalternas

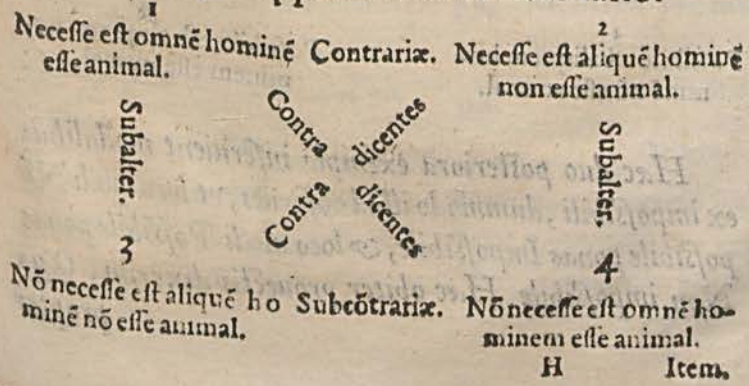
subalternata. particulari subalternata. *Conditiones oppositarū.* Jam verò cōditiones huiusmodi oppositarū modalium, atq; adeò reliquarū, quas prætermisimus, eadem sunt quæ absolutarū. Nā contrariæ simul veræ esse nō possunt, sed tamē nōnullæ sunt simul falsæ contra verò subcōtrariæ simul falsæ nūquā sunt, quāquā nō nullæ sunt simul veræ. Contradicētes nec simul veræ, nec simul falsæ esse queunt. Deniq; si subalternans vera est, subalternata etiam est vera, non autem si illa falsa, hæc falsa: è contrario autem, si subalternata est falsa, subalternans etiam falsa est, non si illa vera, hæc vera. Quæ omnia patent in propositis exemplis. Sed vt hæc melius teneas, hanc aspice figuram enunciationum ex necessario: quæ ex modalibus etiam reliquorum generum confici potest.

Hæc tyronibus satis sint. Quod si in manus veterani Dialectici liber iste fortasse venerit, his equidem duobus breuissimis documētis poterit ille oppositionem nō modo harū enunciationū, sed etiā earū, quarum dicta sunt communia, in memoriā reuocare. Alterū. Contrariæ constare debēt modo eodē vniuersali: subcōtrariæ, eodē particulari: contradicētes, et subalternæ, modis cōtradicētibus. Alterū. Cōtrariæ, subcontrariæ, & subalternæ, si ex necessario fuerint, cōstare debent dictis cōtradicētibus, aut cōtrarijs: si verò ex possibili, aut impossibili, opus est vt cōstent dictis cōtradicētibus, aut subcōtrarijs: contradicētes deniq; idem omnino dictū habeant necesse est. Alioqui, si diligēter attendat Dialecticus, sumptis vel hisce tantum duobus verbis Animal, Homo, inueniet contrarias simul veras, subcōtrarias simul falsas, contradicētes simul veras, & simul falsas, deniq; subalternatē verā, & subalternatam falsam. Quæ omnia pugnant cum conditionibus oppositarum enunciationum:

Primum documentum, quod admodos spectat. Secundum documentum, quod spectat ad dicta.

Exempla oppositarum ex necessario.

INSTIT. DIALECT.

Item.

¹ Necesse est omnē hominē esse animal.

² Necesse est nullū hominē esse animal.

³ Nō necesse est nullum hominem esse animal.

⁴ Nō necesse est omnem hominem esse animal.

Exempla oppositarum ex possibili.

¹ Non possibile est omnem hominem esse animal.

² Nō possibile est aliquē hominem non esse animal.

³ Possibile est aliquē hominem non esse animal.

⁴ Possibile est omnē hominem esse animal.

Item.

¹ Nō possibile est aliquem hominē esse animal.

² Non possibile est aliquem hominē non esse animal.

³ Possibile est aliquem hominē nō esse animal.

⁴ Possibile est aliquem hominem esse animal.

Hæc duo posteriora exempla inseruiet modalibus ex impossibili, dummodo illud obserues, vt loco modi Nō possibile ponas Impossibile, & loco modi Possibile ponas Non impossibile. Hæc obiter prouectis dixerim. Quæ propter

propter cū de oppositionibus modalium eiusdem generis, seu quæ constant modo eiusdem appellationis satis, superq̄ dictum sit, iam ad equipollentiam omnium inter se veniamus.

De equipollentia modalium enunciationum. Caput. 12.

VT modales fiant equipollentes duo documenta sunt *Primum documentum.* satis. Alterum, vt modi omniū sint eiusdem quantitatatis, hoc est, vt omnes sint vniuersales, aut omnes particulares. Alterū, vt dicta enūciationum ex possibili, & impossibili sint eadē inter se, contradicant autem dictis enūciationum ex necessario. Hæc si obseruaueris nullo negotio inuenies equipollentes cuiusq̄ modalis. Exempla per spicere in subiectis descriptionibus. *Secundum documentum.*

Equipollentes ex dicto singulari.

Prima tabella.

Secunda.

Ma Necesse est Soc. esse hominē.
tu. Non possi. est Soc. nō esse ho.
re. Impossi. est Soc. non esse ho.

De cli. Necesse est Soc. non esse ho.
na. Nō possi. est Socratē esse ho.
Impossibile est Soc. esse ho.

Tertia.

Quarta.

Iur Nō necesse est So. non esse ho.
gā. Possibile est Socratē esse ho.
tis. Non impos. est Soc. esse hom.

Im Non necesse est Soc. esse ho.
pe. Possibile est Soc. non esse ho.
tū. Nō impo. est Soc. nō esse ho.

H 2 Omnes

Omnes enunciationes, quas cernis in eadem tabella, sunt equipollentes, ut duobus traditis documentis continetur.

Equipollentes ex dicto communi.

- Ma- Necesse est omne ho. esse ani.
- tu- Nō possi. est ali. ho. nō esse ani.
- rē. Impos. est aliqūe ho. nō esse ani.
- Iur- Nō necesse est nullū ho. esse ani.
- gar- Possibile est aliqūe ho. esse ani.
- tis. Nō impos. est aliqūe ho. esse ani.

Omnes itidem, quae in vnaquaq. tabella huius descriptionis continetur equipollentes sunt, ut eadem documenta docent.

Quibus ita constitutis, si tenes ea, quae de oppositione & (ut ita loquar) de subalternatione modalium eiusdem generis dicta sunt, facile intelliges oppositionem, et subalternationem earum, quae sunt diuersorum generum. Nam cum ex supradictis pateat, enunciationes ex necessario, quae primum locum obtinent in qualibet tabella, ita esse affectas inter sese, ut prima & tertia sint contraria, secunda & quarta subcontrariae, prima verò contradicat quartae, & secunda tertiae, ac deniq. prima sit subalternas

ternans tertiae, & secunda quartae nunc autem docuerimus omnes, quae in eadem tabella sunt, esse equipollentes: necessario efficiuntur, ut omnes, quae sunt in prima, sint contrariae omnibus, quae sunt in secunda, & omnes quae sunt in tertia sint subcontrariae omnibus, quae sunt in quarta, itemq. ut tota prima tabella contradicat toti quartae, ac tota secunda toti tertiae, deniq. ut tota prima sit subalternans totius tertiae, & tota secunda totius quartae.

Quo comperto, si quis abs te petierit enunciationem aliquam contrariam illi primae, Necesse est Socratem esse hominem, facile poteris tres contrarias assignare, hanc nimirum eiusdem generis, Necesse est Socratem non esse hominem, & alias duas reliquorum generum huic equipollentes, ut potè, Non possibile est Socratem esse hominem, Impossibile est Socratem esse hominē. Id quod haud magno labore facies in reliquis.

Sed fortè aliquis succensebit nobis, quòd nō videamur in hac re Aristotelem sectari. Ille enim non ex tribus tantum enunciationibus, sed ex quatuor singulas tabellas confecit, additis nimirum modalibus ex contingenti eadē significatione accepto, qua possibile à nobis hactenus explicatū & acceptū est. Atq. insuper alium ordinē in descriptione tenuit. Nam praeterquam quòd modales ex necessario extremo loco in omnibus tabellis describēdis posuit, priores etiā duas tabellas ex enunciationibus modorū particulariū

Obiectio. 2. peri. 3.

coegit, posteriores ex ijs, quæ constant modis vniuersali-
 bus: quod totum nos contrâfecimus. Verùm si animad-
 uertas non pugnamus hac re cum Aristotele. Fecimus e-
 nim potius ternarios, quàm quaternarios, quia cum enū-
 ciationes ex contingenti, quas Aristoteles adiunxit, non
 differant ab enunciationibus ex possibili (vt eo loco su-
 mitur contingens) accommodatior ad nouitios Dialecti-
 cos, qui omnem multiplicatam deuitant, erit doctrina,
 si confectis ternarijs genus illud enunciationum præter-
 mittatur. Cur autem ordinem enunciationum, & tabel-
 larum commutauerimus Aristoteles ipse in causa fuit.
 Nam cum ille descriptiones æquipollentium modalium eo
 ordine, quem obijciendo commemorauimus, fecisset, tan-
 dem ad finem tractationis sic eas, vt nos digessimus, cor-
 rigendas esse admonuit. Nec sanè immerito, quippè cum
 hic ordo, quem seruauius, & naturis rerum congruat, et
 descriptioni absolutarum enunciationum optimè respon-
 deat. Et quidem vt descriptio Aristotelica memorie mæn-
 daretur, excogitauerunt recentiores has quatuor dictio-
 nes, Amabimus, Edentuli. Iliace, Purpurea, quæ quatu-
 or tabellis nõdum emendatis ab Aristotele responderēt,
 Ceterum nos, qui alium numerũ & ordinem modalium as-
 serimus, cogimur illas protritâs omittere dictiones, aliasq̃
 nostræ descriptioni cõgruētes asserre. Accipe igitur has
 Mature Declina Iurgantis Impetum.
 quæ enūciationibus nostræ descriptionis vocalium numer-
 ro respondent. Prima dictio inseruit primæ tabellæ: se-
 cunda,

cunda, secunda: & reliquæ eodem ordine. Rursus, pri-
 ma vocalis cuiusq̃ dictionis significat primam enunciatio-
 nem eius tabellæ, cui dictio tribuitur, vt potè modalem ex
 necessario: secunda secundam, quæ est ex possibili: tertia,
 tertiam, quæ ex impossibili. Tandem A significat eam e-
 nunciationem, cui cõgruit, esse affirmatiuam modi, & dic-
 ti: E autem, esse affirmatiuam modi, & negatiuam dicti:
 I verò, esse negatiuam modi, & affirmatiuam dicti: V de-
 niq̃, esse negatiuam vtriusq̃. Hæc si teneas, facillè admo-
 neberis vtriusq̃ qualitatis æquipollentium & modi scili-
 cet, & dicti. Nam quòd ad quantitatem attinet, ad duo
 supra posita documenta est recurrendum.

De conuersione modalium enuncia-
tionum. Caput. 13.

Am verò conuersio modalium, quæ ab Aristotele trac-
 tatur (hæc enim vna restat affectio, earũ, quas propo-
 suimus) nõ est cõmutatio extremorũ principalium enūciatio-
 nis, vt scilicet modus, qui prædicatur de dicto, fiat subiec-
 tũ, & dictũ prædicatũ (id enim efficere per facile est nul-
 laq̃ indiget arte) sed est cõmutatio eorũ extremorum quæ
 in dicto continentur, manente modo eodem loco, seruataq̃
 qualitate dicti, & veritate totius modalis: Vt si dicas,
 Necessè est Socratem esse hominem, igitur, Necessè
 est hominem esse Socratem: quæ quidem, res non est mi-
 nime difficultatis. Aduerte igitur modales ex necessario,

1. prio. 3.

Conuersio mo-
daliũ, quæ
fit.

Conuersio mo-
daliũ ex ne-
cessario.

1. prio. 3.

INSTITVT. DIALECT.

Et possibili affirmatis, quod attinet ad conuersionem simplicem, et per accidens (eam enim, quæ fit per contrapositionem, vt parum vtilem omittimus) eodem modo conuerti, quo enunciationes absolutæ recipiuntur. Nam vniuersalis negatiua, et particularis affirmatiua conuertuntur simpliciter, vt Neceffe est nullum hominẽ esse lapidem, ergo, Neceffe nullum lapidem esse hominem: Neceffe est aliquod animal esse album, ergo, neceffe est aliquod album esse animal. Ambæ autem vniuersales conuertuntur per accidens, vt si dicas, Neceffe est omnem hominem esse animal, ergo, neceffe est aliquod animal esse hominem, Neceffe est nullum hominem esse lapidem, ergo, neceffe est aliquem lapidem non esse hominem. Particularis deniq; non conuertitur, quia datur conuersa vera, et conuertens falsa, vt si dicas, Neceffe est aliquod animal non esse hominem, ergo, neceffe est aliquem hominẽ non esse animal. Idem perspicies si loco modi Neceffe, posueris possibile. Nec verò opus est tradere conuersiones aliarum modalium, vt potè ex necessario et possibili negatis, et ex impossibili siue affirmato, siue negato, quia cum in omnibus tabellis equipollentium, quarum descriptiones paulò ante tradidimus, reperiatur aliqua enunciatio ex necessario, aut possibili affirmato, qui harum reciprocactionem tenuerit, nullo negotio intelliget in quas reliquæ conuertantur. Enunciationes autem ex contingenti, quas superius reliquimus, si affirmatiuæ quidem

Cur aliarum modalium conuersiones non tradantur.

Conuersio contingenti ex. 1. prio. 3. In fin. ca. 11

quidem sunt eodem modo, quo absolutæ, conuertuntur: vt si dicas, Contingens est omnem hominem, vel aliquem hominem vigilare, ergo contingens est aliquod vigilans esse hominem: si verò sunt negatiuæ, non item. Nam particularis conuertitur simpliciter, vniuersalis autem minimè. Hæc enim conuersio bona est, Contingens est aliquem hominem non esse album, ergo contingens est aliquod album non esse hominem (nunquam enim in hac formula datur conuersu vera et conuertens falsa) hæc autem vitiosa, Contingens est nullum hominem esse album, ergo contingens est nullum album esse hominem: conuersa siquidem vera est, quia quilibet homo potest esse albus, et non esse albus, conuertens autem est falsa, quia non quodlibet album potest esse, et non esse homo, quippe cum neceffe sit aliquod album, vt niuem, aut cygnum, non esse hominem. Sed multæ sunt difficultates hac in re, quæ postulant tum maiorem auditorum intelligentiam, tum etiam longiorem tractatum, quam introductioni conueniat. Restat ergo vt, quoniam enunciationes simplices utcumq; explicauimus, deconiunctis deinceps, quod satis videatur, dicamus.

1. prio. 16.

Quot sint genera coniunctarum enunciationum.

Caput. 14.

Quid

Quid sit enunciatio coniuncta, quā posteriores Di-
 alectici hypoteticam ferē vocant, iam supra à
 nobis dictum est. Quot verò ei sint subiecta genera,
 quæq; sint singulorum generum affectiones, nunc doce-
 bimus. Coniunctio, quæ forma est enunciationis coniuc-
 tæ, tribus modis comparari potest cum simplicibus e-
 nunciationibus, quas connectit. Aut enim iungit earum
 sententias, aut diuidit. Si iungit, aut ordine consequu-
 tionis vnius ex altera id facit, vt videlicet posterior ex
 priori efficiatur: aut non habita ratione eiusmodi ordi-
 nis. Si ordine consequutionis iungit sententias, vocatur
 conditionalis, vt si sol lucet dies est: Si absq; huiusmodi
 ordine, dicitur copulatiua, vt Socrates fuit philosophus,
 & fuit vir bonus. Si deniq; diuidit sententias, disiunc-
 tiua nuncupatur, vt aut dies est, aut nox est. Tria igitur
 sunt genera coniunctarum enunciationum, Conditionalis,
 Copulatiua, & Disiunctiua, quas Cicero Connexum, Con-
 iunctionem, & Disiunctionem nominat. Ac prima quidē
 iure optimo dicitur hypotetica, quasi conditionalis, cum
 Hypothesis conditionem significet, Tertia quoq; non im-
 merito à Boethio in numerum hypoteticarum refertur.
 Nam ex apta, & propria disiunctiua licet facere condi-
 tionalem, vt si ex illa, Aut dies est, aut nox est, hanc effi-
 cias, si dies est, nox non est, aut hanc, si nox est, dies nō est.
 Ceterum, cur secunda dicatur hypotetica, ego planē non
 video, cum nec conditionalis sit, nec ex ea vlla conditionalis

Tria gene-
 ra coniuncta
 rum enuncia-
 tionum,
 D. Tho. opu.
 48. de enun-
 ciatione. c. 14.
 Lib. de Fato,
 & in top.
 Hypothesis.
 I. de syllogis-
 mo hypotbe.

Nūcopualti-
 ua rectē dica-
 tur hypotbe.

fieri

fieri possit. Neq; enim, quia verē dixisti, Socrates fuit
 philosophus, & vir etiam bonus verē quoq; dixeris, Si So-
 crates philosophus fuit, vir bonus fuit, aut, si nō fuit phi-
 losophus, non fuit vir bonus, aut, si fuit philosophus, non
 fuit vir bonus, aut si non fuit philosophus fuit vir bonus.
 Nō est igitur cur hypotetica dicatur, nisi fortē quia alte-
 ri enūciationi simplici iā posita alterā adiūgit. Hæc enim
 quasi suppositio Hypothesis nomine modo aliquo signifi-
 cari potest. Qualitas essentialis enūciationū, quæ affirma-
 tionē, et negationē dicimus, his etiā omnibus communiter
 cōuenit, verū aliter, quā simplicibus. Simples enim di-
 cūtur affirmatiue et negatiue quia earū prædicata attri-
 buūtur subiectis, aut ab eis dē remouētur: at cōiunctæ dicū-
 tur affirmatiue, quia coniunctiones affirmantur, hoc est,
 non negātur, negatiue quia negātur, siue prædicata sim-
 pliciu, quas in se coercent, et continēt, affirmantur, siue ne-
 gētur. Vnde fit vt hæc ambæ sint affirmatiue, Si sol lucet
 dies est, Si sol nō lucet nō est dies: hæc verò ambæ negatiue,
 nō si sol nō lucet, nox non est. Non si sol lucet, nox est. Id
 quod in cæteris generibus facile perspicias. Fiant autē hui-
 usmodi enūciationes negatiue præfixa initio totius enū-
 ciationis negatæ particula, vt in p̄ximis duobus exēplis cer-
 nis. Iā qualitas accidentalis, quæ in veritatis aut falsitatis
 significatione cōsistit, nō dubiū est, quin cōiunctis etiā cōue-
 niat: participāt siquidē naturā enunciationis, cuius ea cō-
 munis qualitas est, vt verū, aut falsum significet. Sūt itaq;

Qualitas com-
 iunctarū enū-
 ciationum.

Affirmatio-
 ue.
 Negatiue.

Sunt veræ,
 aut falsæ: ne-
 cessariæ, aut
 contingentes,
 aut impossibi-
 les.

veræ

INSTIT. DIALECT.

veræ etiam, aut falsæ atq. ad eò necessariæ, aut contingentes, aut impossibiles. At verò si de quantitate sit quæstio, nullam penitus habent, vt nimirum dicantur vniuersales, aut particulares, aut indefinitæ, aut singulares, propterea quòd non enunciant aliquid de aliquo, aut aliquibus, sed solum enunciationes, quæ id efficiunt, cõiungunt. Hæc si diligenter attendas, planè videbis nullius oppositionis formam, præterquam contradictoriæ, coniunctis enunciationibus conuenire, quandoquidem omnis alia oppositio quantitatem aliquam ex forma sua requirit.

Nullius oppositionis forma præterquam contradictoriæ, coniunctis enunciationibus conuenit.

De conditionali enunciatione.

Caput. 15.

Conditionalis enunciatio aut constat duabus simplicibus, vt, Si sol lucet dies est: aut pluribus, vt Si sol lucet, & in nostro hemisphærio lucet, dies est, & apud nos est. Semper tamen duabus præcipuis constat partibus, quarum altera dicitur antecedens, ea videlicet, quæ proximè sequitur coniunctionem Si, altera consequens, quæ ex illa efficitur. Quæ constat duabus simplicibus, (nam reliquum genus, quia infinitè augetur potest, omittimus) aut cõstat vtrâq. affirmatiua, aut vtrâq. negatiua, aut antecede affirmatiua, & cõsequente negatiua, aut cõtrâ, vt, Si sol lucet dies est: Si sol nò lucet nò est

Omnis conditionalis constat duabus partibus præcipuis.

est dies: si dies est, non est nox. Si dies nō est, nox est. Quæ complicationes ex simplicibus affirmatiuis, & negatiuis, in copulatiuis etiam, & disiunctiuis spectari possunt. Quomodo autem cunq. conditionales ex simplicibus conficiantur, dicunt Dialectici eas posse esse veras, & si omnes simplices, ex quibus constant, sint falsæ, vt si dicas, Si homo habet alas, volare homo potest. Id quod proprium ac peculiare in hoc enunciationum genere ex eo est, quòd eius veritas in sola consequutione consistit: quod fit vt si consequutio sit bona, et apta, enunciatio ipsa sit vera, quocunq. modo, quod ad veritatem, & falsitatem attinet, partes se habeant. Hæc de causa dici solet. conditionalis nihil ponere, quia vt sit vera nec antecedentis, nec consequentis veritatem requirit. Quæ ex re illud etiam Dialectici colligunt, omnes conditionales veras, esse necessarias, & omnes falsas, impossibiles. Nam omnis bona consequutio est necessaria, vt aiunt, omnisq. vitiosa, impossibilis. Quod mihi non videtur vsq. quæq. verum. Etenim non modò multæ conditionales ex futuris contingentibus probabiles censentur, vt Si diligenter operam nauaueris doctus euades, sed etiam ex præsentis tempore, vt si dicas, Si qua mater est, diligit filium: quæ enunciatio, cum inter veras numeretur, non in eo veritatis gradu ponitur, vt dicatur falsa esse non posse. Non tantum ergo necessariae, & impossibiles enunciationes conditionales reperiuntur, sed contingentes etiam. Nec verò omnis

Nota, pro copulatiuis & disiunctiuis.

Conditionalis est aliquando vera ex simplicibus falsis.

Veritas conditionalis in sola cõsequutione consistit.

Conditionalis nihil ponit. Num omnis conditionalis vera sit necessaria.

Etiam contingentes conditionales reperiuntur.

nis

nīs bona consequutio est necessaria, sed quaedam etiam probabilis, vt postdicemus. Reuocantur autem ad conditionales primū rationales, vt Sol lucet, ergo dies est. Omnis homo est rationis particeps, & mēte captus est homo, igitur mēte captus est rationis particeps. Deinde causales, vt Quia sol lucet, dies est: Quia homo est ex elemētis compositus, mori potest. Item illa, quas vocant temporales, locales, & id genus alia, vt Cum sol lucet dies est: Vbi sol lucet dies est: Quo semel est imbuta recens seruiabit odorem testa diu: Quibuscum vixeris, eorum mores imitaberis: & cetera huiusmodi. Sed quōd ad rationales, & causales attinet (alia enim ferē negliguntur) illud aduertendum est, ad veritatem rationalis, præter bonam consequentiam, requiri veritatem antecedentis: ad veritatem autem causalis, vltra hæc duo, opus esse, vt in antecedente sit vera causa consequentis: modo enunciatio proprie causalis sit. Sæpe enim in sensu rationalis vsurpatur, vt si dicas, Quia Socrates est homo, est animal, volens significare, ex eo quōd Socrates est homo, consequi vt sit animal. Ita fit vt hæc rationales non sint veræ, Socrates est homo, ergo est philosophus: Socrates est lapis, ergo est sensus expers: prior quia consequutio est vitiosa posterior, non quia vitiosa sit consequutio, cum sit apta, & bona, sed quia antecedens non est verum. Fit etiam, vt hæc sint falsæ, Quia sol lucet Socrates dormit: Quia

Temporales. locales, &c.

Quid requiritur ad veritatem rationalis, & causalis.

sol est ignis, calefacere potest: Quia sol deficit, luna interponitur inter nos & ipsum: prima, quia consequutio non est bona: secunda, quia antecedens non est verum: tertia, quia in antecedente non est causa consequentis, sed potius effectus. Quia enim luna interposito suo nobis tegit solem, iccirco sol apud nos deficit, non autem quia deficit, ideo luna interponitur. Hæc verò, quæ dicimus de dijudicanda veritate, intelligendum est in affirmatiuis. Nam negantium veritas ex affirmatiuis colligi poterit. Cum enim affirmatiua, & negatiua semper in hoc genere sint contradicentes, si affirmatiua fuerit vera, erit negatiua falsa, si vero illa falsa fuerit, hæc vera erit. Id quod etiam in copulatiuis & disiunctiuis obseruabis.

Quo pacto dā indicanda sit veritas in negatiuis coniuñctis.

De copulatiua enunciatione. Caput. 16.

Copulatiua enunciatio non habet certum numerum partium principalium, vt conditionalis, sed potest quotquot volueris principalibus constare, vt si dicas, Socrates philosophus est, & bonus vir est, & Platonis magister, & cetera. Huius generis enunciatio vera esse non potest, nisi omnes simplices, ex quibus constat, sint veræ. Ex quo efficitur, vt data quacunq;

Copulatiua nō habet certum numerū partium principalium. Quid requiritur ad veritatem copulatiua.

*Necessaria,
quæ sit.*

Contingens.

Impossibilis.

*Quæ reuocatur
ad copulatiuas.*

quacunq; simplici falsa, ipsa tota falsa iudicetur. Est ite copulatiua tum necessaria, tum contingens, tum etiam im-
possibilis. Necessaria quidem si omnes eius partes sunt
necessariae, vt Deus est summum bonum, & peccatum est
summum malum. Contingens autem, si omnes partes sunt
contingentes, aut earum aliqua, & nulla impossibilis,
modo partes ipsæ inter se non pugnent. Vt Socrates est
philosophus, & est vir bonus: Deus est summum bonum,
et Socrates est iustus. Nam si aliqua sit impossibilis, aut
ipsæ inter se partes repugnent, non contingens, sed im-
possibilis iudicanda erit, vt si dicas, Socrates est lapis,
& Plato philosophatur: Socrates sedet, & item deam-
bulat. Impossibilis verò est, si vel aliqua pars est impos-
sibilis, vel ipsæ inter se partes sunt repugnantes, vt patet
in proximis exemplis. Reuocantur etiam ad copulatiuas
aliæ permultæ enunciationes, vt aduersatiuæ, & in quis
bus comparationes fiunt, & aliæ id genus, veluti si dicas,
Socrates fuit philosophus, sed veram sapientiam fortasse
se non est assecutus, Quales principes sunt, talis ferè est
populus. Quinetiam rationales, ea ex parte ad copulati-
uas reuocantur, qua absolutè, ac simul, ponunt partem
antecedentè & cõsequentem. Causales verò non tantùm hac
ratione, sed etiam quatenus astruunt in antecedente con-
tineri causam consequentis. Aliæ sunt etiam conditiona-
les suprâ memoratæ, quæ aliqua ex parte ad copulatiuas
redigantur: vt temporales, locales, & cæteræ huiusmodi.

De

De disiunctiua enunciatione.

Caput. 17.

Disiunctiua quoq; enunciatio nullum habet princi-
paliū partium certum numerum. Potest enim
quotquot etiam volueris præcipuis partibus constare, vt
si dicas, Hoc animal aut est album, aut est nigrum, aut
est cerulei coloris, aut lutei, & cætera. Vt autè disiunctiua
sit vera, iuxta veterū quidè sententiã vnã tantùm eius pars
vera esse debet: quo fit vt falsa dicatur, vel cùm oēs sunt
falsæ, vel cùm oēs veræ. Exẽpli causa hæc est vera Socrates
aut loquitur, aut non loquitur, quia vna eius pars, atq;
adè sola, est vera: hæc autem ambæ sunt falsæ, Socrates
aut est lapis, aut est planta: Socrates aut est animal, aut
est homo: prior quidem, quia vtraq; pars est falsa, poste-
rior, quia vtraq; vera. Ratio huius rei est, quia cum dis-
iunctiua distungat sententias, illud opus esse videtur, vt
simplices enunciationes, ex quibus disiunctio constat, sint
repugnantes atq; ita vt plures vnã veræ esse non possint.
Quare aut omnes erunt falsæ, aut si plures vnã fuerint
veræ, non respondebit res disiunctiõni: quare vtroq; mo-
do disiunctio erit falsa. Itaq; si dixeris Socrates est homo,
aut est rationis particeps, falsam ptuleris enüciationẽ, quia
ipsa disiunctio ex natura sua significat alterum dunta-
taxat ex his duobus attributis Socrati conuenire, quod asse-
rere falsum est. Recentiores tamen dicunt disiunctiua

*Etiam disiunctiua non ha-
bet certũ nu-
merum parti-
um princi-
paliũ.
Quid requi-
ratur ad ve-
ritatẽ dis-
iuncti-
uæ.
Cicero intop.
Gellius li. x. c.
D. Tho. loco
suprà citato.*

*Recentiorũ
sententia.*

I esse

esse verā, si vel vna, vel plures vnā, aut etiā omnes partes, sint ver. falsam verò nunquā, nisi omnes partes sint falsæ. Atq; hoc pacto dicūt has enūciationes esse veras: Aut Socrates est homo, aut est rationis particeps: Aut deambulat, aut mouetur loco: Aut Plato est ad risum aptus, aut Bucephalus ad hinitū: quas tamen veteres dicūt esse falsas. Mibi verò hoc modo videtur dirimēda cōtrouersia.

Veteres accommodatius ad naturam disijunctionis loquuti sunt. Recentiores generalem loquendi usum magis spectauerunt.

Veteres quidē accommodatius ad naturā disijunctionis loquuti os fuisse (disijunctio enim ex forma sua videtur significare, plus vna parte verā non esse) iuniores autē generale loquēdi usum magis spectasse. Solēt enim disijunctiones huiusmodi, Aut Demosthenes perfectus Orator fuit, aut Cicero, aut certē nullus: Aut Miloni Clodius insidias fecit, aut Clodio Milo, solent inquam vt veræ cōcedi ab ijs, qui fatētur & Demosthenē perfectū Oratorem fuisse, et Ciceronem, itemq; Miloni Clodiū, et Clodio Milonem mutuas parasse insidias. Quoniam igitur communis loquendi usus in oratione nō est aspernandus, recentiorū sententia non videtur omni ex parte repudiāda. Quòd si quis obiiciat, eum, qui ita loquitur, Aut Socrates est homo, aut rationalis, hoc modo corrigi solere, Imò verò & est homo, et rationalis, nec alia de causa, nisi quia falsam profert disijunctionē: occurrendū est, eū, qui sic loquitur, corrigi, non quòd falsam pronūciat disijunctionē, sed quòd ineptā, & ridiculā. Ineptum est enim, ac ridiculū extruere disijunctionem ex enunciationibus necessarijs, aut necessariò con-

Recentiorum sententia nō est omni ex parte repudiāda. Obiectio.

Solutio.

Institutiones

nexis. Id quod in hac disijunctionum ratione, quam recentiores amplectuntur, diligēter cauendum est. Nec tamen iccirco fuerit necessarium, vt ex simplicibus repugnantibus inter se omnis disijunctio struatur, quia cum dicimus, Aut est hoc, aut est illud, non semper volumus significare, aut hoc tantum, aut illud tantum esse verum, sed sæpè ita loquimur, vt saltem hoc verum esse, aut saltem illud declaremus. Quo pacto dubium non est, quin tota disijunctio ex partibus non repugnantibus, atq; ad eò simul veris, vera esse possit. In hoc enunciationum genere, quemadmodum in superioribus, non solum necessaria, & impossibiles enunciationes reperiuntur, sed etiam contingentes. Nam illæ necessaria dicendæ sunt, quæ constant ex duabus contradicentibus aut ex ijs, quæ ad contradicētes reduci possunt: vt, Socrates loquitur, aut non loquitur. Socrates est grāmaticus, aut non habet artē emendatè loquēdi, & scribēdi. Animal aut est homo, aut est bestia. Itēq; illæ, quarum omnes partes, aut vna, sunt necessaria: vt Socrates est homo, aut non est lapis: Socrates est homo, aut nō est grāmaticus: Socrates est homo, aut est lapis. Quāquam illæ, quarū oēs partes sunt necessaria, quia ridiculæ sunt, extrui non debent, vt diximus. Contingens est cuius omnes partes, aut aliqua, sunt cōtingentes, non ita tamē vt sint cōtradicētes, aut ad cōtradicētes renocari possint, aut aliqua earū sit necessaria, ne tota disijunctio sit necessaria, vt nūc diximus. Exēpla cōtingentiū hæc sunt,

Occurritur alteri obiectio. Explicatur sensus disijunctionis.

Necessaria disijunctiones.

Contingentes

Impossibiles.

Aut hæc mulier huius pueri mater nõ est, aut ipsũ diligit: Aut hic adolescens lapis est, aut doctus euadet. Impossibiles sunt, quarum omnes partes sunt impossibiles, vt Socrates aut est lapis, aut est lignum.

De quibusdam enunciationibus expositione indigentibus. Cap. 18.

Exponibiles curdicantur

AC videri quidem posset iam ad finem perducta tota de oratione suscepta disputatio, nisi Dialectici post Aristotelem quædam huic tractationi addidissent, quæ prorsus ignorare non cõuenit. Hæc sunt expositiones nõnullæ quarundam enunciationum, quæ, quia ob quasdam particulas obscuræ sunt, & expositione indigent, exponibiles vulgo appellantur: Harum igitur quoad satis videatur tradenda est hoc loco explicatio, nè siquis absq; præmeditata cognitione in eas disserendo inciderit, non facillè ab eis se possit expedire. Atq; ex quâ plurimis, quas recentiorum nimina fortasse diligentia exposuit, exclusiuas tantum nos, exceptiuas, & reduplicatiuas, vt vocant, quàm breuissimè explicabimus, quoniam reliquæ aut parum exhibent negotij, aut, nisi in reconditissimâ philosophia, planè, ac dilucidè intelligi non possunt. Fuerunt autem huiusmodi enunciationũ expositiones in hũc locum necessariò differendæ, quia sine cognitione coniecturarum enunciationum doceri nequeunt.

De

De Exclufiuis enunciationibus.

Caput. 19.

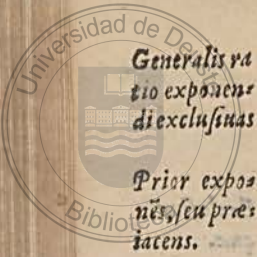
EXclusiue enunciationes dicuntur, quæ constant signo aliquo exclusiuo, qualia sunt Tãtũ, Solum, Duntaxat, & cætera, si quæ sunt eiusdem significatio- nis. Huiusmodi autem signa aliquando excludunt alia prædicata ab eodem subiecto, vt si dicas, Prædicamen- ta sunt tantũ decem, Homo est tantũ animal ratio- nale: aliquando excludunt alia subiecta ab eodem prædi- cato, seu (vt aptius loquar) à participatione eiusdem prædicati, vt si dicas, Solum animal est sensus capax, Homo duntaxat loqui potest. Hinc fit, vt duo sint ex- clusiuarum enunciationum genera, quorum prius vocari potest exclusi prædicati, posterius exclusi subiecti, quod signum in priori genere excludat aliquod prædicatum, in posteriori aliquod subiectum, vt patet in traditis exem- plis. Exclusiue autem vtriusq; generis quatuor modis offerri possunt secundum immediatam affirmationem, & negationem signi, & verbi. Aut enim vtrumq; affir- matur, vt in traditis exemplis: aut solum signum affir- matur, vt si dicas, Prædicamenta non sunt tantũ quinq; Sola substantia non est in subiecto: aut vtrumq; negatur, vt si dicas, Prædicamenta non sunt non tantũ decem, Non solum animal non est sensus capax: aut solum signũ negatur, vt si dicas, Prædicamẽta sunt nõ tantũ quinq;

Exclusiue, quæ.

Signa exclusiua, quid efficiant.

Duo genera exclusiuarũ enũciationũ.

Exclusiue quatuor modis offeruntur

Generalis ratio exponens di exclusiuas
Prior exposnē, seu præiacens.

Posterior exponens.

Expositio exclusiuarū exclusi prædicati.

INSTIT. DIALECT.

Non solum animal est viuens. His ita constitutis, aduerte vtrumq; genus exclusiuarum exponi enunciatione vna coniuncta, seu hypothetica, composita ex duabus simplicibus: quæ exponentes dici solent. Harum prior constat eodem subiecto, eodemq; prædicato (detracto tamen signo) quibus enuntiatio exponenda constat: quæ vocatur præiacens. Posterior cum exponit exclusiuas prioris generis, constat eodem subiecto, & excluso prædicato: cum autem exponit exclusiuas posterioris, constat eodem prædicato, & excluso subiecto. Atq; hæc, cum peculiari nomine careat, dicitur secunda exponens. Cæterum ex priori exclusiuarum genere due tantum formæ à nobis exponende sunt, ea nimirum, in qua & signum, & verbum affirmantur, vt Prædicamenta sunt tantum decem & ea, in qua solum verbum immediatè negatur, vt Prædicamenta non sunt tantum quinq;. Nam reliquæ due formæ non sunt ferè in vsu. At ex posteriori genere cum omnes vsurpentur, omnes sunt exponende.

Exclusiuæ igitur prioris generis, quas exclusi prædicati appellauimus, si vtrâq; ex parte affirmatiuæ fuerint, exponendæ erunt copulatiuè, priori exponente affirmatiua, & posteriori negatiua, hoc modo. Prædicamēta sunt tantum decem, id est, Prædicamēta sunt decem, & non sunt plura, quàm decem. Homo est tantum animal rationale, id est, Homo est animal rationale, & non est aliquid vltra quàm animal rationale. Si autem solum verbum immediatè

diatè negauerint, exponendæ erunt disiunctiuè, priori exponente negatiua, & posteriori affirmatiua hoc modo; Prædicamenta non sunt tantum quinq;, id est, Prædicamenta non sunt quinq;, vel sunt plura, quàm quinq;. Homo non est tantum animal, id est, Homo non est animal, vel est aliquid vltra quàm animal. Nec verò satis est ita exponere negatiuas, Prædicamēta nō sunt tantum quinq;, id est, prædicamēta sunt plura, quàm quinq;. Homo nō est tantum animal, id est, homo est aliquid vltra quàm animal. Sæpè enim expositio hæc falsa reperietur, vt si ita dicas, Prædicamenta nō sunt tantum viginti, id est, sunt plura, quàm viginti; Lapis nō est tantum animal, id est, lapis est aliquid vltra quàm animal. Nā enūciationes, quæ exponuntur, sunt veræ, exponētes autē falsæ. Sed de hoc genere exclusiuarū nihil amplius dicēdū est.

Exclusiuæ autē posterioris generis, quas exclusi subiecti nominauimus, si et signū, & verbū affirmauerint, exponendæ erunt copulatiuè, priori exponente indefinita, siue particulari affirmatiua, et posteriori vniuersali negatiua hoc modo. Tantum animal sentire potest, id est, animal sentire potest, et nihil quod nō sit animal, sentire potest. Si verò solū signū affirmauerint, exponantur copulatiuè, priori indefinita, siue particulari negatiua, et posteriori vniuersali affirmatiua hoc modo. Tantum substantia non est in subiecto, id est, substantia non est in subiecto, & omne quod non est substantia, est in subiecto. Si autem vtrumq; negauerint, exponantur disiunctiuè, priori

Occurrit obiectioni.

Expositio exclusiuarum, exclusi subiecti.

1

2

3

vniversali affirmatiua, & posteriori particulari negatiua hoc modo. Non solum animal non est sensus capax, id est, omne animal est sensus capax, vel aliquid, quod non est animal, non est sensus capax. Si deniq; solum signum negauerint, exponantur disiunctiue, priori vniversali negatiua, & posteriori particulari affirmatiua hoc modo. Non solum animal est viuens, id est, nullum animal est viuens, vel aliquid quod non est animal, est viuens. Itaq; si rectè attendas, videbis, enunciationes, quæ signum affirmant, id est, primam, & secundam, exponi copulatiue, priori q; exponente indefinita, siue particulari (quæ idem valent hoc loco) & posteriori vniversali: contra verò quæ signum negant, id est, tertiam, & quartam, exponi disiunctiue, ac priori exponente vniversali, & posteriori particulari. Videbis etiam eas, quæ & signum, & verbū simul affirmant, aut negant, id est, primam & tertiam, exponi priori affirmatiua, & posteriori negatiua: contra verò eas, quæ alterum affirmant, alterum negant, id est, secundam, & quartam, exponi priori negatiua, & posteriori affirmatiua. Deniq; primam, & quartam contradictorijs exponentibus exponi: & similiter secundam & tertiam. Primam verò, & tertiam subalternis, & eodem modo secundam & quartam.

De oppositione exclusiuarum.

Caput. 20.

Non

Comparatur
inter se expo
siciones.

Non inutile quoq; fuerit si harum enunciationum oppositionem intelligas. Aduerte igitur, primam, & secundam esse contrarias: tertiam & quartam subcontrarias: primam verò quartæ, & secundam tertię contradicere: deniq; primam esse subalternatam tertię, & secundam quartæ: quod facillè quiuis ex conditionibus oppositarum, & subalternarum, adhibita expositione cuiusq; poterit colligere. Verùm vt hæc melius teneas, accipe has quatuor dictiones,

igne Tonans Malos Perdit.

Quæ quatuor prædictis enunciationibus eo ordine, quò à nobis propositæ sunt, respondent. Deinde aduerte, in singulis esse duas vocales, quæ significant qualitatem, & quantitatem exponentium, A vniversalem affirmatiuam, E vniversalem negatiuam, I particularem affirmatiuam, & O particularem negatiuam. Hæc si animaduertes, simulq; duo illa, quæ paulo superius diximus, in memoriam reuocaueris, primam scilicet, & secundam enunciationem esse exponendas copulatiue, reliquas disiunctiue, iteq; priorem exponentem eodem prædicato, eodemq; subiecto constare debere, posteriorem verò eodem prædicato, sed excluso subiecto, facillè, ac expeditè harum enunciationū & expositionem, & oppositionem memoria retinebis. Id quod totum in hac descriptione perspicitur.

Subalter

Contrarie.
Subcontrarie.
Contradictories.
Subalternæ.

Verba, quæ
memoriâ inu
uare possint.

Cap. superio
ri.

INSTIT. DIALECT.

Subalternans.

Subalternans.

¹ Tātū animal est agrū.

² Tātū animal nō est agrū.

Id est.

Contraria.

Id est.

Ig- Animal est agrum, &
ne. Nihil, quod non sit animal, est agrum.

To- Animal nō est agrū, &
nās. Omne, quod non est animal, est agrum.

Subalternans.

Contra dicentes

Subalternans.

³ Non tantū animal non est agrum.

⁴ Non tantū animal est agrum.

Subcontraria.

Id est.

Id est.

Ma- Omne animal est agrū, vel
los. Aliquid, quod non est animal, non est agrum.

Per- Nullū ani. ē agrū, vel
dit. Aliquid quod non est animal est agrum.

Subalternata.

Subalternata.

Dictio exclusiua non excludit concomitantia.

Conuersio exclusiue omnino affirmatiue.

Duo tamē ad huc admonebo, quae trito sermone in hac materia dicuntur. Alterū est, Dictionē exclusiuā non excludere cōcomitātia, hoc est, ea, quae subiectū exclusiue necessario cōsequuntur. Exēpli causa, cū dico, Tantū homo loqui potest, nō excludo animal nec alia, quae necessario de homine praedicatur. Alterū est, Exclusiuā et signi et verbi affirmati cōuerti in vniuersalē affirmatiuā. Haec siquidē sunt bonae cōuersiones, Tātū animal est agrū, igitur omne agrū est animal: Tātū homo loqui potest, igitur omne, quod loqui potest, ē homo: et ita reliquae huius formae.

De

De exceptiuis enunciationibus.

Caput. 21.

Exceptiuae enunciationes dicuntur, quae constant signo aliquo exceptiuo, quale est Praeter, & si quod est aliud eiusdem significationis. Hoc verò signum ferè semper excipit aliquod subiectam à participatione, cōsolatione praedicati, vt si dicas, Omne animal praeter hominē, est rationis expers. Verūm ne hoc loco ineptas exceptiones admittamus, relegandae hinc sunt illae, in quibus, id, à quo fit exceptio, non verè dicitur de eo, quod excipitur. Quis enim au liat ita loquentem, Omnis homo praeter beluam est rationis particeps? Itaq, solas eas exceptiuas admittamus hoc loco, in quibus id, à quo exceptio fit, verè affirmatur de re excepta. Quanquam verò id, à quo fit exceptio nonnunquam signo particulari notatur, vt si dicas, Aliquis rex praeter Cræsum fuit diues, Aliqua regio praeter Italiam est ferax bonorum ingeniorum, ratio tamen exceptionis poscere videtur, vt id, à quo fit exceptio notetur signo vniuersali. Excipere enim est à toto genere partem detrahere. Itaq, minus propria censenda est exceptio, cū id, à quo fit exceptio, notatur signo particulari: quo fit, vt de ea in presentia nobis loquendum non sit. In exceptiuis igitur enunciationibus, quemadmodum in exclusiuis, vel signum & verbum affirmantur, vt si dicas, Omne mobile, praeter

Exceptiuae, quae. Quid efficiat signū exceptiuum.

Id à quo fit exceptio, verè dici debet de eo, quod excipitur.

Id à quo fit exceptio notari debet signo vniuersali.

Exceptiuarū quatuor itidem formulae.

Communis
ratio exponē
di excepti
uas.

INSTIT. DIALECT.

præter cælum, interire potest: aut solum signum affirmatur, vt *Omne animal, præter hominem, non est rationis particeps*: aut vtrumq; negatur, vt si dicas, *Non omne mobile præter cælum, non potest interire*: aut signum duntaxat negatur, vt si dicas, *Non omne animal præter hominem, est bipes*. His etiam omnibus hoc commune est, vt exponantur vna quadam coniuncta enunciatione composita ex duabus exponentibus simplicibus, quarum prior constet eodem subiecto, & prædicato (ita tamen, vt in subiecto negetur id, quod excipitur, de eo, à quo excipitur) posterior autem constet eodem prædicato, & eo tantum subiecto, quod excipitur. Prima itaq; exceptiua exponitur copulatiuè, priori exponente vniuersali affirmatiua, & posteriori vniuersali negatiua hoc modo. *Omne mobile, præter cælum, interire potest, id est, omne mobile, quod non est cælum, interire potest, & nullum cælum interire potest*. Secunda, quæ est contraria primæ, etiam copulatiuè exponitur, sed priori exponente vniuersali negatiua, & posteriori vniuersali affirmatiua hoc modo. *Omne animal præter hominem non est rationis particeps, id est, nullum animal, quod nõ est homo, est rationis particeps, et omnis homo est rationis particeps*. Tertia verò, quæ est subalternata primæ, et cõtradictoria secundæ, exponitur disiunctiuè, priori exponēte particulari affirmatiua, et posteriori particulari negatiua

negatiua hoc modo, *Non omne mobile præter Cælum non potest interire, id est, Aliquod mobile, quod non est cælum, potest interire, vel aliquod cælum non potest interire*. Quarta deniq; quæ contradicit primæ, subalternatur secundæ, & est subcontraria tertiæ, etiã disiunctiuè exponitur, priori tamen exponente particulari negatiua, & posteriori particulari affirmatiua hoc modo, *Non omne animal præter hominem, est bipes, id est, Aliquod animal, quod non est homo, non est bipes, vel aliquis homo est bipes*. Atq; ita patet, priores duas exponi copulatiuè, itemq; exponentibus vniuersalibus: duas verò reliquas disiunctiuè, & exponentibus particularibus. Præterea, exponentes contrariarum esse contrarias, subcontrariarum subcontrarias, contradicentium contradicentes, & subalternarum subalternas. Quæ omnia cernes in sequenti descriptione, notatis primùm his quatuor dictionibus,

Comparatur
inter se expon
siones.

Cautè Cedas Prisco Mori.

quæ eodem modo indicant exponentes exceptiuarum, quo superiores exclusiuarum. Prima enim significat exponentes primæ, & cetera, quæ sequuntur, eodem ordine exponentes reliquarum.

Subal

INSTITVT. DIALECT.

Subalternans. Subalternans.
 1 Omne mobile præter cœ- 2
 lū interire potest. Omne mobile præter cœlū
 non potest interire.

Id est. Id est.
 Cau Omne mobile, quod nō est Ce Nullū mobile, quod nō
 cœlum, interire potest, & ē cœlū, interire potest, &
 4 tē Nullum cœlum interire das Omne cœlum interire
 potest. potest.

Subalternans. Contra dicentes. Subalternans.
 Contra dicentes. Subalternans.

3 Non omne mobile præter cœ- 4
 lum non potest interire. Nō omne mobile præter cœ-
 lū interire potest.

Id est. Id est.
 Prif Aliquod mobile, quod Mo- Aliquod mobile, quod
 non est cœlum, interi- non est cœlum, non po-
 re potest, vel test interire, vel
 6 co Aliquod cœlum interire ri Aliquod cœlum interi-
 re potest. re potest.
 Subalternata. Subalternata.

De reduplicatiuis enunciationibus.

Caput. 22.

Enunc

ENnunciationes reduplicatiue dicuntur, quæ cons-
 tant dictione aliqua geminante, seu reduplicante,
 vt vocant. Veluti si dicas, Homo quatenus est homo, est
 discipline capax. Illa enim dictio, Quatenus, quia apta est
 ad aliquid geminandum, & iterandū, reduplicas & redup-
 licatiua dici solet, quemadmodum et cæteræ omnes eius-
 dem significationis. Duobus autem modis accipiuntur hæc
 dictiones. Altero, vt notāt in subiectis rationē aliquam, se-
 cū dūm quā ipsis conueniūt prædicata (quod specificati-
 uē accipi appellāt) vt si dicas, Homo quā homo est, est spe-
 cies, Homo quā est homo, est grāmaticus. Nec enim sen-
 sus est, causam cur homo sit species, aut grāmaticus, esse,
 quia est homo, (quandoquidē hoc pacto omnes homines es-
 sent species, atq; gramatici) sed sensus est, quod ratio con-
 ueniēs homini, cū qua simul reperitur vt sit species, et grā-
 maticus, est ratio hominis, non Socratis tantū, aut Plato-
 nis, quaquām etiam Socrates, et Plato, quā sunt hi homi-
 nes, grāmatici dici possint. Altero modo accipiuntur vt
 significant aliquid, quod subiecto conuenit, esse causam
 prædicati, (quod vocant reduplicatiuē accipi) vt si dicas,
 homo quā homo est, vel, quā rationalis naturæ est, est di-
 scipline capax. Omissa igitur priori acceptione, quæ mi-
 nus ppria est, quod ad posteriorē attinet hoc tantū dicē-
 dū videtur, multo facilius, et familiarius enunciationes,
 quæ hunc sensum continent, per singulas causales expo-
 ni quām per quatuor, aut quinque exponentes, vt à ple-
 risq;

Reduplicati-
 ua, quæ dicā-
 tur.

Dictio redup-
 licas, siue ge-
 minans.
 Duplex acc-
 ceptio dictio-
 nis geminan-
 tis.
 Specificatio
 uē.

Reduplicati-
 uē.

Ratio expo-
 nēdi redupli-
 catiuis enun-
 ciationes.

Vt Ochamus
2. parte Logicæ.
cap. 16

risq; exponuntur. Itaq; affirmatiua reduplicatiōnis & verbi, perfacile exponitur per causalem omni ex parte affirmatiuam hoc modo, Homo quā est rationalis, est discipline capax, id est, homo quia rationalis est, discipline capax est. Affirmatiua autem reduplicatiōnis dūtaxat exponitur p causale negatiuā solius consequētis hoc modo, Homo, quā homo est, rationis expers nō est, hoc est, homo quia homo est, nō est rationis expers. Negatiua verò, & reduplicatiōnis, et verbi, exponitur per causale negatiuā cōiūctiōnis, et consequētis hoc modo, Homo non quā homo est, non est grāmaticus, id est, homo non quia homo est, grāmaticus nō est. Negatiua deniq; solius reduplicatiōnis exponitur per negatiuā solius cōiūctiōnis hoc modo, Homo nō quā homo est, grāmaticus est, id est, homo nō quia homo est, grāmaticus est. Nonūquam tamē illud Quā nō in eo sensu vsurpatur, quo significat aliquid esse verē causam prædicati, sed cōditionē quandā sine qua prædicatū nō cōuenit subiecto, vt si dicas, Ignis quā ppē est, calescit. Atq; hoc pacto illud Quia nō propriē accipiendū est in expositione, sed tantū, vt declarat cōditionē sine qua nō, vt vocari solet. Verūtamen hic sensus non ppriē reduplicatiuā efficit enūciationē, sed reductionē quadā. Posset autē huiusmodi enūciationes eodē ordine, quo superiores, disponi, sed quia res nihil habet difficultatis, simul etiam quia in hisce multus iam fortasse videor, huic tractationi de oratione finem impono.

Reduplicatio nonnumquam declarat conditionem sine qua non.

Nota.

Institutio

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM LIBER QVARTVS.

De ordine, ac modo tradendi partes Dialecticæ: item quid sit diuisio. Caput. I.

PLICATIS ijs omnibus, quæ tribus differēdi modis, Diuisioni inquam, Definitioni, & Argumentationi sunt communia, sequitur vt ad ea, quæ singulorum propria sunt, veniendum sit.

Ac de diuisione quidem & definitione, qua ratione per se considerantur, & speciales differēdi modi existunt, (sic enim à nobis in præsentia tractabūtur) nullum opus habemus ab Aristotele ex instituto editum. Attamen si ex ijs, quæ ille argumentationis causa in Analyticis, & Topicis de hisce disseruit, ea, quæ ad hunc locum attinēt, desumpserimus, aliq; nonnulla ex alijs libris, præsertim Metaphysicis, asciuerimus, nihil præterea erit, quod magis noperē videatur requirendum. Nam & si multa sunt, quæ de diuisione, & definitione quæri, ac disputari possunt, tamen difficilima quæq; non ad Dialecticum, sed ad Metaphysicum spectant. Diuisio igitur, quòd ad Dialecticum attinet, est oratio, qua totum in suas partes diuiditur

Institutū librorum sequentium.

Quo pacto in his duobus libris de diuisione ac de definitione agendum sit.

Maiores difficultates de diuisione, ac definitione, ad Metaphysicū spectant.

K ditur

etur: vt si dicas, Hominis altera pars est animus, altera corpus: Animalium aliud homo est, aliud bestia. Totū, quod diuiditur, & à quo incipit diuisio, Diuisum apud Dialecticos appellatur: partes verò, in quas diuisio finitur, ac terminatur, membra diuidentia, vel membra diuisionis dicuntur. Hinc intelliges diuisionem esse quendam sciendi modum. Nam cum totum in suas partes diuiditur, tunc distinctè quò totum est declaratur.

De distinctione vocis multiplicis. Caput. 2.

Generalis diuisio diuisoria.

Distinctio quid.

DVplex verò diuisio traditur à Philosophis: altera vocis multiplicis, quæ Distinctio nominatur: altera rei, quam in Partitionem, & in eam, quæ magis propriè diuisio appellatur, distribuunt. Distinctio est diuisio vocis multiplicis in suas significationes, aut sensus: vt si dicas, Huius vocis Acutum alia significatio est, quæ significat acutam figuram, alia qua transfertur ad sonum acutum, alia qua ad saporem acutum: & huius orationis, Litus aras, alter sensus est, quòd litus aratro profcindas, alter quòd operam perdas. Hoc dictum intellige de vocibus multiplicibus, quæ nec habent varias significationes, nec varios sensus æquè principales, sed tales, vt in ipsis siue significationibus, siue sensibus, aliquam videre liceat unitatem ordinis, aut proportionis, vt patet in traditis

traditis exemplis. Nam si vox multiplex habuerit plures significationes, aut sensus æquè principales sine ordine vllò, aut proportionem, quæ aliquam faciat unitatem significationis (vt hæc vox Gallus, quæ ex æquo significat hominem Gallum, & gallum auem, & hæc oratio, Audui Græcos vicisse Troianos, quæ ex æquo significat, audiuisse me, quòd Græci vicerint Troianos, & quòd Troiani Græcos) nō videbitur eius distinctio ad vllum genus diuisionis propriè reuocari: quia id non propriè diuiditur quod nullo modo est vnum. Totum enim vt docet Aristoteles, vnum quiddam, quò totum est, esse debet. Siue igitur ita dicas, siue huiusmodi voces modo aliquo diuidi concedas (potest enim earum multiplicitas quodammodo dici vnum, ratione vnius vocis, in qua cernitur) omnis enumeratio significationum, aut sensuum vocis multiplicis seu verè diuisio sit, seu quodammodo diuisio, nomine distinctiois propriè comprehenditur: de qua omni, vt de re in differendo pernecessaria multa præcepta tradit Aristoteles. Hæc de primo diuisionis genere dicta sint. Nunc ad alterum, quod partitio nominatur veniendum est.

Que vox multiplex propriè non dicatur diuidi.

Id non propriè diuiditur, quod nullo modo est vnum. 5. metaph. 26. tex. 31. Omnis diuisio vocis multiplicis, etiã impropria, propriè dicitur distinctio. 1. top. 13.

De partitione. Caput. 3.

Partitio
quid.
Partes inte-
grantes.

Partes simi-
lares.
Aristo. 1. de
generat. 5. et
1. de hist. an-
nim. 1. vocat
ἐμοιοῦσιν
dissimilares
ἐπομοιοῦσιν

Duplex par-
titio.

Diuisio totius
potestate
ad partitio-
nem reuoca-
tur.
† vt passim
libris de anis-
ma.

Partitio est diuisio totius quanti in partes, quibus integratur. Partium integratum nomine intelligo eas, quibus tota aliqua magnitudo aut multitudo extensa est. Hoc modo membra corporis humani sunt partes integrantes corpus humanum, et ordines Reipublice totam integrant Reipublicam. Quoniam vero partes integrantes aut sunt ἐμοιοῦσιν, hoc est, eiusdem nature, ac appellationis cum toto, quas cognatas, et similes vocant, vt partes carnis, & partes aque, (qualibet enim pars, que carnem integrat caro est, et qualibet aque est aqua) aut ἐπομοιοῦσιν, id est diuerse nature, ac appellationis, quas multigenas, & dissimilares nominant, vt membra corporis humani, & partes domus, (neque enim digitum dixeris esse corpus humanum, aut parietem domum) fit, vt duplex sit diuisio in partes integrantes, altera in similes, altera in dissimilares. Priori modo diuiduntur quantitates continue & alia pleraque, vt aer, aqua, & cetera huiusmodi: posteriori diuiduntur quantitates discrete, animalium corpora, & alia permulta tum a natura, tum ab arte composita. Ad hanc diuidendi formam reuocari potest diuisio totius potestate, seu virtute, in suas vires, seu potentias, que sepe numero apud Aristotelem partes vocantur:† vt si dicas, Animi rationalis altera pars est, qua intelligit, altera, qua cupit. Causa huius reuocationis est, quia vt res extensa constat suis partibus integrantibus quo ad totam extensionem, sic res, que multa potest constat suis viribus,

bus potentijsue quo ad totam potestatem.

De diuisione physica totius essentialis.
Caput. 4.

Diuisio, vt a distinctione vocis multiplicis, & a partitione secernitur, duplex est, altera totius essentialis altera totius vniuersalis. Nominem totius essentialis intelligo id, quod habet essentiam compositam, siue re, siue consideratione: cuiusmodi sunt omnes species, que per se ponuntur in predicamentis: vt homo, angelus, color: hec siquidem res respectu partium, ex quibus ipsarum essentia constituitur, dicuntur tota essentialia. Totum vero vniuersale accipio respectu partium sibi subiectarum, de quibus dicitur essentialiter, seu vt de subiectis, vt loquitur Aristoteles: quo pacto substantia, & corporeum dicuntur tota vniuersalia respectu hominis, aut animalis. Porro diuisio totius essentialis, vt iam significauimus, duplex est altera realis, siue physica, altera rationis, siue metaphysica. Diuisio physica totius essentialis est, qua totum essentialia diuiditur in partes vere, ac re ipsa essentiam componentes. Partes vere componentes essentiam rei sunt materia, & forma. Materia (vt pingui Minerua rem exponamus) est subiectum quod formam in se recipit. Forma vero est perfectio quedam, que recepta in materia essentiam rei

Totum essen-
tiale.

Totum vni-
uersale.

Præd. 2. et. 3.

Duplex diuisio totius essentialis.
Diuisio physica, que.

Materia.
Forma.

Cur physica, & realis diuisio dicatur.
Quae diuisio- nes ad physica- rum reuocentur.

absoluit. Hoc modo corpus dicitur materia hominis, & animus forma. Ita diuisio, qua dicimus, hominis alteram partem esse animum, alteram corpus, est diuisio physica. Dicitur autem solet haec diuisio realis, ac physica, quia fit in partes re diuersas, ex quibus id, quod diuiditur, naturaliter compositum est. Ad hanc diuisionem reuocatur diuisio compositi accidentalis in subiectum & accidens: ut si dicas, Aëris figurati altera pars est aë, altera figura. Reuocatur etiam diuisio quantitatum continuarum in partes diuisibiles, & indiuisibiles, quoniam diuisibiles sunt similes materiae, indiuisibiles autem, formae: quo pacto linea duorum palmorum diuiditur in duos palmos, & in punctum, quo palmi copulantur.

De diuisione metaphysica totius essentialis. Caput. 5.

Porphy. de differentia.

Diuisio metaphysica totius essentialis est ea, qua totum essentialia diuiditur in partes sola ratione considerationeque essentialia componentibus. Huiusmodi partes sunt genus, & differentia. Sola enim ratione species ex genere, & differentia constituitur, ut homo ex animali, & rationali. Ita fit ut oratio, qua dicimus, hominis alteram partem essentialia esse animal, alteram rationale, sit diuisio metaphysica. Dicitur autem

tem haec diuisio rationis, & metaphysica, quia non fit in partes re diuersas, sed ratione sola, qui diuidendi modus Metaphysicorum est penè proprius, ac peculiaris. Nam, ut in eodem exemplo persistam, animal & rationale, quae in homine cernuntur, eadem prorsus res sunt, ipse tamen homo secundum eam quidem rationem, qua conuenit cum brutis animantibus, est, & dicitur animal, secundum eam verò, qua ab eisdem distinguitur, est, & dicitur rationalis. Ad hanc diuisionem reuocatur diuisio indiuidui (quod saepe Aristoteles comparatione speciei vocat ipsum totum) in speciem & differentiam indiuiduantem, ex quibus non re ipsa, sed ratione, & consideratione componitur. Homo enim & differentia indiuiduans, ex quibus Socrates constitui dicitur, eadem omnino res sunt: verum Socrates secundum eam rationem, qua cum cæteris hominibus conuenit, est, ac dicitur homo, secundum eam verò, qua differt ab eisdem, est, & dicitur hic designatus homo, ac indiuiduus. Sed accuratior huius rei perscrutatio nec ad hunc locum, nec fortasse ad hanc artem pertinet. Haec de diuisionibus totius essentialis videntur satis.

Cur diuisio haec dicatur rationis, & metaphysica

Diuisio indiuidui in speciem, & differentiam indiuiduantem.

† Ut. 7. metaph. phy. 10. et. 11. tex. 33. & de incept.

Est enim metaphysica.

De diuisione totius vniuersalis in partes subiectas.

Caput. 6.

Triplex diuisio totius vniuersalis in partes subiectas.

Prædicat 5.

Diuisio generis in species princeps omnium.

In Phædro, & alibi.

Rerum essentia ferè ignoratur.

Diuisiones quorundam analogorum.

INSTIT. DIALECT.

Diuisio totius vniuersalis in partes subiectas, seu de quibus dicitur vt de subiectis, complectitur, vt placet Aristoteli, diuisionem generis in species, speciei in indiuidua, & differentie in species, aut indiuidua. Hæc enim omnia ac sola prædicantur de suis partibus vt de subiectis, seu essentialiter, vt ex prædicamentis apertum est. Exempla sunt. Animalium aliud est homo, aliud bestia: Hominum alius est Socrates, alius Plato, alij verò cæteri: Animatorum, alia sunt animalia, alia plantæ: Rationalium aliud est Petrus, aliud Ioannes, alia verò alia hominis indiuidua. Princeps harum diuisionum, (imo & omnium) est diuisio generis in species, quam vt nobilissimam, & in philosophia maximè necessariam magnis laudibus extulit Plato. Sed & hæc, & reliquæ huius classis, facillè intelliguntur ex ijs, quæ in explicandis quinq; vniuersalibus diximus: quanquam non ita facillè reperiuntur, quia maxima, ex parte ignota nobis in hac vita sunt rerum natura, & essentia. Ad diuisiones generis in species, & specierum in indiuidua reuocantur diuisiones quorundam analogorum, vt cum dicimus, Principiorum aliud est principium viæ, aliud principium motus, aliud principium temporis & cætera: itè accidentiũ alia sunt quãtitates, alia qualitates, alia relationes, alia extrinsecus adiacent. Nã & si huiusmodi analogia nõ prædicantur vt genera, aut species de membris diuidentibus, tamen proximè, ad generis aut speciei prædicatio-

nem

nem accedunt. Loquor autem non de vocibus analogis (harum siquidem diuisio in suas significationes ad distinctionem vocis multiplicis pertinet) sed de rebus significatis. Nec verò de omnibus analogis id, quod dixi, intelligendum esse volo, sed de ijs tantum, quarum nomina pro omnibus membris diuidentibus accipi solent cum simpliciter, atq; absolutè ponuntur: cuiusmodi sunt, quæ attulimus in exempla. Si enim dicas, Principium est, ex quo aliquid pendet, pro omnibus principijs accipietur nomen principij, & sic nomen accidentis, quod in nouem accidentium suprema genera diuiditur, aliorumq; multorum analogorum, vt Motus, Causa, & similia, cum eorum significata definiuntur. Quod si analogum fuerit eiusmodi, vt eius nomen absolutè, & sine adiectione positum non pro omnibus membris diuidentibus accipiat, sed pro præcipuis duntaxat rebus significatis, vt homo analogicè communis ad veros & depictos, (cum enim hoc nomen Homo sine adiectione in enunciatione ponitur semper accipitur pro solis veris hominibus, vt cum dicimus Homo est animal Homo est ens) diuidi sanè non poterit in membra analogica. Si enim dicas, exempli causa, Hominum alius verus, alius depictus est, non feceris veram diuisionem, quia nomen diuisi pro solis veris hominibus accipitur. Id quod facile est cernere in cæteris huiusmodi.

Colligitur

Colligitur numerus quinque; supradictarum diuisionum per se: totidemque; adduntur diuisiones per accidens.

Caput. 7.

Hæc quinque diuisionum genera, hac ratione colligi possunt. Totum, quod diuiditur, aut est vox multiplex, habens nimirum multas significationes, sensusue, aut res continens multas partes. Si vox habens multas significationes, aut sensus, primo diuisionis genere diuiditur. Si verò est res multas continens partes, aut comparatur cum partibus se integrantibus, aut cum partibus suam essentiam constituentibus, aut cum partibus sibi subiectis. Si cum integrantibus, diuiditur secunda diuisionis forma: si cum ijs, quæ suam essentiam verè, ac re ipsa componunt, diuiditur tertiâ: si verò cum ijs, quæ sola ratione, quartâ: si denique cum partibus subiectis, quintâ. Cum igitur alius diuidendi modus esse non videatur (nam si quis alius occurrerit, facile ad hos reuocabitur) efficitur vt quinque tantum sint diuidendi genera. Verumenimvero, hæc omnes diuisiones, vt eas hæcenus explicauimus, sunt diuisiones per se. Diximus enim, diuisionem esse orationem, qua totum diuideretur in suas partes, hoc est, in eas quæ ratione sui, seu per se (quod idem est) sunt partes totius. Huiusmodi

Hæcenus sunt explicata diuisiones per se. Explicatur definitio diuisionis.

iusmodi enim simpliciter, & absolutè dicuntur rei partes. Atque hæc quidem aut totius equiuocationem, ambiguitatemue verè efficiunt, aut ipsum verè integrant, aut eius essentiam re, aut ratione constituunt, aut illi subijciuntur, vt dictum est.

Ceterum cum sepe totum in alia quædam quasi in suas partes diuidatur, vt nunc patebit, quot sunt diuisiones per se, tot fieri possunt diuisiones per accidens. Distinctio quidem vocis multiplicis hoc modo, Huius vocis acutum alia significatio est, qua significat id, quod stimulat tactum, alia quæ id quod purgit aures, alia quæ id, quod ferit gustatum, & cætera. Partitio autem hoc modo, Huius anuli (ex auro scilicet & smaragdo confecti) altera pars est fulua, altera viridis. Diuisio totius essentialis physica hoc modo, Hominis altera pars est quæ mouet, altera quæ mouetur. Metaphysica verò, siue rationis, hoc modo, Hominis altera pars est brutis animantibus communis, altera illi propria & peculiaris. In his quatuor generibus cernis membra diuidentia non esse per se partes diuisi, sed earum accidentia. Iam diuisio totius vniuersalis tribus modis per accidens fieri cernitur. Aut enim subiectum diuiditur in accidentia, aut accidens in subiecta, aut accidens in accidentia. In qua distributione Iuniores omnes Boëthium (quem ex antiquis ferè vnum habemus, qui de diuisione ex instituto loquatur) velut ducem sequuntur

Diuisiones per accidens.

Distinctio per accidens.

Partitio per accidens. Diuisio physica per accidens

Metaphysica.

Diuisio totius vniuersalis tribus modis fit per accidens. In lib. de diuisione.

Diuisio subiecti in accidentia.

Diuisio accidentis in subiecta.

Diuisio accidentis in accidentia.

Obiectio.

sequuntur. Diuisio subiecti in accidentia tunc est, cum membra diuidentia accidunt partibus subiectis diuisi: ut si dicas. Animalium aliud loqui potest, aliud loqui non potest: item aliud est rectum, aliud pronum: item aliud est aptum ad risum, aliud ad hinnitus, aliud ad latratum, aliud ad boatum, & cetera. Hæc namq. omnia membra diuidentia accidunt partibus subiectis animalis ut potè animalibus diuersis. Diuisio accidentis in subiecta est, cum membris diuidentibus accidunt partes subiectæ diuisi: ut si dicas, Eorum, quæ mouentur, quædam sunt cæli, quædam elementa, quædam mista: item, Bonorum quædam sunt in animo, quædam in corpore, quædam in rebus externis: item Colorum alius est in cygno, alius in coruo, alij in alijs rebus. Hic è contrario cernas licet membris diuidentibus accidere partes subiectas diuisi. Nam quoddam moueri accidit cælis, aliud elementis, aliud mistis. Reliqua exempla sunt perspicua. Diuisio accidentis in accidentia tunc est, cum membra diuidentia accidunt partibus subiectis eius rei, cui accidit diuisum: ut si dicas, Alborum quædam dura sunt, quædam mollia, alia liquentia. Hic deniq. cernis membra diuidentia accidere diuersis corporibus, ut marmoris, adipi, & lacti, quæ sunt partes subiectæ corporis misti, cui accidit ut sit albu. Sed obijciat aliquis, Ergo hæc diuisio, Coloratorum aliud est albu, aliud nigru, aliud medio colore infectu, est diuisio per accidens (quædoquidem membra

membra diuidentia accidunt partibus subiectis corporis misti, cui accidit coloratum, quod diuiditur), cum tamen sit diuisio per se, generis videlicet in species. Occurres tamen, in his tribus diuisionibus, quemadmodum in superioribus quatuor generibus diuisionum per accidens, semper ponendum esse, quod membra diuidentia non sint per se partes diuisi. In hoc enim (ut ex dictis perspicuum est) posita est ratio diuisionis per accidens, quæ in his omnibus diuisionum formis includitur. At albu, nigrum, & medio aliquo colore infectum, nō sunt partes per accidens colorati, sed per se illi subiectæ, nimirum ut species generi. Quare non sequitur ex dictis, hanc, & alias huiusmodi diuisiones, esse diuisiones per accidens.

Solutio.

In quo posita sit ratio diuisionis per accidens.

De diuisione generis in differentias, & differentiarum in differentias.

Caput. 8.

Sed quæstio est, ad quodnam genus diuisionis pertineant diuisio generis in differentias, & communioris differentiarum in minus communes: ut cum dicimus, Animalium aliud est rationale, aliud irrationale: Animatorum aliud sensus particeps, aliud sensus expers. Et quidem quod attinet ad diuisionem generis in differentias, negat Boethius talem diuisionem. Neq. enim putat genus in differentias vnquam diuidi, nisi cum speciebus nomina non sunt imposta, tunc siquidem cogimur, ut ait, nominibus

Num genus diuidatur in differentias. In libro iam citato.

nomimbus differentiarum species significare. Fauet Boëthio Porphyrius, qui cum differit de officio, & natura differentiarum, semper ita loquitur, vt dicat, genera diuidi per differentias in species, nunquam verò ita, vt fateatur diuidi in differentias. Fauet & similitudo tum naturæ, tum artis: res siquidem naturalis non dicitur diuidi in formas, sed per formas in varia composita naturalia: cera item non diuiditur in figuram sphaeræ, & tesseræ, sed per has figuras diuiditur in sphaeram, & tesseram. Sed & ratio id videtur comprobare. Nam differentia nullo modo videntur partes generis nisi ratione specierum, quæ sunt partes generi subiectæ: quo fit vt in eas non videatur diuidi per se genus, sed per accidens, vt in ea scilicet, quæ accidunt, hoc est, conueniunt partibus per se subiectis. Sic enim accidendi verbum accipi potest in explicatione diuisionis per accidens, vt sepe accipitur apud Aristotelem[†]. Quanquam hoc non est negandum diuidi per se genus per differentias: differentia siquidem contrahunt per se genus, quod proprietates, & accidentia contrahunt per accidens. Quod si hæc sententia non placet, dicito hanc diuisionem reuocari ad diuisionem per se totius vniuersalis in partes subiectas: quia differentia, & si non subijciuntur per se alicui vniuersali (Neq; enim vllum in suis essentijs includunt) tamen constituunt per se species, quæ per se subijciuntur, generi: quod vtique proprietates & accidentia

† Vt. 7. sop.
3. & 1. elens
cho. 4.
Genus diuiditur per se per differentias.

Nulla differentia includit in sua essentia aliquid vniuersale, vniuersali scilicet.

cidentia facere non possunt. Molo eodem vendicare poteris diuisionem communioris differentia in minus communes à diuisione per accidens accidentis in accidentia. Nam & si minus communes differentia non sunt per se subiectæ magis communibus, tamen per se constituunt species quæ communioribus per se subijciuntur. Si cui tamen magis placuerit vt dicat hanc diuisionem esse per accidens, alius verò asserat Aristotelem septimo libro Metaphysicorum apertè dicentem, differentias communiores diuidi per se in differentias minus communes occurret ille, id intelligendum esse de accidentibus, quibus vtimur penuria verarum differentiarum. Talia enim sunt verè genera quædam accidentium, vt esse pedatum, quod in exemplum affert Aristoteles. Id quod apertius intelliges, si perpendas id, quod ille ait, Differentiam communioem ita includi in inferiori, vt si minus communis addatur communiori, committatur nugatio, vt si dicas, Pedes habens bipes. Hoc enim de veris differentijs intelligi non potest. Dicimus enim hominem esse corpus animatum sensituum, rationale, sine vlla repetitione nugatoria. Id quod accidit propterea quod minus communes differentia non includunt essentialiter communiores. Id autem, quod diximus de diuisione generis in differentias vniuersales, accomodandum est eadem ratione ad diuisionem speciei infimæ in differentias indiuiduantes. Id etiam quod

Diuisio communioris differentia in minus communes.

Diluitur obiectio.

Cap. 12. text. 43.

Minus communes differentia non includunt essentialiter communiores.

docuimus

Universidad de De
 Divisio diffe
 rentie vni
 versalis in in
 diuiduanes.
 Utilitas diui
 sionis generis
 per differen
 tias.

docuimus de diuisione communiore differentie in minus
 communes, adaptandum est ad diuisionem differentie vni
 uersalis in indiuiduantes. Quam vero utilis sit diuisio ge
 neris siue per differentias, siue in differentias, dici non po
 test, cum hac vna sit recta via ad diuisionem generis in
 species, & ad definitiones essentielles. Sed quia rara ad
 modum est apud nos, sepius confugimus ad diuisiones
 per accidentia, quibus genera in accidentia diuiduntur: ut
 cum dicimus: Animalium aliud rectum est, aliud pronum:
 item, Aliud mansuetum natura, aliud ferum: rursus,
 Aliud ingredi, aliud repere, aliud natare, aliud volare.
 Hac de diuersis diuisionum generibus, nunc qua verbo
 rum formula diuisiones sint conficienda breuiter dicamus.

Qua verborum formula diuisiones
sint conficienda.

Caput. 9.

Quatuor pri
 ores diuisio
 nes.

Diuisiones quatuor priorum generum, hoc modo sunt
 conficienda. Initio diuisionis ponendum est nomen
 diuisi in gignendi casu singularis numeri, deinde ante no
 men cuiusque membri diuidentis inserenda sunt haec ver
 ba, Altera pars, vel Alia pars, aut similia: ut cum dici
 mus, Huius vocis Gallus alia significatio est, qua homi
 nem Gallum significat, alia, qua gallum auem: Tempo
 ris altera pars est transacta, altera futura. Reipublica
 vna

vna pars ordine sacrorum ministrorum continetur, altera
 nobilium, tertia plebis: Hominis haec pars est animus, illa
 corpus. Speciei altera pars constituitur, est genus, altera dif
 ferentia. Diuisiones autem, quinti generis, quae sunt totius vni
 uersalis in partes subiectas, possunt quidem eodem modo con
 fici nominata natura partium, ut si dicas, Animalis alte
 ra pars subiecta, est homo, altera bestia. Verum seruata
 consuetudine diuidendi Philosophorum, hoc modo conficien
 da sunt. Initio diuisionis ponendum est diuisum in gigne
 di casu numeri pluralis, deinde addenda sunt membra diui
 dentia sine nomine Pars: ut cum dicimus Substantiarum
 alia est corporata, alia corporis experta. Corporum aliud sim
 plex est, aliud mixtum: Animalium quaedam in terra degunt,
 alia in aquis, alia quasi vitae ancipitis utroque in loco viuunt.
 Causa huius discriminis in diuidendo haec est, quia totum
 in superioribus quatuor diuidendi formis, cum sit compo
 situm ex suis partibus, potest esse vnum tantum indiuiduum,
 ut haec vox, hoc tempus, haec respublica, hic homo: totum
 autem in extremo diuisionis genere, cum non componatur
 ex suis partibus, sed eas sibi subiectas habeat, necessario
 est vniuersale, ut substantia communis, corpus commu
 ne, animal commune: alioquin non habebit partes subiectas.
 Haec est igitur causa cur in prioribus quatuor generibus
 nomen diuisi debeat esse singularis numeri, in extremo
 autem pluralis. Quanquam vero haec interdum non ser
 uentur, sunt tamen naturis diuisionum accommodatissimae.

Quinta diuisio.

Hoc modo fit diuisio in actu signato ut aiunt.

Sic fit diuisio in actu exercito, ut dici solet.

Causa discriminis.

ma. Reliquum est vt præcepta benè diuidendi tradamus.

Primum præceptum benè diuidendi.

Caput. 10.

2. post. 5.

Quatuor potissimum præcepta in diuidendo obseruanda sunt. Primum est, vt singula membra diuidentia minus contineant, quam diuisum, omnia verò simul sumpta diuiso adequentur. Hinc fit vt non sit bona hæc diuisio, Animalium alia sunt sensu prædita, alia ratione, quia sensu præditum æquè latè patet atq; animal nisi intelligatur cum particula Solo. Sic enim bona erit diuisio. Nãq; animalia aut solo sensu prædita sunt, aut rationem, & mentem participant. Hinc etiam fit vt hæc non sint bonæ diuisiones, Animalium aliud est bipes, aliud quadrupes, aliud plures habes pedes: itè Aliud est bestia, aliud homo, aliud angelus: prior, quia diuisum latius patet, quam membra diuidetia simul accepta: posterior, quia membra diuidetia simul sumpta latius patent, quam diuisum. Sed est quod obijciat aliquis cõtra hoc præceptum. Huius enim bonæ diuisionis, Hominis altera pars ratione, cõsiderationeq; cõpones, est animal, altera rationale, animal, quod est membrum diuidens, non modo non minus continet, quam homo, sed etiã latius patet, cum de pluribus, quam homo, prædicetur. Itè huius bonæ diuisionis, Alborum quedã dura sunt, quedã mollia, alia liquetia, membra omnia simul accepta latius

Obiectio.

Altera obiectio.

latius patet, quam album: dicuntur siquidem de rebus etiã atris, vt de ebena, de pice, & atrameto. Priorè tamè facile dilues si dicas, animal, quod ad prædicationè atinet, latius patere, quam hominè, verum quòd atinet ad essentiã, hominè plus aliquid cõtinere: cõplectitur enim in essentiã sua rationale, quòd nõ cõplectitur animal. Posteriori autè obiectiõni sic occures. In omnibus diuisionibus siue per se, siue per accidès totius vniuersalis in partes subiectas, semper diuisum in singulis membris diuidetibus subaudiendũ esse: durum autè, molle, & liques, & si latius patent, quam album, si nihil aliud addideris, tamen si in vnoquoq; subaudias album, iam albo adequabuntur. Nã æquè latè patet album per sese, atq; totum hoc, Album durum, album molle, et album liquens. Ad posteriorem partè huius præcepti pertinet illud quod aiunt Dialectici, Cuiusq; bonæ diuisionis membra omnia vel copulatim, vel disiunctim simul accepta, recipiari cõ diuiso, vt scilicet de quo dicitur diuisum, dicatur copulatum, aut disiunctum ex membris diuidetibus, & vice versa. In prioribus ergo quatuor generibus diuisionum, copulatum ex membris diuidentibus, cum diuiso recipiatur, in quinto autem, disiunctum. Exẽpli causa si hominis altera pars est animus altera corpus, homo autè de Socrate dicitur, totum etiã hoc copulatum, Animus et corpus, dicitur de Socrate: & è cõtra, si copulatum ex corpore & animo, etiã homo. Quãquam Socrates nõ propriè dicitur animus, & corpus sed cõcretum quid ex animo, & corpore.

Solutio prioris obiectiõnis.

Solutio posterioris.

Omnia membra diuidentia cõiunctim, aut disiunctim accepta recipiuntur cõ diuiso

Si verò animalium aliud est homo, aliud bestia, animal autem dicitur de Socrate, totum etiam hoc distinctum, Homo vel bestia, dicitur de Socrate, & vice versa, si distinctum ex homine & bestia, etiam animal.

Secundum præceptum bene diuidendi.

Caput. 11.

2. post. 5 & 14. & Boët. de diuisione.

Secundum præceptum est, ut quantum fieri possit, diuisio fiat in proxima membra diuidentia. Quod non faciunt, qui corpus animatum diuidunt in hominem, bestiam, arborem, fruticem, & herbam transfiliendo duo immediata genera, animal, & plantam. Sunt enim illæ remotæ ac distantæ partes subiectæ corporis animati. Prius ergo diuidendum est animatum corpus in animal, & plantam, quæ immediate subiiciuntur animali, deinde verò distribuendum animal in hominem & bestiam, atque planta in arborem, fruticem, & herbam. Sæpè tamen diuidimus totum in partes remotas, quia ignotæ nobis sunt proximæ, ac immediatæ.

Cur totum sæpè diuidimus in partes remotas.

Tertium bonæ diuisionis præceptum.

Caput. 12.

Ex. 6. top. 3. & 1. de partibus animalium. 3. Boët. loco citato.

Tertium præceptum est, ut in diuidendo non vna tantum pars totius nominetur & altera, vel reliquæ, si plures fuerint quàm duæ, negatione illius significetur, nec tam

ita multa nominentur, ut longior æquo fiat oratio. Nam si vnam duntaxat partem nominaueris, & alteram, vel reliquas negatione illius significaueris, ut si dicas, Magnitudinè alia est linea, alia non linea, non videberis proprie explicare in partes id, quod diuiditur, quia negatio alterius partis non solum non est differentia, ut ait Aristoteles, sed nullo etiam alio modo proprie pars, siue componens totum, siue subiecta toti. Si autem multa admodum membra volueris enumerare, ut si dicas, Animalium aliud est homo, aliud elephas, aliud simia, aliud canis latrans, aliud hoc, aliud illud, singulas nimirum species infimas percurrendo, orationem feceris, quam nec tu absolueris, nec alius complecti animo possit. Cauenda igitur sunt hæc duo vitia in diuidendo, quia diuisio inuenta est causa explicandi rem in partes, ac dilucidandi, non tenebras offundendi. Tribus tamen de causis cogimur interdum diuidere rem in partem unam, & in negationem eiusmodi partis. Prima est, ut faciamus diuisionem necessariam, et quam nemo negare possit. De quacumque enim re vera est affirmatio, aut negatio. Altera est, quia sæpenumero reliquæ pars, aut partes ex opposito illi respondentes, carent nominibus positivis, quo fit ut ad negatiua sit confugiendum, ut cum diuidimus substantiam in corpoream, & incorpoream, Et animal in rationale & irrationale, quia ignoramus veras differentias, quæ angelum, & brutum animal constituunt, si forte brutum animal est vna quedam species animalis. Tertia est, si partes in quas diuisio immediate facienda est sue

Loco citato.

Diuisio inuenta est causa dilucidandi, non tenebras offundendi.

Prima causa cur interdum negatione diuidimus.

1. post. 8. * Boët.

rint plures, quam perspicuitas diuisionis ferre possit. Tūc enim omnes præter vnā significandæ sunt nomine negatiuo: vt si dicas, Bestiarū, quædā sunt pennatæ, aliæ implumes: nisi velis quæsdā partes nominare, reliquas verò oēs paucis verbis cōplecti, vt si dicas, Figurarū rectilinearū, quædā est triū laterū, quædā quatuor, aliæ verò plurium: Colorū quidā est cādor, quidā nigror, ceteri verò sunt medij inter hos: Animalīū aliud est homo, aliud elephas, aliud simia, aliud canis latrans, alia sunt ab homine remotiora. Quod si quis cōtra hæc obijciat, has diuisiones esse bonas, et nulla ratione reprehēdēdas, Infinitorū aliud est infinitū diuisione, aliud infinitū additione, aliud infinitū essentia: Cæcorū quidam sunt cæci mēte, alij sunt cæci oculis: Et tamen membra omnia diuidētia esse negatiua: occurret, cum diuisum est negatiuum, mēbra etiam diuidentia, in quæ, vt in partes per se subiectas, diuiditur, negatiua esse oportere non ita tamen, vt alterum sit negatiuum alterius (nisi necessitas compulerit) hoc siquidem est, quod cauendum esse diximus. Harum autem diuisionum membra negatiua quidē sunt, verūm nō ita, vt alterum neget alterū, sed vt quoduis neget in parte, quod suū diuisum negat in totū.

Quartum præceptum bene diuidendi.

Caput. 13.

Quartū præceptum est, vt mēbra diuidentia si non re, certē ratione sint opposita: id est inter se sic affecta, vt nullū in alio includatur. Sic enim hoc loco, p omnibus.

Ve hoc præceptum omnibus diuisionibus accommodetur.

nibus generibus diuisionū nomen oppositorū interpretor. Huius præcepti prætermissione vitiosa sunt hæ diuisiones, Corporis humani alia pars est caput, alia thorax, alia manus, alia pedes, alia oculi. Viuentiū aliud est planta, aliud animal, aliud homo. Nā oculi continētur in capite, et homo in animali. Vt autē hoc præceptum peculiari ratione quinto generi diuisionis accommodatur hoc ex probatissimis autoribus colliges, nomine oppositorū intelligēda esse repugnātia, hoc est, ea, quæ de eadem re simul affirmari nō possunt. Hac enim de causa ait Aristoteles nō rectē diuidi animalia in natātia, & alba, nec rursus in urbana, et syluestria, quod eadē et natātia, et alba esse possint, nec nō et urbana, et syluestria. Et Boëtius eadē ratione reprehēdit diuisionē animalīū in rationalia, et duos pedes habētia, & corporū in alba, et dulciā, quod eadē corpora reperiuntur, quæ alba sint, et dulciā, eadēq; animalia, quæ et duos habēat pedes, & sint rationalia. Nec immeritō huiusmodi diuisiones reijciuntur, quoniā hoc pacto non rectē dices enūmerādo mēbra diuidentia, Aliud est hoc, aliud est illud, quæ tamē diuidēdi formula quinto generi diuisionis ppria est. At dicat fortasse aliquis, Ergo hæ diuisiones à Philosophis approbatæ vitio nō carebūt, Bonorū, quædam vitiā sunt, alia honesta, alia incūda: Habētium magnitudinē, quædam sunt longa, alia lata, alia profunda: siquidē eadē actio esse potest et vtilis, & honesta, & incūda: omneq; corpus est longum, latum, & profundum, hoc est, habens

Vt ex Arist. 1. de part. animal. 3. & ex Boëtio de diuisione.

Obiectio.

L 4 longitu.

longitudinem aliquam, latitudinē, & profunditatē. Huic obiectioni sic occurre. Membra diuidentia huiusmodi diuisionum esse repugnantia si prior formula diuidenti seruetur, ut si dicas, Boni alia pars subiecta est utile, alia honestum, alia iucundum. Continui permanentis, seu habitus magnitudinem, alia pars subiecta est longum, alia latū, alia profundum. quandoquidem vna pars subiecta non est alia. Quod si posterior diuidenti formula (qua maxime Philosophi vtuntur) seruanda est, dices primū, multas diuisiones fieri nominibus concretis, que tamen intelligende sunt quasi facte nominibus abstractis, cuiusmodi est illa apud Aristotelem, Quantum partim continuum est, partim discretum. discretum, inquit, est vt numerus, & oratio: continuum autem vt linea, superficies, & tempus & locus. Nam cum hæc non sint quanta, sed quantitates, necessario Quantum in hac diuisione pro quantitate accipiendum est. Atq; hoc quidem pacto nihil est difficultatis in propositis diuisionibus. Siquidem membra diuidentia abstractis nominibus accepta verè pugnant inter se. Nulla enim res dicitur simul utilitas, & honestas, aut honestas & iucunditas, aut iucunditas, & utilitas. Nec verò vnquam verè dixeris, re eadem esse longitudinem & latitudinem, aut latitudinem & profunditatem, aut profunditatem & longitudinem. Deinde dices, repugnantiam membrorum diuidentium sepe numero non in verbis, sed in sensu, quo diuisio vsurpa-

Sape con-
creta p
abstractis
in diuide
do vsurpa
tur.
Pred. 6.

Sape repug-
nantia mem-
brorum in
sensu cerni-
tur, non in
verbis.

Tusculan.
quest. 4.

tur, sitam esse. Vt in illa Pythagoræ diuisione Eorum, qui ad ludos Græciæ confluebant, quidam spe victoriae, alij questum faciendi cupiditate, alij visendi studio ducebantur. Hic quod ad verba attinet nulla est membrorum diuidentium repugnantia. Fieri enim potuit, vt multi & lucri cupiditate, & spectandi simul studio ducerentur. In sensu tamen cernitur repugnantia, si hoc modo diuisionem interpretaris. Eorum, qui ad Græciæ ludos vna præcipuè de causa confluebant, quidam spe victoriae & cætera. Hac igitur ratione dices probari posse diuisiones illas nominibus concretis vsurpatas, vt sensus prioris sit huiusmodi. Eorum, in quibus aliqua vna bonitatis, appetibilitatisue, vt ita dicam, ratio potissimum elucet, quedam vtilia tantum, alia honesta solum, alia iucunda duntaxat nominantur. Posterioris autem, huiusmodi. Eorum, que aliqua vna dimensione excellunt, quedam longa solum, vt hasta, alia lata, vt discus, alia profunda tantum, siue crassa, vt globus, appellantur. Quamquam hic sensus vulgò magis, quam apud Philosophos posteriori diuisioni tribuitur. Has verò solutiones diligenter notas habis, vt multas vsurpatas diuisiones à calumnia vendicare possis. Sed hæc de diuisione videntur satis.

ut dicitur
in
Tusculan.
quest. 4.

ut dicitur
in
Tusculan.
quest. 4.

ut dicitur
in
Tusculan.
quest. 4.

Institutio

INSTIT. DIALECT.
INSTITVTIONVM DIALEC-
TICARVM LIBER
QVINTVS.

Quid sit definitio. Caput. i.

Definitio
quid. ex. 2.
post. 10.
Quid definitio
tum.

DEFINITIO est oratio, quæ essentiam aliquam naturamue declarat: vt Animal rationale. Declarat enim naturam hominis. Vt autem diuisioni diuisum, sic definitioni respondet definitio: quod nihil est aliud, quam id, cuius quidditas essentiamue explicatur. Sed nos de definitione dicemus, cum definitionem, & genera omnia, in quæ diuiditur, methodicè definiendi, explicauerimus. Definitio dicitur, quæ definitio etiam apud Latinos appellatur, ab agrorum finibus accepit nomen. Nam vt agrorum fines agros delimitunt, & claudunt, aliosque ab alijs secernunt, sic definitiones, quibus rerum naturæ declaratur, essentias earum circumscribunt, aliasque ab alijs distinguunt. Dicitur porro definitio oratio, quia vnum tantum nomen non potest esse definitio. Definitio enim distincte subicit intellectui, quod nomen definiti confusè proponit. Vnde cum de omni essentia, quæ definitione explicatur, duo conceptus formari possint, alter, quo essentia, quæ declaratur, conuenit cum alijs, alter, quo ab eis distincte distinguitur, sit necessario, vt omnis definitio duabus minimum vocibus constare debeat, altera, quæ gignat in mente conceptum

Vnde dicitur
definitio,
seu finitio.
Quintilia.
lib. 7. cap. 4.

Cur definitio
sit oratio.
1. top. 4. &
6. top. 5. &
7. metaphy.
15. tex. 54.

conceptum conuenientie, altera, quæ distinctionis, differentieue. Ita ergo fit, vt omnis definitio sit oratio, quam explicatio nominis per aliud clarius, ad definitionem Autorem Aristotele reuocatur, vt si quis dicat, Hominestum, est decens. Quod verò additur, Quæ essentiam aliquam naturamue declarat, id diuersam reddit Definitionem à cæteris orationibus: nulli siquidem, præterquam definitioni, hoc munus demandatum est. Illud tamen non videtur prætereundum hoc loco, nomen definitionis duobus modis ab Aristotele accipi. Sæpius enim accipitur pro ea sola oratione, quæ de definito conuersim prædicatur (qualis est illa, Animal rationale, comparatione hominis, vt diximus) vt cum ait, ipsam hominis rationem, definitionemue, nisi vel Est, vel erat, vel Erit, aut aliquid tale addatur, non esse enuntiationem, quia vnum est, & non multa animal gressibile bipes. Et iterum, in definitione nihil de aliquo prædicari. Et rursus, definitionem talem esse debere, vt ipsa proposita statim, nulloque negotio cognosci possit cuius rei sit definitio: ac proinde eas esse vitiosas, quibus, vt intelligi possit, quarum rerum sint definitiones, opus est adiungere nomina rerum, quæ definiuntur: quæ admodum in obsoletis veterum picturis nisi titulus aliquis ascriptus esset, nemo poterat intelligere cuius nam rei quæque pictura esset. His enim locis, alijsque quamplurimis, planè accipit nomen definitionis pro ea sola ratione, quæ de definito conuersim prædicatur. Aliquando verò sumitur pro tota enuntiatione in qua

1. top. 4.

Definitionis
nomen sæpius
accipitur
pro solo prædicato.
1. peri. 4.

2. post. 3.
6. top. 2.

Vt. 7. metaphy.
12. tex. 42 &
cat.

in qua insuper continetur definitum, (quale est totū hoc, Homo est animal rationale) vt cum ait, Definitionē aut esse principium demonstrationis, aut cōclusionem, aut totam ratiocinationem sola verborū collocatione à demōstratione differentem: & rursus, Omnem definitionē esse vniuersalē & affirmatiuā. His nanq; verbis apertē comprehendit definitū nomine definitionis. Posteriorē acceptio nem amplectitur Quintilianus cū ait, Finitionē esse rei propositæ propriā, et dilucidam, & breuiter comprehensam verbis enunciationem. Nos priorem, vt magis vsurpatam, libentius sequimur.

De definitione nominis.

Caput. 2.

Omnis definitio dici potest modo aliquo quo definitio rei. 2. post. 7. & 10. & 7. me 4. 4.

Quāquam verò omnis definitio modo aliquo dici posset definitio rei, quandoquidem omnis essentia, quæ definitione explicatur, alicuius rei essentia est, tamen Philosophi in definitionem rei, & nominis definitionem diuidere consueuerunt, res significatas à nominibus significantibus distinguentes. Definitio itaq; nominis, quam Aristoteles nominis interpretationem, vulgus Dialecticorū definitionē quid nominis appellat, est oratio qua quidditas nominis naturaue declaratur: vt totū hoc, Vox, quæ hominē ex instituto significat. Hac enim oratione explicatur natura huius nominis Homo quatenus quoddam est nomen.

Nomen

Nomen non accipitur hoc loco pressè id est, vt à verbo distinguitur, sed pro quocunq; vocabulo, seu categoremate. Quidditas verò & natura nominis, est ipsa eius significatio: quo fit vt nihil aliud sit, nominis quidditatem, & naturam explicare, quàm eius significationem patefacere. Id quod duobus fit modis: altero, definitione soli nomini, quod definitur, congruenti, qualis est ea, quam in exemplum attulimus: altero, ipsa definitione rei significatæ. Sæpe enim qui ignorat significationem vocabuli, ea verborum formula rogat quid illud significet, vt quid sit res significata rogare videatur: cui planè satisfacit qui rei significatæ definitionem reddit. Vt si quis percōtetur quid sit Geographia, intelligere cupiens significationem nominis, alius verò respondeat, esse scientiam, quæ de magnitudinibus differit, definitione rei explicata censebitur significatio vocabuli. Itaq; quæ verè ac simpliciter est definitio rei, poterit hoc modo alicui esse definitio nominis. Hæc de definitione nominis de quibus modis, quibus significatio nominis explicatur, dixisse sit satis. Est autem hoc genus definitionis planè necessarium non modo cū aliquid demonstrandum est, vt Aristoteles quodam loco ait, sed omnino eiusq; disputationis initio, vt idem alibi fusius, & ceteri Philosophi docent. Ad hoc genus reuocantur orationes illæ, quæ declarant originem vocabuli: vt cum dicimus, Consul est, qui Reipublicæ utilitati consulit: Sol est, qui inter astra omnia solus lucet: Fides est, qua fit quod dicitur:

Quidditas et natura nominis est ipsa eius significatio. Duobus modis explicatur nominis significatio.

Definitio rei potest alicui esse definitio nominis. Quam sit necessarium nominis interpretatio. 1. post. 1. 4. metaphy. 7. & 8. tex. 28. Cic. 2. de fini. ex Plat. in Phædro.

tur: Abstemiū est, qui abstinet à temeto: quas Græci vocant *ἰνυμολογίας*, hoc est, veriloquia, quasi explicationes vocū, quæ veram adhuc retinent significationem earū, à quibus sunt ortæ. Cicero nouato vocabulo notationes appellat, quia verba sunt rerum notæ. Nam hoc idem, inquit, appellat Aristoteles *ἀνυμολογία*, quòd latine est nota.

De descriptione. Caput. 3.

Definitio rei, quæ vocari solet definitio quid rei, est oratio, quæ essentia rei naturaue explicatur. Quæ rursus, vt diuisio rei, in duo genera tribuitur, in descriptionem, quam Aristoteles & proprium, & orationem coniunctione vnā vocat, atq; in definitionē essentialē, quā illē simpliciter ac absolute definitionem, tum etiā terminum, tū orationem, quæ vnum significat, appellat. Descriptio eodem auctore, est oratio, quæ non significat quod quid erat esse rei, soli autem inest, & conuersim de re prædicatur: vt animal disciplinæ capax, comparatione hominis. Quanquam enim hæc oratio conuersim de homine dicatur, id est, necessario cū homine reciprocetur, tamen non significat conuersim hominis essentiam. Nā disciplinæ capax esse, non pertinet ad hominis essentiam: animal autē, & si pertinet, tamen non reciprocatur cum homine. Docet autem Aristoteles in omni descriptione primum ponendum esse genus, deinde addendam esse vnā proprietatem, vt in adducto exemplo. Nec enim, vt ait, addende sunt

Duplex definitio rei.

Vide Aristo. 1. peri. 4. & 2. post. 10. et 1. top. 3. et 4. & toto. 5. ac 6. top. 6. & 7. meta. 4. et 5. Et. 8. met. 6. Descriptio quid.

In descriptio ne primò ponendū est genus, deinde vna sola proprietās.

sunt plures, nisi is, qui definit significet se multas descriptiones conglobatas tradere: vt si dicat, Homo est animal disciplinæ capax ad ridēdū & ad flendū natus, asserens se nō vnā tantū descriptionē asserre. Reuocatur ad descriptionē, seu propriū complexū, definitiones illæ, quæ loco proprietatis cōstāt collectione aliqua cōmunium accidentium, quæ orationē recurrētem facit cū definito: qualis hæc est, Homo est animal bipes, implume. Quanquā enim horum neutrū sit homini propriū, tamē ambo iūcta cū homine recurrūt. Reuocatur etiā ad descriptionē definitiones illæ, quibus genera ex differentijs se diuidētibus definiuntur: vt si dicas, Animal est corpus animatū rationale, aut irrationale. Nā differentie diuidētes genus nō pertinent ad eius essentiā Reuocatur etiā illæ, quæ non cōstāt vero genere, sed aliquid habent loco eius: cuiusmodi sunt definitiones summorum generū, vt si dicas, Substantia est ens per subsistens, & cetera. Itēq; definitiones quorundā analogorū: vt si dicas, Ens est id quod existere potest. Vnum est ens indiuisum: Principia sunt, quæ nec ex sese, nec ex alijs, sed ex ipsis omnia fiunt. Reuocantur etiā, quanquā minus propriè orationes illæ, quibus Oratores, aut Poætæ longo sermone rem aliquam communem describūt, ac depingūt. Cicero gloriam quasi describens ait, gloriam esse, quæ breuitatem vitæ posteritatis memoriā consolatur, quæ efficit vt absentes adsint, mortui viuant, cuius deniq; gradibus etiā homines in cælum videantur ascendere.

S. top. 2.

Descriptioes ex collectione communium accidentium.

Descriptioes generum ex differentijs, quibus diuiduntur.

Descriptioes non cōstātēs vero genere.

5. meta. 6. 1. phy. 5.

Descriptioes oratorie, ac poetice rerū communium. Cic. p. Adij.

Huius

Huius generis est descriptio, qua Virgilius famam depin- git. *Fama*, (inquit) malum, quo non aliud velocius ullum: mobilitate riget, viresq; acquirit eundo. & quæ sequitur. Dixi has orationes minus propriè reuocari ad descriptio- nes, quia sæpe non recipiuntur cum re, quæ describitur, sæpe etiam constant verbis translatis, à quibus Aristo- teles, quia obscuriora sunt, cauendum esse in definiendo ad- monet. Explicationes etiam rerum singularium, siue bre- ues, vt apud Philosophos, & in communi sermone, siue lo- giores, vt apud oratores aut poetas, quibus in describendis personis, regionibus, vrbibus, fluminibus, montibus, et lu- cis vtuntur, ad hoc genus reuocari solent. Extremum lo- cum obtinet adumbrata quædam, & metaphoricæ expli- cationes, si quando rem faciliè ante oculos proponunt: qua- lis est illa apud Ouidiũ, *Stulte, quid est somnus gelidæ nisi mortis imago?* & illa apud Horatium, *Ira furor breuis est.* Nam & hæ orationes descriptiones appellantur. Di- citur autem hoc genus definitionis, descriptio, quia rei na- turam non omnino exprimit, sed primis quasi lineamen- tis adumbrat. Dicitur proprium, quia hoc tantum comu- ne habet cum vera definitione, quòd cõuertatur cõ re. Di- citur etiam oratio coniunctione vna, quia non significat vnã duntaxat naturam, vt ea, quæ simpliciter definitio appellatur, sed multas coniunctas in eadem re, vt ex dica- tis patet.

De definitione causali. Caput. 4.

Inter

Inter descriptiones numeratur causalis definitio, quæ hoc modo definiiri solet. Definitio causalis est oratio explicans quidditatem rei ex genere & causa aliqua, cau- siuè externis. Causæ externæ sunt Efficiens, & Finis: adde si placet Exemplar. Efficiens quid sit, satis aper- tum est. Finis est id, gratia cuius aliquid fit: quo pacto beatitudo cælestis est finis rationalis creaturæ. Exem- plar est forma externa, cuius imitatione res fit: qualis est imago, quam pictor in tabula referre atq; exprimere eni- titur. Ex causa efficiente sic ferè definitur vox apud Aristotelem, *Vox est sonus quidam editus ab anima iclu- aëris respiratione attracti cum ipsum ad fauces allidit.* Ex fine hoc modo definitur anima, *Anima est forma, qua primò viuimus, sentimus, & intelligimus.* Ex causa exē- plari sic potest homo definiiri, *Homo est animal factum ad imaginem & similitudinem Dei.* Interdum autē plu- ra, aut etiam omnia genera causarum externarum in eã- dem definitione iunguntur: vt si dicas, *Homo est ani- mal à Deo à similitudinē diuinæ mentis factum, vt ater- na felicitate perfruatur.* Faciliusq; est ex omnibus simul causis, quàm ex vna tantum rem definiiri, quia rarò vna duntaxat, si nihil aliud addatur, contrahit genus ad spe- ciem definiti. Quòd si quis obijciat, has definitiones non videri descriptiones, quandoquidem non dicuntur pate- facere rei naturam ex proprietatibus, aut accidentibus, sed ex causis: occurrendum est, hoc ipsum, quod est,

Causæ exter- næ.

Finis.

Exemplar.

2. de anim. 2.

2. de ani. 2.

Facilius est ex omnibus simul causis externis, quàm ex vna tantum rem definiiri. Obiectio.

M effici

2. post. 15. et 6. top. 2. Descriptio- nes rerũ sin- gularium.

Explicatio- nes metapbo- rice.

Ouid. Hora.

Cur descrip- tio dicta sit.

Cur descrip- tio dicatur proprium.

Cur oratio cõ- iunctione vna

Solutio.

Quasdam es-
senciales des-
finitioes pos-
se causales
appellari.

effici ab aliqua causa, aut ob aliquam causam, aut imi-
tatione alicuius, esse proprium aut accidens rei, cum ad
essentiam eius non pertineat. Nonnullae sunt definitio-
nes essentialis, quae causales etiam dici possunt, quae ni-
mirum ex causis internis rem declarant, ut potè ex ma-
teria & forma rei, aut ex utraq. generi adiuncta, de
quibus statim dicemus: sed quae ex causis externis ex-
truuntur ferè sunt, quae causales dicantur. Nam illas
magis placuit essentialis appellare.

De definitione essentiali.

Caput. 5.

1. top. 4.

Definitio essentialis, ut Aristoteles definit, est
oratio quod quid erat esse significans. Hoc est ora-
tio, quae conuersim significat quidditatem essentiali-
rei, quae definitur. Rarissimum est hoc genus definitio-
nis, saltem in substantijs. Sed afferri solet in exem-
plum Animal rationale. Cum autem omnis essentia,
quae definiiri potest, constet ex materia, & forma, aut
saltem ex genere, & differentia, (illa enim componunt
essentiam re ipsa, & physicè, haec ratione tantum, cõ-
siderationeq., ut supra diximus) efficitur, ut ea oratio
dicatur significare quod quid erat esse rei, quae constat
nominibus propriae materiae, ac formae rei, quae defini-
tur, aut generis & differentiae. Exempli causa haec ora-
nes Animal constans ex corpore tali, & animo ratio-
nis particeps, & Animal rationis particeps, sunt defi-
nitiones

Rarissimae
sunt essentia-
les definitio-
nes.

Lib. 4. ca. 4.

& 5.

Quae oratio
dicatur signi-
ficare quod
quid erat esse
re

initiones essentialis hominis: prior, quia cõstat nominibus
significantibus propria materiam & formam hominis: pos-
terior, quia cõstat nominibus proximi generis proximaq.
differentiae eiusdè. Ita fit ut duplex sit definitio essentia-
lis, altera ex propria materia & forma generi adiunctis,
altera ex proximo genere et proxima differentia. Potest ta-
men loco proximi generis poni genus remotum cum omnibus
differentijs interiectis, ut si dicas, Homo est substantia cor-
porata, quae interire potest, viuens, sentiens, & ratio-
nis particeps. At Aristoteles saepe docet unius rei unam
tantum esse definitionem essentialem: Non rectè igitur
asseruimus, duas eiusdem rei tradi posse essentialis
definitiones, alteram ex materia & forma, alteram ex
genere & differentia. Verum haec nil obstant. Verbis
enim non modo duae, ut diximus, sed etiam plures esse
possunt (Nam etiam illam, quae ex genere & differen-
tia rem declarat, duobus modis fieri posse docuimus)
ceterum significatione, una tantum sit necesse est. Om-
nes enim quae allatae fuerint eadem omnino essentialis sig-
nificabunt. Atq. hoc pacto intelligendus est Aristoteles. Vr-
gebit fortasse aliquis, premetq. hoc modo. Aristoteles docet
multis in locis omnem definitionem essentialem cõstare ex gene-
re, & differentia: nisi ergo illi fallitur, nulla cõstat ma-
teria & forma rei, praetermissa differentia. Sed re-
sistendum est hoc modo, propriam materiam & for-
mam rei, seu potius constare ex propria materia ac
M 2 forma

Duplex des-
nitio essen-
tialis.

Loco proximo
generis po-
ni potest ge-
nus remotum
cum differ-
tjjs omnibus
interiectis.
6. top. 3.
† Ut. 6. to. 2.
& 6. & 7.
top. 2.
Solutio.

Quo pacto in-
telligendum
vni rei unam
tantum esse
definitionem
essentialem.

Solutio.

forma rei, quod in hac definitionis formula generi adi-
 citur, vice differentiae haberi, idemq. omnino valere. Eū-
 dem enim gradum humanae naturae significat hoc verbū
 Rationale, & haec Constans tali corpore (recto scilicet,
 aut quo alio modo id explicaueris) & animo rationali:
 atq. ita res habet in ceteris speciebus rerum, quae mate-
 ria, & forma constant. Reuocantur ad hoc genus defini-
 tiones illae, quae constant genere remoto, & differentia
 proxima praetermissis aut omnibus, aut quibusdam dif-
 ferentis interiectis: vt si dicas, Homo est substantia cor-
 porata, rationis compos: vel, Homo est corpus animatum
 rationale. Reuocantur etiam illae, quae loco differentiae
 proximae constant nomine materiae propriae, aut formae
 duntaxat: vt si dicas, Homo est animal constans recto
 corpore, vel, Homo est animal constans animo rationis
 particeps. Haec namq. omnes significant conuersim quiddi-
 tatem rei, & si aliquam eius partem, aut partes praeter-
 mittunt. Reuocantur & illae quae fiunt ex genere & enu-
 meratione partium integrantium pertinentium ad essen-
 tiam rei: vt si dicas, Domus est integumentum ex parie-
 tibus, & tecto hoc modo constructum. Respublica est cō-
 munitio ex ordine sacrorum ministrorum, nobilium, &
 plebis: & aliae huiusmodi. Sed quaestio est num definitio-
 nes, quae generi & differentiae proprietatem aliquam ad-
 iungunt, in essentialibus definitionibus debeant nume-
 rari: vt si dicas, Homo est animal rationale beat. & vit. &
 capax,

Definitiones
 quae praeter-
 mittunt mo-
 diam aliquā
 differentiā.

Quae genere
 ac sola mate-
 ria, aut for-
 ma constāt.

Definitiones
 ex enumera-
 tione partiū
 integrantiū.

Num defini-
 tiones, quae ge-
 neri, & diffe-
 rentiae pprie-
 tate adiungūt
 sint essentia-
 les.

capax, vel, Homo est animal rationale natura mansuetū,
 & ad ciuilem communionem aptū. Reprehendūtur enim
 ab Aristotele. Cui quaestioni dicendum videtur, has defi-
 nitiones esse quidem redundantes (cū satis sit ea in defi-
 nitione collocare, quae ad essentiam rei pertinent) atq. hac
 de causa ab Aristotele non probari: ceterū non esse ab
 essentialibus excludendas. Constant enim partibus cōuer-
 sim significantibus essentiam definiti, & si alias adiungūt
 quae nullam essentiae partē significēt. Multo minus exclu-
 dendae erunt ab hoc genere, quae constant nomine aliquo,
 quod non significat quidē essentiam definiti, sed est eius-
 modi, vt sine ipso essentia definiti intelligi non possit: vt
 si dicas, Pater est relatum quid, cuius respectus ad filium
 terminatur. Nā & si nomen filij non significat vllā par-
 tem essentiae patris, tamen sine ipso essentia, & natura pa-
 tris, intelligi nullo modo potest.

Dicitur hoc genus definitionis definitio essentialis,
 quia essentia rei exprimit. Dicitur ab Aristotele sim-
 pliciter definitio, quia simpliciter, ac perfectē rē definit.
 Dicitur terminus, quia cognitio rei ab accidentibus exter-
 nis profecta, nō potest ultra definitionem essentialē pro-
 gredi, sed in ea quasi in perfecta rei apprehensione termi-
 natur, vt ipse autor huius nominis exponit. Dicitur de-
 niq. oratio, quae vnum significat, quia ex materia & for-
 ma, ac omnino ex genere & differentia, ex quibus defi-
 nitio essentialis rem declarat, vna constat essentia: nō item

5. top. 2. &
 6. top. 2.

Hinc collige
 nō op. esse vt
 oē quod po-
 nitur in esse
 tiali definitio-
 ne, essentia
 am significa-
 cet.

Cur definitio
 essentialis
 hoc nomine
 appelletur.

Cur simplici-
 ter definitio.
 Cur terminus.

5. meta. 17.
 Cur oratio,
 quae vnum
 significat.

ex genere & proprietate, aut ex genere & accidentibus, ex quibus descriptio conficitur.

Non eodé modo res omnes definiri. Caput. 6.

Genera suprema & individua non definiuntur essentialiter.

Individua describi solent.

Omnes species defini possunt essentialiter. Substantia tantum corpora se definiuntur ex materia, et forma. Sola substantia, simpliciter definitur essentialiter de finitione.

Porrò non omnes res eodem modo definiuntur. Id quod cernere, positis ante oculos predicamentis, facile est. Nam extrema eorum, id est, genera suprema, & individua non definiuntur essentialiter, sed describuntur: illa, quia nulla constat differentia: hæc, quia non sunt uniuersalia, ac proinde non definiuntur nisi remotè ut dicemus. Describi tamen modo aliquo consueuerunt individua ex multorum accidentium collectione. Ut si Platonè definias, hominem quendam Aristonis ex Perictiona filiū veteris Academiae principem, aut alia huiusmodi oratione quis nam fuerit explices. Media verò interiecta inter hæc, hoc est, species omnes, essentialiter possunt defini, cum omnes constent generibus & differentijs. Ceterum in his definiendis varietatem multam inuenies. Sola enim substantia corporea & species, quæ sub ipsa collocantur, defini possunt ex materia, & forma, quoniam hæc tantum species ex materia & forma compositæ sunt. Iam verò si predicamentum substantiæ cum cæteris conferas, solas substantias intelliges simpliciter defini essentialiter definitione, ut placet Aristoteli. Accidentia enim, ut

ait,

ait, non habent simpliciter quod quid erat esse, quidditatem uè, sed quodammodo, quia non per sese, sed in sola substantia, quæ per se existit, coherere possunt. Unde fit ut omnia modo aliquo per substantiam, in qua cohererent, definienda sint. Aliter tamen cum significatur nominibus abstractis (quæ sunt propria ipsorum) aliter cum significantur concretis. Nam cum abstractis significantur, ponenda est substantia subiectum uè in casu obliquo: ut si dicas, Similitudinem esse curuitatem nasi. Cum autem concretis nominibus significantur more substantiarum, tum subiectum ponendum est in recto: ut si dicas, Simum est nasus curuus. Non modo autem accidentia omnia siue proximè, siue remotè, per substantia definienda sunt, sed etiam inter accidentia reperias plurima, quæ alijs præterea additamentis egeant. Cuiusmodi sunt omnes habitus operantes, potentiæ naturales, & relata omnia. Habitus enim huiusmodi, et potentiæ, per suos actus, aut per obiecta, quæ suos actus terminant, definiuntur, ut scientiæ, & virtutes. Sic Dialectica dicitur esse doctrina disserendi. Sic philosophia naturalis dicitur scientia, quæ agit de rebus naturalibus. Sic iustitia dicitur virtus qua quisq; alij tribuit quod eius est. Sic aspectus definitur vis quedam naturalis, quæ in coloribus percipiendis versatur. Relata verò omnia per ea, ad quæ referuntur, definiuntur: ut pater per filiū, dñs per seruū, et vice versa. Alia quædam sunt in definiendis rebus obseruanda, quæ instructiore postulāt

7. metaph. 1.4. & 5. Omnia accidentia modo aliquo per substantiam definiuntur. Aliter tamē abstracta aliter concreta. 7. metaph. 5. Unde D. Tho. de ente et essentia. 7

Habitus operantes, & potentiæ omnes, per suos actus, aut obiecta definiuntur.

Ari. 6. top. 3 & Porphy. de specie.

lectorem, quam sit is, quem hisce institutionibus informamus. Nunc superest ut definiendi methodum, hoc est, viam & rationem inuestigandae definitionis tradamus.

De via & ratione inuestigandi definitionem. Caput. 7.

Plato in Sophista, & Phaedro.

2. post. 14. et 1. topi. 14. Quo pacto divisione inuestiganda sit & definitio, ex. 2. post. 14.

Das methodos ponebat Plato, quibus omnis rerum cognitio, & scientia contineretur, Diuisiuam scilicet, & Collectiuam. Aristoteles vero & si non omnino hoc probat, docet tamen hisce duobus modis inuestigari posse definitionem, diuisione, inquam, & collectione. Diuisione quidem hoc modo. Sumatur, ait, primum, id quod communius est, latiusque patet, quam res definienda: deinde illud ipsum diuidatur: mox differentia, quae rei conuenit, addatur primo attributo: rursus, si nondum oratio recipiatur cum re proposita, diuidatur id totum, quod assumptum est, tandemque eo usque fiat progressio diuidendo, donec oratio propria efficiatur, quae nullam in rem aliam transferri possit. Exempli causa si hominem definire velis, accipies primo loco aliquod genus hominis, verbi gratia substantiam, quae omnium latissime patet, dicesque, Homo est substantia. Deinde, quia substantiarum quaedam sunt corporis expertes, ut intelligentiae, quaedam corporatae, qualis est homo, addes, Corporata. Sed quia corporatae substantiae partim interire non possunt, ut caeli, partim possunt, & quibus

quibus est homo, addes, Quae interire potest. Rursus, quia earum substantiarum, quae intereunt, quaedam non viuunt, ut lapides, aliae sunt viuentes, in quibus est homo, addes, Viuens. Verum ne id quidem satis est. Viuentium enim quaedam nil sentiunt, ut planta, quaedam sentiunt, in quibus homo numeratur. Quare adiungendum est, Sentiens. Sed commune ad hoc. Nam eorum, quae sentiunt, quaedam sunt expertia rationis, quaedam rationem participant, ut Socrates, & Plato. Addes igitur, Rationis particeps: quod satis erit. Nam totum hoc, substantia corporata, quae interire potest, viuens, sentiens, & rationis particeps soli homini conuenit, & cum eo recipitur. Existima ergo te hac via, & ratione inuenisse hominis definitionem: quod eodem modo in ceteris rebus definiendis obseruabis. Quod autem Aristoteles eodem loco ait, singulas differentias hac methodo inuestigatas latius patere, quam id, quod definitur, non vniuersum accipiendum est (differentia siquidem, quae proximè componit speciem non latius patet, quam species, ut idem ipse alibi docet) sed solum cum non suppetunt essentiales differentiae. Tunc enim saepe cogimur diuidere ea, quae accipimus in ea accidentia, quarum singula latius pateant, quam res, quae definitur, omnia autem simul iuncta cum eadem recurrant. Ut si diuidas animal in bipes, & non bipes: deinde animal bipes in penatum, & implume: tum definias hominem esse animal bipes implume. Collectione vero, seu similibus consideratione, ut eam vo-

Num differentiae omnes latius patere debeant, quam res definienda.

4. top. 2. & 7. meta. 12.

cat.

cat Aristoteles, hoc modo inuestiganda est definitio. Primum si velis infimæ alicuius speciei definitionem colligere, inspicias in indiuiduis illius rationem aliquam, ob quâ nomine talis speciei nominantur, eaq; erit definitio talis speciei. Vt quoniam animi magnitudines Alcibiadis, Achilles, & Aiace, sunt indiuidua vnius speciei infimæ magnanimitatis (fuerunt enim quam similes) hi autem homines dicti sunt magnanimi, quia æquo animo contumeliam pati non potuerunt, primus enim ob hanc causam bellum patriæ intulit, alter implacabili exarsit iracundia, tertius sibi mortem consciuit: efficitur vt definitio huius infimæ speciei magnanimitatis sit, Æquo animo contumeliam illatam ferre non posse. Qua etiam arte colliges definitionem eius magnanimitatis quæ in Socrate, & Lyfandro fuit, hanc esse, Æquabiliter secundam & aduersam fortunam ferre, quoniam hac de causa magnanimi appellati sunt. Deinde si velis colligere definitionem alicuius generis, videbis num rationes diuersarum specierum habentium idem commune nomen conueniant secundum tale nomen in vna aliqua ratione, quæ simpliciter vna sit, nec ne. Nam si conuenerint, ea erit definitio generis: sin minus, tale commune nomen erit æquiuocum vtriq; speciei. Exempli causa, si ratio eius magnanimitatis, quæ fuit in Alcibiade, Achille, & Aiace, cum ratione magnanimitatis Lyfandri, & Socratis, in hoc conueniat, quod omnes existimauerint se dignos esse rebus magnis,

atq;

Universidad de
 Quo pacto
 collectione in
 uestiganda
 sit definitio.
 2. post. 14. et
 2. top. 14.
 Bibliotheca

atq; hæc ratio sit vna simpliciter, hæc sanè erit definitio generis vtriusq; magnanimitatis, quod magnanimitatis generali vocabulo appelletur. Quod si non fuerit communis vtriq;, aut certè non fuerit vna simpliciter, sed analogicè duntaxat (quod ego magis crediderim) non erit vtriq; definitio alicuius generis vtriusq; magnanimitatis, sed cuiusdam analogi, quod similibus quidem rationibus, sed tamè diuersis dicatur de vtraq;. Et ita in cæteris. Ac prior quidem methodus definiendi exactior est, & naturæ ordini, perfectæq; disciplinæ conueniēs: posterior autem, qua plurimum vititur Socrates apud Platonem, & si minus perfecta est, tamen inuentionis, ordini est accommodata. De qua quidem intelligendum est illud Aristotelis, facilius esse minus vniuersalia, quàm magis vniuersalia definire: atq; iccirco à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia esse progrediendum.

Methodus inuestigandi definitionem per diuisionem exactior est: altera tamè inuentionis ordine est prior.
 2. post. 15.

De definito.

Caput. 8.

Diximus de definitione de qua via, & ratione definiendi, nunc de definito aliquid dicamus. Quinq; autem se se offerunt in hac re animaduertenda. Primum est, duplex dici solere definitum apud Dialecticos: propinquum, & remotum. Definitum propinquum (quod & primum, & immediatum vocant) est illud quod proximè explicatur

Duplex definitum.

Propinquum

explicatur definitione. Remotum verò (quod secundariū, & mediatum appellant) est illud, quod remotè, & quatenus in propinquo continetur, definitione declaratur. Exempli causa, cum dicimus, Equus est animal huiens, equus est definitum propinquum, Xanthus autem, Bucephalus, & ceteri ex singulis, sunt definita remota, quoniam equus in commune explicatur proximè definitione illa, singuli autem solùm ex quadam cōsecutione, quatenus videlicet cōmune equi nomen, & naturam participant. Eadem ratione, cum dicimus, Animal est corpus animatum sentiens, animale est definitum propinquum, homo autem et bestia, atq; adeo singuli homines & singulae bestiae, sunt definita remota. Vnde planum fit, definitum remotum nec omnino, nec conuersim explicari definitione ea, cuius respectu dicitur definitum remotū, ac proinde non esse simpliciter appellandū definitū. Alterū est, omne definitum, quod definitione vna explicatur, vnum per se, hoc est, vnius essentiae esse debere. Nam cum definitio sit velut quaedam expressa imago alicuius essentiae, quot fuerint essentiae, quae definitione explicantur, tot sint definitiones necesse est. Hinc fit, vt Aristotelis sententia id, quod est vnum per accidēs, vt est homo albus, quia nō habet vnā duntaxat naturā, sed multas, non definiatur, definitione videlicet simpliciter vna. Pluribus enim definitionibus cōplicatis fateatur ille hāc posse defini: vt si dicas, Homo albus est animal rationale infectum colore dispartiente visum.

Quia

Definitū remotum, non est simpliciter definitū. Omne definitum vnum quid per se esse debet. 7. meta. 12. tex. 42. Id quod est vnum per accidens, nō definitur. 6. top. 5.

Quia verò nomen equiuocum non significat vnā tantū naturam, essentiamue, sed multas, hoc etiam efficitur ex dictis, vt nullum equiuocum definiatur, nisi prius distinguatur: quod peruulgatissimum est apud Dialecticos. Hoc verò & si in omnibus equiuocis communiter precipitur, tamen in quibusdam analogis quodammodo non seruetur. Quaedam enim definiuntur nulla prius facta ipsorum distinctione, vt apud Aristotelem Principia, Natura, Motus, & alia permulta. Si tamen loquamur de definitione, quae sit simpliciter, ac omnino vna, dubium non est, quin semper hoc commune proloquiū seruetur. Nūquam enim definitio omnino vna vlli equiuoco assignatur, nisi vocabulum equiuocum pro vno tantū significato accipiatur. Tertium est, omne quod definitur esse vniuersale vt Aristoteles saepè admonet. Vnde fit vt verba illa, Quod quiderat esse, & alia similia, quibus Aristoteles vtitur cum de definitione, aut de quidditate rei loquitur, semper accipiantur apud illum pro quidditate, essentiaue vniuersali. Causa cur sola vniuersalia definiantur, haec est, quia singularia (Deum optimum maximum excipio) sunt mutabilia: vniuersalia verò nunquam mutantur, nisi ex accidenti, ratione videlicet singularium. Homo enim, exempli gratia, propterea dicitur nasci, interire, & omnino mutari, quia Socrates aut aliquis alius ex singulis, mutatur: id, quod modo eodem accidit in ceteris. Cum ergo definitio debeat esse

Nullū equiuocum definitur, nisi prius distinguatur. 6. top. 2. & 5.

Quaedā equiuoca definiuntur antequam distinguantur: non tamē definitione simpliciter vna.

Omne quod definitur, est vniuersale. Vt. 1. post. 7. et. 2. post. 14. & 7. meta. phy. 15. Vt ferè toto 7. metaphy.

Vniuersalia non mutantur nisi ratione singularium.

rei

rei immutabilis (est enim principium & fundamentum scientiæ, ad quam non admittuntur nisi res, quæ ex se mutabiles non sint) efficitur ut omne definitum debeat esse vniuersale. Sic enim fiet, ut nulla in ipsum, ratione sui cadat mutatio. Aliæ sunt rationes, quibus id, quod asserimus, sola (inquam) vniuersalia definiri, ostēdatur, sed hæc vna sufficiat hoc loco. Quod quidem planè intelligitur de definito propinquo. Nam remotè dubium non est, quin singularia definiātur. Verùm hīc dissensio est inter Dialecticos. Quidam enim non agnoscētes vllam rem vniuersalem, quæ sit in singulis indiuiduis, quæq; primò, ac proximè significetur nomine vniuersali, dicūt definitū propinquum non esse rē vniuersalem significatā nomine vniuersali, sed ipsum nomen vniuersale: atq; ita cūm dicimus, Equus est animal hinniens, hoc nomen Equus esse definitum propinquum, singulos verò equos, qui (eorum sententia) equi nomine proximè significantur, esse definita remota. Alij ponentes nomen vniuersale proximè significare rem vniuersalem, quæ existat in singulis, remotè autem ipsa singula indiuiduaue, dicūt, definitum propinquum esse rem vniuersalē, quæ proximè significatur nomine vniuersali (hæc est enim quæ proximè explicatur de finitione) definita verò remota esse illa eadē, quæ illi astruunt. Sed contra priorem sententiam aliquando dabitur disputandi locus: nos posteriorē probamus. Quartum est, omne quod propriè definitur, aut describitur esse speciem

Universidad de Deusto
Definitio est principium & fundamentum scientiæ. 1. 1. post. 8. & 1. de anima. 1.

Indiuiduae finiuntur remotè.
Num definitum remotū sit res vniuersalis, an nomen vniuersale.
Nominales ex Ochamo. 1. parte Logice. capi. 14. & 15.

Qui reales dicuntur, ut Alb. D. tbo. Scatus.

Omne, quod propriè definitur, est species. 7. me. 4.

speciem alicui generi subiectam, aut infimum, aut subalternam: quia in omni definitione aut descriptione propriè dicta, ponendum est genus rei, quæ definitur, & eius differentia, aut proprietas. Hinc intelliges, cur nec genera summa, nec differentie, propriè definiantur. Nullius enim generis sunt species: & si differentie respectu suorum indiuiduorū fortasse sint species, ut Rationale respectu huius rationalis, quod alio loco discutiemus. Describuntur tamē quodammodo differentie more proprietatum cōcretis nominibus significatarum. Nam ut dicimus Disciplinabile est animal, quod doctrina imbui potest, sic dicere possumus, Rationale est animal, quod rationem participat. Quintū est figmēta, ut chimera, hircoceruum, & alia huiusmodi nō definiuntur definitione rei, sed nominis tantū, ut placet Aristoteli. Itaq; ut ille vult, cū dicim⁹, Hircoceru⁹ est animal ex birco et ceruo cogitatione cōfictū, sensus hic est, Nomen hircocerui significat animal cōfictū ex birco et ceruo. Causa huius sententiæ est, quia figmēta nō habēt verā quidditatē essētiamue, quæ definitione rei explicetur habēt tamē verū nomē, quod definitione nominis declaratur. Vnde ille. Id, inquit, quod nō est (hoc est, esse nō potest) nemo scit unquā quid est, sed quid oratio, aut nomē significat. Veluti quid significet Hircoceruus percipi potest quid verò hircoceruus sit intelligi nō potest. Id quod eodē libro plurib⁹ verbis exequitur. Si cui tamē placuerit, poterit sine crimine has figmētorū definiōes nomine definitionis rei quodāmodo, & si

Cur nec genera summa, nec differentie definiantur propriè.

Apud Porphy. 3. species Quo pacto differentie describantur.

Figmentis definiuntur definitione rei, sed nominis.

2. post. 7.

Et si remotissimè, comprehendere. Nam & si fragmenta non sunt res, tamen quasi in extremo gradu rationem rerum participant, quam ob causam res fictæ appellantur. Hoc verò mihi cum Aristotelis doctrina pugnare non videtur. Docet enim (idq. non semel) etiam definitiones accidentium esse nominum interpretationes, quoniam accidentia non sunt simpliciter res, siue entia. Sæpe tamen concedit hæc explicari definitione rei, quia & si non sunt simpliciter entia, tamen quoddammodo sunt entia, sicq. à numero entium non penitus excluduntur. Hæc de definitione dixisse sufficiat: nunc ex plurimis præceptis, quæ ab Aristotele ad benè definiendum traduntur, ea nos tantum subiiciamus, quæ plus utilitatis asferre videantur.

Primum definiendi præceptum.
Caput. 9.

Primum præceptum est, ut quicquid definitur definiatur ex notioribus. Quod quidem vel ea de causa primo loco posui, quia nihil est minus ferendum, quam id esse obscurum, ad quod quasi caput omnis disputatio redigitur. Id enim est definitio. Hoc præceptum non seruant, qui translationibus, præsertim remotis, & difficilibus, rem definiunt, ut hominem, arborem inuersam. Item qui utuntur definiendo verbis parum vsitatis, ut si quis medicus imperet ægroto, ut sumat Terrigenam, herbigradam,

gradam, domiportam, sanguine cassam, ut ægrotus cocleam intelligat. Item qui ex verbis ambiguis definitiones extruunt, ut si quis hac oratione, Elementum primum, velit literam, quasi eam describendo, significare. Hæc enim verba ambigua sunt, & in alijs etiam rebus possunt intelligi: ut enim literæ sunt prima elementa sermonis, sic unitates, sunt prima elementa numeri, & materia ac forma prima elementa rei naturalis. Admittuntur tamen ambigua vocabula in definitionibus, cum vel additur aliqua particula, quæ ambiguitatè verbi ad unam significationem trahat (ut si quis proximæ definitioni addat hanc particulam, Sermonis) vel ex rebus, de quibus differitur, aperte constat, qua significatione vocabula sumantur. Item qui idem per id ipsum definiunt. Nihil enim est notius se ipso. Hoc autem aperte, ac verbo eodem, ferè nunquam accidit, sed implicite, alioq. verbo, ut potè cum in definitione ponitur aliquod nomè, quod definitur & declaratur per ipsum definitum: ut si quis definiat solem astrum, quod dum dies est nostrum hemispherium illustrat. Nam cum dies definiatur motus solis super terram, efficitur, ut tandem sol definiatur per solem. Item qui contrarium per suum contrarium definiunt, ut si quis definiat bonum esse id, quod est malo contrarium. Huiusmodi est illud, Virtus est vitium fugere: & illud, Prima sapiëntia stultitia caruisse. Causa est quia, contrariorum eadem est scientia, & cognitio. Verum hic
N modus

Cicero. 2. de divinazione.
Nec ex verbis ambiguis
6. top. 2.

Quo pacto ambigua admitti valeant in definitionibus.

Non definiendum idem per idem.
6. top. 3.

Nec contrarium per contrarium.
6. top. 3.
Horatius.

Universidad de Deusto
Quoddammodo definiuntur fragmenta definitione rei.
B. 2. post. 7. &
7. meta. 4.

Vt. 7. meta. 4. & 5.

Potissimum. 6. topico. 11.

Semper definiendum ex notioribus.
6. top. 2. et 5.

Non definiendum translationibus. 2. post. 15. & 6. top. 2.
Nec verbis inusitatis. 6. top. 2.

modus definiendi non est vsq̄ adeo repudiandus. Sed obijciat aliquis contra hoc primum præceptum, omne relatum per illud ipsum relatum, ad quod refertur, esse definiendum, vt docent Philosophi, relata verò inter sese, cum sint simul natura, esse æquè nota, aut æquè incognita, ergo nõ quicquid definitur esse ex notioribus, magisq̄ perspicuis definiendum. Occurres tamen, Nullum relatum (si propriè loquendum est) definiiri per illud relatum, ad quod refertur, sed per respectum suum, qui in illud terminatur, ac definit. Verbi causa, pater non definitur per filium, sed per suum respectum, qui in ipso inchoatur, et in filium definit. Cæterum, quia nullus respectus intelligi potest sine suo termino, fit vt respectus patris intelligi non valeat sine filio, sicq̄ in definitione patris necessariò ponendus sit filius, pariq̄ ratione pater in definitione filij: & cætera relata in definitionibus eorum relatorum, quæ ad se vicissim referuntur. Quod igitur philosophi dicunt relata, quæ sese mutuo respiciunt, per se inuicem esse definienda, non propriè accipiendum est, sed quasi dicant, necessariò alterum in definitione alterius esse ponendum, vt quorsum tendant sui respectus, per quos relata verè, ac propriè definiuntur, intelligatur. Nunc autem & si relata ipsa sese vicissim respicientia sint æquè cognita, aut incognita, tamè respectus ipsi sunt nature ordine notiores, quàm relata. Itaq̄ in relatis etiam definiendis hoc obseruatur, vt quod definitur, ex notioribus explicetur.

Solutio.

Nam relatum per id ad quod refertur definiatur.

Alb. in prædicamentum ad aliquid. cap. 9.

Secundum

Secundū præceptū definiēdi. Cap. 10.

Alterū præceptū est, vt definitio sit propria definiti, vt Aristoteles ait, hoc est, vt nec latius pateat, quàm definitū, nec minus latè, sed cū eo recipietur. Hoc præceptū non obseruāt, qui extruunt definitiones alijs etiā rebus cōuenientes, vt si quis terrā definiat, corpus, quod deorsū suapte natura fertur. Hoc enim in alijs etiā rebus verè dicitur. Itē qui assignāt definitiones, quæ nõ cōueniūt omnibus cōprehēsis sub definito: vt si quis definiat aquā corpus simplex frigore cōcretū. Nec enim omnis aqua frigore cōcreta est. Quòd si terra definiatur, corp⁹ simplex, quod in infimū locū suapte natura fertur: aqua verò corp⁹ simplex quod inter terrā et aērē suapte natura quiescit: hac ex parte rectè habebūt definitiones, quòd cū rebus, quæ definiuntur, recurrāt, recipienturq̄. Hinc colliges, multas circūferri nominū interpretatiōes, quæ nõ sunt bonæ definitiones. vel quia latius patēt, vt si dicas, Theolog⁹ est, qui de Deo loquitur: Cōsul est, qui patriæ cōsulit: vel quia minus latè, vt si dicas, Geometria est ratio metiēdi terrā. Sæpe igitur aliquid addendū est huiusmodi interpretatiōibus vt bonæ definitiones habeātur. Quod plurimæ etiā descriptiones Oratorum, & Poëtarum desiderant.

Tertiū præceptū definiēdi. Cap. 11.

Tertium præceptum est, vt nihil in definitione desit, aut super sit. Deest autem aliquid, cum posito genere remoto non adhibentur omnes interiectæ differentiæ,

Definitio debet conuerti cum definito 6. top. 1.

Multæ circūferuntur nominum interpretatiōes quæ non sunt bonæ definitiones.

Nihil in definitione desiderari, aut superesse debet.

N 2 vt

vt si quis definiat hominem esse substantiam rationis participem. Hac de causa docet Aristoteles, aut definiendum esse genere proximo, vt si dicas, Homo est animal rationis particeps, aut si remoto, adiungēdas esse generi oēs differentias, quæ à genere ad definitum vsq; inueniuntur, vt si dicas, Homo est substantia corporea interitus capax, viuēs, sentiens, & rationis particeps. Deest etiam aliquid cum res, quæ definitur, constat materia & forma, nec tamen loco differentiaē vtraq; ponitur, sed altera tantum, vt si hominem definias animal constans animo rationis particeps. Id autem dicitur superesse, siue redundare in definitione, quo sublato, ea, quæ remanet oratio, satis apertè rem declarat. Exempli causa si quis definiat hominem animal rationis particeps bipes, illud Bipes, dicendum erit superesse, quoniam eo detracto satis planum facit reliqua oratio definitum. Sæpe tamen non datur vitio, quod plura verba ponantur in definitione, quàm quæ satis esse videantur, quoniam raro id censetur superuacuum, quod aliquanto apertius rem declarat. Quare rariùs hoc vitio, quàm superiori, laborat definitio. Quamquam ne illud quidem semper pro vitio habendum est, quādo quidem graues authores, ne minutissimè omnia persequantur, multas sæpe omittunt medias differentias, præsertim cum facile intelligi possunt.

Quid super sit siue redundet in definitione me. 6. top. 2.

Sæpe graues autores aliquid omittunt in definitionibus, quod facile intelligatur.

Quartum præceptum definitionis.

Caput. 13.

Quartum

Quartum præceptum est vt definitio sit breuis, modo breuitas obscuritatem non pariat. Nā cum definitio cuiusq; rei sit caput totius disputationis, quæ de re habetur, vitio haud dubiè non carebit, quæ longior fuerit, quàm vt faciliè memoria teneatur, expedit eq; cum opus fuerit, in mediū afferatur. Quātum ergo & natura rei, et perspicuitas, patientur, breuis esse debet definitio, & si nonnunquam aliquanto longiori egeat expositione. Hoc præceptum prætermittunt, qui tot particulas in definitione congerunt, quot sunt difficultates in tractatione rei, quæ definitur. Nam & si definitio, vt autor est Aristoteles[†], talis esse debet, vt ex ea omnes dubitationes, quæ de re habentur, dissoluantur, non tamen necesse est, vt singulis penè argumentis deluendis singula verba in definitione ponantur (quod multi faciunt) sed vt ita sit constituta, vt ex paucis faciliè omnium obiectorum solutio colligi possit. Sæpè tamen sophistarum importunitas cogit pluribus verbis rem definire, quàm simpliciter definienda foret. Qua ratione Aristoteles fatetur se longiori oratione elenchum definiuisse.

Definitio debet esse breuis.

Non sunt in definitione tot particule congerendæ, quot sunt argumenta ex definitione diluenda. † 4. pby. 4.

Sæpe sophistarum causa longiores sunt definitiones. † peri. 4. † elench. 4.

Alia quædam præcepta, quæ in inuestigatione definitionis seruanda sunt.

Caput. 14.

Porrò cum diuisionis methodo inuestigatur definitio tria obseruanda esse docet Aristoteles. Primum, vt

In inuestigatione definitionis per diuisionem, quæ seruanda. 2. post. 1. 4.

N 3 omnia

omnia predicata, quae sumuntur, praedicentur in ipso quid est, hoc est, essentialiter. Ferè tamen cogimur alia sumere attributa, quia ignota nobis sunt, maxima saltè ex parte, rerù essetia. Alterù, vt omnia naturæ ordine collocentur, ita scilicet, vt cõmuniora praeponantur minus cõmunibus quo ad intelligendæ ratione. Nã quo ad sitũ partiũ orationis, saepe differentia praeponitur generi, vt cum dicimus, Dialectica est differendi scientia. Verum cum plures differentie in definitione ponuntur, ferè fit, vt situ etiã verborũ cõmuniores antecedant minus cõmunes. Neq; enim dicimus, Animal esse corpus senties, animatũ, sed corpus animatũ, senties: & ita ferè in reliquis. Tertiũ, vt nulla differentia praetermittatur. Quod vtique fiet, si omnia, quae ante sumuntur, diuidantur adaequatè in proxima mēbra diuidetia, quo vsq; tota oratio cũ definito recurrat. Quoniam verò in genere proximo rei, quae definitur, cõtinētur omnia priora, tũ genera, tũ differentia, docet Aristoteles, loco eorũ omniũ, posse poni genus proximũ. Id quod saepe necessariò faciendũ erit, ne longior, quàm par sit, fiat definitio. Vnde Boethius, si omnes, inquit, species suis nominibus appellaretur, ex duobus solũ verbis omnis fieret definitio. Vt cum dico quid est homo, quid mihi necesse esset dicere, animal rationale, mortale, si animal rationale esset proprio nomine nuncupatũ? Cum autẽ collectionis methodo definitio inuestigatur, hoc vñum praecipit Aristoteles diligēter cauere, ne, dũ à minus cõmunibus ad cõmuniora progredimur, aliquam

6. top. 3.

Boeth. de diuisione.

In inuestiganda definitione per collectionem quid obseruandũ. 2. post. 15.

aliquã incurramus equiuocationem. Latet namq; magis in cõmunioribus equiuocatio. Etenim quod animi magnitudo ea, quam in Alcibiade, Vlysse, & Aiace legimus, vniuocè illis cõuenit, nemo dubitat. Null' etiã ambigit in Lyfandro, & Socrate aliam quandã eiusdẽ omnino rationis magnanimitatem fuisse. Sed num magnanimitas, quae de vtraq; specie dicitur, sit vniuoca, nec ne, id sanè (quia de re cõmuniori est quæstio) non ita facillè perspicitur. Si ergo ex rationibus vniuocis inferiorũ vnã rationem, quae vniuocè inferioribus cõueniat, collegeris, ea erit definitio superioris. Sin autem ad vnã omnino ratione non accesseris, intellige vocabulũ cõmune equiuocum esse. Hæc præcepta definiendi sint satis. Ceterum antequã ad argumētatione pergo, duo velim animaduertas, Alterũ est sapissimè verba, quae actũ significat, vt Senties, Ridēs, & alia huiusmodi, pro ipsis facultatibus in definitione accipi: vt senties, pro eo, quod sentire potest, Ridēs, pro eo, quod ridere. Causa est, quia apud Latinos ferè non sunt nomina imposita facultatibus. Alterũ est, in his præceptis quedã esse, quorũ prætermisio efficit, vt oratio non sit omnino definitio, qualia sunt ex quatuor definiendi præceptis primũ & secundum: quedã verò esse, quorum reiectio non id prorsus efficit, vt oratio non sit definitio, sed hoc tantum vt non sit bona, & apta definitio, qualia sunt tertium & quartum. Atq; hæc duæ animaduersiones in præceptis etiam diuidendi obseruandæ sunt.

Sapissimè verba, quae actum significat, pro ipsis facultatibus in definiendo accipiuntur. Nota hæc.

De consequentia. Caput. 1.

Estat ergo vt, quia de diuisione, ac defini-
 tione iam diximus, deinceps de Argumē-
 tatione, in qua plus operæ Dialecticus in-
 sumit, differamus. Sed quoniam argumē-
 tatio est quædā consequētia, (latius enim

patet consequentia, quàm argumentatio) prius de conse-
 quentia, quàm de argumentatione, dicendum est. Consequē-
 tia igitur, siue consequutio, est oratio, in qua ex aliquo ali-
 quid colligitur: vt Omnis homo est animal, igitur aliquis
 homo est animal. Id verò, ex quo aliquid colligitur, dicitur
 antecedens: quod autem colligitur vocatur tum consequēs,
 tum conclusio: quanquam sæpe tota consequentia conclu-
 sio nominatur. Consequentiarum autē quatuor sunt ge-
 nera. Primum est cūm qualibet enunciatio ex se ipsa, aut
 ex sua æquipollente colligitur. Alterum genus est cūm an-
 tecedēs, & consequens eisdem præcisè verbis, eodemq; ordi-
 ne collocatis constituta sunt, sed tamen non idem valent:
 vt Omnis homo est animal, igitur quidam homo est ani-
 mal. Neesse est Socrateē esse animal, igitur nō neesse est
 Socratem non esse animal. Nomine enim verborum non
 complector

Latius patet
 consequentia
 quàm argu-
 mentatio.
 Consequētia,
 quid.

Antecedens.
 Consequēs, et
 conclusio.
 Sæpe tota cō-
 sequentia di-
 citur conclu-
 sio, maximè
 apud Cicero-
 nem.
 Primum ge-
 nus consequē-
 tiarum.
 Secundum.

complector hoc loco particulas ad quantitatem, aut quali-
 tatem pertinentes. Tertium genus est cūm antecedens &
 consequens eisdem præcisè verbis constant, verūm ordine
 conuerso, vt Nullus homo est lapis, igitur nullus lapis est
 homo: neesse est omnem hominem esse animal, igitur ne-
 cesse est aliquod animal esse hominem. Atq; ex consequē-
 tijs hætenus enumeratis nulla dicitur argumentatio, sed
 consequentia duntaxat. Quartum genus est cūm antece-
 dens & consequēs non eisdem præcisè verbis constāt, quia
 in antecedēte continetur argumentū aliquod, vno, aut plu-
 ribus verbis comprehensum, quod non continetur in con-
 sequente. Diuidi solet hoc genus in syllogismum, enthymema,
 inductionem, & exemplū: quæ ratione argumenti argu-
 mentationes appellantur. Syllogismus est vt si dicas, Om-
 ne vitium fugiendum est, Omne mendacium est vitium, igi-
 tur omne mendacium fugiendū est. Si sol lucet, dies est, at
 sol lucet, igitur dies est. Enthymema vt, Homo est ani-
 mal, igitur homo est sensus particeps: Hic adolescens dili-
 genter nauat operam literis, igitur doctus euadet. Induc-
 tio vt, Omnis homo est sensus particeps, et omnis bestia est
 sensus particeps, igitur omne animal est sensus particeps:
 Romulus non diu tulit fratrem imperij consortem, nec
 Pompeium Caesar, nec Augustus Antonium, nec aliquis
 alius, cuius ad nos memoria peruenerit diutius imperij par-
 ticipem ferre potuit, nemo igitur est, qui consortem im-
 perij diu ferat. Exemplum vt, Cræsus in diuitijs fælicita-
 tem

Tertium.

Quartum.

Argumentas-
 siones.
 Syllogismus.
 Enthymema

Inductio.

Exemplum.

tem

te inuenire non potuit, ergo nec Crassus inueniet: Pisisstratus impetratis a Republica custodibus salutis suae, tyrannide occupauit, ergo & Dionysius occupabit. Haec videtur consequentiarum genera. Quod si alia fuerint, facile ad haec reuocabuntur.

Quae sit bona, ac vitiosa consequentia: & quomodo internosci possint. Ca. 2.

Bona consequentia. Vitiosa.

Duplex quoque dici solet consequentia: bona, et vitiosa. Bona dicitur ea, in qua aliquid ex aliquo verè colligitur, ut quae in exemplis sunt haecenus adducta. Vitiosa est, in qua non verè aliquid concluditur, ut si dicas, Socrates est animal, ergo est philosophus. Haec cum ita sint, eas tantum nos in definitione consequentiae complexi sumus, quae bonae sunt et aptae. Eas enim, in quibus aliquid non verè colligitur, non arbitramur dicendas esse simpliciter consequentias, sed vitiosas, & ineptas consequentias, quemadmodum Aristoteles syllogismum nil concludentem non simpliciter syllogismum, sed vitiosum syllogismum appellandum esse censet. Duobus verò potissimum iudiciis internosci solent bona, et vitiosa consequentia. Alterum est. Si ex veritate antecedentis, falsum et hypothetice data, consequens verum esse deprehenditur, bona, & apta est consequentia: sin minus, vitiosa, et inepta. Exempli causa, quia ex veritate huius enunciationis, Socrates est homo, deprehendimus hanc esse veram, Socrates est animal, dicimus hanc esse bonam consequentiam, Socrates est homo, ergo Socrates est animal. Pari ratione fatemur has esse aptas, Socrates est lapis

Vitiosae consequentiae non sunt simpliciter consequentiae. I topi 1. & 2. elench. 1. Primum documentum.

lapis, ergo et sensus expers: si Socrates esset auis, volare haud dubie posset: quia et si neutrum antecedens verum sit, tamen ex veritate vtriusque, ficta, et data, vtrumque consequens verum esse deprehenditur. Has verò dicimus esse vitiosas, Socrates est homo, ergo est philosophus. Socrates est homo, ergo equus est animal: quia in priori datur antecedens verum, & consequens falsum: posterioris autem consequens, & si semper verum est tamen antecedente, tamen non ex eo quod antecedens verum est, deprehenditur esse verum, quippe cum antecedente existente vero, posset consequens, si nihil aliud prohiberet, esse falsum. Ex hoc documento efficitur, ut ad bonam consequentiam non modo non sufficiat veritas antecedentis et consequentis, sed ne requiratur quidem. Nam, ut ex dictis perspicuum est, ex vtroque vero constare potest consequentia vitiosa, ex vtroque autem falso, bona, & apta. Alterum iudicium huiusmodi est. Si id, quod contradicit consequenti, repugnat antecedenti, bona est consequentia: sin minus, vitiosa. Repugnantiū autem nomine hic intelligo ea, quae simul vera esse non possunt. Hoc documento intelligimus illam esse bonam consequentiam, Socrates est homo, ergo Socrates est animal, quia haec enunciationis Socrates non est animal, quae contradicit consequenti, repugnat antecedenti. Illam autem cognoscimus esse vitiosam, Socrates est homo, ergo Socrates est philosophus, quia hoc pronunciatum, Socrates non est philosophus, quod contradicit consequenti, non repugnat antecedenti. Neque enim Socrates, si non sit philosophus,

Ut bona sit consequentia non modo non est satis, veritas, antecedentis, & consequentis sed ne requiritur quidem. Secundum documentum. Repugnantia quae dicantur hoc loco.

ut inuenitur...

Sophus, nō erit homo. Eādē regula iudicamus, illā esse inep-
tam consequutionē, nihilq; colligentē, Socrates est homo,
ergo equus est animal: quia & si verū esse ponamus, quōd
nullus equus sit animal, non tamen statim verum esse in-
ficiabimur Socratem esse hominem.

De consequentia formali, & materiali.

Caput. 3.

Consequētia
formalis.

Iam verò bona cōsequentia, aut est formalis, aut mate-
rialis: itēq; aut necessaria, aut pbabilis. Consequētia for-
malis dicitur ea, quæ vi formæ cōcludit. Ea verò dicitur
cōcludere vi formæ, cuius formā modumq; colligēdi si reti-
nueris, in quacūq; alia materia, etiā impossibili, aptē cōclu-
des. Exēpli causa, dicimus hāc esse formale consequentiā,
Oīs virtus est laudabilis, tēperantia est virtus, igitur tem-
perantia est laudabilis, quoniā vi formæ cōcludit. Intelligi-
mus autē eam concludere vi formæ, quia seruata eādē for-
ma, in qua vis alia materia, etiā impossibili, benè cōcludi-
tur, vt si dicas, Oīs leo est lapis, equus est leo, igitur equus
est lapis. Est enim bona hęc cōsequentio vt ex dictis aper-
tū est. Eādē ratione dicimus hāc esse formale consequentiā
Necesse est omnē hominē esse animal, igitur necesse est ali-
quod animal esse hominē, quoniā hac forma retēta semper
aptē cōcluditur, vt si dicas, Necesse est omnē leonē esse la-
pidē, igitur necesse est aliquē lapidem esse leonem. Vt au-
tem retineatur eadem forma, seu modus colligēdi, primū
necesse est vt seruetur eadē dispositio, seu ordo verborum,
in qui-

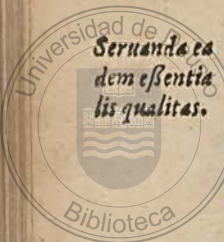
Cap. superio-
rii.

Retinendus
iā ordo ver-
borum.

in quibus cernitur vis cōsequentionis. Nam si ordo huius-
modi verborū mutetur, mutata haud dubiè existimāda est
consequentionis forma, vt patet in his duabus consequen-
tijs, Omnis virtus est qualitas, omnis iustitia est virtus,
igitur omnis iustitia est qualitas: Omnis laurus est substā-
tia, omnis equus est substantia, igitur omnis equus est lau-
rus. Nā quia in priori consequētia subiectum primæ enū-
ciationis est prædicatum secundæ, quod non fit in poste-
riori consequutione, alia certē forma est in priori, alia in
posteriori. Deinde opus est vt seruetur eadem acceptio,
idemq; acceptionis modus eiusmodi vocabulorum. Ex quo
fit vt in his duabus consequentijs, Homo deambulat, igi-
tur, aliquis homo deambulat: Homo est species, igitur ali-
quis homo est species: non sit eadem forma, quia vox Ho-
mo in antecedente prioris accipitur pro singulis homini-
bus disiunctiue, in antecedente autem posterioris accipi-
tur pro homine communi præcisè. Hæ verò non habent
eandem formam, Homo surgit, ergo non sedet: Homo
surgebat ergo non sedet: quia acceptio vocabuli Homo
amplior est in posteriori antecedente quàm in priori.
Nam vox Homo in priori accipitur pro solis hominibus,
qui nunc existunt iuxta differentiam temporis verbi Sur-
git: in posteriori autem, non modo accipitur pro ijs, qui
extiterunt, iuxta differentiam temporis verbi Surge-
bat, sed etiam extenditur ad eos, qui nunc existunt, vt
placet Aristoteli. Rursus necesse est vt seruetur eadem
essentialis

Seruāda eadē
acceptio
verborum.

et linch. 3.

essentialis qualitas enunciationum principalium. Quo fit, ut hæ consequentiæ non sint eiusdem formæ, Homo est animal, ergo est sensus particeps: Homo non est animal, ergo est sensus particeps: quia antecedens prioris est affirmatiuum, posterioris negatiuum. Dixi principalium, quia si mutetur qualitas essentialis enunciationum quarundam minus principalium, quæ includatur in subiecto aliquo, aut prædicato, non necesse est ut mutetur forma, veluti si dicas, Homo, qui est iustus, est prudens, ergo hic est prudens: Homo, qui non est probus, est imprudens, ergo ille est imprudens. Sunt enim eiusdem formæ. Præterea necesse est ut seruetur eadem quantitas enunciationum. Quæ ob causam hæ consequentiæ non sunt eiusdem formæ, Omne animal est sensus particeps, igitur homo est sensus particeps: Quoddam animal est rationis expers, igitur homo est rationis expers. Denique necesse est ut seruentur eadem coniunctiones ac nexus principalium partium consequutionis. Quæ de causa hæ consequentiæ non sunt eiusdem formæ, Si dies est, sol lucet: Quia dies est, sol lucet. Hæc necessario videntur seruanda (& si quæ sunt alia, quæ admodum colligendi spectent) si forma consequentiæ retinenda est.

Consequentiæ materialis est ea, quæ vi solius materiæ concludit. Ea verò dicitur concludere vi solius materiæ, quæ vi quidem formæ nil colligit, sed tamē talis est ut assumpta simili materia semper in eadem forma aptè concludatur. Exempli causa, dicimus hanc esse materialem consequentiæ,

Seruanda eadem coniunctiones, ac nex.

Consequentiæ materialis.

sequentiam, Homo est animal, ergo est sensus particeps, quia propter solam materiam, hoc est, propter solam rerum significatarum inter se affectionem rectè concludit. Nam quia esse sensus particeps ita conexum est cum animali, ut omne animal necessario sit sensus particeps, hæc sola de causa aptè concludit, qui ex eo quod homo est animal, colligit eundem esse sensus participem. Si enim tenta eadem forma dissimilem materiam accipias, fieri potest ut ineptè concludas, veluti si dicas, Homo est animal, igitur est hinnitus particeps. Intelligimus autem superiore concludere vi materiæ, quia simili materia assumpta, semper aptè in eadem forma concluditur. Vt si dicas Laurus est planta, ergo est sensus expers. Nam ut esse sensus particeps necessario, ac vniuersè conexum est cum animali, sic sensus expers cum planta. Eadem ratione aptè concludit ex vi materiæ, qui sic colligit Homo est animal ergo non est sensus expers: Laurus est planta, ergo non est sensus particeps. Et ita in alijs. Verum materialis consequentiæ minus propriè dicitur bona & apta.

Ex primo igitur consequentiæ genere, ut potè cum qualibet enūciatio ex se ipsa, aut ex sua equipollente colligitur oēs sunt formales, ut si dicas, Homo est animal igitur homo est animal: Ois homo est animal, igitur nullus homo non est animal. Quæquam verò prior illa sit ridicula tamē est consequentiæ formalis. atq; adeo maximè omnium necessaria quæ admodum hæc enūciatio, Homo est homo, et si puerilis est, tamen

Quæ sint formales consequentiæ quæ materiales.

tamen est enunciatio, atq; inter enūciationes in primis necessaria. Nil enim veri aut enūtiatur, aut colligitur, quā idē de se ipso. Ex reliquis autem tribus generibus, quaedā sunt formales, quaedam materiales. Verbi causa, in secundo genere, cū ex subalternāte colligitur subalternata, aut particularis ex indefinita, est formalis consequentia: aliquando autē ē contrario est materialis, vt si dicas, Homo est animal, igitur omnis homo est animal. In tertio genere, conuersiones quidem sunt formales consequentia, ex reliquis autem, non nullae sunt materiales, vt reciprocatio nes quae fiunt ex subiecto & proprietate, aut ex definito & definitione, veluti si dicas, Omnis homo est disciplina capax, igitur omne, quod est disciplina capax, est homo: Omnis homo est animal rationale, igitur omne animal rationale est homo. In quarto deniq; genere omnes syllogismi sunt consequentiae formales: ceterae autē tres argumentationum formae sunt materiales, exceptis fortasse quibusdam inductionibus, vt postea docebimus.

De cōsequētia necessaria & probabili.

Caput. 4.

Consequētia necessaria.

Consequētia probabilis.

Consequētia necessaria est ea, cuius consequēs necessariō colligitur ex antecedēte: vt illa, Socrates est homo, ergo Socrates est animal. Quicquid enim homo est, necessariō est animal. Consequētia probabilis est ea, cuius

ius consequēs colligitur quidem ex antecedente, non tamē necessariō, sed maxima ex parte: vt si dicas, Haec mulier est mater, ergo diligit filiū: Agricola mādat terrae multa semina, ergo magnam fructuum copiam percipiet. Haec enim nōn necessariō sequuntur ex antecedentibus, sed ferē semper. Cū igitur omnis consequentia sit vel formalis, vel materialis: & iterum vel necessaria, vel probabilis, illud iam hoc loco animaduertendum est, omnes formales esse necessarias: ex materialibus autem alias esse necessarias, alias probabiles. Quod enim omnes formales sint necessariae, ex eo patet, quia in hoc genere consequentiarum posito antecedente perpetuō sequitur conclusio. Id quod faciliē est exemplis supra positis illustrare. Sed & Aristoteles hoc ipsum de syllogismo apertē pronunciat, vt patet ex definitione syllogismi: quam tradit. Quōd verō materiales consequētia partim sint necessariae, partim probabiles, faciliē intelliges, si genera singula percurras. Nam in ijs, quae ordine eodem eadem praecise verba continent in antecedente, & consequente, & tamen nec sunt eadem, nec equipollentes, haec est necessaria ex vi materiae, Homo est animal, igitur omnis homo est animal, haec verō probabilis ratione itidem materiae, Mater diligit filium, igitur haec mater diligit filium. In ijs autem, quae ordine inuerso colligunt, haec est necessaria, Omnis homo est rationalis, igitur omne rationale est homo, haec verō probabilis, Omnis qui diligenter dat operā

Quae consequentiae sint necessariae, quae probabiles.

1. prio. x.

O literis,

literis, fit doctus, igitur omnis, qui fit doctus, diligenter dat operam literis, atq. amb. e causa materie, non forma. In enthymematibus etiam, inductionibus, & exemplis eadem varietas inuenitur, vt ex supra dictis intelliges. Quanquam hac ex sequentibus fient apertiora. Nunc generales quaedam regule consequentiarum ex supradictis eruendae videntur, vt facile quisq. intelligat quid ex quo apta consequuntione (de hac enim semper loquor) concludi possit.

Regulae generales consequentiarum.

Caput. 5.

Prima regula. Ex vero non nisi verum, verum autem tum ex vero, tum ex falso colligitur. Prior pars ex eo probatur, quia si vlla consequentia ex vero falsum colligeret, iam non esset bona & apta consequentia, vt patet ex priori documento bonae consequentiae. Posteriorem partem confirmant haec exempla. Omnis virtus est laudanda, & temperantia est virtus, igitur temperantia est laudanda. Omnis vitiositas est laudanda, & temperantia est vitiositas, igitur temperantia est laudanda. Ant haec enim haec formales consequentiae, id quod verum est, colligunt, sed prior ex vero antecedente, posterior ex falso.

Secunda regula. Ex falso & falsum & verum, falsum autem non nisi ex falso concluditur. Prior pars hisce exemplis coprobatur. Omne animale est candidum, & coruus est animal, igitur coruus est candidus. Omne animale est nigrum,

Prima regula. 2. pri. 2. et 1. post. 6.

Secunda. 8. top. 4. & 5. & locis citatis.

& coruus est animal, igitur coruus est niger. Nam vtraque argumētatio ex falso antecedente concludit, sed prior falsum consequens, et posterior verum. Posterior autem pars huius regule ex eo vera esse cernitur, quia si falsum ex vero colligeretur, daretur haud dubie in bona consequentia antecedens verum et consequens falsum, quod supra negauimus.

Tertia. 1. post. 6.

Tertia regula. Ex necessario non nisi necessarium, necessarium autem ex quolibet (vt aiunt) id est, et ex necessario, & ex contingenti, & ex impossibili, colligitur. Prior pars hoc modo probatur. Necessarium semper est verum, contingens autem potest esse falsum, & impossibile semper est falsum, igitur si ex necessario recte colligeretur contingens, aut impossibile, dari posset in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum, quod diximus fieri non posse. Posterior pars hisce exemplis confirmatur. Omne animal per se subsistit, & homo est animal, igitur homo per se subsistit. Omnis philosophus mouetur loco, & deambulans est philosophus, igitur deambulans mouetur loco. Omnis lapis per se subsistit, & homo est lapis, igitur homo per se subsistit. Omnes haec consequentiae colligunt necessariam conclusionem, sed prima ex necessario antecedente, secunda ex contingenti, & tertia ex impossibili.

Quarta regula. Ex contingenti nunquam colligitur impossibile, sed vel necessarium, vel contingens: contingens autem nunquam ex necessario, sed vel ex contingenti, vel impossibili, concluditur. Quod igitur ex contingenti

Quarta ex 1. pri. 12. & 8. phy. 5. & 9. met. 4.

non colligatur impossibile ex eo patet, quia cum contingens possit esse verum, impossibile autem semper sit falsum, si quis admitteret recte colligi ex contingenti impossibile, cogere sanè admittere, dari aliquando in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum, quod nequaquam admittendum est. Quod autem ex contingenti colligatur necessarium, planum est ex regula superiori. Quod item ex contingenti colligatur contingens, in hoc exemplo cernes, Omnis grammaticus est dialecticus, & homo est grammaticus, igitur homo est dialecticus. Quod verò contingens non colligatur ex necessario, ex eo perspicuum est, quia si colligeretur, dari posset in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum. Necessarium enim non potest non esse verum, contingens autem potest esse falsum, ut diximus. Quod deinde contingens ex contingenti colligatur, in hac ipsa regula ostendimus. Quod denique contingens ex impossibili concludatur in hac argumentatione perspicies, Omnis lapis loquitur, & homo est lapis, igitur homo loquitur.

Quinta. Quinta regula. Ex impossibili sequitur quodlibet, id est, tum necessarium, tum contingens, tum impossibile: impossibile autem non nisi ex impossibili colligitur. Quod autem ex impossibili concludatur necessarium, & contingens, ex tertia & quarta regula perspicuum est. Quod verò ex eo recte colligatur impossibile, ex hac consequentia intelliges, Omnis lapis est præditus videndi facultate, smaragdus

smaragdus est lapis, igitur smaragdus est præditus videndi facultate. Quod denique impossibile non nisi ex impossibili, concludatur, ex eo apertum est, quia si ex necessario aut contingenti colligeretur, dari posset in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum, ut ex dictis facile intelliges.

1. de celo. 12.
et. 9. meta. 4

Sexta regula. Quicquid stat cum antecedente stat cum consequente: non tamen quicquid stat cum consequente stat cum antecedente. Ita loquuntur Dialectici. Sensus verò est. Quicquid verum esse potest cum antecedente, potest etiam verum esse cum consequente non tamen viceversa. Ut si hæc est bona consequentia, Hoc est homo, ergo est animal, est autem verum asserere aliquid esse hominem, & esse bipes, erit etiam verum asserere esse animal, & esse bipes: non tamen si verè dixeris aliquid esse animal & quadrupes, continuo verè affirmabis quod sit homo & quadrupes. Ratio verò prioris partis huius regule hæc est, quia si aliquando id, quod stat cum antecedente, non stare cum consequente, tunc sanè euerteret consequens non everso antecedente, quo fieret ut in bona consequentia daretur antecedens verum, & consequens falsum. Posterior autem pars confirmata relinquitur exemplo adducto. Ex eo enim patet, aliquando id, quod stat cum consequente, non stare cum antecedente: quod satis est ad confirmandum institutum,

Sexta.

modo ponas consequentiam illam esse bonam, ut reuera est, materialis tamen, non formalis, ut ex dictis facile intelliges.

Septima regula. Quicquid repugnat consequenti repugnat antecedenti: non tamen quicquid repugnat antecedenti repugnat consequenti. Prior pars ex eo patet, quia alioqui aliquid verum esset cum antecedente, quod verum non esset cum consequente, sicq; daretur in bona consequentia antecedens verum & consequens falsum, quod fieri non potest. Ex hac priori parte huius regule colligi potest illud protritum Dialecticorum pronunciatum, In bona consequentia, ex opposito contradictorio consequentis infertur, contradictorium antecedentis: ut si haec est bona consequentia, Socrates est lapis ergo non est sensus particeps, licebit ita concludere Socrates est sensus particeps, ergo Socrates non est lapis. Item si haec est bona consequentia, Omne animal est album, igitur omnis homo est albus, licebit ita concludere, aliquis homo non est albus, igitur aliquod animal non est album. Nam si ex contradictorio consequentis non concluderetur contradictorium antecedentis (& ita nec contrarium) posset utiq; contradictorium consequentis stare cum antecedente: aliquid ergo repugnaret consequenti, quod non repugnaret antecedenti: id quod prior pars huius regule non admittit. Posterior pars vel hoc vno exemplo stabilitur. Hoc non esse hominem, quod repugnat antecedenti

Dialecticorum pronunciatum ex. 1. pri. 42. & ex 2. pri. 2. & 4. Non tamen ex contra dictorio antecedentis infertur con tradictorium consequentis ut ait Arist.

Si non concluderetur con tradictorium antecedentis ergo nec con trarium: quia ex quo infer tur con trarium infertur con tradictorium.

cedenti huius consequentiae Hoc est homo, ergo est animal, non repugnat consequenti, eiusdem consequentiae (Bucephalus siquidem, qui non est homo, est animal) igitur non quicquid repugnat antecedenti repugnat consequenti.

Octava regula. Ex quocumq; sequitur antecedens, sequitur consequens: & quicquid sequitur ex consequente, sequitur ex antecedente. Exempli causa, si ex homine sequitur animal, & ex animali substantia, ex homine sequetur, ac concludetur substantia. Item si substantia sequitur ex animali, & animal ex homine, substantia sequetur ex homine: quod idem est ordine conuerso. Haec regula ex eo probatur, quia cum in hoc concludendi modo minimum sint tres consequentiae, si tertia non fuerit bona, nullum erit incommodum si detur in ea antecedens verum, & consequens falsum. Faciamus igitur aliquid esse hominem, quod tamen non sit substantia. Aut ergo cum ex homine concluditur animal, aut cum ex animali concluditur substantia, datur antecedens verum & consequens falsum, quod est contra hypotheseim: ponimus siquidem priores duas consequentias esse bonas. Possunt autem in hoc concludendi genere multo plures, quam tres, iungi consequentiae. Semper enim extremum consequens colligetur ex primo antecedente: ut si dicas, Si homo est, animal est: si

Octava, ex. 1. pri. 28. et. 33

animam, viuens: si viuens, corpus: si corpus, substantia: igitur si homo est, substantia est. Nostri hanc gradationem vulgò appellant argumentationem de primo ad vltimum, Græci *Σωφιστικὴ* hoc est acerualem, vt Cicero interpretatur. Quod verò idem ait hoc genus argumentationis vitiosum esse, ac captiosum, non ita intelligendum est, quasi non rectè concludat. Nam si omnes priores cōsequutiones, ex quibus extrema textitur, fuerint aptæ, nihil vitij erit in extrema. Sed id propterea asserit, quod in hoc concitato progressu consequentiarum, quarum aliæ alijs, quasi grana granis minutatim adduntur, sæpè ineptæ cum aptis permiscuntur, quæ temporis breuitate non facillè pernoscentur: quo fit vt tota congeries sæpè hominem securum capiat. Sic stoici fallaciter concludebant, omne, quod modo aliquo esset bonū, esse honestum. Si bonum, igitur optabile: si optabile, expetendum: si expetendum, dignitatem habet: si dignitatem habet, laudabile est: si laudabile, honestum: igitur si bonum est, honestum est. Hic tertia consequutio est vitiosa. Multa enim sunt expetenda, quæ non habent dignitatem, vt nonnulla vtilia, & alia quedam iucunda. Fit autem Sorites interdum ex vniuersalibus enunciationibus, vt si dicas, Omnis homo est animal, & omne animal est viuens, & omne viuens est substantia, igitur omnis homo est substantia. Sed hæc de regulis generalibus:

Universidad de Deusto
 Argumentatio de primo ad vltimum.
 Σωφιστικὴ
 Bisseu acerualis
 Cice. 2. de diuinit.
 † Acad. lib. 2. primæ edit.

Stoici.

libus consequentiarum videntur satis. Iam ad argumentationem, quæ tertius disserendi modus est, aggrediamur.

De argumentatione. Caput. 6.

Argumentatio ex argumento, quod est eius quasi mens, nomen inuenit. Dicitur enim Cicerone autore, argumenti explicatio. Planius tamen & vis vocabuli & natura rei hac definitione perspici potest. Argumentatio est oratio, in qua ex argumento explicato altera pars questionis concluditur. Argumentum est inuentum quid ad faciendam fidem, hoc est, medium, quod assumitur ad aliquid probandum. Questio est in dubitationem ambiguitatemque adducta enunciatio. Quæ quidem vtrâque partem contradictionis complectitur, affirmationem scilicet, & negationem, alteram expressè, alteram implicitè: vt, Sit ne omnis virtus anteponenda opibus, an non. Estque omnis questio aut vniuersalis, vt quæ dicta est: aut particularis, vt si dicas, Vtrum aliquis pauper sit felix, nec ne: quæ duo genera dicuntur Theses: aut singularis, vt, Num Socrates sine nota criminis cicutam hauserit, quæ dicitur Hypothesis. Tunc autem argumentum explicari dicitur, cum sic oratione dilatatur, vt ad institutum confirmandum aptetur. Exempli causa, si proposita prima illa questione, Sit ne om-

Argumentatio est mens argumentationis.

In partitionibus.

Argumentatio quid. Argumentum.

Questio quid. Boetius. 2. de diff. top.

Thesis.

Hypothesis. Quo pacto argumentum explicari dicitur.

nis.

nis virtus opibus anteponenda, an non, velis affirmatiuam partem confirmare, necesse est vt primū exquiras medium ad id efficiendum. Quod si inueneris virtutis definitionem, hoc est, Esse habitum, qui bonum efficit habentem, & opus eius bonum reddit, iam habebis argumentum. Est enim medium hoc accommodatissimum ad institutum concludendum. Si verò argumentum repperit ita oratione dilataueris, vt dicas, Omnis habitus, qui bonum efficit habentem, & opus eius bonum reddit, est opibus anteponendus, omnis autem virtus est huiusmodi habitus, igitur omnis virtus est opibus anteponenda, effeceris tandem argumentationem. Diximus nanq̄, argumentationem esse orationem, in qua ex argumento explicato altera pars questionis concluditur. Reijciuntur ergo ab hac definitione consequentiæ omnes carentes medio, vt cum qualibet enūciatio ex se ipsa colligitur, aut vna æqui pollentium ex alia: aut ex vniuersali particularis, aut ex conuersa conuertens: quas supra diximus non esse argumentationes. Cum enim huiusmodi consequentiæ medium non assumant ad aliquid concludendum, argumento careant necesse est: quo fit vt argumentationes dici non possint. Reijciuntur etiam argumentationes ex apertè falsis, quæ, & si modo aliquo argumentationes dici possunt, eo quod ex medio assumpto aliquid concludunt, vt si dicas, Omnis equus est lapis, omnis leo est equus, igitur omnis leo est lapis,

Consequentiæ carentes medio non sunt argumentationes.

Argumentationes ex apertè falsis non tractantur à Dialectico, nisi ratione forma.

pis, tamen cum nihil suadeant, non sunt argumentationes de quibus agat Dialecticus, nisi quatenus formam argumentationum participant. Reijciuntur ergo, quia medium, quod assumunt, non est argumentum, cum nullam faciat consequentis fidem. Ille igitur consequentiæ duntaxat hac definitione cōprehēdūtur, quæ & medio constāt, & ex antecedēte necessario, aut probabili, aut quod tale esse videatur, ad faciendam qualemcūq̄ fidē, assensionē uē consequētis comparata sunt. Hoc genus, præsertim cū ex necessarijs, aut probabilibus aliquid concludit, vocatur ab Aristotele nunc *ἀπὸ δαξῆς*, id est, demonstratio, latè accepto demonstrationis vocabulo: nunc *πίστις*, hoc est, fides, seu probatio: nunc *λόγος*, hoc est, ratio. Sæpè etiam argumentum appellatur, eo quod totum argumentationis robur in argumento positum est.

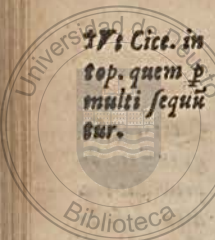
De inuentione & iudicio. Cap. 7.

Cum igitur argumentatio sit oratio, in qua ex argumento explicato altera pars questionis concluditur, vt diximus, perspicuum sanè est, ad structuram argumentationis duo esse necessaria. Alterum est inuentio argumentorum: alterum accommodatio eorum ad institutum confirmandū, quæ vocatur iudicium. Et inuentio quidem suppeditat materiam, iudicium adhibet formam. Vnde cum forma rei, quæ arte conficitur, sine materia

Quas consequentias cōprehēdat tradita definitio argumentationis.
Vi. 1. Rhet. Ad Theod. 8 Cice. etiam. 2 Aca. primæ edit.
Vi. top. 7. Vi. 1. top. 10. & passim lib. 8. Argumentatio sæpè dicitur argumentatum.

Inuentio suppeditat materiam: iudicium adhibet formam. Nū prius de inuentione agendum sit quam de iudicio.

teria

171 Cice. in
top. quem p
multi sequu
tur.

teria esse non possit, plurimi sunt, qui dicant, necesse esse, ut prius de inuentione, quam de iudicio differatur. Quibus ego cum Aristotele non prorsus assentior. Nam & si ad conficiendam argumentationem prius exquirendum est argumentum, & inueniendum, quam ad quaestionem aptetur, tamen ut argumentationum formae intelligantur non est necesse ante tenere, qua via, & ratione inueniri possint argumenta ad quancunq. quaestionem tractandam. Satis enim erit si in confectis iam argumentationibus eiusmodi formae ostendantur. Quinetiam cum formae omnium argumentationum, de quibus Dialecticus agit non differant a formis earum, quae ex aperte falsis enunciationibus constant, non dubium est, quum sumptis quibuscunq. vocibus, ignorata prorsus vniuersa inueniendi ratione, formae earum & tractari planè, & perfectè intelligi possint. Mitto quòd multa necesse est dicere in tradenda inuentione argumentorum, quae, nisi argumentationum formas perspectas habeas, minimè assequaris, ut patebit in progressu: cum tamen ut huiusmodi formae intelligantur nihil necesse sit ex inuentione mutuari. Non est igitur cur prius inuentio argumentorum tradenda sit, quam iudicandi ratio attingatur. Sed animaduertendum est duplex iudicium à Dialectico tradi oportere: alterum, quo quisq. sciat singulas construere argumentationes: alterum, quo intelligat, qua

Duplex iudicium.
Prior iudicij pars, dicitur ab Aristotele àd uisus, id est, resolutio: posterior ratio, id est, ordo.

qua methodo, & via argumenta omnia, quae ad aliquid tractandum assumuntur, inter se disponenda sint. Quamquam ergo prior iudicij pars ante inuentionem tradi debeat, ut diximus: posterior tamen, nisi potest inuentionem, tradi non potest. Inuentione siquidè docetur uarietas argumentorum, quam qui ignorauerit, ordinem in argumentis constituere non valebit. Nos igitur cum Aristotele, siue in tractanda argumentatione in commune, siue cum de demonstratione ac syllogismo Dialectico differemus, prius eam iudicij partem, qua singularum argumentationum constructio intelligitur, quam inuentionem argumentorum trademus. Quibus exactis, ad posteriorem, quae tum ordo, tum collocatio, tum dispositio, & methodus appellatur, veniemus.

Prior iudicij pars ante inuentionem tradenda est: posterior post inuentionem.

Sic fecit Arist. in lib. prio. post. & top. Ari. 8. top. 1. ordinem: Cice. in part. collocati. n. Quint. lib. 6. cap. 1. dispositionem.

Diuisio argumentationis, & definitio syllogismi simplicis.
Caput. 8.

Argumentatio saepe ab Aristotele in quatuor genera diuiditur: in syllogismum, inductionem, enthymema & exemplum. Alias in duo tantum priora quòd ènthymema sit imperfectus syllogismus, & exemplum inductio imperfecta. Sed nos priorem diuisionem ut magis perspicuam, & vulgatam persequemur. Syllogismus ergo, qui Latine ratiocinatio dicitur, aut est simplex,

Lege Arist. 2. prio. 23 et 1. post. 1. et 1. top. 10. et 1. Rhet. ad Theod. 2.

Syllogismus, seu ratiocinatio.

Universitas de Duisburg
 Simplex syllogismus, siue categoricus, quid.
 B. 1. p. 10. 1.
 Quibusdam.

Cap. 10.
 Positis.
 Et Alexan.
 Aphrod. &
 Auer. eodem
 loco: et Boer.
 lib. 2. de cate
 go. syllog. &
 D. Tho. opus
 48.
 Cap. 2.

1. topi. 1.

Concessa, quae

Aliud quiddam

Ex necessitate
 et accidit.
 Eo quod haec
 sunt.

plex, siue categoricus, aut coniunctus, siue hypotheticus. Simplex igitur siue categoricus syllogismus, auctore Aristotele, est oratio, in qua quibusdam positis aliud quiddam ab ijs, quae posita sunt, ex necessitate accidit, eo quod haec sunt. Cum audis Quibusdam, intellige quam paucissimas enunciationes simplices. Frustra namque plura adhibenda sunt, ubi pauciora sufficiunt. Satis autem sunt duae, ut paulo inferius ostendemus. Adiectum est, Positis, id est concessis (quae est grauisimorum autorum interpretatio + imò etiam videtur Aristotelis primo ad Theodecten libro*) quia syllogismus, cum sit argumentatio, atque adeò potissimum eius genus, fidem faciat necesse est, atque ita ex concessis ad id, quod non conceditur, progrediatur. Quod & ex generibus in quae diuiditur syllogismus (Demonstratione, inquam, Syllogismo Dialectico, Pseudographo, & Sophistico) quae omnia ad fidem aliquam, seu assensionem ex concessis efficiendam comparata sunt, planè colliguntur. Concessa autem, & confessa sunt, quae aut necessaria, aut probabilia videntur, siue reuera talia sint: siue non sint, sed modò videantur. Cum audis Aliud quiddam ab ijs, quae posita sunt, intellige conclusionem diuersam à qualibet praemissarum siue praecurrentium propositionum, atque ita diuersam, ut careat argumento, quo neutra illarum caret. Ex necessitate accidere idem est quod necessario sequi, atque concludi. Eo quod haec sunt,

sunt nihil aliud significat, quam Ex vi formae. Sic enim breuissimè complector horum verborum vim. Haec autem particula iccirco addita est, quia syllogismus simplex non concludit tantum ex necessitate materiae, ut aliae plerumque argumentationes, sed etiam ex necessitate formae, seu modi colligendi. Si ergo verbis huius definitionis vis ordine separare à syllogismo simplici cetera omnia, hunc ordinem tene. Cum dicitur Oratio, rejice voces simplices. Cum dicitur In qua aliud sequitur, rejice omnes orationes, quae non sunt consequentiae, imò & omnes consequentias, quae non sunt argumentationes. Cum dicitur Positis, rejice omnes argumentationes ex aperte falsis, quarum antecedentia à nemine ponuntur, siue conceduntur. Cum dicitur Necessario, rejice omnes consequentias probabiles. Omnis enim syllogismus est consequentia necessaria, non quòd omnis necessariam colligat conclusionem (multi enim colligunt non necessariam, ut syllogismus dialecticus, pseudographus, & sophisticus) sed quia omnis necessario concludit siue necessariam conclusionem, siue probabilem, siue quae talis esse videatur. Cum dicitur Eo quod haec sunt, rejice omnes argumentationes necessarias ex vi materiae duntaxat. Cum dicitur Quibusdam, id est, quam paucissimis, seu duabus simplicibus enunciationibus, rejice syllogismos hypotheticos,

Alexand.
 Quae rejiciantur à definitione syllogismi.

Omnis syllogismus necessario concludit: non tamè omnis necessariam colligit conclusionem.

hypotheticos, qui quidem tres minimùm simplices enun-
ciationes ante conclusionem præmittunt, vt inferius do-
cebimus. Reijce quoq; Syllogismos simplices conglobatos,
qualis hic est, Omne corpus est substantia, & omne vi-
uens est corpus, & omne animal est viuens, igitur omne
animal est substantia: quia pluribus, quàm duabus sump-
tionibus constant. Hi verò necessitiò reijciendi sunt, quia
nullus eorum est simpliciter vnus syllogismus, sed plu-
res complicati.

De materia syllogismi.
Caput. 9.

Syllogismus simplex, aut est absolutus, aut modalis.
Simplicis materia, duplex: propinqua, & re-
mota, Materia propinqua sunt propositiones, ex quibus
proximè syllogismus extruitur: remota verò sunt
termini, ex quibus conficiuntur propositiones. Pro-
posito est oratio, quæ aliquid de aliquo affirmat, aut
negat: vt, Omnis virtus est amplectenda: Nulla virtus
est repudianda. Diciturq; propositio, quia in argumen-
tatione ad aliquid concludendum proponitur. Terminus
verò est, in quem resoluitur proposito. Huiusmodi est
solum prædicatum, & subiectum propositionis, vt Lau-
danda, & Virtus in priori propositione. Nam verbum
Est, cum sit forma propositionis, non est pars, in quam

Materia pro-
pinqua.
Remota.
Propositio,
quid. i. pri. i.

Terminus.
Verbum ist
vt necit præ-
dicatum cū
subiecto non
est terminus
Alex. et Auer-
ro. eodem lo-
co. et Boët. i.
de syll. categ.

propositio resoluat, nulla siquidem res artificiosa resolu-
tur in materiam, & formam, sed solum in partes mate-
riæ, quæ quidem remanent post resolutionem: vt domus
non resoluitur in materiam, & figuram, sed solum in par-
tes materiæ, hoc est, in lapides, calcem, ligna, & tegulas,
quæ permanent dissoluta domo. Sic igitur cum verbum
Est, qua ratione copulat prædicatum cum subiecto, seu ad
significat eorum compositionem, & coniunctionem, non
maneat dissoluta propositione, seu nequeat intelligi, vt
ait Aristoteles, efficitur vt non sit pars, in quam propositio
resoluat, ac proinde non sit terminus. Quæquam ve-
rò propositio, quatenus oratio est, in plures partes, quàm
in duas, resolui possit (hæc enim, Homo sapiens est diues,
resoluitur in tres, hæc verò, Cælum supremum est corpus
maximū, resoluitur in quatuor, & aliæ in multo plures)
tamen quatenus est propositio, hoc est, quatenus aliquid
de aliquo affirmat, aut negat, in duas tantum dissipatur,
in eam, quæ affirmatur aut negatur de altera, & in
eam, de qua altera affirmatur, aut negatur, quæ sunt
prædicatum, & subiectum. Huc iam pertinent diuisio-
nes illæ terminorum, quas iuniores initio suarum summu-
larum inculcant. Alij enim sunt simplices siue incomple-
xi, vt nomina, & verba, alij coniuncti siue complexi, vt
definitiones, & aliæ pleræq; orationes. Simples verò di-
cuntur tum æquiuoci (analogos intellige) tum vniuoci,
tum concreti, tum abstracti, tum communes, tum singu-
lares,

In quas par-
tes dicantur
resolui res ar-
tificiosæ.

¶ peri. 3.

Propositio
quæ proposi-
tio est in duo-
as tã impar-
tes resolu-
tur.

Diuisiones
terminorum

lares, & i lentidem alijs, atq; alijs nuncupationibus, quibus in initio diximus nomina generali significatione accepta appellari. Dicatur porro termini hoc nomine, quia in ipso terminatur, ac finitur resolutio syllogismi, ut initio diximus: vel quia hisce propositio terminatur, ac finitur. Alio modo materia syllogismi absoluti quadruplex dicitur. Necessaria, probabilis, & que nec necessaria, nec probabilis sit, sed tamen aut necessaria, aut probabilis esse videtur. Sed cum syllogismus absolutus in comune nullum ex his quatuor generibus materiae sibi determinate assumat sed ex quomodocumq; concessis componatur, nil amplius hoc loco de hac materia dicemus. Priora vero duo genera, quae totum genus syllogismorum, de quibus nunc agimus determinate sibi vendicat, planius adhuc tractanda, et explicanda sunt.

Quot sint termini, & enuntiationes in syllogismo: & quomodo appellantur. Caput. 10.

OMnis syllogismus absolutus tribus duntaxat terminis, et duabus propositionibus, unaqueque conclusione consistet necesse est. Nam conclusio, quae ante quam probetur, in dubitatione ambiguitateque adducitur, duobus tantum terminis perspicue constat, suo (inquam) praedicato & subiecto. Ad iudicandum autem num praedicatum conclusionis vere affirmetur, aut negetur de subiecto, unum argumentum, siue medium satis est. Hoc autem medium semel iungendum est

in antecedente cum praedicato conclusionis, semel cum subiecto, ut quo modo extrema conclusionis ad illud se habuerint, eodem inter se affecta esse concludatur. Ex singulis vero coniunctionibus medij cum extremis singulae struuntur propositiones. Igitur ad structuram syllogismi satis sunt tres termini, duaeque propositiones, ex quibus conclusio colligatur. Quapropter si in argumentatione aliqua, quae primo aspectu unum syllogismus videatur, fuerint plures, quam duae propositiones, aut certe plures, quam tres termini, eiusmodi argumentatio non erit reuera unus syllogismus, sed plures complicati, aut diuersa argumentationum genera permixta: ut si dicas, Omne corpus est substantia, & omne viuens est corpus, & omne animal est viuens, igitur omne animal est substantia: & rursum, Omne viuens est corpus, & omne animal est viuens, igitur omne animal est substantia. Prior namque argumentatio constat ex sumptionibus duorum syllogismorum, posterior autem ex sumptionibus unius syllogismi, & ex antecedente unius enthymematis, ut animaduertenti facile patebit.

Ex tribus autem terminis, ex quibus unus simpliciter syllogismus constituitur, unus dicitur maius extremum: alter, minus extremum: tertius, vocatur medius terminus. Maius extremum est, quod praestantiorum habet in syllogismo locum. Minus extremum, quod minus praestantem. Medius denique terminus

Vbi sunt plures, quam tres termini, plures quoque sunt argumentationes. Arist. ibidem.

Maius extr.
Minus extr.
Medius terminus. i. pri.

Universidad de Deusto
Cur termini hoc nomine appellantur. Alexand. Alia diuisio materiae in quatuor generibus.

1. pri. 25. & 36.

est is, qui bis ponitur in antecedente, semel iunctus maiori extremo, semel minori. Exempli causa, si dicas, Omnis virtus est qualitas, omnis iustitia est virtus, igitur omnis iustitia est qualitas, hoc nomen Qualitas erit maius extremum: Iustitia, minus extremum: Virtus, medius terminus. Ex tribus verò enunciationibus, ex quibus constat syllogismus, una dicitur tum maior propositio, tum simpliciter propositio: altera minor propositio, et assumptio: tertia & conclusio, & complexio nominatur. Maior propositio est, quæ ex maiore extremo, & medio struitur: ut in proximo syllogismo, Omnis virtus est qualitas: Minor propositio est, quæ ex minore extremo, & medio conficitur: ut, Omnis iustitia est virtus. Atque hæc communiter sumptiones, & præmissæ appellantur. Conclusio verò est, quæ ex maiore & minore extremo nec dicitur: ut, Omnis iustitia est qualitas. Sed iam ferè, obtinuit disputationum abusus, ut dum structura ratiocinationum contentionis ardore minus expenditur, quæcunq; propositio primo loco posita fuerit, dicatur maior: quæ secundo, minor, & si reuerà illa sit minor, hæc maior: ut cum idem ille syllogismus hoc modo struitur, Omnis iustitia est virtus, omnis virtus est qualitas, igitur omnis iustitia est qualitas. Non est tamen præposterè utendum his vocabulis, sed potius, cum res minus perpenditur, dicendum, Nego, aut Concedo priorem, aut posteriorem propositionem.

De forma syllogismi. Caput. II.

Forma

Maior propositio, seu propositio.
Minor propositio, seu assumptio.
Conclusio, seu complexio. Ex Alexand. 1. prio. 4. & ex Cice. 1. de inventione.
Sumptiones, seu præmissæ.
Abusus quidam in disputationibus.

Forma syllogismi absoluti ex figura, & modo constat, quemadmodum pulchritudo corporis humani ex convenientia membrorum, & quadam coloris suavitate. Figura syllogistica est extremorum cum medio ad aliquid concludendum apta collocatio. Erit autem apta, si in altera sumptionum sit maius extremum, in altera minus, in conclusione autem utrunq;: medius verò terminus semel iungatur maiori extremo, semel minori, & nequaquam ingrediatur conclusionem. Quare si termini aliter disponantur, non erit figura syllogistica: ut si dicas, Omnis virtus est qualitas, & omnis iustitia est iustitia, igitur omnis iustitia est qualitas: aut alio pacto, secus quam docuimus, verba hæc coniungas. Modus verò syllogisticus est sumptionum ad conclusionem colligendam apta secundum quantitatem, & qualitatem complicatio. Neque enim satis est ad concludendum syllogisticè si termini apta figura disponantur, nisi certa quædam sumptionum secundum quantitatem, & qualitatem complicatio accedat. Nam si ambæ sumptiones fuerint (exempli causa) particulares, aut utraq; negatiua, nihil efficietur: ut patet si dicas, Quodam animal est equus, quidam homo est animal, igitur quidam homo est equus: Nullum animal est lapis, nullus adamas est animal, igitur nullus adamas est lapis. Ergo præter figuram necessarius est modus, cuius accessione forma syllogismi absoluetur.

De tribus figuris syllogismorum, de quibus generalibus concludendi modis. Cap. 12.

Forma syllogistica.

Figura syllogistica.

Modus syllogisticus

Universidad de Deusto
 1 prio. 22.
 Prima figura.
 Secunda.
 Tertia.
 Biblioteca

Ex 1. prio. 7.
 Directè concludere.

Indirectè concludere.

Maius extremum in 1. figura.

Minus. Quomodo in ternoscatur maius & minus extremum in 2. et 3. figura.

Ex recentioribus.

* Vt Alex. & Auer. 1. prio. 5.

Hi referuntur, & impropugnatur ab Alexandro.

Figura syllogismorum tres sunt. Prima est, in qua maius terminus alteri extremo subijcitur, et de altero predicatur. Secunda, in qua predicatur de utroque. Tertia, in qua utriusque subijcitur. Nec alia collocatio extremorum cum medio termino reperitur, quae apta sit ad aliquid concludendum. Generales modi concludendi duo sunt: directè, ac indirectè. Modus directè, seu secundum naturam concludendi, est, cum maius extremum de minore concluditur. Indirectè autem, seu contra naturam concludendi modus, est, cum minus extremum de maiore colligitur. Ac in prima quidem figura illud est maius extremum, quod predicatur de medio termino: minus verò, quod medio subijcitur: præstantius siquidem est prædicari, quam subijci. In secunda verò, & tertia, cum utrumque extremum quo ad prædicationem, & subiectionem, parem habeat in sumptionibus dignitatem: sunt qui velint, id esse maius, quod situm parium orationis alterum antecedit, id minus, quod sequitur: alij*, qui dicant id esse maius, quod in questione proposita predicatur, id minus, quod in eadem subijcitur: alij denique, qui asserant, id esse maius, quod in conclusione prædicatur, id minus, quod in eadem subijcitur. Sed priores sententiae, quicquid probabilitatis habeant omittenda à nobis sunt hoc loco, quia tertia multo est planior, ac facilior. Num autem sit verior, aliàs videbimus.

Quot modis in quaque figura directè aut etiã indirectè concludatur. Cap. 13.

Le

In prima ergo figura dubium non est, quin uterque concludendi modus locum habere possit, directè nimirum, & indirectè. Si enim ita dicas,

Omnis virtus est qualitas,
 Omnis iustitia est virtus,
 Igitur omnis iustitia est qualitas,

directè sanè concludes, ut potè maius extremum de minore. Si verò sic ratiocineris,

Omnis virtus est qualitas,
 Omnis iustitia est virtus,
 Igitur quaedam qualitas est iustitia.

indirectè haud dubiè, & contra naturam colliges, scilicet minus extremum de maiore. At in secunda & tertia figura longè alia ratio est iuxta eam, quam hoc loco sequimur sententiam. Nam cum in utraque id perpetuò sit maius extremum, quod de altero concluditur, ut dictum est, necessariò efficitur, ut quaecumque in his figuris ratiocinatio constructur, directè concludatur. Qua ratione factum est, ut Dialectici, qui nomina omnibus modis concludendi imposuerunt, enumeratis in prima figura quatuor directè, & quinque indirectè concludendi, quos vocauerunt,

Barbara, Calarent, Darij, Ferio, Baralipton, Celâtes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum,

P 4 nullū

In prima figura tum directè, tum indirectè concluditur.

In secunda et tertia figura semper directè concluditur.

Nullum indirectè concludentem in secunda, aut ter-
tia figura nominauerint, sed hos tantùm decem directè cõ-
cludentes,

Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Quorum quatuor primi ad secundam, sex reliqui ad
tertiam figuram pertinent. Hac ratione (vt alias omittã)
dictum est à me, planiorè esse in his duabus figuris tertiã
de maiore, et minore extremo sententiam, quia inquam nullo
indirectè concludendi modos inuehit, quos tamen su-
periores opiniones facere coguntur. Sed hæc aliàs. De his
ergo vnde viginti modis enumeratis, quinãm sint, & qua
arte hisce nominibus significantur, nunc dicendum est.

Modi aptè
ratiocinandi
sunt. 19.

De modis directè concludendi in pri-
ma figura. Caput. 14.

16. modi sũt
in singulis fi-
guris, si com-
putentur si-
mul apti, &
inepti.

SIn nomine modorũ intelligamus quascũq; cõplicationes
sũptionũ secundũ quantitatem, et qualitatem, siue aptæ
sint ad conclusionem aliquã colligendam, siue ineptæ, sexdecim
necessariò dandi sunt, in vnaquaq; figura modi. Nã aut
vtraq; sũptio est vniuersalis: aut vtraq; particularis: aut
maior propositio vniuersalis, & minor particularis: aut
maior particularis, & minor vniuersalis. Nec enim hoc
loco de singularibus enunciationibus loqui instituiamus: in-
definitæ verò ex forma sua pro particularibus habendæ
sunt.

sunt. In vnaquaq; autem dictarũ quatuor complicationum
secundum quantitatem, quatuor itidem aliæ secundum quali-
tatem cernuntur. Aut enim vtraq; sũptio affirmat: aut vtraq;
negat: aut propositio affirmat, assumptio negat: aut pro-
positio negat, & assumptio affirmat. Itaq; latè accepto mo-
dorũ nomine, sexdecim sunt modi in singulis figuris. Ve-
rũ ex his, quod ad primam figuram attinet, quatuor tantũ
ex vi formæ directè concludunt, videlicet,

Modi direc-
tè concluden-
tes in. x. figu-
ra. x. prio. 4.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio,

quia in his nunquam omnino dari potest antecedens verũ,
quin consequens vi antecedentis verum esse deprehenda-
tur. Quæ quidem ratio probandi, ceteris etiam quindecim
modis aptè concludentibus accommodanda est. Quãquam
necessitas concludendi (quæ omnibus conuenit) alia quoq;
ratione perspicui potest, vt paulo inferius docebimus. Harũ
autè quatuor vocũ significationem, atq; adeò quindecim re-
liquarũ facile intelliges, si aduerteris, primã vocalẽ cuiusq;
dictionis significare maiorem propositionem: secundã, minorem:
tertiam, conclusionem. Et rursus vocalẽ, A designare enuncia-
tionem vniuersalem affirmatiuã, E vniuersalem negatiuã, I par-
ticularẽ affirmatiuã, et O particularẽ negatiuam. Primus
ergo primæ figuræ modus est, cũ ex vtraq; sũptione vni-
uersali, & affirmatiua, conclusio vniuersalis, & affirmati-
ua colligitur. Quod totũ significat vox Barbara. Exẽplũ.

Ca. 21. et 25.

Dictiões mo-
dorũ qualita-
tem, & quan-
titatem enun-
ciationũ sig-
nificant.

- Bar- Omne bonum est expetendum,
- ba- Omnis virtus es bona,
- ta- Igitur omnis virtus est expetenda.

Secundus

Secundus modus est, cum ex maiore vniuersali negatiua, & minore vniuersali affirmatiua, cōclusio vniuersalis negatiua colligitur. Quod totū significat vox Celarent.

Exemplum.

- Ce- Nullum bonum est fugiendum,
- la- Omnis virtus est bona,
- rent. Igitur nulla virtus fugienda est.

Tertius modus est, cum ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore particulari affirmatiua, conclusio particularis affirmatiua colligitur. Id quod significat vox Darij. Exemplum.

- Da- Omne vitium fugiendum est,
- ri- Aliqua consuetudo est vitium,
- j. Igitur aliqua consuetudo fugienda est.

Quartus modus est: cum ex maiore vniuersali negatiua, & minore particulari affirmatiua, cōclusio particularis negatiua colligitur: vt significat vox Ferio. Exēplum.

- Fe- Nullus timidus est felix,
- ri- Quidam diues est timidus.
- o. Igitur quidam diues non est felix.

Reliqui duodecim modi nihil ex vi formę directē concludunt, quia in singulis dari potest antecedēs verū, & cōsequēs falsum, vt experiēti facile patebit. Verū quatuor iā dicti adeo latē funduntur, vt omnis proposita quęstio in aliquo eorū confirmari possit. Colligūt enim omnia ge-

nera

nera conclusionum, vt potē vniuersē affirmātem, vniuersē negantem, in parte affirmantem, & in parte negantem.

De modis indirectē concludendi.

Caput. 15.

Modi verò directē concludendi quinq; sunt, Baralip ton, Celātes, Dabitis, Fapesmo, Frisefomorum. Et primi quidē tres nil differunt à tribus prioribus directē cōcludēdi, nisi quòd colligūt cōclusiones, in quas cōclusiones illorū conuertūtur. Reliqui autē duo apertius ab omnibus quatuor directē concludentibus dissentiunt. Exempla.

Hos modos colligit Theophrastus partim ex. 2. pri. 1. partim ex. 1. prio. 7. vt refer. Ale. 1. prio. 4.

- 1. Ba- Omne animal est substantia,
- ra- Omnis homo est animal,
- Ip. Igitur quedam substantia est homo.
- 2. Ce- Nullum animal est lapis,
- lan- Omnis homo est animal,
- tes. Igitur nullus lapis est homo.
- 3. Da- Omne bonum expetendum est,
- bi- Quidam labor est bonus,
- tis. Igitur quoddam expetendum est labor.

Quartus ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore vniuersali negatiua colligit ordine conuerso particularem negatiuam hoc pacto.

- Fa- Omnis mens est substantia,
- pef- Nullum corpus est mens,
- mo. Igitur quedam substantia non est corpus.

Quintus

Omnis quęstio concluditur in. 1. figu

Quintus ex maiore particulari affirmatiua, & minore vniuersali negatiua colligit in directè particularem negatiuam hoc pacto,

- Fri- Quædam arbor est viuens,
- se- Nullum animal est arbor,
- lom. Igitur quoddam viuens non est animal.

De modis secundæ figuræ. Cap. 16.

1. prio. 5.

EX illis sexdecim modis, quos in singulis figuris reperiri diximus, quatuor duntaxat apti sunt ad aliquid cõcludendũ in secunda figura. Primus est, cùm ex maiore vniuersali negatiua, & minore vniuersali affirmatiua cõclusio vniuersalis negatiua colligitur: qui quidem vocatur Cesare, vt,

- Ces- Nullum opus à virtute profectum est execrandum,
- a- Omne mendacium est execrandum,
- re. Igitur nullũ mendacium est opus à virtute profectũ.

Secũdus modus est, cùm ex maiore vniuersali affirmatiua, et minore vniuersali negatiua, conclusio vniuersalis negatiua colligitur: qui dicitur Camestres, vt,

- Ca- Omnis qui diligit iniquitatem odit animam suam,
- mes- Nullus iustus odit animam suam,
- tres. Igitur nullus iustus diligit iniquitatem.

Tertius est, cùm ex maiore vniuersali negatiua, et minore particulari affirmatiua, conclusio particularis negatiua colligitur: qui nuncupatur Festino, vt,

Festino.

- Fes- Nullum vitium placet Deo,
- ti- Quædam animi submissio placet Deo,
- no. Igitur quædam animi submissio non est vitium.

Quartus est, cùm ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore particulari negatiua, conclusio particularis negatiua efficitur: qui appellatur Baroco, vt,

- Ba- Omnis prudens prospicit futura,
- ro- Quidam diues non prospicit futura,
- eo. Igitur quidam diues non est prudens.

Reliqui duodecim modi nihil colligunt ratione formæ, quia in singulis dari potest antecedens verum, & consequens falsum. Hoc autem proprium est huius figuræ, vt negantes duntaxat quæstiones in ipsa confirmari possint. Solas enim negantes conclusiones colligit, verum tã vniuersales, quàm particulares.

Negates dũtaxat quæstiones confirmantur in 2. figura, verũ omnes. 1. prio. 5.

De modis figuræ tertiæ. Caput. 17.

SEX in hac figura inueniuntur modi ad cõcludendũ apti: ceteri inutiles sunt, nihilq. ex vi formæ cõcludunt. Primus ergo modus huius figuræ est, cùm ex vtraque sumptione vniuersali, & affirmatiua, conclusio particularis affirmatiua colligitur: qui dicitur Darapti, vt,

1. prio. 6.

- Da- Omne animal sentit,
- rap- Omne animal est corpus animatum,
- ti. Igitur quoddam corpus animatum sentit.

Secura

Secundus est, cum ex maiore vniuersali negatiua, & minore vniuersali affirmatiua, conclusio particularis negatiua efficitur: qui dicitur Felapton, vt si dicas,

Fe- Nullus lapis nutritur,
lap- Omnis lapis est corpus,
ton. Igitur quoddam corpus non nutritur.

Tertius est, cum ex maiore particulari affirmatiua, et minore vniuersali affirmatiua, conclusio particularis affirmatiua concluditur. Atq; hic dicitur Disamis, vt,

Dis- Quoddam animal respirat,
a- Omne animal est sentiens,
mis. Igitur quoddam sentiens respirat.

Quartus est, cum ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore particulari affirmatiua, conclusio particularis affirmatiua colligitur. Vocatur autem Datisi, vt,

Da- Omnis auarus est miser,
tis- Quidam auarus est diues,
i. Quidam igitur diues est miser.

Quintus modus est, cum ex maiore particulari negatiua, & minore vniuersali affirmatiua, conclusio particularis negatiua concluditur. Hic dicitur Bocardo, vt,

Bocar.

Bo- Quoddam animal non habet sanguinem,
car- Omne animal est viuens,
do. Igitur aliquod viuens non habet sanguinem.

Sextus modus est, cum ex maiore vniuersali negatiua, & minore particulari affirmatiua, conclusio particularis negatiua efficitur: qui nuncupatur Ferison, vt,

Fe- Nullus sapiens est miser,
ris- Quidam sapiens est pauper,
on. Igitur aliquis pauper non est miser.

Quod verò ceteri decenti modi nihil ex vi formæ concludant, ex eo intelliges, quia in singulis inuenitur antecedens verum, & consequens falsum: quod per facile est experiri. Hoc verò proprium est huius figuræ, vt particulares duntaxat quæstiones in ipsa confirmari possint. Solas enim particulares conclusiones colligit, verum tam affirmantes, quam negantes.

Regulæ generales omnibus figuris.

Caput. 18.

EX dictis colligi possunt tum communes quedam regulæ omnibus figuris, tum propriæ singulis. Communes omnibus quatuor sunt.

Prima. Ex duabus particularibus nihil vi formæ concluditur. Hæc patet ex dictis, quia ex duabus particularibus quatuor modi consistere possunt (vel enī vtraq; suppositio affirmabit, vel vtraq; negabit, vel ppositio affirmabit, aut suppositio negabit,

Particulares duntaxat quæstiones confirmantur in hac figura, verū oēs. i. prio. 6.

Omnes he regulæ continentur. i. pri. 24

Prima, ex. 1. etiam pri. 7.

gabit, vel ppositio assumptio affirmabit) quorum nullum in aliqua figura quasi aptè concludentem recensuimus.

Secunda regula. Ex duabus negatiuis nihil vi formæ concluditur. Hæc etiam perspicua est ex dictis, quia ex duabus negatiuis quatuor itidem modi constare possunt (aut enim vtraq; vniuersalis erit, aut vtraq; particularis, aut propositio vniuersalis assumptio particularis, aut propositio particularis assumptio vniuersalis) quorum nullum in aliqua figura velut aptè concludentem numerauimus. Atq; ita fit vt his duabus regulis comprehendantur septem inutiles modi à singulis figuris explosi. Nam complicatio ex vtraq; particulari negatiua, quæ secundâ regulâ rejicitur, iam per primam reiecta est.

Tertia.

Tertia regula. Si altera sumptionū particularis fuerit, conclusio etiam particularis fit necesse est. Hæc itidem patet ex dictis. Siquidem nullus modus præscriptus est, qui vniuersalem conclusionem ex particulari sumptione colligat.

Quarta.

Quarta regula. Si altera sumptionum negatiua fuerit, conclusio etiam negatiua fit necesse est. Hæc deniq; ex dictis aperta relinquitur quemadmodum & superior. Ratio verò vtriusq; est, quia consequens est effectus antecedentis, effectus autem deteriores partē suæ causæ imitatur. Veruntamen prima, & tertia regula intelligendæ sunt in ijs syllogismis, quorum omnes termini sunt communes, seu vniuersales (horum enim hætenus doctrinâ tradidimus

In quib; syllogismis intelligenda sint due priores regule.

tradidimus, quia hi maximè vsurpantur in disciplinis, item cum prædicata enunciationum non notantur signo Omnis, quod efficit enunciationem à communi vsu remotam. Nam in ijs syllogismis, in quibus præter consuetudinem aliquod prædicatum huiusmodi signo notatur, & in expositorijs, qui constant medio termino singulari, alia ratio est, vt paulo post docebimus.

Ca. 20. et.

Regulæ speciales singulis figuris.

Caput. 19.

EX ijs verò, quæ in tractatione primæ figuræ dicta sunt, colliguntur duæ regulæ peculiare primæ figuræ. Prior est, Ex maiore propositione particulari nihil vi formæ concludi. Posterior, Ex minore negatiua nihil effici. Quæ quidem intelligendæ sunt in modis directè concludentibus. Nam in cæteris non seruantur vt potè in Fapesmo, & Frisesomorum. His duabus regulis comprehenduntur reliqui quinque modi ad cõcludendum inepti in prima figura, qui regulis generalibus non sunt comprehensivi: primus, cum vtraq; affirmat, sed maior in parte, minor in totum: alter, cum maior negat ex parte, & minor vniuersè affirmat: tertius, cum maior affirmat ex parte, et minor vniuersè negat: quartus cum vtraq; est vniuersa, sed maior affirmat, minor negat: quintus cum maior affirmat in totum, & minor negat de parte.

Prior regula prima figuræ, ex. 1. prio 4. Posterior.

Q Ex

Ex ijs etiam, quæ in secunda figura tractada diximus, totidem regulæ ipsi propria eruuntur. Prior, Ex maiore propositione particulari nihil ratione formæ colligi. Posterior, Ex utraq. sumptione affirmatiua nihil colligi. His etiam duabus comprehenduntur cæteri quinque modi nihil concludentes in secunda figura: primus, cum maior in parte affirmat, & minor de toto negat: secundus, cum maior in parte negat, & minor vniuersè affirmat: tertius, cum utraq. affirmat, sed maior de parte, minor de toto: quartus, cum utraq. vniuersè affirmat: quintus, cum utraq. affirmat, sed maior de toto genere, minor de parte.

Ex ijs tandem, quæ in tertia figura dicta sunt, hæc vna regula ipsi propria colligitur, Ex minore negatiua nihil effici. Qua regula comprehenduntur reliqui modi nihil concludentes in hac figura, qui regulis generalibus comprehensi non sunt. Hi vero tres sunt tantum: primus, cum maior vniuersè affirmat, minor vniuersè negat: alter, cum maior vniuersè affirmat, minor ex parte negat: tertius, cum maior ex parte affirmat, & minor vniuersè negat.

Duo documenta generalia à recentioribus tradita. Caput. 20.

Non sunt tamen prætermittenda hoc loco duo generalia documenta quæ à recentioribus proponuntur, ex quibus traditæ regule magna ex parte nascuntur.

Alterum

Alterum est, Medium terminum in altera saltem præmissarum cõpletè describui debere, id est, vniuersè accipi pro omni re, pro qua accipi potest. Contrario vitio laborat hic ineptus syllogismus,

Quoddam animal est bipes,
Quidam equus est animal,
Igitur quidam equus est bipes.

Emendabitur autem, si hanc feceris maiorè. Omne animal est bipes, vel hæc minorè, Quidam equus est omne animal. Vtroque enim modo distribuetur medius terminus, qui in vitiosa illa ratiocinatione non describitur. Quãquam secunda correctio & emendatio, perparum usurpata est, quia prædicatum rarò notatur signo Omnis. Hoc tamen inusitato enunciandi modo licet ex duabus particularibus aliquid vi formæ concludere, vt si dicas,

Quoddam animal est bipes,
Quidam equus est omne animal,
Igitur quidam equus est bipes.

Hic verò falax syllogismus,

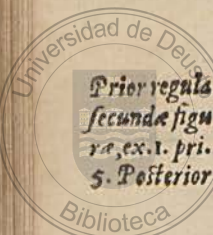
Omne animal fuit in arca Noe,
Quidam equus Alexandri est animal,
Igitur quidam equus Alexandri fuit in arca Noe,

non ideo vitiosus est, quòd medium non distribuatur, sed quòd non distribuatur completè, seu perfectè. Subiectum siquidem maioris accipi solet pro omnibus speciebus

Q 2 animalium

Primum documentum.

Aliquòdo ex duabus particularibus aliquid efficitur.

Regula tertiæ figure, ex. i. prio. 6.

animalium (exceptis ijs, quæ in aquis degunt, & alijs quibusdam) non etiam pro omnibus earum indiuiduis. Eodẽ vitio notatur hoc sophisma,

Omnis essentia diuina est pater,
Filius est essentia diuina,
Ergo filius est pater.

Medius enim terminus, quo in sensu maior propositio conceditur, non distribuitur cõpletè, ac perfectè. Quàm enim accipitur pro omni essentia diuina, quæ vna tantum, atq; ad eò maximè vna est, tamen non accipitur pro omni re, quæ est essentia diuina. Nam si hoc modo acciperetur (ac si apertius dictum esset, Omne quod est essentia diuina, est pater) à nemine propositio concederetur: quandoquidem falsa esset, ac hæretica. Etenim quælibet persona diuina est verissimè essentia diuina, & tamen nõ quælibet est pater. Quòd si quis obijciat contra hoc documentum, quòd medius terminus in secunda figura nõ quàm distribuat, cum perpetuò sit prædicatum, quod quidem signo distributivo, seu vniuersali, vt est Aristotelis sententia, minimè notatur: occurret, Semper prædicatum negatiuæ enunciationis distribui à negatione, quæ negat copulam verbi, vt infra docebimus: nec Aristotelem huic sententiæ refragari, sed tantum asserere, prædicatum enunciationis vniuersalis non esse notandum signo. Omnis, quod est vniuersale affirmatiuum. Cum ergo

Obiectio.

1. peri. 5.

Solutio.

Lib. 8.

in

in secunda figura necessariò altera sumptio sit negatiua, efficitur, vt medius terminus necessariò in altera distribuat: vt, exempli causa, huius propositionis, Lapis nõ est animal, hic sit sensus, Lapis non est hoc animal, nec hoc, nec illud, nec vllum aliud: & ita cæterarum. Alterum documentum est, Nullum terminum, qui non fuerit distributus in antecedente, distribuendum esse in cõsequente. Contrario vitio laborat hic paralogismus,

Omne animal est sensus capax,
Omne animal est substantia,
Igitur omnis substantia est sensus capax.

Etenim nomen Substantia, quod non distribuitur (id est, non accipitur vniuersè) in assumptione, distribuitur in conclusionem. Ex hoc documento efficitur, vt meritò, nec Darapti, nec Felapton, nec duo illi modi indirectè concludentes Baralipon, & Fapesmo, colligant vniuersalem conclusionem, etiam si constent vniuersalibus sumptionibus, quoniam si vniuersalem concludas, argumentaberis à termino non distributo ad distributum, vt loquuntur recentiores: id quod animaduertenti facile patebit. Itaq; non segniter notanda sunt hæc documeta.

De syllogismo perfecto & imperfecto.

Caput. 21.

L3 Porro

Secundum documentum.

Cur sepe ex vtraz sumptione vniuersali non efficitur vniuersalis conclusio.

Porro syllogismorum quidam perfecti sunt, quidam imperfecti. Perfectus dicitur is, qui nulla re indiget, ut colligendi necessitas sit evidens, hoc est, qui adeo perspicue ex necessitate colligit, ut nulla sit opus arte ad id ostendendum. Huius generis sunt omnes ac soli directe concludentes in prima figura: qui propterea dicuntur per se noti, ac indemonstrabiles, quod in his proximè exercentur vis duorum quorundam principiorum ipso naturali lumine intellectus perspectorum, ac evidentium: è quibus omnis colligendi ratio, quæ in quacumq; argumentatione cernitur, quasi è purissimis fontibus emanat. Alterum est. Quicquid univèrsè affirmatur de subiecto aliquo, affirmatur de quouis contento sub eiusmodi subiecto: ut si substantia dicitur univèrsè de animali, omnis autem homo continetur sub animali, de omni homine dicitur substantia. Alterum verò est. Quicquid univèrsè negatur de subiecto aliquo, negatur de quouis contento sub eiusmodi subiecto: ut si habere vitam univèrsè negatur de lapide, omnis autem sapphirus continetur sub lapide haud dubiè de omni sapphiro negabitur vitæ functio. Prioris principii vis exercetur in primo, & tertio modo primæ figuræ, hoc est, in Barbara, & Dary: posterioris autem in secundo, & quarto, qui dicuntur Celarent, & Ferio. Quo fit ut principia hæc merito dicantur regulatiua omnium syllogismorum, quasi omnium normæ, ac regulæ.

Perfectus syllog. 1. pri. 1.

Alexand. 1. prio. 4. & Scot. 1. sent. q. 1. & alij.

Principia, quæ dicuntur regulatiua. 1. pri. 1.

In quibus syllogismis proximè exercentur vis horum principiorum.

regulæ: siquidem & cæteri omnes syllogismi ad quatuor illos, in quibus primò eorum vis cernitur, reuocantur, ut statim dicemus. Syllogismus imperfectus est, qui vna re, aut pluribus indiget, ut colligendi necessitas evidens fiat. Cuiusmodi sunt reliqui omnes præter quatuor primos primæ figuræ. Neq; enim adeo perspicue concludunt, ut necessitas colligendi statim appareat: sed quisq; eorum eget conuersione aliqua, aut euidenti deductione ad id, quod fieri nequit, aut expositione, aut certè pluribus conuersionibus, quibus ipsa consequentiæ necessitas planè perspiciatur. Ut igitur quo pacto id fiat doceamus, necesse est ut ante explicemus, quid sit euidens deductio ad id, quod impossibile est, quid etiam expositio. Nam quid sit conuersio, & quot modis fiat, iam supra exposuimus.

Imperfectus syllogismus. Ibidem.

Lib. 3.

De syllogismo deducente ad impossibile. Caput. 22.

Dvobis modis syllogismo aliquid probamus: directò, aut ex hypotesi, seu conditione cum altero posita. Exempli causa, si alicui probare voluero, nulla opposita in eadem re simul reperiri posse, vno è duobus modis mihi licebit id facere. Altero, hoc idem concludendo, ut si dicam,

Ex. 1. pri. 30. & 40. et ex 2. pri. 14.

Q 4 Nulla

Nulla repugnantia reperiri simul possunt in eadem re,
Omnia opposita sunt repugnantia,
Igitur nulla opposita simul in eadem re possunt reperiri.

Altero, concludendo aliud pronunciatum, verbi causa, nulla contraria posse simul reperiri in eadem re, facta tamen prius conventionione cum altero, ut si in contrarijs id confirmem, in omnibus oppositorum generibus confirmatum censeatur: veluti si dicam,

Nullæ formæ mutuo sese ab eodem subiecto expellentes, simul reperiri possunt in eadem re,
Omnia contraria sunt formæ huiusmodi,
Igitur nulla contraria reperiri simul possunt in eadem re.

Syllogismus
ostensiuus.
Syllog. ex hypothesis.

Prior syllogismus directò probat institutum, & ideo vocatur *directus*, quasi ostensiuus: posterior non confirmat propositum nisi ex pacto & conventionione cum altero, & ideo dicitur *hypotheticus*, quasi ex conditione posita. Itaq; in syllogismis, qui ex hypothesis rem probant, numerantur ij, qui dicuntur *ἰστέ ἀδύνατον, καὶ δὲ τὸ ἀδύνατον*, hoc ad impossibile, & Per impossibile, quia ex contradicente alicuius enunciationis veræ ab adversario absurde data, & ex altera perspicue vera, deducit hominem ad aliquid, quod fieri nequeat, & per eiusmodi impossibile, quod ille admittere omnino recusat, cogit eum retractare id, quod absurde ante dederat, & ita admittere

Cur dicatur
ad impossib.
Cur per impossibile.

mittere enunciationem quam negauerat. Exempli causa, neget aliquis hanc veram enunciationem, Aliquid ex quo voluptas capitur, non est bonum: dicatq; absurde, omne id, ex quo voluptas capitur, esse bonum: tunc ego sic argumentabor.

Omne id, ex quo voluptas capitur, est bonum (vt ais)
Quædam verò mala sunt, ex quibus invidus voluptatem capit, vt perspicuum est,
Igitur quædam mala sunt bona.

Ille verò, cum viderit me aliquid, quod fieri nequeat, ex sua enunciatione, & alia perspicue vera collegisse, planè negabit id, quod absurde asseruit, sicq; admittet quod negauerat, quia id verum esse non potest, ex quo impossibile aliquid efficitur. Ita syllogismus hic, quem feci, non colligit directò institutum, vtpotè, Non omne id ex quo voluptas capitur esse bonum (id quod ego concludere contra hominem cupiebam) sed quiddam impossibile, quo concluso cogitur ille ex tacito quodam pacto & conditione, quæ omnes disputantes inter se statuunt, retractare id, quod dixerat. Conditio autem conventionie tacita disputantium, qua ille tenetur, est, vt si aliquid, quod fieri nequeat, ex cuiusquam assertione concludi comperiat, talis assertio retractata censeatur. Impossibile namq; non, nisi ex impossibili, sequitur, vt supra dictum est. Sic igitur fit deductio ad impossibile.

Conditio, seu hypothesis, vnde syllogismus ad impossibile dicitur ex hypothesis, quæ sit

bile.

Quae sit eius
aēs deductio
ad impossi-
bile.

bile. Quae tunc erit evidens, cum syllogismus deducēs fuerit perfectus, hoc est, ex primis quatuor primae figurae: qualis est is, quem in exemplum attulimus. Verum quo pacto hoc syllogismorum genere evidēs fiat necessitas concludendi imperfectorum, paulo post docebimus.

De syllogismo expositorio.

Caput. 23.

Et. I. prio. 2.
c. 6.
Syllog. exp.
quid.

Exposit. syl-
log. praecipue
struitur in
tertia figura

Qua ratione
differant ex-
positorij syl-
log. a ceteris

EXpositio verò, qua saepe utitur Aristoteles, fit quodam syllogismorum genere, quod Expositorium appellatur. Is autem dicitur syllogismus expositivus, qui constat medio termino singulari. Exempla mox traduntur. Quia verò naturale est singularibus terminis, ut subijciantur, is maximè, ac praecipue dicitur expositivus syllogismus, qui in tertia figura struitur. Per enim medius terminus in ea figura subijcitur, ut patet petuò ex dictis. Ex ijs, quae dicta sunt, efficitur, ut generaliter hoc differant expositorij syllogismi ab ijs, quos haecenus tractauimus, quòd illi constat medio termino communi, hi singulari. Si ergo expositorij syllogismi non solum constiterint medio termino singulari, sed etiam utramque assumptionem habuerint singularem. duobus tantum modis in prima figura colligent, totidem in tertia, & tribus in secunda. Prior modus pri-
mae

mae figurae, ex utraque affirmante colligit singularem affirmantem hoc pacto,

Socrates est sapiens,
Hic homo est Socrates,
Igitur hic homo est sapiens.

Posterior ex propositione negante, & assumptione affirmante colligit singularem negantem hoc pacto.

Socrates non colit multos deos,
Hic philosophus est Socrates,
Igitur hic philosophus non colit multos deos.

Primus secunda ex utraque affirmante colligit singularem affirmantem, ut,

Marcus tullius est Cicero,
Hic homo est Cicero,
Igitur hic homo est Marcus tullius.

Secundus ex propositione negante, & assumptione affirmante colligit singularem negantem.

Demosthenes non est Cicero,
Hic orator est Cicero,
Igitur hic orator non est Demosthenes.

Tertius

Tertius ex propositione affirmante, & assumptione negante colligit singularem negantem.

Socrates est filius Sophronisci,
Plato non est filius Sophronisci,
Igitur Plato non est Socrates.

Prior tertiæ, ex utrâq; affirmante colligit particularem affirmantem hoc pacto.

Socrates est sapiens,
Socrates est pauper,
Igitur quidam pauper est sapiens.

Posterior ex propositione negante, & assumptione affirmante colligit particularem negantem hoc modo,

Cræsus non est sapiens,
Cræsus est diues,
Igitur quidam diues non est sapiens.

Si tamen in hac figura minus extremum fuerit singulare, licebit priori modo concludere singularem affirmantem, posteriori autem singularem negantem, quod facile est exemplis cernere. Si autem expository syllogismi solū mediū terminū habuerint singularem, in prima quidem figura totidem erunt modi, quot in syllogismis ex medio communi, nec ab illis different, nisi quod necessariò habebunt

Expository
ex solo medio
singulari.
Prima figu.

habebunt maiores singulares ratione medi, quod in maiore subijcitur. Exempla facile occurrent. In secunda verò præter quatuor vulgatos modos negatiuè concludentes, quorū exēpla statim sese offerunt, alij quatuor ex utraq; affirmatiua affirmatiuè colligentes reperientur, quorum primus ex utrâq; vniuersali colligit vniuersalē, ut si dicas,

Secunda.

Omne astrum efficiens diem est hic sol,
Omnis planeta, qui est in quarto cælo est hic sol,
Igitur omnis planeta, qui est in quarto cælo est astrū efficiens diē.

Secundus ex propositione vniuersali & assumptione particulari concludit particularem. Tertius ex propositione particulari & assumptione vniuersali, vniuersalē. Quartus ex utrâq; particulari, particularem. Quod non est difficile exemplis illustrare. At in tertia figura nunquam plures sunt quam duo modi, quos iam tradidimus. Illud tamen obiter admonuerim, hoc syllogismorum genere ex utrâq; assumptione particulari aliquid in secunda figura ex vi formæ concludi: itemq; ex particulari colligi vniuersalem: id quod supra animaduertendum diximus.

Tertia.

Quatuor modi huiusmodi syllogismorum affirmatiuè concludentes in

secunda figura, possunt reuocari ad modos primæ solius maioris cōuersione: primus quidem & tertius, ad primum: secundus verò & quartus, ad tertium. Possunt etiam probari per deductionem ad incommodum: primus & tertius, in Bocardo: secundus & quartus, in Ferison. Nam ex contradictorio concluditur cuiusq; modi assumpta minore colligitur immediatè contrarium aut cōtradictorium maioris: modò ponas singularem negatiuam conuerti in vniuersalem negatiuam, quod hac ratione colliges. Socrates non est albus, ergo nulum album est Socrates. Nam si aliquod album est Socrates, Socrates quoq; est albus, quod contradicit primæ enunciationi. Hæc dicta sint prouectis, ne quis

quis forte minus attentam rem consideras hosce modos inficietur. Nam alibi qui fortasse non indigent probatione, quia diligenter aduertenti videntur per se noti, vt mox dicitur. Tantum ab est vt, cum expository sint, per Bocardo & Ferison, qui per expositoryas confirmantur, probari debeant.

Quod expository syllogismi sint perfecti, ac per se euidentes. Cap. 24.

Videntur autem omnes syllogismi expository habere necessitatem colligendi per se notam, & perspicua, ac proinde esse perfecti, quia constant medio termino, siue argumento, singulari, qui est maximè vnus, & proximè exercet vim illorum principiorum per se euidentiu. Quæcumq; sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: Quæcumq; ita sunt ad aliquid tertium affecta, vt alterum sit idem illi, alterum non idem, non sunt eadem inter se: in quibus nomine tertij potissimùm intelligitur aliquid singulare. Merito ergo huiusmodi syllogismi dicti sunt expository, quia sunt adeò perspicui & euidentes, vt rem ipsam sensibus exponere videatur. Vnde etiam fit vt nõ ab re demonstrationes sensibiles appellari soleant. Sed contra hæc sic liceat argumentari. Hæ sunt vitiosæ ac fallaces argumentationes, Essentia diuina est pater, essentia diuina est filius, ergo filius est pater: Pater non est filius, pater est essentia diuina, ergo essentia diuina non est filius: & tamen hi modi, traditi sunt in tertia figura (cum hi termini, Essentia diuina, & Pater in diuinis

Principia per se nota, quorum vis proximè exercetur in expository syllogismis.

Cur expository syllogismi hoc nomine appellentur. Cur dicatur demonstratio nes sensibiles ab Alexand. 1. pri. 2. et. 6. & ab alijs. Obiectio.

uinis sint singulares) igitur perperam traditi videntur. Respondebis tamen nomine medij termini singularis, quo syllogismus expository propositum confirmat, intelligendum esse eum, qui accipitur pro aliqua re indiuidua, quæ nec est plures res, nec est idem re cum ea, quæ est plures res (sic enim intellecto nomine tertij perspicua sunt duo illa principia, quæ attulimus: aliòqui non parum habent ambiguitatis) at hunc terminum Essentia diuina accipi pro quadam re indiuidua, hoc est, pro ipsa Deitate, quæ tamen est plures res, id est, plura supposita diuina: & hunc terminum Pater (in diuinis) accipi pro quadam re indiuidua, hoc est, pro prima persona trinitatis, quæ tamen est idem re cum essentia diuina, quæ est plures res. Non cernuntur ergo modi suprascripti in propositis argumentationibus: quanquam Aristoteles nullum terminum singulari rem negaret posse esse medium terminum syllogismi expository, quia lumine fidei minimè illustratus, nullam cogitabat rem singularem, quæ simul esset plures res. Vnde apud ipsum duo illa principia habentur per se nota, accepto nomine tertij pro quacumq; re singulari.

Solutio. Ockamuster tia parte Logicæ. cap. 16. lege etiam Scot. 1. d. 2. q. 7. & Dur. 1. d. 33. q. 1. Aristotelis sententia.

De probatione ostensiu imperfectorum syllogismorum. Caput. 25.

His ergo positis, facile erit intelligere, quo pacto necessitas colligendi imperfectorum syllogismorum per perfectos

perfectos confirmetur. Quamquam enim satis ea probari possit ex eo, quod eadem forma retenta in nulla materia reperiri potest antecedens verum, & consequens falsum, tamen compendiosior hæc via est, ac securior: siquidem nemo est, qui materias omnes possit percurrere: ex quo fit ut nunquam animus dubitantis quiescat, donec imperfectam ratiocinationem per perfectam, ac per se evidentem comprobet. Itaque prima confirmatio fiet conuersionis interuentu: altera per evidentem deductionem ad id, quod fieri nequit: tertia per expositionem.

Tria confirmatio-
num genera.

Confirmatio
per conuer-
sionem, seu
ostensiuam.

Cui princi-
pio nitatur
probatio os-
tensiuam.

Qui nã syl-
logismi ostē-
sive confir-
mentur.

Confirmatio per conuersionem (quæ ostensiuam probatio, & ostensiuam reductio imperfectorum ad perfectos appellari solet) tunc fit, cum ex sumptionibus imperfecti syllogismi aut sine vlla conuersione, aut conuersione vtriusque, alteriusue duntaxat, per syllogismum aliquem perfectum colligitur conclusio imperfecti, aut conuersa eius, ex qua tandem ipsa per conuersionem efficitur. Quia enim quicquid sequitur ex consequente, sequitur ex antecedente, ut supra diximus, conclusio, quæ ex sumptionibus syllogismi perfecti collecta fuerit, ex sumptionibus etiam imperfecti, ex quibus illæ efficiuntur, concludi comperietur. Hac ratione probantur omnes imperfecti syllogismi præterquam Baroco, & Bocardo, ut in progressu apertum erit. Baralipon igitur, qui est imperfectorum primus modus, sic probatur. Ex sumptionibus eius sine vlla conuersione colligitur in Barbara conclusio vniuersalis affirmatiua,

tiua, ex qua tandem per conuersionem per accidens, efficitur conclusio indirectè collecta. Exercentur ista hoc modo. Dicat aliquis, nihil colligere hunc syllogismum in Darapti,

Omne animal est substantia,
Et omnis homo est animal,
Igitur quædam substantia est homo.

Tunc ego confecto ex sumptionibus eiusdem syllogismi syllogismo confecto, sic probabo consequentiam.

Omne animal est substantia,
Et omnis homo est animal
Igitur omnis homo est substantia.

Tum sic.

Omnis homo est substantia,
Igitur quædam substantia est homo.

Ergo ex primo antecedente necessario sequitur postremum consequens in Baralipon, ut dictum est.

Eadem arte vteris in probatione duorum modorum sequentium, ut potè Celantes, & Dabitis, per Celarent, & Darij, nisi quod conclusiones immediatè collectæ in Celarent, & Darij, simpliciter conuertendæ sunt. Itaque tres primi imperfecti modi non alia conuersione probantur, quam conclusionis perfecti syllogismi.

R Fapesmo

Fapesmo verè probatur conuersione per accidens maioris, & simplici minoris, & illatione suæ conclusionis in Ferio. Quod ita intelliges. Neget aliquis necessitatē colligendi huius syllogismi in Fapesmo,

Omne animal est substantia,
Et nullus lapis est animal,
Igitur quædam substantia non est lapis.

Tunc ego sic probabo consequentiam.

Omne animal est substantia,
& nullus lapis est animal.
Igitur quædam substantia est animal,
& nullum animal est lapis.

Iam sic.

Quædam substantia est animal,
& nullum animal est lapis,
Igitur quædam substantia non est lapis.

Ergo ex primo antecedente necessario sequitur in Fapesmo extremum consequens.

Ferisomorum eodem modo probatur, quo Fapesmo, nisi quod maior conuertitur simpliciter.

1. prio. 5.

Cesare probatur conuersione simplici maioris, & illatione suæ conclusionis in Celarent.

Camestres probatur conuersione simplici minoris, & illatione conuersæ suæ conclusionis in Celarent, & huius simplici conuersione.

Festino

Festino probatur simplici conuersione maioris, & illatione suæ conclusionis in Ferio.

Baroco non potest probari interuentu conuersionis, quia minor, cum sit particularis negatiua, conuerti non potest: maior autem, cum sit affirmatiua, non conuertitur, nisi in particularem, ex qua cum altera particulari nihil colligitur.

Darapti probatur conuersione per accidens minoris, & illatione suæ conclusionis in Darij.

Felapton, conuersione etiam per accidens minoris, sed illatione suæ conclusionis in Ferio.

Disamis, conuersione simplici maioris, & illatione conuersæ suæ conclusionis in Darij, & huius simplici conuersione.

Datisi, conuersione simplici minoris & illatione suæ conclusionis in Darij.

Bocardo non probatur interueniente conuersione, quia maior non conuertitur: minor autem conuertitur in solam particularem, ex qua cum altera particulari nihil efficitur.

Ferison denique probatur conuersione simplici minoris, & illatione suæ conclusionis in Ferio.

Merito autem hæc probatio dicitur reductio ostensua syllogismorum imperfectorum ad perfectos, quia semper hac arte ex suppositionibus imperfecti syllogismi struitur perfectus colligens immediate eandem conclusionem, aut conuersam eius: quod utique non fit in probatione per deductionem ad impossibile, ut patebit.

Cur hæc probatio dicatur reductio imperfectorum ad perfectos.

R 2 Detegitur

Detegitur artificium, quo vocabula imperfectorum modorum indicant eorundem probationem.

Caput. 26.

Sunt autem nomina horum modorum adeo artificiose composita, ut quo pacto quisque probandus sit, appositè ac ingeniosè significant. Nam literæ à quibus vocabula incipiunt, ut potè. B, C, D, F, significant per quem modum perfectum quisque imperfectus probandus sit. B namque significat probandum esse per Barbara, C per Celarent, D per Darij, & F per Ferio. S verò significat enunciationem, quam designat vocalis præcedens, conuertendam esse simpliciter, P autem per accidens. Verum aduerte, has duas literas, cum designant conclusionem esse conuertendam, nõ significare conuersionem conclusionis imperfecti syllogismi, sed perfecti, qui ex imperfecto struitur, ut patet. ex dictis. Iam M significat mutationem maioris in minorem, & minoris in maiorem, quam præmissarum transpositionem vocant. Fit autè hæc transpositio in redigendis quatuor modis, Fapesmo, Frisesom, Camestres, & Disamis, quia in prima figura nec minor potest esse negatiua, ut in tribus prioribus, nec maior particularis, ut in quarto. Ceterum huiusmodi commutatio non est intelligenda secundum situm partium orationis (hæc enim non est necessaria, cum sæpè in prima figura maior propositio posterior

Hic variat aliquatùm significatio harum literarum.

teriolem locum, minor priorem obtineat) sed secundum naturam. Poterat sanè significatio huius literæ prætermitti, quia sola conuersio docet, quæ sumptio imperfecti syllogismi fiat maior in perfecto, quæ minor. Denique, C post primam syllabam in dictione positum, significat modum talem non ostensiuè, seu directò confirmari posse, sed deductione ad impossibile, sumpta videlicet contradicente conclusionis in syllogismo perfecto loco illius sumptionis, quæ designatur per vocalem præcedentem, ut statim patebit. Atque iccirco in duobus tantum modis inuenitur, in Baroco nimirum, & Bocardo.

Poterat significatio, M prætermitti.

De probatione syllogismorum imperfectorum per deductionem ad impossibile. Caput. 27.

Probatio autem imperfectorum syllogismorum per euidentem deductionem ad impossibile (quæ deductio per impossibile vocatur) tunc fit, cum ex sumptionibus syllogismi imperfecti & contradicente conclusionis, colliguntur per syllogismum perfectum, & aliam quandam vnam, aut alteram euidentem consequentiam duæ contradicentes, aut contrariæ enunciationes. Cogit enim hæc probatio aduersarium nunquam negare conclusionem imperfecti syllogismi admissis sumptionibus, ac proinde nunquam inficiari necessitatem talis consequentionis, ne tan-

Quo pacto fiat hæc probatio.

tam absurditatem admittere cogatur. Exempli causa, dicat aliquis syllogismum in Baralipon non necessario concludere, ac proinde nullum sequi incommodum, si dicitur in eo antecedens verum, & consequens falsum. Me autem petente, ut det ita esse, annuat ille dicatq,

Ome animal est substantia,
& omnis homo est animal,
et tamen non aliqua substantia est homo,
seu (quod idem valet) nulla substantia est homo.

Tum ego ex datis ab homine colligam vno syllogismo perfecto, & duabus alijs eidentibus consequutionibus duas contrarias enunciationses hoc modo,

Nulla substantia est homo (vt ais)
& omne animal est substantia (vt etiam dixisti)
Igitur nullum animal est homo.

Iam sic.

Nullum animal est homo,
Igitur nullus homo est animal.

At

Omnis homo est animal (vt dixeras)
Igitur nullus homo est animal, & omnis
homo est animal Quae quidem sunt contrariae
enunciationses:

Collegi ergo eidenter ex dictis illius duas contrarias simul veras, ex quibus etiam eidenter colligi possunt duae contradictoriae. Haec collectio, vt vides, & si non directa ostendit perperam illum negasse conclusionem admissis sumptionibus,

sumptionibus, tamen ex hypotesti id probat, ex hoc nimis communi principio, quod omnes disputantes tacite ponunt, Id possibile non esse, ex quo impossibile aliquid consequi deprehenditur.

Tria igitur hic aduerte. Primum, hoc probationis genere quemlibet imperfectum syllogismum probari posse per aliquem perfectum. Alterum, ex contradicente conclusionis cum altera sumptione imperfecti, extruendum esse antecedens perfecti: ex conclusione autem perfecti, aut eius conuertente cum altera sumptione imperfecti, extruendum esse antecedens extremae consequentiae. Tertium, in probatione imperfectorum prima, praeterquam modi Celantes, contradicentem conclusionis imperfecti faciendam esse maiorem perfecti, et maiorem imperfecti minorem: in probando autem modo Celantes, contradicentem conclusionis imperfecti faciendam esse minorem perfecti, et minorem imperfecti maiorem. At vero in probandis modis secundae figurae, contradictorium conclusionis faciendum esse minorem relicta eadem maiore: & improbandis modis tertiae, faciendum esse maiorem relicta eadem minore.

Quaquam vero his obseruatis perfacile sit intelligere, quo perfecto modo imperfectus quisque confirmetur, tamen vt multo etiam sit facilius, accipe hunc versum.

Phaebifer axis obit terras, aethramque quotannis.

Cuius primae duae dictiones inseruiunt primae figurae: duae sequentes secundae: duae extremae, tertiae. In quibus haec

R 4 quatuor

Principium, cui haec probatio nititur.

Omnes imperfectionis syllogismi per deductionem ad impossibile probari possunt.

Ex quibus sumptionibus extruendum sit syllogismus ad impossibile.

Dictiones quarum ad monitu facilius fiat huiusmodi probatio.

quatuor vocales, A, E, I, O, sunt obseruanda, quia haec designant conclusiones quatuor modorum perfectorum, ac proinde quatuor perfectos modos, quibus imperfecti hoc probationis genere confirmandi sunt. A, significat Barbara: E, Celarent: I, Darij: O, Ferio. Non est tamen habenda ratio vocalium, a quibus diphthongi incipiunt. Prima igitur dictio significat, ex primis tribus imperfectis modis primae figurae, primum probari per Celarent, secundum per Darij, tertium rursus per Celarent. Secunda vero, significat ex duobus sequentibus, Fapesmo scilicet, & Frisesomorum, priorem probari per Barbara, posteriorem per Darij. Ex quibus intelliges quid caeterae dictiones significant. Haec de probatione imperfectorum syllogismorum per euidentem deductionem ad impossibile, quae mihi non admodum proprie videtur dici reductio imperfectorum ad perfectos, quoniam hac arte ex sumptionibus imperfecti non struitur perfectus eandem conclusionem colligens, sed ex contradicente conclusionis cum altera sumptionum concludens contrariam, aut contradicentem alterius.

Non admodum proprie dicitur haec probatio reductio.

De probatione imperfectorum syllogismorum per expositionem.

Caput. 28.

Probatio denique imperfectorum syllogismorum per expositionem (qua Aristoteles confirmat necessitatem concludendi

Quibus modis sit probatio per expositionem syllog.

concludendi syllogismorum tertiae figurae) duobus modis fieri potest. Vno quidem euidenter concludendo ex sumptionibus syllogismi imperfecti sumptiones syllogismi expositioij, ex quibus conclusio imperfecti colligatur. Quia enim quicquid sequitur ex consequente sequitur ex antecedente, conclusio, quae ex sumptionibus syllogismi expositioij collecta fuerit, ex sumptionibus etiam imperfecti, ex quibus illa efficiuntur, concludi poterit. Exempli causa, quod hic syllogismus in Darapti necessario concludat,

Principium cui haec probatio nititur

Omne animal est sensus capax,
Omne animal est corpus,
Igitur quoddam corpus est sensus capax.

hoc pacto confirmari potest expositioij syllogismo.

Omne animal est sensus capax,
& omne animal est corpus,
Igitur hoc animal est sensus capax,
& hoc animal est corpus.

Tum sic.

Hoc animal est sensus capax,
Hoc animal est corpus,
Igitur quoddam corpus est sensus capax.

Quare ex primo antecedente necessario sequitur extremum consequens in Darapti, ut diximus. Eodem pacto probari potest necessitas colligendi in modo Felapton.

Alio

Alius modus
probandi per
expositionē.

Alio modo fieri potest expository probatio, non colligendo quidam ex sumptionibus imperfecti syllogismi sumptiones expository (sape enim colligi non possunt, ut in ceteris quatuor modis tertiae figurae, quia ex particulari propositione non colligitur singularis) sed sumendo sub medio termino aliquod singulare, ratione cuius vera sit particularis sumptio, & extruendo ex eiusmodi singulari medio, ac eisdem extremis similiter se habentibus secundum affirmationem, & negationem, syllogismum expository, qui eandem colligat conclusionem. Verbi causa, si quis negaverit hunc syllogismum in Disamis necessario concludere.

Quidam homo est grammaticus,
omnis homo est animal,
Igitur quoddam animal est grammaticum,

sic poterit necessitas consequutionis hoc probationis genere confirmari. Summo hominem aliquem singularem, ratione cuius verè dictum sit, aliquem hominem esse grammaticum, ut potè Antonium. Tum conficio expository syllogismum hoc modo,

Antonius est grammaticus,
Antonius est animal,
Igitur quoddam animal est grammaticum.

Quia igitur quidam homo dicitur grammaticus ratione Antony, efficitur, ut si ex eo quod Antonius est grammaticus,

maticus, & est animal, colligitur quoddam animal esse grammaticum, eadem conclusio colligatur ex eo quod quidam homo est grammaticus, & omnis homo est animal. Hoc pacto probantur per expositionem reliqui quatuor modi tertiae figurae: quod facile est exemplis ostendere. De probatione igitur modorum tertiae figurae per expositionem, haec satis sint. Sed insurget quis contra ea, quae diximus, argumentabiturque hoc modo, Hic syllogismus,

Aliquis oculus necessarius est ad videndum,
Omnis oculus est pars capitis,
Igitur aliqua pars capitis necessaria est ad videndum:

hic syllogismus, inquit, est in Disamis, & tamen non potest probari expositione, igitur non rectè dictum est, omnes syllogismos tertiae figurae hoc probationis genere posse probari. Confirmabit autem propositionem hac ratione, Quia sub medio termino huius syllogismi non potest colligi, aut accipi aliquid singulare, ratione cuius maior propositio sit vera: quandoquidem nec dexter oculus meus (exempli causa) necessarius mihi est ad videndum, cum sinistro cernere possim, nec sinister, cum dextro possim aspiciere. Dices tamen, maiorem propositionem propositi syllogismi duplicem sensum habere posse, disunctivum, & disunctivum. Disunctivus est huiusmodi, Hic oculus necessarius est ad videndum, aut ille oculus necessarius est ad videndum: quo quidem pacto propositio est falsa, quia utraq. pars disunctionis falsa est. Disunctus sic habet, Hic oculus, aut hic necessarius

Obiectio.

Solutio.

Sensus disiectivus, & disiectivus.

necessarius est ad videndum: qui sensus haud dubie verus est, quando quidem indifferenter, ac indeterminatè alter oculus est ad videndum necessarius. Si ergo maior propositio disiunctiuum habet sensum, vt à recentioribus Dialecticis ex forma sua habere indicatur, syllogismus est in Disamis, sed ipsa est falsa, quo fit vt non liceat sub subiecto eius colligere, aut sumere aliquid singulare, cui conueniat prædicatum. Si verò ei cōcedamus sensum disiunctum, vt populari sermone habere videtur, erit illa quidè vera, sed non efficiet syllogismum. Particularis enim propositio, quæ ad syllogismum assumitur, imò quæ propriè, ac simpliciter particularis dicitur, disiunctiuum sensum habere debet. De sensu autem disiunctiuo, et disiuncto ad finem harum institutionum non nihil amplius dicemus.

Quæ sensum habere debet, at particula vis propositio in syllog.

Lib. 2.

De modalibus syllogismis. Cap. 29.

Dixi hætenus de materia, & forma absolutorum syllogismorum, nunc quæ sit materia & forma modalium quàm potero breuissimè docebo. Materia cuiusq; (quæ admodum de absolutis diximus) duplex est: propinqua, et remota. Propinqua sunt duæ propositiones modales, aut altera modalis, altera absoluta, vt cernere licet in his syllogismis,

Materia propinqua modalium syllog.

Necesse est omne animal esse substantiam,
Necesse est omnem hominem esse animal
Igitur necesse est omnem hominem esse substantiam,
Necesse

Necesse est omnem virtutem esse qualitatem,
Omnis iustitia est virtus,
Igitur necesse est omnem iustitiam esse qualitatem.

Possuntq; ad structuram modalium syllogismorum, nō solum modales propositiones cum absolutis, sed etiam modales cum modalibus multifariam permisceri. Remota verò materia sunt tres termini: in quibus quidem non numeratur modus. Itaq; vt modus in conuersione modalium nō numeratur inter prædicata & subiecta, sic in syllogismis modalibus non numeratur in terminis. Deniq; forma modalium syllogismorum ex figura etiam & modo constat, quæ admodum & absolutorum. Estq; in utroq; genere triplex figura. At verò modi cōcludendi nō idem sunt in omnibus. Quoniam enim syllogismi, quorum vtraq; sumptio est ex necessario, eisdem illis modis colligant conclusiones ex necessario, quibus absoluti colligunt absolutas (id quod nullo negotio experièris) in reliquis tamen tanta est varietas, vt meritò à nobis hoc loco sint præmittendi.

Materia remota modalium syllogi.

Modi nō idem sunt in omnibus syllogismis modalibus, atq; in absolutis.

De syllogismis ex obliquis. Cap. 30.

Sed antequam syllogismi simplicis facultates, seu potestates ab Aristotele traditas refero, breuiter de syllogismis, qui ex terminis obliquis constant, quia non nihil exhibent negocij, dicendum arbitror. Quatuor itaq; documenta

documenta video ferè obseruari in examine huiusmodi syllogismorum.

Primum est. In modis affirmatiuè concludentibus, si altera tantùm sumptio fuerit ex obliquo, aptè efficietur conclusio ex obliquo, modò hæc duo obserues: alterum, vt extremum obliquum in antecedente, sit obliquum in consequente: alterum, vt cum medium fuerit obliquum in vna sumptione, extremum alterius sumptionis sit obliquum in conclusione. *Exempla.*

Omnis potestas est à Deo,
Regnum est potestas,
Igitur regnum est à Deo.

Omnis virtus est honestas,
In omni probo est virtus,
Igitur in omni probo est honestas.

Contrariorum eadem est scientia,
Sanitas, & morbus sunt contraria,
Igitur sanitatis & morbi eadem est scientia.

Omne vitium est malum,
Quædam appetitio est vitij,
Igitur quædam appetitio est mali.

Secundum. In modis negatiuè concludentibus, si affirmatiua tantùm fuerit ex obliquo, nulla conclusio efficietur, siue ex rectis, siue ex obliquo. Si verò sola negatiua ex obliquo fuerit, efficietur conclusio ex obliquo, obserua-

tis

tis duabus animaduersionibus superioris documèti. Verò bic causa, ratiocinationes in hac oratione cõprehensæ nihil colligunt.

Nullus sol est animal,
Omnis equus est à sole,
Igitur nullus equus est animal, vel, ab animali.

Hæc verò rectè concludunt,

Nullum vitium est in Deo,
Omnis acceptio personarum est vitium,
Igitur nulla personarum acceptio est in Deo.

Omnis pax est tranquilla libertas,
Impio non est tranquilla libertas,
Igitur impio non est pax.

Nulli mortali est impune peccare,
Omnis rex est mortalis,
Igitur nulli regi est impune peccare.

Omnis pietas est virtus,
Nulla reprehensio est virtutis,
Igitur nulla reprehensio est pietatis.

Tertium. In modis affirmatiuè concludentibus, si ambæ sumptiones fuerint ex medio obliquo, aut vtraq; ex obliquo extremo nulla conclusio efficietur, siue ex rectis, siue ex obliquo. Hæc siquidem sunt ineptæ ratiocinationes, Cuiq; homini inest intellectus, cuiq; homini inest sensus, igitur sensus est intellectus. Cuiusq; regis est distribuere magistratus, parasitus est regis, igitur parasiti est distribuere

distribuere magistratus: Omnis loquutio est à lingua, omnis loquutio est à gutture, igitur guttur est lingua, vel, igitur guttur est à lingua.

Quartum. In modis negativè concludentibus, si amba fuerint ex medio obliquo, aut vtraq; ex obliquo extremo, efficietur conclusio ex rectis: vt si dicas,

Nulla fides regni socijs,
Confabulatio est regni socijs,
Igitur confabulatio non est fides.

Nullius iustitiæ est contemnere mortis pericula,
Cuiusdam virtutis est contemnere mortis pericula,
Igitur quædam virtus non est iustitia.

1. prio. 37.
Documenta
tam.
Ibidem.

Hæc ferè videntur obseruari partim ab Aristotele dicta, partim à posterioribus adiecta. Securius tamè putauerim, præceptum illud Aristotelis, quo iubet in resolutione atq; examine huiusmodi syllogismorum reuocare propositiones ex obliquis ad propositiones ex rectis, non mutato sensu propositionum. Hoc enim si fiat, facile iudicare quisq; poterit, num syllogismus ex obliquis aptè concludat, an non. Nam si propositiones ex rectis habentes eundem sensum, effecerint conclusionem, quæ idem significet atq; illa, quæ syllogismo ex obliquis colligebatur, aptè concludere dicendus erit syllogismus ex obliquis: sin minus, vitiosa erit ratiocinatio.

Hæc igitur vt fiat aliquando loco casus obliqui ponendus

us est rectus eiusdè nominis mutata aliquantulū reliqua oratione: vt si sensum illius propositionis, Contrariorū eadè est scientia, hoc modo exprimas, Contraria sunt res, quarū eadem est scientia, vel hoc modo, Contraria cadunt sub eadè scientia. Aliquādo verò ex sensu enunciationis eliciendus est rectus alterius nominis, cui adiungatur idem obliquus, aut alius, qui eundè sensum efficiat: vt si id, quod dictū est, Omnis potestas est à Deo, dicas hoc modo, Omnis potestas est donū à Deo, vel, donum Dei. His ergo, & alijs modis reuocare poteris propositiones ex obliquis ad propositiones ex rectis, vt intelligas sit ne apta, an vitiosa cōsequutio cuiusq; propositi syllogismi ex obliquis.

De quibusdam syllogismorum facultatibus. Cap. 31.

Sex facultates, seu potestates syllogismorum simplicium tradit Aristoteles.

2. Lib. prio.
à cap. 1. vsq;
ad. 17.

Prima est, Plura cōcludendi. Qui enim infert subalternantem, potest etiā inferre subalternatā: & qui colligit conuersam, potest colligere cōuertentē. Amplius extenditur hæc potestas ab Aristotele, sed hæc dixisse satis sit hoc loco.

Secūda potestas est, Vera ex falsis colligendi. Nā eadè ratiocinationis forma, qua ex veris verum colligimus, possumus ex falsis verum itidem concludere: id quod ex suo supradictis facile intelliges.

S Tertia

Tertia est, Circulariter, seu in orbem ratiocinandi. Quod tum fit, cum ex eadem conclusione, & conuertente alterius sumptionis, altera sumptio colligitur. Verbi causa, si dicas, Omne quod est risus capax, est fletus capax, omnis homo est risus capax, igitur omnis homo est fletus capax, ex conclusione quidem cum conuertente maioris colliges minorem, ex eadem verò conclusione cum conuertente minoris colliges maiorē. Dices enim, Omnis homo est fletus capax, omne fletus capax est risus capax, igitur omnis homo est risus capax. Et rursus. Omnis homo est fletus capax, omne risus capax est homo, igitur omne risus capax est fletus capax. Hic conuersio latè accipitur, vt scilicet complectitur reciprocationem simplicem ex vi materiae, quae quidem fit inter terminos conuertibiles, hoc est, qui de se inuicē vniuersali affirmatione dicuntur, quales sunt ij, ex quibus nunc propositi syllogismi confecti sunt. Vnde fit, vt perfecta circulatio, hoc est, quā vtraq; sumptio concluditur in Barbara duntaxat fieri possit.

Quarta est, Conuersiue ratiocinandi. Quod tunc potissimum fieri docet Aristoteles, cum ex contradictorio conclusionis, cum altera sumptionum, colligitur contradictorium alterius sumptionis. Hoc modo diximus supra, probari posse omnes imperfectos syllogismos.

Quinta est, Ratiocinandi per impossibile. Quod quo pacto fiat superius diximus, cum de syllogismo ducente ad impossibile differuimus. Differt autem haec potestas à superiori,

Conuersio late accepta.

superiori, quòd illa requirit confectum prius syllogismū, vt sumat contradictorium conclusionis cum altera sumptionum, haec solū ponit negatam esse aliquam veram propositionem, cuius contradicentem cum aliqua perspicue vera propositione accipit.

Sexta est, Ratiocinandi ex oppositis. Quòd tunc fit, cum ex duabus contrarijs, aut contradictorijs, concludimus enunciationem, in qua idem de se ipso negetur. Vt si dicas, Omnis homo est animal, & nullus homo est animal, igitur nullus homo est homo: Nullus lapis est sensus particeps, quidam lapis est sensus particeps, igitur quidam lapis non est lapis. Est autem hoc ratiocinandi genus accomodatissimum ad reuicendos eos, qui per proteruiam oppositas propositiones admittunt. Haec de syllogismis simplicibus, seu categoricis videntur satis, nūc de coniunctis aliquid dicamus.

De syllogismis coniunctis, siue hypotheticis. Cap. 32.

Syllogismus coniunctus, seu hypotheticus, is esse definitur, qui ex vna principali propositione coniuncta, & altera quadam siue coniuncta, siue simplici minoris principali, conclusionem colligit: vt, Si Socrates est virtute praeditus, est laude dignus, si autem est iustus, est virtute praeditus, igitur si est iustus, est laude dignus.

Ex Cicero. in top. et Boëtio in lib. 3. syllog. hypoth. et D. Tho. op. 48 cap. 16. et sequentibus, et Auerr. 1. pri. ad cap. 32.

dignus: Si sol lucet, dies est, sol autem lucet, dies igitur est: Si sol lucet, dies est, non est autem dies, igitur sol non lucet.

Principalis propositio dicitur apud Boëthium & maior, & propositio, & sumptiu: minus principalis, tū minor, tum assumptio. Quamquā verò minor & cōclusio, tum categorica, tū hypothetica esse possint, nos tamen in presentia de ijs tantum hypotheticis syllogismis differemus, qui ex minore ac conclusione categoricis conficiuntur. Sunt enim simpliciores. Qua de causa illos etiam omittemus, in quibus maior propositio constat pluribus, quam duabus categoricis. Triplex est igitur syllogismus coniuñctus, conditionalis, copulatiuus & disiunctiuus: ratione videlicet maioris propositionis, quæ triplex esse potest, cōditionalis, copulatiua, & disiunctiua, de quibus supra dictum est.

Conditionaliū duplex figura esse dicitur. Prior est, cū ponitur antecedens propositionis, vt ponatur consequens. Posterior, cū tollitur consequens, vt tollatur antecedens. Vtriusq; sunt paulo ante allata exempla. Modi singularum sunt quatuor. Aut enim tam antecedēs, quam consequēs affirmant, vt, Si sol lucet, dies est, at sol lucet, ergo est dies: aut vtrūq; negat, vt, Si sol nō lucet, nō est dies, at sol non lucet, igitur non est dies: aut antecedens affirmat, consequens negat, vt, Si sol lucet, non est nox, at sol lucet, ergo non est nox: aut antecedens negat, & consequēs affirmat, vt, Si sol non lucet, nox est, at sol non lucet, nox igitur est. Atq; hi sunt primæ figuræ. Secundæ autē sunt

huiusmo-

huiusmodi, Si sol lucet dies est, non est autem dies, igitur sol non lucet. Si sol non lucet, non est dies, at est dies, ergo sol lucet: Si sol lucet, non est nox, at est nox, igitur sol non lucet: Si sol non lucet, nox est, non est autem nox, igitur sol lucet. De conditionalibus negatiuis, in quibus nimirū conditionalis particula negatur, nihil in presentia dicemus, quia ferè non sunt in vsu.

Copulatiui autem affirmatiui, hoc est, in quibus copulatiua coniuñctio non negatur, nulli sunt. Si enim ita dicas, Socrates est philosophus, & est bonus vir, igitur est philosophus, vel, igitur est bonus vir, non feceris syllogismos, sed enthymemata quædam conditionalium syllogismorum, in quibus videntur deesse hæ maiores propositiones, Si Socrates est philosophus, & est bonus vir, est philosophus: Si Socrates est philosophus & est bonus vir, est bonus vir.

In negatiuis autem vna tantum figura esse videtur, in qua nimirum altera pars propositionis ponitur, vt altera tollatur. Exemplum. Non & dies est, & nox est, est autem dies, nox igitur non est, vel, est autem nox, non est igitur dies. Nam qui alteram tollit vt alteram ponat, non rectè concludit, vt si dicas, Non & Socrates deambulat, & sedet, non deambulat autem, igitur sedet: vel, non sedet autem, igitur deambulat. Potest enim cubare. Huius generis tres sunt modi. Aut enim vtraq; pars propositionis affirmat, vt in proposito exemplo cernis, aut vtraq; negat,

S 3 vt si

Maior propositio.
Minor.
De quibus syllog. hypo. & b. agendum.

Triplex syllog. hypoth. seu coniuñctus.

Lib 3.

Conditionaliū duplex figura.

In singularis figuris sunt quatuor modi.

Copulatiui syllog. affirmatiui nulli sunt.

Aduerte.

Copulatiuarum negatiuarum vna est figura, modi verò tres.

Vna sublata parte nō statim ponitur altera.

vt si dicas, Non & Socrates non dormit, & non vigilat, non dormit autem, ergo vigilat, vel, non vigilat autem, ergo dormit: aut altera pars affirmat, altera negat, vt si dicas, Non & Socrates deambulat, & non mouetur, deambulat autem, ergo mouetur, vel, non mouetur autem, ergo non deambulat. Idem modus erit, si prior pars propositionis neget, posterior affirmet, vt si diceres, Non & Socrates non mouetur, & deambulat, non mouetur autem, ergo non deambulat, vel deambulat autem, ergo mouetur. In his omnibus vt dixi sublata vna parte statim ponitur altera.

Disiunctio
rum syllogi.
duplex figura
apud veteres:
modi eius
iuxta tres.

In disiunctiuis deniq; affirmatiuis, hoc est, in quibus disiunctiua particula non negatur (reliquum etenim genus, vt minus usurpatum omittimus) duplex est figura, si modo disiunctio sit ex repugnantibus, quo pacto veteres de disiunctiione loquuti sunt. Prior ponit alteram partem, vt alteram tollat. Posterior tollit alteram, vt alteram ponat. Modi singularum tres sunt. Aut enim vtraq; pars propositionis affirmat, vt si dicas, Aut dies est, aut nox est, est autem dies, ergo non est nox, vel, est autem nox, ergo non est dies: aut vtraq; negat, vt si dicas, Aut dies non est, aut nox non est, non est autem dies, ergo nox est, vel, non est autem nox, ergo dies: aut altera pars affirmat, altera negat: vt, Aut dies est, aut sol non lucet, dies autem est, ergo sol lucet & cat. Atq; haec exempla ad priorem figuram pertinent. Posterioris haec sunt. Aut dies est, aut nox est, non est autem dies, ergo nox est, vel, non est autem nox, ergo

ergo dies. Aut dies non est, aut nox non est, est autem dies, ergo non est nox, vel, est autem nox, ergo non est dies: et sic in caeteris. Cum autem disiunctio non est ex repugnantibus, vt, Aut Miloni insidias fecit Clodius, aut Clodio Milo, sola posterior figura apta est. Nam si disiunctio ex duabus partibus (de hac enim loquimur) est vera, altera autem pars est falsa, dubium non est, quin altera sit vera: aliud qui tota propositio esset falsa. Non tamen si altera pars vera disiunctiionis vera est, statim altera falsa erit, cum vtraq; vera esse possit, vt ex ijs, quae supra diximus, perspicuum est. Haec de syllogismis hypotheticis satis esse videntur. Reliqua enim ferè, quae in hac re dici possunt, spinosa admodum sunt, & parum frugifera: quorum apud Boethium latissimus patet campus. Reliquum est igitur vt quoniam de syllogismo iam diximus, caetera tria argumentationum genera persequamur.

lib. 3. ca. 17.

De Enthymemate. Cap. 33.

Enthymema dicitur apud Aristotelem syllogismus imperfectus, non ea quidem significatione, qua omnes, qui non sunt per se noti ac euidentes, dicuntur imperfecti (quo pacto de imperfectis syllogismis superius loquuti sumus) sed alterius sumptionis praetermissione. Exempla.

2. prio. 27.

Virtus est, qua nemo male vti potest,
Igitur virtus est simpliciter bona.

Item.

Id quo nemo malè vti potest, est simpliciter bonum,
Igitur virtus est simpliciter bona.

In priori deest propositio, in posteriori assumptio. Vnde Boëthius explicans quo pacto enthymema dicatur im-
pfectus syllogismus, Enthymema, inquit, est oratio, in qua
non omnibus antea propositionibus constitutis, insertur festi-
mata conclusio. Quod vero Aristoteles adiungit, enthymema
esse ex verisimilibus, aut signis, ita accipiendum est, quasi
frequentius ita accidat. Quia enim sæpius oratores, quam
Dialectici & philosophi enthymematis utuntur, efficitur,
ut ferè enthymemata ex verisimilibus aut signis, quæ ora-
toribus sunt familiaria, concludantur. Quia verò omnis
sententia, teste Cicerone, enthymema vocatur, dicam quo
pacto id intelligendum sit. Aristoteles secundo ad Theo-
decten libro ait, sententiam esse enunciationem de re ali-
qua vniuersali, quæ amplectenda sit, aut vitanda: atq; hæc
esse partem enthymematis, nunc quidem integram, ve-
luti si dicas, Non est hominibus fouenda ira immortalis:
nunc verò subiectam, quæ verè est enthymema, vt si dicas,
Non est mortalibus fouenda ira immortalis. Quod enim
dicitur, Mortalibus, obiter inculcat antecesses. Itaq; senten-
tiæ, in quibus ratio obiter inseritur, sunt enthymemata:
cæteræ, vel conclusiones, vel antecedentia tantum enthyme-
matum dicende sunt. Sed vt Homerus propter excellen-
tiam commune poetarum nomen effecit apud Græcos suum,
sic, cum omnis sententia (in qua ratio inseritur) enthy-
ma.

2. de differ.
Top.

Loco citato.

De sententia.
In top.

Cap. 21.

Cicero.

mema dicatur, quia videtur ea, quæ ex repugnantibus con-
ficitur, acutissima, sola hæc propriè nomen commanè pos-
sident: vt, Quem quis non accusat, damnat? Verum si ra-
tio vocabuli habeatur, non modo omnis sententia, sed etiã
quæcumq; mentis conceptio enthymema appellari potest.
Dicitur enim enthymema, Quintiliano interprete com-
mentum, et commentatio: Boëthio verò, animi conceptio.
Quo nomine videtur hoc argumentationis genus appella-
tum, vt ab exemplo, quod est alterum genus popularis ar-
gumentationis, distingueretur. Exemplum enim ex re sin-
gulari sensui subiecta contendit aliquid efficere: enthyme-
ma verò ex ratione communi, quam animus apud se exco-
gitat. Id quod Aristoteles docet. Per exempla, inquit, &
fabulas facilius discitur. Sunt etenim quæ explorata ha-
beantur, & particularia sint. Enthymemata verò demõs-
trationes sunt ex vniuersalibus, quæ minus quam particu-
laria nouimus. &cæt. Quo minus mihi sit verisimile, pp-
terea hanc argumentationis formulam enthymema fuisse
nominatã, quod in 10. lib. hoc est in animo, maneat illa sump-
tio, quæ præmittitur, vt quidam volunt.

Lib. 5. ca. 10.
Lib. 5. in top
Cice.
Cur hoc argu-
mentationis
genus dictu
sit enthy-
ma.

In problem.
secti. 18. q. 3.

Alia ratio mi-
nus verisimili-
lis.

De inductione. Cap. 34.

INDUCTIO est à singularibus ad vniuersalia progressio:
vt Omne animal nutritur, & omnis planta nutritur,
igitur omne viuens nutritur: item, Nec Cræso aurum,

1. top. 10.

nec.

nec vires Achilli, nec Demostheni eloquentia, nec Alexandro gloria felicitatem asserere potuerunt, & sic res habet in cæteris rebus caducis, nemo igitur est, qui in rebus cum tempore labentibus felix esse unquam possit. Fit itaq; inductio tum affirmando, tum negando. Fit etiam non modò cum ex singularibus ad vniuersalia progredimur, sed etiam cum ex quocumq; genere partium totum concludimus, vt exemplis facile perspicias. Verùm quæ à singularibus ad vniuersalia progreditur, præcipua est inductio, modò nomine singularium non tantùm intelligas ea, quæ verè singularia sunt, sed etiam quæ minus vniuersalia. Hoc inductionis genus ea de causa Socrati, vt primo auctori tribuit Aristoteles, quia Socrates primus quæsiuit, ac definiuit vniuersalia, quæ quidem ex singularibus inductione colligebat. Quam autem vim habeat inductio, alio loco dicemus, certè populari sensui est valde accommodata. In ea tamen diligenter curandum est, ne qua pars prætermittatur. Aut igitur omnes numerandæ sunt, aut si tam multæ existant, vt vel numerari omnino, vel facillè, ac sine festi-
dio non possint, paucis quibusdam recensitis addenda sunt hæc verba, Et ita in reliquis, aut similia.

Si verò huiusmodi verba addideris, antecedensq; & consequens eisdem præcisè terminis constiterint, tum demum inductio erit consequentia formalis: vt si dicas, Hic ignis vrit, & ille ignis vrit, & ita reliqui ignes, igitur

Que sit præ-
stantior indu-
ctio.

33. meta. 4.
1. meta. 6.

1. prio. 1.
1. top. 10.
Præceptum
diuidendi.

Que induc-
tiones sint cõ-
sequentiæ for-
males.

igitur omnis ignis vrit. Hoc enim pacto antecedens & consequens erunt due enunciationes equipollentes, vt patet ex supradiçtis, à quarum altera ad alteram est formalis consequentia, vt etiam ex diçtis perspicuum est. Sed, vt verum fatear, huiusmodi inductiones non sunt argumentationes, vt ex hoc eodem libro colliges. Earum tamen inter argumentationes mentionem fecimus, quia propter similitudinem, quam habent cum ijs inductionibus, quæ argumentationes sunt, & definiiri simul, & argumentationes vocari consueuerunt.

De exemplo. Cap. 34.

Exemplum est oratio, in qua singulare aliquid ex vno, aut per paucis similibus confirmari contenditur. Hoc verò duplex est. Alterum rei gestæ auctoritate, alterum fictæ, & vt gestæ commemoratione nititur. Posterioris rursus duo sunt genera. Alterum dicitur Parabole, id est, collatio, altera Apologus. Exempla primi generis. Darius capta Ægipto statim in Græciam traiecit, ergo rex Persarum nisi arceatur Ægipto in Græciam traiciet: Florentini ciuili dissidio rei publicæ administrationem amiserunt, itemq; Senenses, ac Pisani, ergo et Venetorum Respublica collabatur, si ciues cum ciuibus depugnauerint. Exëplum secundi generis. Nõ sibi cõsuleret vectores, qui gubernatores sorte deligerent, ergo nõ sibi cõsulet Respub. quæ sorte creauerit magistratus.

Tertij

Lib. 3. ca. 7.

Hoc lib. ca. 3

Cap. 1. & 6.

Exemplum
quid.
2. Rbe. ad
The. 20.

Exemplum
rei gestæ.

Parabole,
sive collatio.

Tertij generis exemplum. Equus olim pascua solus obtinebat: inuasit eam possessionem ceruus, vt pasceret, depopulareturq;. In census dolore equus, cogitabat in comodum suum vlisci. Adit hominem, vt consulat: eum implorat vt secum rationem aliquam ineat iniuria vindicanda. At homo: inueni, inquit, illam. Patere addi frenum in os tibi, ego hasta desumpta dorsum inscendam: ita incurremus, & conficiemus improbissimum animal. Approbavit consilium equus, infrenatus est, equitem recepit in sedem. Ita loco suplicij de ceruo sumendi abactus est ipse in seruitutem. Ergo Imerei vereor ne dum conamini vestras iniurias vlisci, idem vobis eueniat. Ac frenum quidem iam iniiecistis vobis creato imperatore Phalaride. Quod si custodes etiam salutis adhibendos ei censetis, ac dorso recipitis, non video cur hoc non sit seruire Phalaridi. Ac primum quidem genus, quoniam res preteritas narrat, ex singularibus conficitur, itemq; tertium, quia ex ijs struitur, que finguntur preterisse: at secundum genus saepe ex rebus vniuersalibus vniuersalia concludit. Itaq; exempla primi generis proprie dicuntur exempla, reliqua improprie.

Comparantur inter se quatuor argumentationum genera.

Cap. 35.

Cum

Cum igitur argumentationum quatuor sint genera, syllogismus, enthymema, inductio, & exemplum, prima quidem duo ex toto confirmant partes, vt, quod omnis iustitia sit amplectenda, ex eo, quod omnis virtus est amplectenda. Tertium verò (hoc est, inductio) e contrario ex partibus confirmat totum, vt, quod omnis iustitia sit amplectenda, eo quod omnis virtus, qua equabiliter res distribuantur, omnisq; ea, qua sine iniuria cuiusquam fiunt rerum commutationes, amplectenda sunt. Quartum deniq;, quod est exemplum, ex parte confirmat partem, vt, quod Catilina à Cicerone interfici debeat, cum Gracchus à Scipione interfectus sit. Atq; prima duo genera plus virium habent, suntq; apud eos, qui res diligentius persequuntur, maioris ponderis: duo posteriora communi hominum sensui magis accommodantur. Præterea vt enthymema est imperfectus syllogismus, sic exemplum est inductio imperfecta. Deniq; vt syllogismus, & inductio frequentius vsurpantur à dialecticis, sic enthymema & exemplum ab oratoribus. Vnde fit vt enthymemata oratorij syllogismi, exempla oratorij inductiones ab Aristotele dicantur. Quæquam verò tria posteriora genera ex primo, hoc est, ex syllogismo vires accipiunt, ad ipsumq; vt ad caput omnis probationis redigantur, nos tamen de huiusmodi reuocatione nihil hoc loco dicemus, quando quidem nec de syllogismi coniuncti ad simplicem reductionem diximus, ne longior, quam institutus fieret hæc tractatio. Qua propter cum hæctenus iudicandi

Arist. 2. prio. 24. & Al. 1. prio. 4.

1. top. 10. 2. Ret. ad the. od. 2.

Non tamen eodem modo, quia exemplum non colligit conclusionem inductionis, vt enthymema syllogismi.

12. ad The. 2. Boët. 2. de diff. 1. top.

candè

candi normas, quibus argumentationum formae praescribuntur, pro ratione instituti nostri late persequuti simus, reliquum est, quod ad hanc partem attinet, ut generalem inueniendorum argumentorum viam aperiamus.

De generali via & ratione medij, argumentiue inueniendi.

Cap. 36.

1. prio. 28.

Primum igitur ponenda sunt ob oculos praedicamenta, in quibus differendi prima elementa disposita sunt. Mox rerum, quae sunt in quaestione definitiones consideranda. Tum proprietates, quae naturas earundem indissolubili societate comitantur, annotanda. Denique, ut paucis multa complectar, Consequetia, antecedentia, & repugnantia eiusmodi rerum spectanda. Consequentium nomine intelligimus hoc loco ea, quae de rebus, quarum sunt consequentia vniuersè affirmantur, siue necessario, ut virtus de iustitia, siue probabiliter, ut diligere natos, de parentibus. Antecedentium autem vocabulo intelligimus ea, de quibus vniuersè affirmatur res, quarum dicuntur antecedentia, siue id necessario fiat, siue verisimiliter: cuiusmodi sunt iustitia respectu virtutis, & parentes respectu dilectionis natorum. Repugnantia denique dicimus hoc loco, quae de rebus, quarum dicuntur repugnantia, affirmari, aut nullo modo, aut raro possunt: ut malum esse, respectu iustitiae,

Consequetia.

Antecedentia.

Repugnantia.

iustitiae, & odisse natos, comparatione parentum. His positis, cum quatuor sint genera quaestionum, quae proponi possunt, vniuersè affirmantes, in parte affirmantes, vniuersè negantes, & in parte negantes, quatuor documentis complecti possumus generalem inueniendi medij, argumentiue rationem.

1. prio. 29.

Primum documentum. Ut quaestio vniuersalis affirmatiua confirmetur, querendum est aliquid, quod idem sit antecedens praedicati, & consequens subiecti. Exempli causa, si proposita sit quaestio, Omnis ne iustitia sit laudanda, an non, cuius partem affirmatiuam velis probare, accipe virtutem, de qua vniuersè affirmatur laudandum, quaeque vniuersè affirmatur de iustitia, & confirmabis institutum in Barbara hoc modo, Omnis virtus est laudanda, omnis iustitia est virtus, igitur omnis iustitia est laudanda.

Vniuersalis affirmatiua, quo argumeto confirmari debeat.

Secundum. Ut quaestio particularis affirmatiua confirmetur, querendum est medium, quod idem sit antecedens praedicati & subiecti, aut consequens praedicati & antecedens subiecti. Hac arte probabis, quandam substantiam esse viuentem, vel sumpto animali pro argumento ut propositum concludas in tertia figura, veluti hoc modo, Omne animal est viuens, omne animal est substantia, ergo quaedam substantia est viuens, vel sumpto corpore pro medio, ut concludas indirectè in prima figura hoc modo, Omne corpus est substantia,

Particularis affirmatiua, quo.

omne

omne viuēs est corpus, igitur quaedā substantia est viuēs.

Tertium. Vt quæstio vniuersalis negatiua confirmetur, querendum est medium, quod idem sit consequēs subiecti, & repugnans prædicati, aut contrā, consequēs prædicati, et repugnans subiecti. Hoc documento probabis nulum hominem esse lapidem, vel sumpto animali pro argumento, vt cōcludas in Celarēt, aut Cesare hoc modo, Nullū animal est lapis, omnis homo est animal, igitur nullus homo ē lapis: Nullus lapis est animal, omnis homo est animal igitur nullus homo est lapis: vel sumpto sensus experte pro medio, vt concludas in Celantes aut Camestres hoc modo, Nullum sensus expers est homo, omnis lapis est sensus expers, igitur nullus homo est lapis: Omnis lapis est sensus expers, nullus homo est sensus expers, igitur nullus homo est lapis.

Particularis
negatiua quo
arg. conf.

Quartū. Vt quæstio particularis negatiua confirmetur, querendū ē mediū, quod idē sit antecedēs subiecti, & repugnās prædicati. Hoc pacto probabis, quandā substantiā non esse viuētē, sumpto lapide p argumento, concludendoq; in prima figura hoc modo, Nullus lapis est viuēs, quaedam substantia est lapis, igitur quaedā substantia nō est viuēs: in secūda hoc modo, Nullū viuēs est lapis, quaedā substantia est lapis, igitur quaedā substantia nō est viuens: in tertia hoc modo, Nullus lapis est viuens, omnis lapis est substantia, igitur quaedam substantia non est viuens. Hæc de generali argumentorum inueniendorum ratione videntur satis.

Institutio

Diuisio syllogismi simplicis in quatuor genera. Caput. I.

ED misis iam hoc loco tribus posterioribus argumentationum formis, itemq; syllogismo hypothetico: de Demonstratiuo, Dialectico, Pseudographo, & Sophistico (in quos syllogismus simplex ab Aristotele diuiditur) deinceps differamus. Nascuntur hæc quatuor genera ex quadruplici materia syllogismi, de qua superiori libro mentionem fecimus. Aut enim sumptiones sunt necessariae, vt Omne totum est maius sua parte, Omnis homo est rationis particeps: aut probabiles, vt Male parta male dilabuntur, Obsequium amicos, Veritas odium parit: aut videntur necessariae, sed non sunt, vt, Ex nihilo, nihil producitur, Quorū circumscriptiones sunt æquales, ipsa sunt æqualia: aut videntur probabiles, nec sunt, vt, Quicquid non amisisti habes, Non est relinquendum præsens bonum pro futuro. Ex primis itaq; fit syllogismus demonstratiuus, siue Demonstratio: ex secundis, syllogismus Dialecticus: ex tertijs, pseudographus, qui veram mentitur Demonstrationem: ex quartis Sophisticus,

1. Top. 2.

Cap. 9.

Quadruplex
materia syllogismi
simplicis.

T

phisticus,

phisticus, Dialecticum syllogismum fallaciter imitatur. Ac demonstrationis finis est efficere scientiā: syllogismi Dialectici, gignere opinionem: pseudographi, errorē (hoc est, falsam in modum scientiæ existimationem) Sophistici, deceptionem. Unde fit, vt priora duo genera explicanda sint, vt illis vtamur: posteriora, vt ea cum ipsi vitare, tū ab alijs proposita refellere possimus.

De demonstratione.

Cap. 2.

Duplex Demonstratio. 1. post. 10.

Demonstratio quod sit, siue quia. 2. post. 9.

Demonstratio propter quid.

1. Top. 4.

Demonstratio igitur duplex est: altera, qua ostenditur ita esse dūtaxat vt cōclusio enūciat, quæ propterea dicitur demonstratio Quod sit, vulgò demonstratio Quia: altera, qua ostenditur propter quid ita sit, quæ vocatur, Propter quid. Demonstratio quod sit assumit pro argumento effectum, aut causam remotam. Effectum quidē, vt si demonstrēs lunā deficere, eo quod, cum plena sit, nullumq; inter nos & ipsam sit obstaculū, nullā facit vmbra. Per causam verò remotā, vt si demonstrēs lunam deficere, quia sol opponitur illi per dia metrū mūdi. Demonstratio propter quid assumit pro medio causam proximā, vt si illud ipsum (lunam in quā deficere) ostendas quia terra interposita est inter ipsam, & solē: & hominem esse disciplinæ capacē, quia est rationis particeps. Hoc genus demonstrationis, quod ab Aristotele tum φιλοσοφικῶν (quasi dicas, Philosophorū propria ratio) tum etiam

etiam demonstratio simpliciter ac absolutè dicitur, hoc modo eodē autore definitur. Demonstratio est syllogismus efficiens scientiā. Scire autem simpliciter (vt paucis, quæ ille pluribus dicit, cōplectar) est effectum necessariū per causam proximā cognoscere: vt in exēplis nūc adductis licet intueri. Ita distinguitur Demonstratio propter quid non solū à syllogismo sophistico, qui efficit deceptionē, à pseudographo, qui gignit errorē, & à demonstratione quod sit, quæ id modò efficit, vt aliquid cognoscamus p̄ effectū, aut causam remotā, vt dictū est. Definitur etiam hoc modo. Demonstratio est ratiocinatio, quæ constat ex oīno veris, necessariisue, ex primis, seu immediatis, ex prioribus ac notioribus naturā, & cōtinentibus causam conclusionis. Ex necessarijs quidē, quia & si id, quod necessariū est, ex nō necessarijs colligi potest, percipi tamē, ac cognosci, nisi ex necessarijs, nō potest. Ex immediatis autē, hoc est, in demonstrabilibus, quia si sumptio aliqua fuerit demonstrabilis necdum tamē demonstrata, non erit vtiq; concessa, saltem firmissimo assensu, & planè euidenti, qualem requirunt sumptiones demonstrationis. Si tamen sumptiones fuerint demonstrabiles, sed iam simpliciter demonstratæ, erunt haud dubiè aptæ ad demonstrationem propter quid. Quod Aristoteles explicans ait, Demonstratio nem esse eūm ex veris ac primis syllogismus conficitur, aut ex ijs, quæ per prima, & vera suæ cognitionis p̄ncipium acceperunt. Ex prioribus verò, &

Prior definitio demonstratio propter quid. 1. post. 2.

Posterior definitio ex eodem loco.

1. post. 6.

1. post. 2.

1. Top. 1.

1. post. 2.

T ij notio

notioribus naturâ, quia ex causis. Causa siquidē priores sunt, ac notiores naturâ, quā effecta: quanquā nostra cognitione, q̄ ab externis rerū accidētibus ad intimas rerū naturas proficiscitur, priora & notiora sint effecta, quā causa. Deniq; ex continentibus causam conclusionis, quia scire simpliciter, vt dictum est, est per causam cognoscere.

De principijs & Conclusionē demonstrationis. Cap. 3.

EX dictis patet, sumptiones demonstrationis, quæ principia demonstrationis dicuntur, aut indemonstrabiles esse debere, aut iam demonstratas: indemonstrabiles autem, per se notas esse oportere, aliōqui essent ignotæ.

Propositiones per se notæ. 1. post. 3.

Propositiones per se notæ dicuntur ab Aristotele pronūciata necessaria ad eō perspicuæ veritatis, vt si terminorū modō significationem teneas, statim illis assentiaris: &

1. Top. 1. alibi, Quæ non per aliā sed per se ipsa fidem habent. Harū quædā dicuntur principia cōmunia, vel omnibus sciētis,

Principia cōmunia. 1. post. 8.

vt, Impossibile est quicquam simul esse, & nō esse, vel quibusdam, vt, Si ab æqualibus æqualia demas, que remanēt

Principia propria. sunt æqualia: quedam propria vni scientiæ, vt, Natura est principium motus, & quietis, Punctus est cuius pars

Dignitates Positiones.

non est, habetq; situm in magnitudine. Atq; illa dicuntur dignitates, seu dignitates, hæc positiones. Conclusio autem

Conclusio deo

demonstrationis propter quid, & si debet esse necessaria.

ta inueniat, tres sunt. Primus est effectorū, qui quidē publicus penē est, priusq; eorū argumentorū, ex quib; demonstratio quōd sit cōficitur. Alter locus est causarū, paucioribus quidē peruius, sed ex quo ad vtrūq; genus demonstrationis argumēta de pmi possint. Nā ex causis remotis sit demonstratio qd sit: ex p̄ximis, p̄pter quid, vt dictū est. Sumet aut vnusquisq; artifex ex hoc loco eas causas, quas in rebus quas tractat, repiri animaduertit. Proinde Physicus accipiet quis causarū gn̄ra, quoniā in rebus naturalibus, de quibus differit, oēs causæ cernuntur. Metaphysic⁹ omittet causam materialē, quia res sup̄naturales, quas contēplatur, materiae sūt exptes. Moralis philosophus potissimū vtetur fine, quia bonitas, & pueritas actionū hūarū, de quibus ipse agit, ex fine, quē sibi quisq; proponit. præcipuē nascuntur. Sic ceteri artifices p̄ ratione rerū, quas pertractant, causas deligere curabūt. Tertius locus, quo maximē vtuntur mathematici, est locus definitionis. Ex quo vtriq; etiā generi demonstrationis argumēta suppeditantur. Nā cum passionēs, quæ eidē subiecto cōueniūt, ordine quodā ab eius essentia profluant, vt grauiter & doctē ostēdunt Metaphysici (vt à natura intellectiua primū intellectus, deinde voluntas: & à natura sensitiua, p̄xime sensus, deinceps appetitus) efficitur, vt principia essentiae subiecti, quæ definitione subiecti cōtinentur, sint causæ p̄ximæ primæ passionis, et hæc secūda, & secūda tertiæ: sicq; vt p̄ definitionē subiecti ostendatur prima passio demonstratione propter

Primus locus.

Secundus.

Vsus huius loci varius.

2. Pby. 7.

Finis est principium in actibus. 7. ethi. 8.

Tertius.

Passiones ordine profluunt ab essentia subiecti.

T iij quid,

quid, secūda verò demōstratione quòd sit pariq; ratione vt secūda demōstretur per primā demōstratiōe ppter quid, tertia verò demōstratiōe quòd sit, & cætera eodē ordine.

Hi loci continentur inter Dialecticos.

Sed quoniā hi tres loci cōtinentur inter locos Dialecticos, de quibus paulo inferius agendū est, inde poterit quisq; accipere, quæ hic fortasse desiderabit. Quanquā ea, quæ ad demōstrationē pertinet, maioris momēti sunt, quā vt nouitij ex hoc libello pleniorē intelligētiā. debeāt requirere.

De syllogismo dialectico. Cap. 6.

Dialecticus syllogismus quid. 1. Top. 1. Probabilia quæ ibidem & 8. c. p.

Dialecticus syllogismus est, qui ex probabilibus cōcluditur. Sunt autē probabilia, quæ vidētur oīb⁹, aut plurimis, aut sapiētibus: atq; his, vel omnib⁹, vel plurimis, vel spectatissimis, modò non sint *παράδοξα*, id est præter omniū opinionē. Omnibus, vt, Parētes diligere natos suos: Obsequiū amicos cōciliare. Plurimis, vt, Opes magno studio esse cōquirēdas: Par pari referendū. Omnibus sapiētibus, vt Præstātiora bona esse, quæ in animo sunt, quàm quæ in corpore, aut rebus externis: Melius esse ratiōe duci, quàm fortunā. Plurimis autē, vt, Animos hominū esse immortales: Felicitatem non esse in voluptate positam. Spectatissimis, vt, Mundum cœpisse, quod dicit Plato: & omnia cōtinēter fluere, ac labi, vt ait Heraclitus. Quæ tamen ita probantur ijs, qui sapiētissimi habētur, vt sint cōtra omniū opinionē, non numerātur in probabilibus: quale est illud Parmenidis & Melissi, omnia esse vnū: & illud Zenonis, Nil moueri posse. Probabilia porro aut sunt

Hæc Philo. Sophis erant probabilia: à nobis tamen fide tenentur orthodoxa.

per

& per se quemadmodum & sumptiones, nō debet tamen esse per se nota. Hoc enim pacto esset indemonstrabilis, cum tamen demonstrabilis esse debeat. Duobus autē modis dicitur enunciatio aliqua per se, vel quia prædicatū est ratio definitiōe essentialis subiecti, aut ad eā pertinet, vt Homo est animal rationale, Homo est substantia corporea: vel quia subiectum pertinet ad rationē prædicati, vt Homo est disciplina capax, Animal rationale est discipline capax Hæc de Demōstratione, & principijs, ac conclusione demonstrationis sint satis: nunc de quæstione demonstranda, de quæ inuentione medij, argumentiue ad eam ostēdendam breuiter dicamus.

monstratio nis. 1. post. 6. & 7. Enunciatio per se duobus modis. 1. post. 4.

De quæstione demonstranda, & partibus eius. Cap. 4.

Quæstiones, quæ demonstrari possunt, tres sunt. Prima est, An res sit: vt Sitne cælum nonum. Altera Qualis sit: vt, An cælū octauū sit rotundū. Tertia Propter quid talis sit: vt, Propter quid cæli omnes sint rotundi. Nam quæstio Quid res sit, quæ Aristoteles secundam facit, sola definitione propriè tractatur. Prima, & secunda possunt demonstrari demonstratione quòd sit, vt, cælū nonum esse, ex motu quem in octauo efficere conspicitur: & octauum esse rotundum, ex eo quòd omnia astra quæ fixa appellantur, videntur equalis magnitudinis in quocūq; meridiano. Tertia verò nō potest demonstrari, nisi demonstratione ppter quid, vt, oēs cælos esse rotundos, quòd pos

Quot sint quæst. ones, quæ demonstrari possunt Ex 2. post. Quæstio Quid res sit cur hic omitatur. Quo demonstrationis genere, quæ ostendi possit.

T ij sint

sint hoc pacto in orbē moueri, motibusq; inter se discrepā-
 tib⁹ & quibusdā penē cōtrarijs. Oīs aut̄ quæstio duas ha-
 bet ptes integrātes. Altera est subiectū, quod & datū, &
 cōcessū iccirco appellatur, quia ante quā fiat demonstratio
 prænosse debem⁹ quod sit (vt ait Aristoteles) hoc est, quod
 nō sit apertē res impossibilis. De reb⁹ enim, quas planē cō-
 pertū habemus, nō posse coherere in rerū natura, nemo ag-
 greditur demonstratiōē. Altera est p̄dicatū, qđ potissimū
 est p̄prietas aliqua subiecti, qđ de causa tū passio tū affectio
 vocatur: Dicitur etiā quæsitū, quod quæram⁹, ob quā cau-
 sam subiecto cōueniat, aut, nū oīno cōueniat. Proinde non
 est necesse vt prænoscamus passionē seu affectionem esse,
 sed tātūm quid uocabulum significet: id quod cōmune est
 omnibus simplicibus partibus demonstratiōis.

De inuentione medij, argumenti ve de-
 monstratiui. Cap. 5.

Quia igitur nulla quæstio demonstrari pōt, nisi prius
 queratur mediū argumētū ad demonstratiōē
 cōficiendā: argumēta verò, nisi certis notatis locis, inueni-
 ri facile nō possūt: dicendū est nūc, quid sit argumētū de-
 monstratiuum, quotq; sint loci vndē huiusmodi argumēta
 erui queāt. Argumentū itaq; demonstratiuū est necessariū
 inuentū ad faciendā fidē, hoc est, mediū qđ cū p̄dicato,
 & subiecto q̄stionis necessariā habet cōnexionē, eiusq; qđ
 cōfirmandū p̄ponitur, p̄fectā efficit p̄suasiōē. Loci verò
 quos demonstrator p̄scrutari debet, vt huiusmodi argumēta

Partes dua
 eulū q̄stio-
 nis.
 1. post. 1.
 & 8.

Locus citatis

De inuentio-
 ne medij de-
 monstratiui.

Argumentū
 demonstra-
 tiuum.

sæpe in huiusmodi quæstionib⁹ vna dūtaxat interrogādi
 nota exprimitur, vt, Sit ne mūdus infinitus: quod etiā in
 ijs, q̄ vt demonstrētur proponūtur, serē fieri cōsueuit. Quæ-
 stio de qua neutra in partē sentiunt hoīes, est huiusmodi,
 Sint ne stelle pares, an nō. Quæstio de qua cōtendūt sapiē-
 tes cū plerisq; est veluti si p̄ponatur, Vtrum sol sit multis
 ptib⁹ maior toto terrarū orbe, an nō. Quæstio de qua ple-
 riq; inter se certāt, huiusmodi esse potest, Sint ne honores
 antepōnēdi opibus, an cōtrā. Quæstio, de qua dissident sa-
 piētes inter se, est velut hæc, Sint ne cæli ex eadē materia
 cōpositi, ex qua elementa constant, an ex alia.

Diuisiones quædā cōmunes propositionibus, &
 quæstionibus dialecticis. Cap. 8.

Cum autē oīs interrogatio categorica roget, nū p̄edi-
 catū aliqđ alicui cōueniat subiecto: omne aut̄ p̄edi-
 catū sit definitio, aut p̄priū, aut gen⁹, aut accidēs eius sub-
 iecti, cui cōuenit, aut ad horū aliquid reuocetur: efficitur,
 vt omnis propositio, omnisq; quæstio dialectica, aut sit de-
 finitionis, aut proprij, aut generis, aut accidētis, aut certē
 ad aliquod ex his quatuor generib⁹ redigatur. Animaduer-
 tendū est tamē, has siue p̄positiones, siue quæstiones, duo-
 bus modis rogare posse, sitne aliquid definitio alicui⁹, aut
 p̄priū, aut genus, aut accidēs. Altero, si apertē id querāt,
 expresso nimirū noīe definitionis, aut proprij, aut generis,
 aut accidētis in hūc modū. Est ne animal rōnale definitio
 hoīs? Estne propriū hominis esse disciplinæ capax? Sit ne
 animal genus hippocētauri, an nō: Vtrū intelligere sit acci-

Quatuor ge-
 nera propo-
 sitionum &
 quæstionum:
 ex 1. Top. 3.

dens Deo, nec ne. Altero, si nō apertè id quærat, sed ta-
men ex ipso quæredi modo facillè intelligatur: vt si dicas,
Est ne animus id ipsum quod numerus se ipsum mouēs? So-
lus ne homo est memoria prædit? Nōne homo est quod-
dam animal? Vtrū is, qui cæcus est, possit aliquādo respici-
cere, necne. Idē nāq, videtur esse quærere, Nū anim⁹ sit id
ipsum quod numerus se ipsum mouens, & cætera, atq, ex-
pressè rogare, Num animi definitio sit numerus se ipsum
mouēs: Num memoriā præditū esse sit propriū hominis:
Nū animal sit genus hominis: Nū cæcū esse sit accidens
hominis. Quòd si interrogationes nec priori, nec posteri-
ori modo rogēt sit ne aliquid definitio alicui⁹, aut propriū,
aut gen⁹, aut accidēs, sed simpliciter quærat, nū aliquid ali-
cui cōueniat, vt, Nū apes sint prudētes, Nū crocodili plo-
rare possint, Nū zoophyta sint animalia, Nū angeli sint
animalia rationalia (quæ interrogationes ob ipsam simpli-
cem quæredi formā, simplicis inbærentiæ vocari solēt) si

*Quæstio sim-
plicis in hæ-
rētis est q-
stio acciden-
tis: ex 1. Top
5 & 2. top.
2. & 4. top.
1. & 7. to 3.*

hoc, inquā, pacto proponatur, in propositionib⁹ & quæstio-
nibus accidētis numerāda erūt. Nō tamē qua ratione acci-
dens à cæteris tribus prædicatorū generib⁹ distinguitur,
sed qua funditur ad oīa, quæ quoquo modo alicui accidūt,
id est, cōueniūt: quo pacto accidētis vocabulum sæpissimè
accipitur. Itaq, accidētis interrogatio duo genera propo-
sitionum, & quæstionum complectitur: alterum accidētis
propriè dicti, alterum accidentis fusissimè accepti, quod
genus interrogationum latissimè omnium patet.

Ad

per se probabilia, aut per alia. Per se probabilia dicuntur
quæ non egent cōfirmatione, sed simul atq, proponūtur ap-
probari solent, vt Meliūs regi Rēpublicā à viris probis,
quā ab improbis, Per alia approbatur, vt, Meliūs guber-
nari Rēpublicā vno principe, quā iudicio multitudi-
nis. Cū ergo audis, Dialecticū syllogismū esse eū, qui ex
probabilibus concluditur, intellige verba, Ex probalibus
in numero etiā singulari, quasi dictū sit, Ex vtraq, sum-
ptione pbabili, aut ex altera saltē. Potest enim altera esse
necessaria, & altera probabilis, vt si dicas, Qui vitia re-
prehendūt, odiū sibi cōflāt, qui autē furta, & homicidia
insectatur, vitia reprehēdunt, igitur qui furta & homici-
dia insectatur odiū sibi cōflant. Hic maior propositio est
pbabilis, sed minor necessaria. Quinetiā in hoc syllogismo
rū genere vtraq, sumptio potest esse necessaria, si altera
saltē nō sumatur vt necessaria, sed vt probabilis dūtaxat.
Animaduertendū est autē, dialecticū syllogismū Epicbre- 8. Top. 4.
ma etiā, quasi dicas Aggressionē, vocari ab Aristotele, eo
quòd ad disputationem cum altero ineundā est maximè
promptus, & idoneus. Pressiūs tamē hoc nomē à quibus-
dam vsurpatur, pro breui scilicet, & vehementi ratione
probabili vnā præsertim propositione comprehensa, vt si
dicas, Num mater filium occidisset?

De ppositōe, ac quæstioe dialecticæ. Cap. 7.

Propositio igitur dialecticæ est interrogatio proba-
bilis, hoc est, quæ apertè interrogat id quod videtur

*Propositio
dialecticæ
quid. 1. top. 8.*

omni-

oibus, aut plurimis, &c. Vt, Nonne diligunt patres natos suos? &c. Dicitur interrogatio, quia cum non sit necessaria, aut certe non videatur, cogitur is, qui disputatione cum altero transigit, petere ab eo, an vera propositione existimet, ne, si ex non concessis argumentetur, frustra omnem ratiocinandi laborem suscipiat. Dicitur autem aperte interrogare id,

1. Top. 3. quod videtur omnibus, aut plurimis, &c. quia unam duntaxat interrogationis notam exprimit, eaque sola contradictionis partem expresse proponit, quam probabilis habetur, ut patet in tradito exemplo: quanquam tacite altera etiam tunc rogandi notam, tunc contradictionis partem continet. Verum enimvero, & si propositio dialectica quaerenti sit interrogatio totius contradictionis, ratiocinanti tamen est sumptio eius partis, quae probabilis videtur, ut ait Aristoteles. Sic probare niteretur Epicurus, omnem voluptatem esse bonam. An non putas quicquid secundum naturam est, esse bonum? Nonne omnis voluptas est secundum naturam? Quae si alius admisisset, tunc ille sic concluderet, Quicquid secundum naturam est id bonum est, omnis autem voluptas secundum naturam est, igitur omnis voluptas bona est.

Quaestio vero dialectica, problematue dialecticum, est theorema, de quo aut neutrum in parte sentiunt homines, aut contra plerique, ac sapientes, aut sapientes contra ac plerique, aut utriusque ipsi secum discordant. Dicitur theorema, quasi consideratione dignum, quia cum non sit exploratum, sed ambiguum, duplici interrogationis nota ut utraque ex parte expeditur, efferi solet, hac nimirum formula, Vtrum felicitas posita sit in actione virtutis nec ne: aut alia simili. Quanquam breuitatis causa

2. Peri. 2. & 1. prio. 1.

Quid quaestio dialectica. 1. top. 9.

1. Top. 3.

Ad propositionem quaestionemque generis reuocatur Aristoteles 1. Top. 3. stoteles interrogationem differentiae generalis de specie minus late patente, ut, Sit ne sensus capax differentia communis homini cum alia re: Numeretur ne homo in sensus capacibus, Eodem reuocanda est interrogatio speciei de indiuiduo, ut, Sit ne homo species comparatione Antichristi. Sit ne Samuel ille qui apparuit Sauli, quidam ex hominibus, an non. Eodem quoque reuocatur interrogatio analogi de quouis membro. Sed de hac diuisione satis.

Alia diuisione tribuuntur propositiones, quaestionesque dialecticae in tria genera: in morales, naturales, & logicas. Morales sunt, ut, Est ne parentibus potius parendum, quam legibus, si discrepent? Naturales, ut, Sunt ne decem caeli, an non? Logicae, ut, Num tres tantum, an quatuor sint syllogismorum figurae. Ad haec tria genera, quae materiae attingunt, pertinent, aut reuocantur, omnes tum propositiones dialecticae, tum quaestiones. Sed quoniam de propositione, ac quaestione dialectica iam diximus, sequitur, ut ad inuentionem argumentorum, quae nobis propositionum copiam ad omnia quaestionum genera tractanda suppeditabunt, ingrediamur. Prius tamen quid sit argumentum dialecticum, quibus loci percurrendi sint Dialectico, ut facile reperiat argumenta, exponamus.

Alia triuigena propositio & quaestio dialecticae. ex 1. Topic. 12. & 9.

De argumento dialectico & loco.

Cap. 9.

Angus

Cic. in part.

Argumentum dialecticum, est probabile inuentum ad faciendam fidem, hoc est, medium, quod cū prædicato & subiecto quæstionis, aut cum eorum altero probabiliter, hoc est, verisimiliter connectitur, vt eius, quod confirmandum est, assensum quendā nō omnino necessariū efficiat. Sic ego interpretor, Probabile inuentum ad faciendā fidem, accommodatè scilicet ad Aristotelis doctrinam, quicquid Cicero cuius hæc verba sunt, & alij nō nulli his verbis intelligant. Etenim hac ratione differt argumentum dialecticum à demonstratiuo: cuius naturam in eo positam esse diximus, vt cum prædicato & subiecto quæstionis necessaria connexionione iungatur, ad perfectam propositi persuasionem. Sed quia id, quod est necessariū, potest iudicio multorum esse probabile duntaxat, dubiū non est, quin argumenta omnia demonstratiua possint esse dialectica, si cum altero saltem quæstionis termino probabiliter tantū coniungi existimentur. Ex quo fit, vt hac in parte non solū tradēda sit methodus exquirēdi argumenta probabilia, sed etiam necessaria. Quod planè Aristoteles se fecisse in topicis significauit. Nam cū locos omnes dialecticos tradidisset, statim subiicit, eū locorum cāpum communē esse Dialectico, & Philosopho, hoc est probabiliter suadēti, & cogēti demonstratiōne. Et cū de inuentione mediij demonstratiui in libris de posteriori resolutione scripsit, ad eam, quam tradiderat in topicis de locis dialecticis tractationem, lectorem misit. Patet igitur,

1. Post. 26. Argumenta demonstratiua possunt esse dialectica.

Initio libri octau.

1. Post. 14.

igitur, argumentum dialecticū (vt à demonstratiuo distinguitur) esse probabile mediū iudicio eius, cui proponitur, & si reuera se penumero sit necessariū, ac demonstratiuū. Non solū aut ē ipsum mediū dicitur argumentū, sed etiā quælibet sumptio p̄sertim maior, totūq; antecedens. Quæ significatione sæpe Dialectici argumēti nomine vtūtur.

Locus verò perspicua translatione definitur à Cicerone Argumēti sedes. Vt enim earū (inquit) rerū, quæ absconditæ sunt, demonstrato, & notato loco facilis est in uētio: sic cū p̄estigare argumentū volumus, locos nosse debemus. Sic enim appellatæ ab Aristotele sunt hæc quasi sedes è quibus argumēta promūtur. Itaq; licet definire locum, Argumēti sedē. Vocat etiā locū Aristoteles, Elementū. Idē, inquit, elementū dico, & locū. Causa est, quia cū simplex sit, multorū tamē est origo, & initiū argumētorū. Vndē mox locū definiēs, Elementū, inquit, ac locus est, in quē multa incidūt enthymemata. Et Boëtius, Locus est id vndē ad p̄positā quæstionē cōueniēs trahitur argumētū.

Locus quid. Cic. in top.

2. Rhet. ad Tb. cap. vltimo.

Lege Alex. in præfatione topic. ex Theoprasto. 1. de differ. top.

De duobus locorum generibus.

Cap. 10.

Porrò locus duplex dicitur: Maxima, & Differentia maximæ. Locus maxima, est p̄positio per se nota si de alijs ministrans. Nomē p̄positionis per se notæ latius hīc, quā superiūs, accipitur. Quæcūq; enim cognitio terminis statim sine vlla cōfirmatiōe app̄batur p̄ se nota hoc loco dicitur, siue necessaria sit, vt, Cui non conuenit defini

Boeth. 2. de differ. top. Locus maxima. Cap. 3.

Boetii. in
top. Cic.
Idem. 2. de
disse. top.

Maxime
cur hoc no-
mine dicantur.
Boetii.

Locus differ-
entia maxi-
me

definitio non conuenit definitum: siue probabilis, vt,
Quod maxima pars eorū, qui in quauis arte versantur,
dicunt, id verum est. Subministrare alijs fidem, est conti-
nere in se vim probationis aliarum. Exempli causa, pro-
positio prior, quam nunc in exemplum attulimus, dicitur
subministrare fidem huic, Sapiens non est inuidus, quia
cōtinet totam eius probationem ex definitione prædicati
desumptā hoc modo, Inuidus est, qui bonis affligitur alie-
nis, sapiens verò bonis alienis nō affligitur, sapiens igitur
inuidus non est. Quia enim definitio inuidi non conuenit
sapienti, iccirco nec nomen conuenire concluditur. Poste-
rior verò dicitur subministrare fidē assensionē huic
propositioni, Prædicamenta sunt decem, quia continet to-
tam eius probationem ex autoritate desumptam hoc mo-
do, Ferè omnes philosophi dicunt, decem esse prædicamē-
ta, sunt igitur decem. Dicuntur autem huiusmodi propo-
sitiones Maxime, quia quælibet continet plurimas, vt
prior illa, has omnes, Cui nō conuenit definitio inuidi, nec
nomen conuenit: Cui non conuenit definitio iustū, nec no-
men, &c. Posterior verò has, Quod dicunt maxima pars
Iurisperitorū esse iustū, aut iniustū, id iustū aut iniustū
est: Quod ferè omnes Medici dicūt esse salubre, id salubre
est, &c. Locus differentia maxime est receptaculum plu-
rium maximarū: Vt locus definitionis, locus autoritatis.

Siquidem ex loco definitionis, qui primus est huius ge-
neris non solūm eruimus illam maximam Cui nō conue-

nit

nit definitio non conuenit definitum, sed etiam hanc, Cui
conuenit definitio, cōuenit definitū, & plures alias, vt in-
feriūs apertum erit. Et ex loco autoritatis, quē extremū
numerabimus, non modò desumitur illa, Quod maxima
pars eorum, qui in quauis arte versantur, dicunt, id verū
est, sed etiam hæc, In vsu loquen di sequenda est vulgi con-
suetudo. Eodemq; modo singulis locis, quos inter hos rece-
sehimus, plures maxime ducūtur, vt progrediētibus per-
spicuum fiet. Non dicuntur autem huiusmodi loci disse-
rentie maximarum, quòd ipsas maximas singulatim di-
stinguant (quippe cū vnusquisq; multas cōplexu suo iun-
gat, vt diximus) sed quòd diuersis maximarum classibus
diuersam tribuant appellationem. Quæ enim maxime in
loco definitionis habitant, dicuntur à definitione: quæ in
loco autoritatis, ab autoritate: & sic cæteræ à suis quasi
domibus, alijs aq; alijs nominibus appellantur. Si quis autē
hoc loco curiosiūs exquirat, quid nam sit hoc ipsum rece-
ptaculum maximarum, & argumentorū, quidue hoc no-
mine trāslatio significetur, verbi causa, Nū receptaculū
definitionis sit ipsamet definitio, an (quod rectè dicitur)
habitus, seu respectus definitionis ad definitum, ex quo
maxime primi loci vim habent, & sic in cæteris: id ego di-
ligentius velle intelligere, inutile in hac locorū tractatione
existimo. Hæret enim in his quasi salebris adolescentium
ingenia, nec vtuntur dialēctica libertate in ea re, in qua
maximè expedita esse debent. Dabitur tamen alias accu-

Cap. sequēti.

Cur hi loci
dicantur dif-
ferentia ma-
ximarum.

Questio de
natura loco-
rum huius
generis.

Nō esse hoc
loco curio-
sū tractan-
dā hęc quæ-
stionem.

V ratiū

Universidad de
Biblioteca

Locorū primus autor Aristoteles. Hoc Cic. in præfatione Top. fatetur & reliqui omnes.
2. Elench. 9. Quo pacto loquendum de utroq. genere locorum.

ratiùs hæc explicandi occasio. Ac priores quidē locos Aristoteles primus inuenit, luculentissimèq. tradidit. Posteriorum verò sic autor extitit: vt adijciendi aliquid, minuēdi, ac mutandi locum posteris reliquerit. Quo factum est vt alij post eum Philosophi hac veluti aperta ianua, aptiùs certè, & artificiosiùs (vt facillè est, inuentis aliquid adijcere) hoc locorum genus tradiderint. Cùm autem de prioribus loquimur, more Aristotelis dicere solemus, Locus à definitione, Locus ab autoritate, &c. quasi propositio ab ipsa definitionis, habitudine, vel à respectu autoritatis vim habens. At cùm de posterioribus sermo est, aptiùs loquēris hoc modo, Locus definitionis, Locus autoritatis, quàm si dicas, Locus à definitione, Locus, ab autoritate, & sic in cæteris. Nam cū dicimus, Locus definitionis, significamus reperiri in eo definitionem, & sic in cæteris locis argumenta reliqua: quod non declarat qui ita loquitur Locus à definitione, Locus ab autoritate, &c.

De locorum numero Cap. II.

Huiusmodi ergo locorum, qui priores naturâ, pauciores, & communiores meritò habentur, duo sunt genera. Alij continēt argumenta *ἰντεχνα*, hoc est, artificiosa alij *ἄτεχνα* id est, artis expertia. Argumenta artificiosa sunt, quæ Dialectici arte, & diligentia ex ipsa quæstione eliciuntur (Cicero *ἰντεχνα* vocat) vt est definitio eius rei, quæ

Ex Arist. 1. Rhet. ad Theod. 2. Artificiosa, sive insita Cic. in part.

quæ in quæstione prædicatur, aut subijcitur. Artis verò expertia (quæ à Cicerone dicuntur assumpta & remota) sunt ea, quæ non eruuntur ex ipsa quæstione, sed extrinsecus assumuntur, vt autoritas sacrarū literarū, aut alicuius probati Philosophi. Loci prioris generis sunt viginti, posterioris duo. Hoc enim colliges ex generibus argumentorum, quorū loci sunt receptacula, & sedes. Nā argumenta artificiosa, aut significant id ipsum, ex quo desumuntur: aut ea, quæ modo aliquo ad id affecta sunt, hoc est, quæ id certa aliqua ratione respiciunt. Quæ id ipsum significant, sunt definitiones, descriptiones, notationes, seu vocabulorū interpretationes. Quæ autem ad id affecta sunt, aut sunt illi coniuncta, aut ab eo disijuncta. Coniuncta verò, aut sunt connexa, aut circumstantia. Connexa cū aliquo dico ea, quæ ita sunt ad id affecta, vt illud ex ipsis necessariò pendeat, aut ipsa ex illo: quo pacto se habent coniugata inter se (vt iustus & iustitia) & partes cum toto, & totum cum partibus, & causa cum effectis, & effecta cum causis, & antecedentia cum consequentibus, & consequentia cum antecedentibus. Circumstantium nomine intelligo ea, quæ ita cum re coniuncta sunt, vt non necessariò cum ea cohæreant: quæ quidem sunt vel præcurrentia, vel comitantia, vel subsequantia. Disijuncta verò, aut sunt consentanea, vt similia, maiora, minora, paria: aut dissentanea, vt dissimilia, opposita, et alio quouis modo repugnantia. Artis deniq. expertia sunt autoritas diuina, & humana.

Artis expertia, sive assumpta.

Loci omnes duo & viginti.

Argumentorum diuisio.

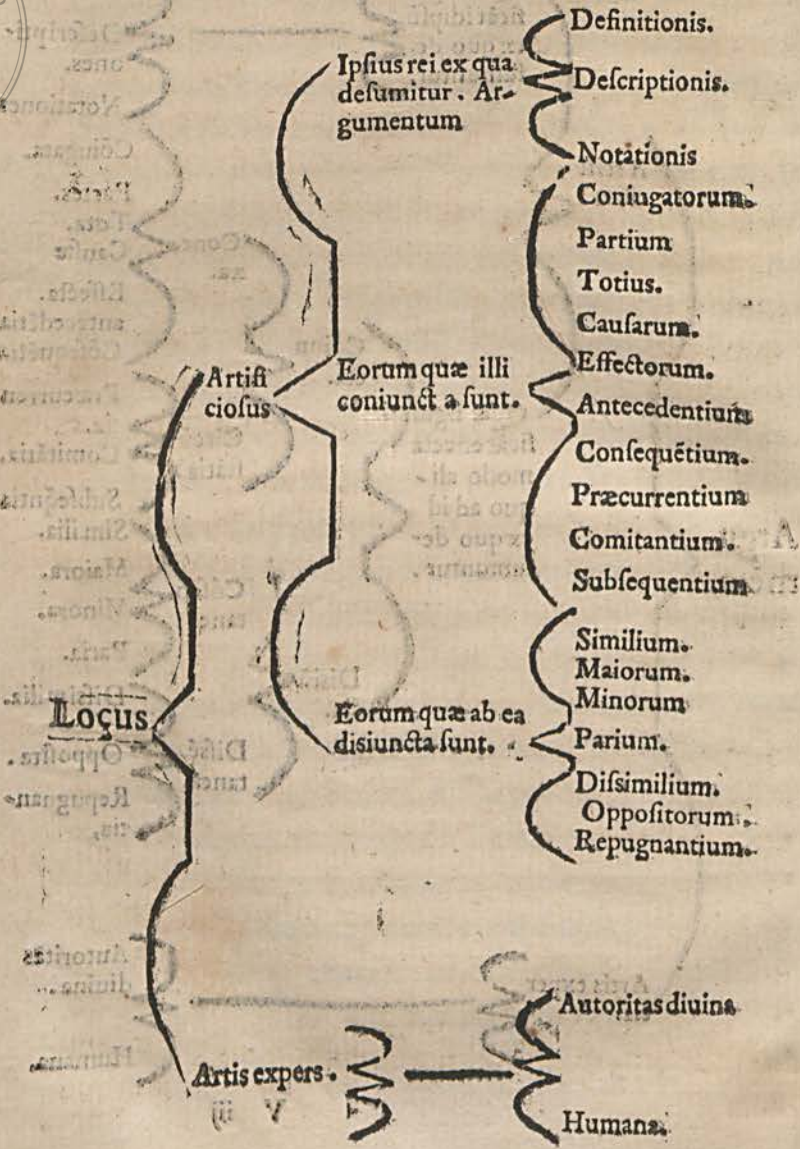
Ita patet duos & viginti esse huiusmodi locos, Definitiōnis scilicet, Descriptionis, Notationis, Coniugatorū, Partium, Totius, Causarum, Effectorum, Antecedentiū, Consequentium, Præcurrentium, Comitantiū, Subsequentiū, Similium, Maiorum, Minorum, Parium, Dissimilium, Oppositorum, Repugnantium, Autoritatis diuinæ, & hu mane. Nullum porrō feci locum earum rerū, quæ ita dis iunctæ sunt ab aliquo, vt nec consentaneæ illi sint, nec dissentaneæ (quo pacto se habet paupertas ad superbiam, & diuitiæ ad literas) quia nulla certa ratione ad id effecta sūt, siue vt cognatæ, aut amicæ, siue vt inimicæ atq; aduersæ: quo fit, vt nō sint aptæ ad aliquid probandū, siue concludere velis affirmatiuè, siue negatiuè. Si qui verò alij loci succurrerint facilè ad hos reuocabūtur. Scio Boethiū tū ex Themistio, tum ex Cicerone alium numerum, & ordinem locorum fecisse, & alios alias magis probare diuisiones: sed mihi perfacilis, & perexpedita visa est hæc distinctio, & enumeratio, ac naturæ rerum satis accommodata. Maxime verò, siue communiā pronunciata, quæ ad singulos locos huius generis ptinent, in explicatione singulorū tradetur. Sed vt hæc meliūs teneas memoriā, subijciam argumentorum diuisionem, ex qua numerum locorum collegi.

Cui nullus sit alius designatus locus rerum disiunctarum.
22 de dif. to.

Hic breuiore descriptione locorum colligere poteris hoc modo.

De locis communibus, ac proprijs: & de quibus agit Dialecticus.

Caput. 12.

Verum ut intelligas quopacto de his locis agit Dialecticus, quaq; utilitatem te ex ipsis percepturum sperare debeas: aduerte diligenter omnes locos, quos tradidimus, duobus modis spectari posse: ut communes, & ut proprios. Ut communes quidem tunc considerantur, cum qua ratione ad omnes artes, & scientias accommodari possunt, intelliguntur. Ut proprii autem, cum ad propria, & peculiarera materia alicuius artis contrahuntur. Sed hoc, quod paulo obscurius dictum videtur, dicam planius. Loci communes, siue differentiae maximarum sint, siue maximae ipsae, tunc communes habentur, cum ad nullum certum genus rerum astringuntur, sed hoc tantum sunt, quod hisce vocibus significatur, Locus definitionis, Locus descriptionis, Cui conuenit definitio, conuenit definitum, Cui non conuenit descriptio, nec id quod describitur, & ita in caeteris. Tunc vero habentur proprii, cum ad certum aliquod genus adiguntur: ut si hoc modo efferantur, Locus definitionis virtutis, Locus definitionis naturae, Locus descriptionis generis. Quicumq; habitus efficit bonum eum hominem, in quo est, virtus est, Quicquid est principium motus, & quietis est natura. Quicquid non praedicatur de pluribus specie differentibus in quaestione quid est, non est Genus, & caetera. Atque excom-

Communes loci
Proprii.

Propositiones
tamen, quae loci
proprij dicuntur,
Maxime vocari non
debent.

V iij munibus

*Rhet. ad
herc. 2. 10*
munibus quidem locis, vt ait Aristoteles, non maior oppor-
tunitas habetur ad syllogismum, vel enthymema de mo-
ribus, quàm de natura, aut alia vlla re, quæ sit aliarũ ar-
tium propria: at proprij peculiareq; loci certis, & suis cu-
iusq; Generis propositionibus continentur. Exempli cau-
sa, de natura, propriæ quædam propositiones habentur, ex
quibus non potest enthymema, aut syllogismus vllus desu-
mi de moribus: contra verò aliæ pertinent ad mores, ex
quibus nihil possit de natura monstrari. Similem ratio-
nem in reliquis disciplinis inuenies. Hac Aristoteles.

*Loci commu-
nes neminẽ
peritũ faci-
unt i aliquo
genere rerũ.*

*Quorũ loco-
rũ tractatio
ad Dialecti-
cã attineat.*

*2. & 3. lib.
Top.
In reliquis li-
ber ad finem
vsq; 7.*

Sed quanquam communes loci ipsi per se in nullo rerum ge-
nere faciant hominem peritum (vt ille statim subiicit)
sunt tamen multa cura, & diligentia pernoscenti, quia
nemo proprios via, & ratione tenere potest, qui non te-
neat antè communes. Nam & si proprij materiam suppe-
ditant, cõmunium tamen tractatio vsus priorum tra-
dit. Cum igitur Dialectica sit ars differendi, hoc est, quæ
communiter omnibus artibus differendi modos exhibet,
necesse est, vt loci communes ad Dialecticam pertineant.
Ex proprijs autem ij tantum ad hanc artem spectant, qui
propriam Dialecticæ materiam continet: cuiusmodi sunt
locus definitionis generis, descriptionis proprij, notati-
onis definitionis, & alij huiusmodi rerum ad Dialecti-
cam pertinentium. Ac communes quidem explicat Ari-
stoteles cum docet quopactõ tractanda sit questio simpli-
cis inbherentie: proprios autem huius artis, cum metho-
dum

dum tradit ad tractandas reliquas quæstiones, accidentis
(proprie videlicet accepti) generis, proprij, & definitio-
nis. Et nos igitur Aristotelem sequentes communes pri-
mum explicabimus: postea, vt proprij huius artis ex ijs,
quæ dicta erunt, intelligantur, pauca quædam admonebi-
mus. Primò igitur de loco definitionis essentialis, quã po-
tissimum quærere ad aliquid probandum debemus, quæq;
simpliciter definitio appellatur, dicendum est.

De loco definitionis.

Caput. 33.

Tribus modis definitione probare possumus, aliquid ^{2 top. 2. lo. 3}
alicui conuenire, aut non conuenire, vt Aristoteles
docet: definitione subiecti, aut prædicati, aut vtriusq;. Exẽ-
pli causa, si quis voluerit probare Dialecticam esse vtilem,
hoc modo poterit ex definitione subiecti concludere institu-
tum. Differendi ratio est utilis, Dialectica est differendi
ratio, est igitur Dialectica utilis. Ex definitione autẽ præ-
dicati hoc modo, Id, quod ad bonum aliquid comparan-
dum refertur, vtile est, Dialectica ad bonum aliquid com-
parandum refertur, est igitur utilis Dialectica: definitio-
ne demum vtriusq;, hoc modo, Dialectica est differendi ra-
tio, differendi autem ratio ad bonum aliquid refertur, at
quod ad bonum comparandum refertur, est vtile, igitur
Dialectica est utilis. Verùm hoc tertio concludendi modo,
cum

cum quatuor sumantur termini, semper fiunt plures complicatae argumentationes. Nihil tamen referat, si in exemplis deinceps proponendis alijs argumentationum formis quam simplicium syllogismorum utamur. Nam & si hac locorum tractatio simplicibus potissimum syllogismis debeat, omnibus tamen argumentationum generibus inseruiet. Atque ut ad propositum reuertar, tot modis concludes

Pronunciata que vsu huius loci continent.

Sophisticę (quę definitur, Ars decipiendi) non esse vtilem, quot Dialecticę vtile esse colligimus. Huius loci sex sunt maxima, seu communia pronunciata.

- Quicquid conuenit definitioni, conuenit definito.
- Quicquid non conuenit definitioni, nec definito.
- Cui tribuitur definitio, tribuitur definitum.
- Cui non tribuitur definitio, nec definitum.
- Si definitio definitioni conuenit, etiam definitum definito.
- Si non conuenit definitio definitioni, nec definitum definito conuenit

Omnes hæc maxima nascuntur ex respectu quem habet definitio ad definitum. Ac primis duabus utimur cum arguamur ex definitione subiecti: duabus sequentibus cum ex definitioni prædicati: extremis duabus cum ex definitione vtriusque. Adhunc locum reuocatur locus differentie comparatione speciei, quam proximè constituit, quia eiusmodi differentia pertinet ad essentiam speciei, & cum ea reciprocatur. Argumentatio ex differentia huiusmodi est. Homo est rationis particeps, ergo & disciplina capax.

Locus differentie.

Cur non tradatur hic locus definiti.

Non tradimus autem (sequuti veteres) locum definiti, quem admodum definitionis (ut videlicet queramus definitum

ad

ad confirmandam definitionem, quemadmodum querimus definitionem ad confirmationem definiti) quia raro ex definito probamus definitionem. Eadem tamen pronunciata, de definito tradi possunt, quę tradita sunt de definitione, mutato nomine definitionis in nomen definiti: ut si dicas, Quicquid conuenit definito conuenit definitioni. & cetera.

De loco descriptionis. Cap. 14.

Sequitur locus descriptionis, qui tum ad eundem est, cum ad locum definitionis aditus non patuerit. Est autem huius loci eadem tractatio atque superioris, eademque communia pronunciata mutato nomine definitionis in nomen descriptionis, & rei, quę definitur, in rei, quę describitur. Hinc probabis Dialecticam esse perdiscendam, quod sit ars, quę ad ceteras omnes scientias viam muniat: quod sit instrumentum veri, ac falsi indagandi: quod homini, quę rationis particeps est, maxime conueniat. Ex hoc loco implorat Iob Diuinam misericordiam his verbis. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseris, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Haftenus hominis descriptio, quę tamen si ad Philosophorum normam exigatur, descriptio propriè non sit. Deinde sequitur conclusio, Et dignum ducis super huiusmodi

6. Top. 3.

Boeth. 2. de diff. top.

Iob. 14.

di

di aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudiciū?
 Porrò autem nemo miretur, si in hac locorum tractatione
 nonnulla ex diuinis scripturis attulero exempla. Id enim pro-
 pterea faciam, quòd multa sint in sacris literis argumenta
 omnibus obuia, & simule etiā expeditissima, in quibus pro-
 inde locorū vsus à quibusuis facile intelligi potest. Adhunc
 locū reuocatur locus proprietatis, ex quo, exempli gratia,
 probare poteris iustitiam esse virtutem, quia est per se lau-
 dabilis, quod quidem proprium est virtutis. Ratio cur ve-
 teres non tradiderunt locum rei, quæ describitur, ad confir-
 mandam ex descripta re descriptionem, eadem est ac illa,
 cur non sit traditus locus definiti. Si tamen huiusmodi lo-
 co vti velis, eadem pronunciata, quæ loco definiti assignari
 possunt, mutatis tantum vocabulis tibi deseruient.

De loco notationis. Cap. 15.

Locus notationis proximus est superioribus, quia nota-
 tio cum explicet vim vocabuli, quodammodo continet
 rem, cuius est vocabulum. Quid sit notatio, quæadmodum
 quid sit definitio, & descriptio, non est modo dicendum, cum su-
 perius latè explicatū sit. Vsus notationis in argumētando
 non est vsq; quaq; firmus, nisi notatio verbi cōueniat rei, atq;
 ita cōueniat, vt cū ea recurrat: qualis est notatio Dialecti-
 cæ, vt ex initio harum institutionum patet. Cū autem no-
 tatio ita habet, eadem pronunciata, quæ in superioribus lo-

cis

cis, seruantur. Ex hoc loco est illud Adami, Hæc vocabi-
 tur Virago, quia de viro sumpta est. Et illa Esau de fra-
 tre conquestio, Iustè vocatum est nomen eius Iacob. Sup-
 plantauit enim me en altera vice: primogenita mea antè
 tulit, & nunc secundo surripuit benedictionem meam. Et
 illud Angeli ad Ioseph, Vocabis nomen eius IESVM
 (hoc est Saluatorem) ipse enim saluū faciet populū suū
 à peccatis eorum. Ceterum ex notatione nominum singu-
 larium priorū me per pauca eaq; infirma ducuntur ar-
 gumenta, nisi cū vocabula diuinitus imponūt. Sæpe etiā
 nihil omnino efficiunt. Si quis enim Iudam proditorē ex
 confessione veritatis, aut Simonem Magum ex obedientia
 collaudet, quòd Iudæ nomen ex confessione, Simonis autē
 ex obedientia deducatur, vides planè quantum allucinabi-
 tur. Itaq; plus viriū habet hic locus ex notatione nomi-
 num communium, quam priorū, eo quòd plurima voca-
 bula cōmunia ex aliqua proprietate, peculiariue conditio-
 ne rerum, quas significant, ducuntur: vt Consul à consu-
 lendo, Rex à regendo, Dux à ducatu, Patronus à patrocini-
 o, Philosophus à sapientiæ studio, Monachus à solitudi-
 ne, Christianus à Christo, & sic alia propemodum infini-
 ta: quod non ita frequenter accidit in proprijs.

Ad hunc locū reuocatur locus transumptionis ad eui-
 dentius nomen: ex quo erumus apertiora vocabula, vt ex-
 ponamus ea, quæ minus perspicua sunt: vt si cilium bram
 (quo vocabulo vsus est Plato) inter preteris: oculum: &

putri-

Cur hic affe-
 ratur non nul-
 la ex diuinis
 scripturis ex-
 empla.

Locus propri-
 etatis.

Cur non trada-
 tur hic locus
 rei, quæ des-
 cribitur.

Gen. 2.

Gen. 27.

Math. 1.

Plus viriū
 habet hic lo-
 cus ex nomi-
 nibus, quàm
 proprijs.

Locus trans-
 sumptionis.
 2. top. 2.
 loc. 8.
 6. top. 2. rec.
 fertur.

putrimordacem, araneum: & osigenam, medullā: aut cer-
tē (quoniā vocabula hęc sunt inusitata) si tellurem, aut
aridā, terram exponas: aut philosophum, sapientem.

De loco coniugatorum. Cap. 16.

2. Top. 3.
loco. 29.

Cur inter cō-
nexa, hęc
primūm nu-
merata sint.

Casus.

Eodem loco

In top.
Hęc vocan-
tur coniun-
ctā. 2. de O-
ratore.

Coniugata (quę Gręcē tum σύνταξι, tum σύνταξι di-
cuntur) primaria quidem significatione sunt no-
mina, & verba ita affecta inter se, vt alterum ab altero
denominatiuē deducatur. Sic Sapiens, & Sapere sunt cō-
iugata sapientię, à qua denominatiue oriuntur. Hęc er-
go iccirco primūm in connexis numerauī, quòd ita alterū
ab altero pendeat, vt vtręq; eandem formam significent,
solog. significandi modo differant. Ceterum secundaria si-
gnificatione, ipsa etiā denominatiua eiusdē denominantis
cōparata inter se, vt Philosophus, & Philosophari, dicun-
tur coniugata. Reuocantur etiā ad coniugata voces illę,
quę casus ab Aristotele nominātur, hoc est, aduerbia de-
ducta ab aliquo denomināte, vt sapienter à sapientia. Sed
quanquā Aristoteles hęc primūm distinguit, latiūs tamē
accepto coniugatorum nomine, omnia inter sese cōiugata
dici posse concludit. Atq; hanc communiorem coniugatorū
acceptiōnem amplectitur Cicero. Coniugata, inquit, dicun-
tur, quę sunt ex verbis generis eiusdem. Eiusdem autem
generis verba sunt, quę orta ab vno variē commutan-
tur, vt Sapiens, Sapienter, Sapientia. Itaque omnia hęc

meo

meritò dicuntur coniugata, quia ipsa vocis ac significatio-
nis communionē sub vnum quasi iugum deuincta sunt.
Sed quoniam in cōiugatis potior est significationis, quā
vocis coniunctio, non sunt ea omnino à coniugatorum nu-
mero excludenda, quę sic vocis societate carent, vt eiusdē
significationis iugo cōercēantur: cuiusmodi sunt Virtus,
Studiosus, Studiosē. Nec verò necesse est vt cōiugata sint
voces simplices: siquidem orationes eandē vim habere pos-
sunt atque simplicia vocabula, vt si dicas, Virtus, Virtu-
te pręditus, Cum virtute agere, & similia. Huius loci
eum esse vsū docet Aristoteles, vt quicquid vni coniu-
gatorum conuenit, ceteris etiam suo cuique modo conue-
nire, aut non conuenire concludatur: vt si iustitia est lau-
dabilis, etiam iustus est laudabilis, & iustē agere est lau-
dabiliter agere: Si verò iustitia non esset laudabilis, nec
iustus laudabilis esset, nec iustē agere esset laudabili-
ter agere. Duo itaq; sunt huius loci communia pronuncia-
ta ex ipsa coniugatorum inter se habitudine desumpta,
alterum ad confirmandum, alterum ad refellendum.

Cur dicatur
coniugata.

vsus loci.
Arist. loco
citato.

Cum quo cohæret vnum coniugatorum, cohærent & reliqua.
Cum quo non cohæret vnum, nec reliqua.

Quanquam verò non admodum sint vsitata huius lo-
ci argumenta, propterea quòd cōiugata ita coniuncta sunt
inter sese, vt ferē apud oēs aequē nota, aut aequē ignota ha-
beātur, nōnunquā tamen satis habent acuminis, vt illud

Co

Comici, Homo sum, humani à me nihil alienū puto. Hinc poteris concludere hoc modo. Cū charitati summa laus tribuatur, cur ex charitate operari tātopere cōtemnitur? Si ipsum per se peccatum displicet, cur placet peccare? Si Logicam tradis cur non λογικός, id est Logici moræ sed μεταφυσικός, id est velut Metaphysicus de prædicamentis differis? Hinc etiam est illud Pauli, Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis: & alia pleraq.

1. ad Cor. 15

Prima animaduerso.

Secunda.

10. Etb. 7. & 1. met. 2

Tertia.

Tria tamen potissimum animaduertenda sunt hoc loco, ne argumentandi ratio hinc desumpta ad Sophisticen declinet. Multæ enim in hoc genere strui possunt cauillationes. Primo videndū est, ne propter vocis coniunctionē, quod coniugatū non est, pro coniugato accipiatur, ut Officiosus pro coniugato officij, & Somniculosus pro coniugato somni, cum officij coniugatum sit Studiosus, vel Industrius, non Officiosus, & somni Dormiens, vel Dormire, non Somniculosus. Deinde cauenda est diligenter ambiguitas vocabulorum, quæ hīc sæpenumero latenter se insinuat: qualis cernitur in argumentatione illa Simonidis, Cū homines, inquit, simus, humana tantum curare debemus. Fallaciter sanè concludit, quia accipit verbū. Humana in consequente non pro ijs, quæ ad hominē spectant, quo pacto deducitur ex antecedente, sed pro caducis, & terrenis, quia significatione terrena à cælestib' distinguere solemus. Deniq; vigilanter attendendum est, an attributa coniugatorum rectè assignentur. Sæpè enim hoc non animad

animaduerso multa sophismata texuntur: vt si quis concludat hoc modo, Iustitia est virtus, igitur iusta agere est studiosè agere: quod falsum est. Fieri enim potest, vt quis agat iusta (quale est depositum reddere) cū interim non agat studiosè, ob defectum scilicet alicuius circumstantiæ. Causa igitur cur argumentatio proposita vitiosè concludit, hæc est, quia non rectè coniuncta sunt illa duo, Iusta agere, & Studiosè agere, vt singula prædicata singulis subiectis aptè respondeant: quippe cū vel concludendum esset, Iusta agere esse studiosa agere, vel, Iustè agere esse studiosè agere: quæ vtiq; vera sunt. Eadem de causa vitiosa sunt hæ conclusiuncula, Album est dulce, igitur albedo est dulcedo: Doctrina est disciplina, igitur qui docet discit: & aliæ sexcentæ huiusmodi. Nam cū sensus prioris antecedentis esset, Affectū albedine est affectū dulcedine, posterioris autē, Eadē qualitas est doctrina, & disciplina, cōcludendū potius erat hoc modo, Albū est dulce, igitur in aliqua eadem re est albedo & dulcedo: Doctrina est disciplina, igitur quod affectū est doctrina affectū est disciplina. Etenim cū de locis agitur, hoc est, de respectib' argumentorum ad conclusionem, spectandus proculdubio est sensus antecedentis, & accommodatè ad illum colligi debet conclusio. Siquidem consequutiones, in quibus connectio rerum spectatur, non sunt formales, sed materiales. Id quod animaduertere non videntur ij, qui, vt apta sit consequutio in coniugatis, tot documēta congerunt hoc loco,

2. Etb. 4

Nota hec.

X

vt

vt inopiam potiùs argumentorũ, quàm copiam cõparare doceant. Sed iam de loco partium dicamus.

De loco partium

Cap. 17.

Lib. 4.

Cum de diuisione differuimus quinq; genera totius esse diximus, vocẽ multiplicem, totum quãtum seu integrũ, totum essenziale physicũ, totum essenziale metaphisicum, & totum vniuersale, quibus totidẽ partiũ genera responderẽt. Nunc autem quia primũ, & quartum genus totius & partiũ, cum de inuentione argumentorũ agitur, negligi solent: de triũ reliquorum inuentione, & vsu dicendum est. Atq; vt facilius hi duo loci explicentur cõprehendenda sunt duo priora genera nomine totius integri, & partium integrantiũ, quoniam ad argumentandum eadem est vis totius essentialis, & partium essentialium, atq; totius integri, & partium integrantium, cum vtrumq; totum actu, ac re ipsa ex suis partibus compositum sit. Itaque hic locus erit partium, tum integrantium, tum subiectarum: sequens vero totius, tum integri, tum vniuersalis. *Vsus partium integrantiũ.* *Vsus partium integrantium in argumentando, his ferẽ pronuntiatis continetur.*

2. Top. 2.
Loco. 2

Positis omnibus partibus integrantibus, ponitur totum.
Sublata quacunque parte integrante, tollitur totum.

Hęc pronuntiata tradit Aristoteles in partibus integran-

tegrantibus multitudinis dumtaxat: quarum vsus hoc exẽplo docet. Si & eorum quę mutuo referuntur, & contrariorũ, & priuatiuẽ oppositorũ, & contradicentiũ eadẽ est disciplina, omnium omnino oppositorũ est eadẽ: quod si uel ea, quę mutuo referuntur, uel contraria, uel priuatiuẽ opposita, uel contradicentia, sub eadem disciplina non cadunt, perspicuum est, non esse omnium oppositorum eandem scientiam disciplinamue. Sunt tamẽ uera ambo pronuntiata in ceteris etiam generibus partium integrantiũ, siue ad concludendũ, aut refellendũ ipsum esse totius, siue ad colligendum, aut refutandum aliquod eius attributum, aut subiectum. Exempli causa si ita dicas, Fundamenta sunt posita, parietes erecti, & tectum fabricatum, est igitur domus, ex ipsa partium existentia colliges existentiam totius. Quam refutabis hoc modo, Aut fundamenta non sunt iacta, aut parietes nondum erecti, aut tectum minimẽ extructum, igitur nondum est domus. Si uerò sic argumenteris, Animus hominis iusti perfruetur æterna beatitudine, corpus item perfruetur, igitur totus homo æterna beatitudine perfruetur, colliges quoddam attributum totius ex eo quod tale attributum conuenit omnibus partibus. Quod tamen refutabis hoc modo, Si corpus viri iusti non est futurum particeps æternę felicitatis, non igitur totus homo. Denique hoc pacto colliges subiectum totius ex subiecto omnium partium. Philosophus tenet, & diuidendi artem, & definiendi,

Et argumentandi, totam igitur Dialecticam tenet. Hoc autem pacto idem refutabis, Si Philosophus non callet vel diuidendi methodum, vel definiendi, vel argumentandi, non totam callet Dialecticam. Hic tamen tria sunt animaduertenda. Primum est, necesse aliquando esse, ut partes integrantes, ex quibus totum colligendum est, intelligantur certo ordine dispositae. Saepe enim, si hoc desit, non efficitur conclusio, ut si dicas, Lapidis sunt, calx est, igitur paries est: Milites sunt, dux est, ergo exercitus, aut acies. Alterum est, id, quod diximus, Sublata quacumque parte integrante, tolli totum, sic intelligendum esse, ut nomen totius accipiatur, pro toto integro quod totum integrum est. Nam si accipitur pro re, cui attribuitur integritas, non quod integra est, falsum esse deprehendetur. Verbi causa, Si Socrati abscisus est digitus, licebit colligere, Socratem non esse integrum: non tamen recte colliges, Socratem non esse: quia Socrates et si integer sine digito non est, potest tamen sine digito in rerum natura coherere. Quare si late volueris accipere nomen totius, hanc moderationem posteriori pronuntiato adhibeas necesse erit, ut nomen partis integran-
 tis accipias pro parte necessaria (qualis est in Socrate caput, aut petus) non pro quacumque sine discrimine. Quacumque enim parte necessaria sublata, omnino tollitur res, cuius ipsa est pars. Hinc dissolues hanc cauillationem. Quaedam pars hominis candidi non est candida (ut potest pupilla) igitur homo candidus non est candidus. Sic enim occurret, Recte sequi ho-
 minem:

Prima ani-
 maduersio.

Secunda ani-
 maduersio.

Moderatio.
 posterioris
 pronuntiatii.

minem candidum non esse totum candidum, cum aliqua eius particula sit non candida: non tamen recte colligi, hominem candidum non esse candidum. Hoc enim non efficitur, nisi qui argumentatur ostendat, non esse maiorem hominis candidi portionem (quae quidem pars necessario candida esse debet ut ille Sit candidus) omnino candidam. Tertium est, attributa, quae de toto ex partibus concluduntur, aut refelluntur, talia esse debere, ut toto et partibus possint esse communia. Nam si fuerint propria partium, non poterunt de toto concludi, quia partibus conueniant: Si propria totius, non poterunt de toto inficiari, quod de partibus negentur. Nec enim recte concludes, hominem esse principium internum rei naturalis, quia animus, et corpus sunt principia interna rei naturalis. Siquidem hoc attributum non potest esse homini commune cum animo et corpore. Nec item recte colliges, hominem non esse animal, quia animus, aut corpus non est animal, aut quia nec animus, nec corpus est animal. Quandoquidem animal non potest esse animo et corpori commune cum homine. Ex priori pronuntiato est illud Davidicum, Quo ibo a spiritu tuo? et quod a facie tua
 fugiam? si ascendero in caelum, Tu illic es: si descendero in infernum, ades: Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitauero in extremis maris, etenim illic manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua. Probat Regius Propheta, Deum esse ubique quia est in caelo, apud inferos, et in terra, quibus regionibus complecti solent scripture diuinae to-

Tertia ani-
 maduersio.

Psal. 138.

tam rerum vniuersitatem. Hoc vero genus argumenti, quod ex enumeratione partium vocatur, non tam artificiosè rem probat, quàm apertè distinctèque proponit, atque amplificat. Quod enim nomine totius obscurius, ac angustius significatur, id multò euidentiùs per omnes partes proponitur, & magnificentius dicitur. Ex posteriore pronuntiato est illud apud Ioannem, *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Quibus verè bis Iudæi ex negatione quinquaginta annorum, totam illam tot seculorum multitudinem inficiari conabantur. Est enim hæc argumentandi ratio valde accommodata ad resistendum, seu instantiam ferendam (vt dici solet) cum quis vniuersè aliquid affirmat. Vfus vero partium subiectarum his pronuntiatis traditur.*

Vfus partium
subiectarum

Prædica. 5.
& 2. t. p. 2.
loco. 10. &
11. & c. p. 4
duobus ex
tremis locis.

Posita quacunq; parte subiecta, ponitur totum.
Sublatis omnibus partibus subiectis, tollitur totum.

Exemplum Aristotelis. Si anima mouetur loco, aut alteratur, aut accrescit, aut decrescit, mouetur vtique: quòd si nec loco mouetur, nec alteratur, nec accrescit, nec decrescit, non mouetur sanè. Moueri loco, alterari, accrescere, & decrescere sunt partes subiectæ motus. Ex priori pronuntiato concluduntur duæ illæ argumentationes
Iacobi. 2. apud Iacobum. Si tamen legem (inquit) perficitis regalem secundum scripturas, Diliges proximum tuum sicut te ipsum, benè facitis: Si autem personam accipitis, peccatum

tum operamini. Quo loco ex dilectione proximi, quæ est pars quædam subiecta bonæ actionis, concluditur bona actio: & ex personarum acceptione, quæ est pars subiecta peccati, colligitur peccatum. Est autem hoc argumentandi genus per accomodatum ad instandum, resistendumue ei, qui vniuersè aliquid negat. Ex posteriore pronuntiato habet vim concludendi locus ille Pauli ad Romanos, *Ad Rom. 8. Quis ergo, inquit, nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? & quæ sequuntur. Quasi dicat, Nihil separabit nos à charitate Christi: quod ex negatione partium subiectarum ostendit. Atque hæc concludendi ratio plus artis habet in proponenda re ob oculos, & amplificanda, quàm in probanda. Huc porro accersendum est tertium illud, quod pro intelligentia duorum superiorum pronuntiatorum annotabamus, id, inquam, quod de toto concluditur, tale esse debere, vt toto, & partibus possit esse commune. Iccirco enim non rectè ita concludes, Homo est species infima, igitur animal est species infima: nec item hoc modo, Homo non est genus, equus non est genus, &c. Igitur animal non est genus: quandoquidem nec esse speciem infimam potest esse animali cum homine commune: nec esse genus potest conuenire homini caterisque infimis speciebus, quemadmodum animali conuenit.*

Ad Rom. 8.

Nota hæc.

Deloco totius. Cap. 18.

EX superiori loco patet, quomodo ex partibus confir-
metur: aut refutetur totum: nunc dicendum est, quo
pacto ex toto probandæ sint, aut refellendæ partes. Quòd
ergo attinet ad vsum argumentandi ex toto integro, spe-
ctanda sunt hæc duo pronunciata.

Posito toto integro, ponuntur omnes partes.
Sublato toto integro, aliqua saltem pars tollitur.

Quòd vero attinet ad vsum argumentorum ex to-
to vniuersali, totidem pronunciata præstò sunt in hunc
modum.

Prædi. 5. &
2. Top. 2. loz
eo. 10. & 11.

Posito toto vniuersali, ponitur aliqua pars subiecta.
Sublato toto vniuersali, tolluntur omnes partes subiectæ.

Hic non est necesse afferre alia exempla, quàm quæ su-
periori loco adducta sunt. Verbis enim commutatis huic
loco deseruiunt.

Explicatur
quatuor que
dam appella-
tionestotius
Boeth. 2. de
diff. to. sum-
pta occasio-
ne ex 2. top.

Aristotelis
loco 2. &
ultimo.
Totum in
quantitate.

Cogor tamen hic explicare quatuor quasdam appella-
tiones totius (inuectas primùm, vt suspicor à Boethio)
quia non parùm usurpatæ sunt à Dialecticis in hac inuen-
tiõis disciplina. Hæ sunt, Totum in quãtitate, Totum in loco,
Totum in tẽpore, & Totum in modo: quibus totidẽ appella-
tiones partiũ ex altera parte respondet. Totum in quãtita-
te (quod planius dici posset Totum in multitudine, seu totum
multitudine) est vniuersale aliquid signo vniuersali nota-
tum, vt si dicas, omnia opposita, omne animal, & cætera
huiusmodi. Pars verò in quan titate, siue in multitudine,

est

est quicquid cõprehenditur in tota multitudine, vt cõtra-
ria in oppositis, & homo in animalibus. Totum in loco erit,
si dicas, Vbiq; pars in loco, si dicas, Hic, aut Ibi. Totum in
tẽpore si dicas, Semper: pars, vt si dicas, Nunc, vel Heri.
Totum in modo est vniuersale aliquid sine adiectione prola-
tum, vt homo, candidum, & huiusmodi alia: pars autẽ in mo-
do, est vniuersale quid, cũ adiectione non minuẽte, nec tol-
lente totum, vt si dicas, Homo sapiens, Magis candidum, Mi-
nus candidum. Nomine adiectionis minuẽtis, aut tollẽtis to-
tum, intelligo adiectionẽ: quæ cũ additur nomini totius
vniuersalis, efficit, vt huiusmodi totum nõ possit affirmari
de tota aggregatione. Vt si dicas, Homo potentiã, Homo
lapideus, Candidum secundum quandam particulam, il-
lud Potentiã & illud Lapidus, & illud Secundum quan-
dam particulam erunt adiectiones minuẽtes, aut tollen-
tes totum: quia nec homo de homine potentiã (vt de em-
bryõne antequam animum rationis participem acci-
piat) aut de homine lapideo (vt de statua Cesaris) nec
Candidum de eo, qui solis oculis, aut dentibus, candidus
est (vt de Æthiope) verè dicitur. Sed quia totum in quã-
titate, seu multitudine, itemque totum in loco, & in tem-
pore sunt quædam tota quanta seu integra: totum autem
in modo in totis vniuersalibus numeratur, vt satis aper-
tum est: non est opus, vt quo pacto bis generibus totius, &
partium in argumentando vtendum sit, doceamus, cũ
ex dictis perspicuum relinquatur.

Totum in
loco.
Totum in
tempore
Totum in
modo.

Adiectio mi-
nuens, aut
tollens.

De

De loco causarū: primumq; de argumentis
ex materia. Cap. 19.

Sequitur locus causarū, qui vt omnium patet latissimè,
sic est omnium vtilissimus, & perinde vsurpatissimus.
Quatuor itaq; esse causarū prima genera, materiā, formā,
efficiēs, & finē, ex supradictis intelliges. Nūc singula per-
currēda sunt, & in ea rursus gēra deducenda, quæ copię
argumētōrū cōparandæ potissimum cōducere videantur.
Materia igitur, latè accepto vocabulo, triplex est: ex qua
in qua, & circa quam. Materia ex qua duplex: ea, ex qua
prius trāsmutata fit aliquid (quæ vocatur transiens) vt
vinū aceti, & Syluæ ac nemora ædiū: & ea, ex qua pmanē
te res cōponitur (permanētē hāc appellāt) vt ligna suc-
cisa, ædiū, & nauium cōparatione. Materia in qua est subie-
ctum respectu cuiuscūq; formæ: quo pacto lapis est materia
figuræ in sculptæ, & corpus coloris, et animus sciētia. Ma-
teria circa quā est id, circa quod actio aliqua, et opatio ver-
satur: qua significatione dicimus, virtutes esse materiā
laudis, & vitia reprehensionis, & ligna fabri lignarij, &
orationē earū artiū, quæ in sermone versantur, & res na-
turales Physicæ, & Deū optimū Maximū Theologiæ. Ex
primo genere materiæ (quā diximus ex qua) sic licet argu-
mētari. In Lusitania succidūtur nemora, nec alia cōseru-
tur, nil igitur mirū est si ædium structura tāti constet. In
Gallia plurimi sunt luci ac syluæ, cur igitur nō sint pluri-
me naues? Apud Æthiopas nō est vsus eius vini, quod ex

vuis

vuis exprimitur, ergo non possunt ijs in regionibus sacra
fieri, nisi aliūde eiusmodi vinū deportetur. Aristoteles sic.
Celum nō cōstat materia elemētōrū (aliōqui sursum aut
deorsum ferretur) igitur iterire nō pōt. Hic homo ex ipsa
humorū proportione habet carnis mollitudinē, nō mirum
est igitur si ingeniosus sit. Eodē pertinet illa Theologorū
argumentatio, Christus seruator noster habuit optimam
corporis cōstitutionē, acerbissimè igitur afflic^t est crucia-
tib⁹ suæ passiois. Ex materia in qua, talia ducūtur argu-
mēta. Memoria huius est parū tenax, ergo nisi sæpi⁹ repe-
t ierit q̄ præceptor tradit, breui oīa excidēt. Forma iridis
est ī nube rorāte, ac distillāte, parū igitur durabit. Hic hō
est valetudinari⁹ igitur nō sine causa pallidus. Rōnalis ani-
mus quoad suū esse nō sustinetur à corpore ī quo est (cū ali-
quā opationē habeat, q̄ à corpore nō pēdet) pōt igitur sine
corpore ī rerū natura coherere. Ex materia circa quā, hu-
iusmodi argumēta texūtur. Ultra substātiās corporatās,
sūt aliæ quædā corporis exptes, quas Philosoph⁹ cōsiderare
debet, est igitur vltra philosophiā naturalem quædā alia
supnaturalis. Materiæ rei rusticæ est humilis, ac tenuis, me-
ritō ergo Virgilius Buccolica & Georgica gracili auena
cecinit. Res diuinæ ac celestes sunt oīm maximè admira-
biles, nullæ igitur sunt in quib⁹ magis exultare, ac regnare
possit oratio. Lex dñi est immaculata, cōuertēs animas, fi-
delis, præstāsq; paruulis sapientiā, beatus igitur vir, cuius
volūtas ī lege dñi est, quicq; ī lege ei⁹ meditatur die ac nocte.

De

4. lib. 4. &

5. lib. 4.

Materia tri-
plex.

Ex qua.

In qua.

Circa quam.

1. de Celo. 2.

2. de Ani. 9

De Th. 3. p. 4

4. 6. & alijs

in 3.

3. meteor. 4.

3. de Anima

4. & 5.

6. Meta. 1

et vndecimo

Meta. 6.

Psal. 18.

Psal. 2.

De argumentis ex forma. Cap. 20.

Forma triplex.
Essentialis.

Forma quoque triplex est: essentialis, accidentaria, & externa. Essentialis, ut rationalis animus respectu hominis, & figura respectu statuæ. Accipio enim statuæ nomen pro tota compositione ex figura & materia. Accidentaria ut color, respectu corporis, figura statuæ respectu ligni, & scientia respectu animæ. Externa, est exemplar respectu eius rei, quæ exemplaris imitatione fit. Quæquam id etiam, cui materia inijcitur, aut infunditur, aut alio modo adaptatur, ut formam artificiosam accipiat, nomine formæ externæ appellari potest: cuiusmodi sunt vasa, in quibus opifices vel lutum ingerunt, vel liquida metalla fundunt, ut aliquam artis figuram in materia exprimant. Porro forma essentialis non solum dicitur causa formalis totius compositi, sed etiam materiæ, atque adeo proprietatum earum, quæ essentialia, quam ipsa constituit consequuntur. Talis enim est materia rei, qualis forma exigit: nec aliæ proprietates essentialiam sequuntur, quam quas formæ perfectio sibi vendicat.

2. De anima. 2.

Ex forma essentiali ducuntur hæc argumenta. Anima est id, quo primo viuimus, sentimus, ac intelligimus, igitur corpus viuens non potest esse quoduis sine discrimine, sed certis quibusdam instrumentis distinctum. Anima rationalis immortalis est, & habet naturalem appetitum in omnem eternitatem impediri, ac frustrari, sanè aliquando corpus, animæ separatæ iungitur ac copulabitur. Quæquam hæc conclusio rationibus non eget artificiali-

9. Tb. 4. contra Gen. 79.

tificiosis, præsertim verisimilibus, cum sit Dei opt. Max. autoritate confirmata. Ex eadem animæ nostræ substantia concluditur illa Domini sententia, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & animam, et corpus perdere in gehennam. Quasi dicat, cum talem animam habeatis, ut eius vita sempiterna sit, nec à corporis vita dependeat, non tantopere debetis mortem corporis reformidare, ut eius vitandæ causa aliquid committatis, quod in æternum tempus luendum sit. Hinc probare poteris, nec ignem posse refrigerare, nec aquam ex natura sua calefacere, quia formam ignis non sequitur refrigerandi potestas, sed calefaciendi, è contraria verò cum forma aquæ non coheret calefaciendi vis naturalis, sed frigore afficiendi. Hinc licebit Dialectico reprehendere artifices, qui fines suos transfiliunt, eaque tractant, quæ sub artibus suis (quæ sunt ipsorum, qua ratione artifices sunt, essentialis formæ) non cadunt. Hinc accusabitur Orator qui omni ornatu præciso, ex mathematicis rationibus, aut ex intima Philosophia depromptis orationem contexere voluerit: Parisque vitij coarguentur Mathematici, ac Philosophi, qui non, nisi more oratorio, hoc est, figurarum, ac modorum phaleris de rebus mathematicis & philosophicis differuerint. Latissimè hinc poterit expatiari Dialecticus. Cohibebit enim Grammaticum ne Theologiæ sensus audeat attingere: Theologum submissè admonēbit ne ad quæstiones, quæ tanta professione indignæ sunt, sese de-

Matth. 10.

Latissimus hic aperitur campus Dialectico.

1. Est. 3.

mita

mittat: mediaſq; ſcientias, ſi quando finibus ſuis exceſſe-
rint, vt pedem referāt adhortabitur. Nec modò aliàs di-
ſciplinās cōmonebit, ſed etiam in ſeipſum animaduertet,
multa ſophiſmata reſecabit: inutilia, quæq; in vſum nō ve-
niūt, cōtemnet: demū quæſtiones metaphyſicas ſuis autori-
bus relinquet. Si quando autē propter affinitatē, quā ha-
bet cum Metaphyſico, aliquid de rebus metaphyſicis dice-
re neceſſe habuerit, id quaſi præteriēs faciet, nec more me-
taphyſico, ſed dialectico, id eſt ſuo, eas diſcutiet. Hæc oīa
argumēta ex forma eſſentiali ducūtur quādoquidē omnis
ars, omnis facultas & officiū (quæ ſunt eſſentiales formæ
artiſicū, & eorū qui munus aliquod gerūt) certā aliquā,
& præſcriptam materiam ſibi vendicant.

Cur hæc ar-
gumenta du-
cātur ex for-
ma eſſentiali.

Saluſtius.

Ex accidentaria forma hominis, hoc eſt, ex ipſa corpo-
ris humani recta figura, admonet quidā, ne vitā inerti ſilē-
tio trāſeam⁹ veluti pecora, quæ natura, inquit, prona atq;
ventri obediētia finxit. Hinc multi laudātur ex ſcientia,
ex robore, ex dignitate corporis, & ex alijs infinitis acci-
dētibus. Hinc deniq; Eſaias dixit, Chriſtū Seruatorē no-
ſtrum cruci affixū propter vultus, totiuſq; corporis indi-
gniſſimā deturpationē non fuiſſe agnitū. Quaſi abſcon-
ditus, inquit, vultus eius, & deſpectus, vndē nec reputaui-
mus eū. Ex forma externa, quā exēplar dicimus, Oſtendit
Ariſtoteles, cur oīa viuētia pfecta cōtinuatione quadā ſibi
ſimilia præcreate ſtudeāt. Vt ſint ſemp, inquit, hoc pacto, cō-
ditionēq; ſubeāt, quoad poſſunt, diuinā. Id enim ipſum ap-
petunt

2. De ani-
ma 4.

petunt vniuerſa, gratiaq; ipſius oīa agūt, quæcūq; ſecūdum
naturā agūt. Quaſi dicat, vt imitētur, quo poſſunt modo,
æternitatē primæ cauſæ. Huc ſpectat cōfirmatio illius di-
uine cōminationis, Quicūq; effuderit humanū ſanguinē, ^{Genes. 9.}
fundetur ſanguis illius: ad imaginē quippe Dei, inquit, fa-
ctus eſt homo. Et illud Dñi apud Mathæū, Diligite inimi- ^{Math. 5}
cos veſtros, bñfacite hiſ, qui oderūt vos, & orate pro pſe-
quētib⁹ & calūniātib⁹ vos, vt ſitis filij patris veſtri q; in cœ-
lis eſt, qui ſolē ſuū oriri facit ſup bonos & malos, & pluit
ſuper iuſtos, & iniuſtos: hoc eſt vt imitemini patrē veſtrū
qui tāta in eos, qui ſe odio proſequūtur, cōferre ſolet bñſi-
cia. Hinc latiſſimē probare poterimus veriſimile eſſe, eos,
quib⁹ boni parētes, aut reges, aut prælati obtigerūt, bonos
eſſe, quib⁹ mali, malos. Maiores enim ſunt quaſi exēplaria,
quæ ſibi minores imitanda ferè proponunt.

Ad hos formarū locos reuocari poſſunt duo Ariſtote- <sup>Locus ab in-
eſſe ad deno-
minari. 2-
top. 1.</sup>
lici, qui appellari ſolēt ab ineſſe ad denominari, & ab appo-
ſitione. Ex priori loco huiuſmodi ducuntur argumenta,
Calor eſt in igne, ergo ignis eſt calidus. Multis tamen con-
ditionibus opus eſt, vt hic locus ſit tutus. Nec enim quia
cādor in aliqua Æthiopsis particula reperitur, Æthiops
candidus eſt: nec quia rubor ad breue tēporis ſpatium eſt
in eo, qui pudore ſuffunditur, ſtatim is ruber dicitur: nec
ſi calor non nullus ſit in aqua frigida, verè dixeris eam
eſſe calidam: nec quia actio eſt in eo, qui patitur, iccirco
illud agens, vel agere dicitur. Oportet igitur, vt id, <sup>Loci expli-
ca. 10.</sup>
quod

quod inest, insit simpliciter, non in minore parte (cum in maiore esse potest) non breuissimo duntaxat tempore, & quasi in transcurso, non admodum remisse, sed intensius, quam contrarium, Quicquid igitur hoc modo inest, id haud dubie denominabit re cui inest: non tamen erit neesse vt quocunq. modo denominet, sed certo quoda. Itaq. id, in quo est actio, no est appellandū agēs, sed actū, seu affectū actione, quod idē est, ac patiens. Contra verò id, in quo est locus non est dicendū locatum, sed locans. Ex posteriori loco talia ducuntur argumēta, Paries est albus calce, igitur calx est alba: Cibus melle addito fit dulcis (vel dulcius, quam erat) igitur mel est dulce. In quo argumentādi genere nomine appositionis solet intelligi ea rei appositio, quae sit capax eius denominationis, quae de re, cui apponitur, concluditur. Alia etiam nonnulla intelligi consueuerunt: ceterum nos iam ad argumenta, quae ex efficiente causa ducuntur, veniamus.

Locus quem vocat ab appositione ex 2. top. 4. lo. ep. 34.

De argumentis ex causa efficiente.

Cap. 21.

CAUSA efficiens triplex itidem (vt superiores) dici potest: procreans, conseruans, & interimens. Quarum singula genera in duo rursus genera diuiduntur, in principales, & famulantes. Principales, aut sunt simpliciter principales, qualis est solus Deus, aut in certo quodam genere, vt architectus inter omnes fabros, qui in naui conficienda operam

Triplex causa efficiens. 2. Phy. 2. Principales causa.

operam ponunt. Famulantes sunt, quae principalibus seruiunt, vt caelestes substantiae Deo, & ij, qui ligna succidunt, aut preparant, architecto. Reuocantur ad efficientes causas instrumenta omnia, vt securis, terebra, & huiusmodi alia. Item ij, quorum consilio res geritur, vt regum consiliarij. Sed & causas meritorias ad efficientes reuocant Theologi. Ex causis procreantibus est illa reprehensio, quae Moyses ingratitude Israelitici populi ita concludit. Generatio praua atq. perversa, haecine reddis Domino popule stulte, & insipiens? Nunquid no ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te? Huc etiam spectat illud Pauli, si delibatio sancta est, & massa: Si radix sancta, & rami. Ex negatione huius cause est illud Aristotelis, Pisces non respirare, quia pulmonem non habent. Vnde quoq. Dominus, Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Et Paulus, Quomodo audient sine predicante. Qui alio rursus loco sub quadam similitudine, ex negatione meriti concludit negatione praemy hoc modo, Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Infinita sunt argumenta ex hoc causarum genere.

Famulantes 2. Phy 3. D. Tho. de uerit. 9. 29. ar. 6. Deut. 32

De respir. 1. & 6.

Math. 12. Ad Rom. 10

2. ad Tim. 2

De legit. & breuitate vi te. 1.

5. Polit. 10.

5. Polit. 8.

Ex causis conseruantibus est id, quod docet Aristoteles, Homines diutius, quam alia quaedam maiora animalia viuere, quia in homine melior est proportio, & qualitas, humidi & calidi, quibus vita conseruatur. Et illud, diutius esse Regnum, quam alias Respublicas, quonia a causis externis minime omnium deletur. Et illud, Conseruari

Y Respu=

Respublicas non solum quia procul absunt ab ijs, quae interitum afferunt, sed interdum etiam quia prope sunt, quod timor intentiore cura Reipublicae consulere cogat. Ex causis interimentibus est argumentum illud Aristotelis, *Arbores lata folia habentes defrondescere, quia succus in ea parte contrahitur, ubi folia cum extremis ramulis copulantur. Et illud, Maximè respublica dissoluitur, si ius in ipsa violetur. Huc etiam pertinet illud Domini, Omne regnum in se ipsum diuisum, desolabitur: & domus supra domum, cadet: &c. Magna vis argumentorum ex hoc etiam causarum genere desumitur.*

Locus generationum, et corruptionum
2. Top. 2.
loco. 31.

Ad locum efficientium causarum reuocatur locus generationum, & corruptionum. Quin etiam Aristoteles hunc cum illo, coniungit. Argumenta ex hoc loco desumpta ad hunc modum tractantur. Si generatio bona est, bonum est quod oritur: sin mala illa, malum etiam hoc. Si corruptio seu interitus bonus est, res, quae interit, mala est: sin malus ille, haec bona. Hinc licet ostendere, quanto cum desiderio, & auaritate debuit doctrina Christi seruatoris nostri excipi, cuius natiuitatem tanta cum exultatione Angeli, Reges, pastores, caelum denique & terra celebrarunt: cuius mortem indignissimam muta etiam, & sensus expertia elementa deplorauerunt. Hinc etiam probare possumus, pessimum, & perniciosissimum fuisse Iudam, cum eius natiuitas adeo fuerit detestabilis, ut dixerit summa veritas, Melius erat ei, si natus non fuisset: mors adeo execranda, ut ipse desperatione actus

semet

semet laqueo suspenderit, & miseram animam in suum locum, id est damnatorum, ruptis visceribus exturbauerit. Non negamus tamen, fieri posse, ut interitus rei bonae, ratione aliqua sit malus, & malae bonus. Mors enim Christi ratione salutis, quam nobis peperit, optima fuit: & mors Herodis perniciose fuisset, ac lugenda, si indigna illa nobilium strages sequuta esset, quam ille morti proximus optarat, & sorori quasi testamento reliquerat. Sed hoc tantum dicimus, interitum, rei bonae, quae rei bonae interitus est, esse perniciosum, rei autem malae, quae malae, esse bonum, & optandum. Quae moderatio in generationibus etiam intelligenda est.

Iosephus lib.
17. antiq. lu.

De argumentis ex fine. Cap. 22.

Finis est causa causarum omnium. Materia enim, nisi formam accipiat, rudis est atque informis. Forma vero si desit efficiens, nunquam in materiam inducetur. Efficiens denique, nisi finis cupiditate commoueatur, nihil unquam efficiet. Est igitur finis causarum omnium causa & principium. Nec causarum modo est causa finis, sed multo etiam magis mediorum, quae in finem destinantur. Exempli causa habitatio non solum est finis eius, qui domum sibi extruit, itaque formae domus, atque materiae, in qua forma domus inducitur, sed etiam (ac multo verius) ipsius aedificationis, qua & constructur domus, & habitatio paratur. Quo fit, ut ex fine, quem nobis proponimus, non solum probare possimus, quales

Finis causa
causarum.

I ij cate

Triplex finis cæteræ causæ esse debeant, sed etiam qualia media ad finem consequendum dirigenda sint, & præmittenda. Triplex igitur est finis. Alius est ea res, cui aliquid expetitur: quo pacto non solum Deus est finis noster, sed etiam alij homines, atq; adeo nos ipsi nobis sumus fines. Nam & Deo gloriam, & proximis, nobisq; ipsis salutem optamus. *Qua finis* acceptione utitur Prophetæ cum his verbis Deum alloquitur, Propter te sustinui opprobrium, &c. hoc est, ad tuam gloriam & laudem hæc omnia perpessus sum: & Paulus cum ait, Omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur: & Aristoteles cum dicit, Omnia (scilicet artificiosa) sunt gratia nostri, sumus enim & nos quodammodo fines. Alius finis est res, cuius fruitio (ut sic dicam) aut usus expetitur: quo pacto etiam Deus est finis noster, quia omnes volumus ut ipse seipso, & nos ipso fruamur: itemq; vita, honores, diuitiæ, quibus tamen alios uti, *1. Confess. 1.* tum etiam nos ipsos cupimus. Qua significatione D. Augustinus intelligit Deum esse finem nostrum cum ait, Fecisti nos domine ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. Eodemq; finis significatu, probat Aristoteles nec honores, nec diuitias esse hominum vltimum finem, quoniam nimirum ut summo bono frui debeant. Tertius est ipsa fruitio (seu adeptio) aut usus rei, quæ desideratur: qualis est aperta Dei optimi Maximi contemplatio in futura vita & possessio virtutum, honorum, aut diuitiarum in hac. *10. Eth. 7. & 8.* Qua finis usurpatione utitur Aristoteles cum docet, contemplationem

tionem Dei & substantiarum separatarum, ut in hac vita haberi potest, esse vltimum finem hominis (etenim fidei lumine minime edoctus non potuit progredi ulterius) vsus vero rerum aliarum, ut salutis, roboris, pecuniarum, & honorum, non esse vltimum finem, sed aliquatenus requiri.

Ex fine primi generis (hoc est, ex re, cui aliquid expetitur) concludere possumus hoc modo, Deus efficit omnia propter se, igitur non est autor peccati, quandoquidem peccatum in Deum referri non potest. Omnia sunt in Dei gloriam facienda, non est igitur Deus blasphemandus, non est proferendum verbum ociosum, &c. Optas proximis bona, ne sis igitur cuiquam occasio ruina: Diligis te, ne te igitur male cupiditatis veneno perimas: vis perfectus esse, vende omnia, & da pauperibus, & sequere Christum. Ex fine secundi generis (ex re videlicet cuius fruitio aut usus desideratur) sic licet argumentari. Optas magna, contemne igitur parua. Vis abunde metere, ne parce igitur semina: Vis turrim ædificare, prius ergo computa sumptus: Vis bellum committere, vide num sit tibi maior exercitus cogendus. Ex ipsa fruitione vel usu, quem finem tertium fecimus, ita colliges. Optas Deum videre, esto igitur mundo corde: Vis esse particeps glorie Christi, patere igitur cum Christo. Ad locum finium reuocatur à quibusdam locus, Ab vsibus, eo quod usus est finis officij, aut instrumenti, cuius est usus. Verum cum nomen usus magis sonet effectum, quam causam, ad locum potius effectorum videtur pertinere.

De vsu loci caufarum. Cap. 23.

VT tamen ad certam aliquam normam, tam variā ex hoc loco argumentandi rationem redigamus, aduertendum est, tribus modis posse effectum ex causa concludi: primo quo ad potentiam, hoc est, quo ad posse esse: altero quo ad actum, siue imperfectum, quod est fieri, siue perfectum, quod est esse: tertio quo ad aliquam affectionem ipsius, vt quo ad esse bonum vel malum. Primus probandi modus hoc pronuntiato præscribitur 2. Pby. 3. ab Aristotele.

Tribus modis effectus ex causa concluditur.

Primus modus.

Causa potens & effectus in potentia simul sunt, aut non sunt.

Hoc est, si iam extat causa ad effectū edendū apta dubiū non est quin effectus esse possit (modo nō desint aliæ causæ, quæ vt effectus producat, concurrere ac cōuenire debēt) quōd si talis causa nō extat, nec effectus esse poterit, saltē potētiā p̄pinquā, de qua loquor. Remota enim ac distanti potētia, potēstatēue, dubiū non est quin effectus, etiā dū causa nō extat, verē dicatur possibilis, modo causa possit in rerū natura existere. Hinc suadebis posse Saracenos Mauritanie incolas ab Hispanis debellari: quia nō deest Hispanis materia, ex qua possint arma cōficere: nec duces periti, aut milites strenui, & exercitati, qui possint bellū inferre: nec ignorāt optimā belli gerēdi formā: nec causa, obquam bellum inferendum sit est iniusta.

Hinc

Hinc etiam probare quis posset, Abel non potuisse interfici gladio, quia nullus adhuc erat faber ferrarius, qui posset gladium cudere: vel quia nō dum erat materia propinqua gladij, ferrum videlicet ex priori materia conflatum. Secundus probandi modus hoc altero pronuntiato significatur ab eodem authore.

Secundus modus. 2. Pby. 3.

Causa in actu, & effectus in actu simul sunt, aut non sunt.

Hoc est, si causa iam edit effectum, iam effectus editur: si verò nulla edit effectum, nec effectus editur. Hæc plana sunt, ac similiter intelligenda in præterito, & futuro tempore. Vt si causa edebat effectum, vtiq; effectus edebatur: si edidit, editus est: si illa edet, edetur hic: Si ediderit, editus erit. Vt or autem edēdi verbo, non autē efficiendi, ne de sola efficiente causa loqui videar: quanquā inter vtrumq; verbū, quod ad vsu at tinet, perparū interest. Ex causa tamen actu edente effectū non semper cōcluditur effectus in actu perfecto, hoc est non semper colligimus effectū editum esse. Quanquā enim ex materia & forma semper sic liceat argumentari, Materia, aut forma edit compositum, ergo compositum editū est: in efficientibus tamen, & finibus non valet, nisi earū editio sit ita perfecta, vt editum esse idem sint. Quo pacto sic licet concludere, Deus creat nunc animam, ergo nunc anima perfecte est: Sol lucet, ergo dies est: Deus aperte videtur à beatis, ergo amatur. Licet quoq; ex absoluta positione causæ concludere effectum esse in esse perfecto aut imperfecto:

Nū semper ex absoluta positione causæ concludatur effectus

Y iij verum

verum hoc non fit nisi cum argumentamur ex causis necessarijs, hoc est, necessariò edentibus effecta sua, vt ex materia omnino disposita, aut ex quacungq. forma caduca & mortali, aut ex quibusdam efficientibus: vt si dicas, Materia est summo calore affecta, ergo ignis est: Anima leonis est in rerum natura, ergo leo est: Sol est, ergo lumen productum est: Motus cæli est, ergo sub cælo res gignuntur, & intereunt. Dixi, Ex quacungq. forma caduca & mortali, quia in immortalibus non valet. Si enim dicas, Anima Socratis est, ergo & Socrates, nil cõcludes. Differt hic modus argumētādi à superiori, quòd ibi argumētābamur ex causa in actū, hoc est, ex causa edente effectum, hic autem ex causa tantum absolutè posita in rerum natura.

2. Top. cap.
3. loco. 31

Tertium modum concludēdi effectum ex causis pressè aliquantulum tradit Aristoteles, in causisq. efficientibus duntaxat: his nimirum pronuntiatis.

Quorum efficientia sunt bona, ipsa sunt bona.

Quorum efficientia sunt mala, ipsa sunt mala.

Quorum interimentia sunt bona, ipsa sunt mala.

Quorum interimenta mala sunt, ipsa sunt bona.

Idē dicit de generationibus & corruptionibus seu interemptionibus, vt suprā retulimus. Priora duo pronuntiata cæteris etiam tribus generibus causarum accomodari possunt, latè tamen acceptis nominibus boni, & mali

mali, vt nimirum non tantum bona & mala in moribus, hoc est, laudanda, & vituperanda, comprehendant, sed etiam bona & mala tum nature, tum artis. Exempla Hic seruus habet firmam corporis constitutionem, ergo est utilis: Hic est valetudinarius ergo inutilis: Hic equus habet aptam formam proportionemq. membrorum, igitur bonus: Hic ineptam, ergo parum valet: Milites sunt vtilis Reipublicæ, ergo & bellum. Venefici sunt perniciosi, ergo & veneficia: Bona est vita cælestis, ergo boni sunt labores, quos iusti pro ea perpetiuntur: Nil prodest superba vita, & diuitiarum iactantia nil confert, vana est igitur omnis cura, & sollicitudo cõquirendi superbos honores, & arrogantes diuitias. Ex arte similia exempla peti possunt, vt, hic paries est ex lapidibus & calce constructus, ergo bonus: Hic ex luto, ergo nil valet, &c. Exempla reliquorum duorum pronuntiatorum hæc sunt, Reges, qui maleficos non patiuntur viuere, sunt boni, ergo malefici mali: Tyranni, qui Christianos trucidabant, erant Christo detestabiles, ergo Christiani amabiles. Ceterum cum audis, Quorum cause sunt bonæ, ipsa esse boni, subaudi, qua ratione à bonis causis proueniunt. Nam & si à bonis causis, mala quædam nascuntur (vt à viris probis leuia peccata) non tamen ab illis proueniunt, qua ex parte sunt bonæ. Sæpe etiam effectus, qui ab vna causa nō malus nasceretur, ab alia mala vitiatur, vt si quis restituat alienum gladium, vt, homicidium aliquod perpetretur.

Explicatio
pronuntia-
torum.

tur. Quin etiam saepe numero cum cause omnes sunt bonae, mala vna circumstantia potest effectum reddere vitiosum. Itaque si causa est bona, effectusque ab ipsa provenit quae ex parte bona est, tum demum erit bonus si aliunde non vitietur. Hinc facile colliges, quo pacto reliqua pronun-

Quam late pateant proposita pronuntiata.

ciata sint intelligenda. Aduerte tamen hoc loco sub his quatuor pronuntiatis generalibus plurima specialia contineri, ut Quorum causa sunt honestae, ipsa quoque sunt honesta: Quorum vtilis, & ipsa sunt utilia: Quorum iucunda, & ipsa iucunda: Quorum in precio habita, & ipsa in precio habentur: Quorum magni constant causa, & ipsa magni constant: atque ita in ceteris pronuntiatis. Quod utique dixerim ne existimes (quod nonnulli Aristoteli obijciunt) angustam valde ac ieiunam materiam his pronuntiatis contineri. Aliae quoque enunciationes proponi possent alijs, atque alijs effectorum conditionibus colligendis, ut, Ad cuius artis materiam pertinent causa, ad eandem pertinent

Generale pronuntiati non segniter notandum.

effecta: Quorum causas facilius assequimur, ea facilius scientiam tenere possumus, & aliae quam plurimae. Sed haec omnes in hoc generali pronuntiato continentur.

Cuius conditionis est causa, eiusdem suo quodam modo est effectus.

Quod quo pacto sit intelligendum, in aliaque atque alia diducendum, iudicio magis expendendum est, quam documentorum multitudine explicandum. Sed iam effectorum locum, qui huic proximus est, breuiter lustramus.

De

Quam multa sint effectorum genera, ex ipsa causarum multitudine nullo negotio intelligi potest. Cum enim causa & effectus mutuo se respiciant, quam multiplex fuerit causa nomen, tam multiplex sit nomen effectus necesse est. Quin & usus loci, idem est ac superioris, ordine duntaxat pronuntiatorum conuerso. Nam ut ex causis sic argumentabamur, Dantur causa, quae ad effectum edendum aptae sunt, ergo effectus esse potest, sic ex effectu possumus concludere, Effectus esse potest, ergo dantur causa, a quibus provenire possit, atque ita in ceteris pronuntiatis. Nisi quod hoc plus virium habet argumentum ex effectis, quod cum non ex quavis causa colligamus effectum esse, vel fore, ut ex Deo creaturam, ex quouis tamen effectu colligimus causam esse, vel fuisse, ut ex creatura Deum, & ex pictura pictorem. Item cum ex bonitate seu perfectione causa efficientis non possumus colligere maiorem perfectionem effectus, nec necessario aequalem, ex perfectione tamen effectus concludimus aut maiorem, aut certe aequalem perfectionem efficientis causa. Itaque cum usus loci huius ex superiori pateat, satis erit si ex quatuor effectorum classibus nonnulla exempla subijciamus.

Nota haec.

Ex effectibus materiae sic licet concludere. Haec res genita est, ergo ex alia precedente, quae interijt, est genita: Interire potest, igitur materia constat: Est

densa

densa igitur habet multum materiae: Rara, ergo parum. Grammatica distinguitur à Rhetorica, igitur oratio emē data, circa quam versatur grammatica, distinguitur ab oratione ornata, quæ sub Rhetoricæ consideratione cadit.

Ex effectibus formæ, hoc modo. Conchilia sentiunt habentq; ex se quendam motum, ergo habent animam. Alia est proprietas terræ, alia lapidis, igitur alia est forma essentialis illius, alia huius. Hæc area est omnium, quæ equalem ambitum habent, capacissima, est igitur rotunda. Hi characteres sunt inæqualis magnitudinis, ergo & ipsorum typi. Tabernaculum Moysi habuit aureū candelabrum, ergo Et exemplar eius, quod Moysi in mōte monstratum est.

Ex effectibus efficientis hoc modo, Deus produxit omnia ex nihilo, habet igitur potestatem infinitam. Ex quo effectorum genere sunt quam plurima exempla in sacris literis: vt est illud, Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Et illud, Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, nō considerat? Et illud, Cum enim sit inter vos zelus, & cōtentio, nōne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

Ex effectibus finium, qui quidem propriè sunt media destinata in finem, sic licet argumentari. Hic rex parat arma, & cogit exercitum, igitur vult bellum inferre, aut propulsare. Hic amicus arripit quancunque

occa

occasionem ex postulandi cū amico, ergo cupit ab amicitia eius discedere. Vnde illud, Occasiones querit, qui vult recedere ab amico. Hinc etiam licet concludere, Hic homo seruat diligenter mandata Dei, ergo proponit sibi cælestem vitam. Hic Christi consilio persuasus distribuit omnia in pauperes, vult igitur sequi Christum.

Huc spectant argumenta ex vsibus, cuius hæc sunt capita.

Cuius vsus est bonus, id bonum est.

Cuius vsus est malus, id malum est.

Hinc probamus Dialecticā esse vtilem, quia vsus eius utilis est (tradit enim instrumenta disquirendi omnibus in rebus veritatem) Sophistice verò perniciosam, quia vsus eius est perniciosus, cū decipiat homines, atq; deludat. Hic tamen nomine vsus intellige vsum rei, quā ipsa per se, atq; ex natura sua sibi vëdicat: aliōqui ex malo vsu Iuris peritiæ, aut Medicinæ, aut Eloquentiæ (quibus multi abutuntur ad aliorum perniciē) licebit concludere, has artes esse perniciosas: contrāq; ex bono vsu illatarum iniuriarum, odij, & inimicitiarū (quas probi homines patienter sustinēt) licebit colligere iniurias, odia, & inimicitias esse res bonas: quod absurdissimū est. Hoc cū non animaduertant cæci hæretici nostri temporis ex abusu sacerdotij, pontificatus, & aliorum sacrorum ministeriorum ac piorum exercitiorum Ecclesiæ, quo nō pauci notantur, & arguuntur, colligunt quasi ex proprio harum rerum vsu,

tollen-

Quis nam vsus hoc loco intelligendus sit.

Error hæreticorum nostri temporis.

Arist. 1.
Rbe. ad Tbe
ed. 1.

tollēda omnino esse de medio hęc sacra ministeria & pia exercicia. Quod quanta sit absurditate, ac cecitate plenū dici non potest, quia vna excepta virtute (qua quidem nemo, qui ea pręditus sit, malē vti potest) nulla res adēd est bona & excellens, vt ea prauī homines abuti non valeant. Restant ex connexis antecedentia, & consequentia, de quibus iam dicendum est.

De locis antecedentium, & consequentium. Cap. 25.

Quo pacto antecedentis & consequentis vocabula hic sumantur

ANtecedentis, & consequentis vocabula, non accipiuntur hoc loco pro duabus pręcipuis partibus argumentationis, quarū altera ex altera efficitur (sic enim oīa argumēta essent ab antecedentibus, ex quo fieret, vt omnes loci essent loci antecedentiū) sed accipiuntur pro rebus, quę necessario antecedunt, aut sequuntur aliquid in questione positū. Vt si questio sit, Vtrū aliqua virtus sit homini naturalis, nec ne, licebit partē affirmantem sic suadere ex antecedente virtutis. Iustitia est homini naturalis (aliō qui vita ciuili, quę sine iustitia cōstare nō potest, nō esset hominib⁹ naturalis) oīs autē iustitia est virtus, igitur aliqua virtus est naturalis homini. Ex consequente autē virtutis hoc modo, Omne, quod est rationi cōsentaneum est homini naturale (cū homo sit animal rationis particeps) Oīs autē virtus est rationi cōsentanea, igitur omnis virtus (ne dū aliqua) est naturalis homini. Vt ergo intelligas qualis nam sit

sit vsus horum locorum, aduerte, antecedentiū (vt hoc loco sumuntur) duo esse genera, totidemq; consequentium. Antecedens vno modo dicitur res, ex qua necessario sequitur aliud, siue ordine attributionis, quo pacto iustitia est antecedēs virtutis, cū virtus necessario de iustitia, ac vniuersē prędicetur: siue ordine tēporis, quo pacto vulnus in corde est antecedens mortis, quia necessario mors breui consequitur. Aliō verò modo antecedens dicitur res, quę necessario dāda est, si aliud dandū est, quo pacto adolescentia est antecedens iuuentutis, & fundamenta edificij. Si enim infans futurus est iuuenis, necesse est vt prius adolescentat: Itemq; si ades futurae sunt, necessario ante iaciēda sunt fundamenta. Cōseques quoq; duplex est: vel id, quod necessario ex antecedēte prioris generis cōsequitur, vt virtus cōparatione iustitię, & mors respectu vulneris in corde, vel id, quod necessario requirit antecedens posterioris generis, vt iuuentus adolescentiam, & edificium fundamenta. Antecedentia & consequentia prioris generis vocari possunt antecedentia, & consequentia simpliciter: posterioris autem generis, antecedentia, & consequentia ex hypotēsi, seu conditione. Vsus antecedentium & consequentium simpliciter (quę magis propriē antecedentia & consequentia dicuntur) his duobus pronuntiatis traditur ab Aristotele secundo Topicorum libro.

Duo genera anteced. & consequentiū.

Quibus nominibus distingui possunt.

Vsus antecedentium & consequentium simpliciter. 2. Top. ca. 2 loco. 13.

Posito antecedente necesse est poni consequens.

Sublato consequente, necesse est vt tollatur antecedens.

Exem

Exempla. Iustitia est virtus, ergo rationi cōsentanea: Iniustitia nō est rationi consentanea, ergo nec virtus. Habet vulnus in corde, ergo breui morietur: Non morietur breui, non habet igitur in corde vulnus. Huc spectat argu-
 Ad Rom. 8. mentatio illa Pauli, Si autem filij, & h̄eres: in qua ex
 Ibidem. re antecedente, cōcludit consequentem. Et illa, Sapientia
 carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, nec
 enim potest: in qua ex negatione rei consequētis, tollit an-
 Notā. tecedentem, quasi dicat, Non potest esse subiecta, non est
 igitur subiecta. Si tamen antecedens & cōsequēs equalia
 fuerint, hoc est, conuertibilia, vt Dialecticus, & differēdi
 Ioan. 8. artifex, licebit sublata re, quæ erat antecedens, tollere eam
 apud Ioannem. Cū enim dixisset, Qui ex Deo est verba
 Dei audit, statim subiecit, Ptopterea vos nō auditis, quia
 ex Deo non estis: quibus verbis tollitur res, quæ fuit con-
 sequens, quia tollitur antecedens. Cū autem dixisset,
 Ioan. 14. Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit
 me, paucis interpositis, ex re, quæ fuerat consequens, posi-
 ta, intulit antecedentem hoc modo, Si quis diligit me, ser-
 monem meum seruabit. Licebit etiā ex consequente, quod
 Notā. latius pateat, posito, ponere antecedens, si consequens vni-
 uersè accipiatur, vt cū paulo ante dicebamus, Omne quod
 est rationi consentaneū est homini naturale, omnis autem
 virtus est rationi cōsentanea, omnis ergo virtus est homini
 natura

naturalis. Quale etiam est illud Pauli, Nunquid non au-
 Ad Rom. 10. dierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eo-
 rum. Quasi dixerit, omnes nationes audierunt, ergo gens
 Iudeorum.

Vsus verò antecedentium & consequentium ex hypo-
 thesi, est omnino superiori oppositus. Quem ex secundo
 posterioris resolutionis libro his duobus pronuntiatis li-
 cet colligere.

Vsus ante-
cedentiū &
consequentiū
ex hypothesis
Cap. 12

Sublato antecedente, necesse est tolli consequens.

Posito consequente, necesse est poni antecedens.

Exempla, Hic infans, non adolescet, ergo nec iuuenis
 erit: Iuuenis erit, ergo & adolescens. Adificanda est do-
 mus, ergo iacienda sunt fundamenta: Fundamenta non po-
 nentur, ergo nec domus edificabitur. Hic verè amisit bo-
 na sua, ergo possidebat: Nil possidebat, ergo nihil amisit.
 Huc spectat illa mendax excusatio Giezi, Non iuit ser-
 uus tuus quoquā. Rogauerat Heliseus, Vnde venis Giezi?
 4. Reg 5. Tum ille quia redire aliunde nō poterat, nisi ante iuisset,
 negauit antecedens, vt Heliseus negatum consequens in-
 telligeret. Illud quoq; Pauli, Quomodo inuocabunt eum,
 Ad Ro. 10. in quem non crediderunt: eodem modo tractatur. Cū
 enim credere sit antecedens inuocationis, qui nō credunt,
 inuocare non possunt. Illud verò Domini, si vis ad vitam
 Math. 19. ingredi serua mandata, ex consequente posito ponit ante-
 cedens Quod si quis obiecerit hoc argumentum duci ex
 loco finium, non igitur ex hoc: occurrendum erit alia &
 Z alia

Obiectio.
Solutio anis
maduertēda

alia ratione idem argumentum ex diuersis locis desumi posse. Qua igitur ratione ex fine colligit medium, ad locum finium pertinet: qua verò ex consequente huius generis posito ponit antecedens, ad locum consequentium spectat. Sæpe etiam re distinguuntur huiusmodi argumenta. Nã hæc argumentatio, Obijt, ergo vixerat, est ex consequente non autem ex fine, quippe cum mors non sit finis (hoc est causa finalis) vitæ, quod rectè docuit Aristoteles irridens 2. Phyl. 2. illud Pœtæ. Extremum ob quod natus erat, fatumq, pertiuit, hoc est mortem. Modo eodem dissolues id, quod quis obijceret, Argumentum illud, Iustitia est virtus, ergo rationi consentanea, non pertinere ad hunc locum, quia pertinet ad locum totius vniuersalis, & aliàs sexcentas huiusmodi cauillationes. Est autem perutile, quòd idem argumentum in multis locis reperiat, multiq, sint aditus & viæ vnius inueniendæ rei, vt si vno in loco vel scrutandi negligentia, vel quærèdi festinatione, quod optamus non inuenerim, altera tamè via, tertiæue tētantes, offendamus

De locis præcurrentium, comitantium, & subsequentium. Cap. 26.

EX coniuñtorum locis, restat vnus, quem circumstantium nominauimus, atq, vt amplã regionè in tres angustiores diuisimus, utpote in locum præcurrentium, comitantium, & subsequentium. Circumstantia quæ Cicero adiuñcta vocat, sunt ea, quæ cum re quidem coherent, sed

Circumstantia que. In Top.

tas

tamen non necessariò: qua ratione distinguuntur hi loci à connexorum locis. Horum igitur, quædam antecedunt rem, vt portenta, nobilitas maiorum, dies natalis, educatio, consuetudo, prouocatio, & huiusmodi alia, quæ omnia præcurrentia dicuntur: Quædam comitantur, vt locus, tempus, occasio, socij, dignitas, officium, apparatus, & cetera id genus, quæ non sine causa comitantia vocauimus. Alia subsequuntur, vt laus, diuitiæ partæ, infamia, reprehensio, exhaustum patrimoniũ, & huiusmodi alia, quæ appellauimus subsequentia. Hinc probat Orator, hominem perpetrasse homicidiũ, quòd paulo ante colloquutus clam fuerit cum amicis, quod de nocte domum exierit, quòd auditus sit subinde pedũ crepitus, armorum strepitus, quòd postea latebras quæserit, quod inuentus ex palluerit, aut rogatus titubauerit, &c. Quæ quidem argumenta & si necessaria non sunt, sæpè tamen, probabilitatem afferunt, sæpius suspiciõnè mouent. Proinde & si Dialecticus eorũ inuentiõnè docet, Orator tamen sæpius inuentis vitur. Verum enim vero si multa ex his ad eandem conclusiõnè iungantur semper probabilitatem aliquam faciunt, vt merito dicere possis, non modò eorũ doctrinã, sed vsum etiam à Dialectico non esse alienũ. Præstius hæc alij ex Aristotele secundo Rhetoricorum libro accipiunt, cum vocant communiter accidentia, hoc est, quæ maxima ex parte re antecedunt, aut comitantur, aut subsequuntur. Pronunciata, quæ huius loci vsum doceant, nulla sunt certo numero

Præcurrentia.

Comitantia

Subsequentia

Orator sæpius, quam Dialecticus vitur hoc loco.

Cap. 23

Pronunciata huius loci

Z ij mero

Psal. 17. mero comprehensa. Sed referenda huc sunt multa probabilia prouerbia, quale est illud Dauidicum, Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruertèris. Omnia tamen in hoc vno generali pronunciato intelligi vt cumq; possunt.

Qualia sunt circumstantia, talem verisimile est esse rem, quam circumstant.

Exod. 21. Ex præcurrentibus est illud in Exodo, Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Et illud

Ad Gal. 5 Pauli. Quod si inuicem mordetis, & comeditis videte ne ab inuicem cõsumamini. Et illud Domini apud Mathæu,

Mat. 16. Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum enim est celum. Et mane, hodie tempestas, rutilat enim triste celum. Faciem ergo cali dijudicare nostis, signa autem temporis non potestis? hoc est, num prope sit mundi redemptio & salus?

Math. 18. Ex comitantibus est illud, Videte ne contemnatis vnũ ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum semper

act. 2 vident faciem patris mei, qui in celis est. Et illud Petri in die Pentecostes, non enim sicut vos existimatis hi ebrij

Physiognomica. sunt, cum sit hora diei tertia. Huc pertinent signa Physiognomica, quibus naturale ingenium cuiusq; coniectant.

Arist. in Phys. Physi. Exempla causa coniectat Aristoteles eos, qui frontem habent paruam indisciplinabiles esse: qui valde magnam, tardos: qui rotundam, insensatos: qui minus planã,

saga

sagaces: qui quadratam, & moderatam, magnanimos: & alia quam plurima.

Ex subsequentibus hæc sunt. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de diem in diem: subito enim veniet ira illius. Et illud Pauli, Quem ergo fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est: & quæ sequuntur vsque ad finem capitis. Illud quoq; Augustini in laudem B. Laurentij, Neesse, inquit, erat, vt initia bona fierent, quorum finis est optimus subsequutus: & martyres eos nõ solũ fuisse cum passi sunt, sed etiam martyres Christi fuisse cum viuerent, &c. Latissimè patent hi loci, qui eò etiam frequentius, quàm ceteri sunt in vsu, quò patientiores sunt, & facilius argumenta suppeditant. Sed iam ad locos disiuñtorum argumentorum ingrediamur, primũq; videamus consentanea, ex quibus statim sese offerunt similia.

De loco similibus. Cap. 27.

Similia hoc loco non tantũ dicuntur ea, quorum eadem est qualitas, sed ea omnia, quibus aut vnũ aliud conuenit, aut certè plura, quæ ad eorũ proportionem uel aliquam inter se habent. Verbi causa duæ res cãdidæ, quæ cãdidæ sunt, duo æqualia corpora, duo animalia eiusdẽ speciei dicũtur similia, quoniã eandẽ qualitãtẽ, aut quãtitãtẽ aut essentiã cõmunẽ habent. Mens verò & oculi: serenitas & tranquillitas, numerantur in similibus, quoniam

Similia, quæ dicuntur hoc loco. 1. Top. 14

Z ij

Et si quæ eiusmodi sunt, nil vnum commune habent, sed diuersas essentias & conditiones, habent tamen quandam inter se proportionem. Vt enim mēs se habet ad animum, sic oculi quodāmodo ad corpus, atq; quod est in aëre serenitas, idē proportione quadā est in mari tranquillitas. Vsum igitur huius loci hic duob⁹ pronūciatis tradit Aristoteles.

Vsus loci.
2. Top. 2. loz
60. 32.

Quod in vno similitum valet, valet in cæteris.
Quod non valet in vno, nec in cæteris.

Exempla. Corpus regitur oculis, ergo animus mente gubernandus est. Si nauiculatores sua opera & industria possent mare tranquillum facere, id magnopere curarent, igitur cū ij, qui in Reipublicæ administratione versantur, pacem omnium ordinum obseruandis legibus consequi valeant, si id non faciunt reprehensione sunt dignissimi. Vt vascula oris angusti superfusam humoris copiam respiciunt, sensim autem influentibus, vel etiam instillatis complentur: sic tenera puerorum ingenia grandia non statim percipiunt, quæ tamen pedetentim progrediendo facile addiscunt. Huc spectat totum genus exemplorum, quod quartam argumentationis formam superiori libro fecimus, siuè proprie dicantur exempla, siuè parabole, siuè apologi. Quin etiam non desunt, qui dicant, Exemplum nullam esse argumentationis formam, sed totum ad materiam huius loci pertinere, de qua re alibi disputandum est. Sunt verò hoc ex loco tam multa in diuinis scriptis argumenta, vt passim omnibus sint obuia. Hinc con-

Huc spectat
totum quartam
argumentationis
genus.

Quint. lib. 1.

clu-

cludunt apud Sapientem impij in inferno positi, res cadu-^{Sap. 5.} cas, quibus se totos tradiderunt, nihil sibi contulisse. Transierunt, inquit, omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncijs præcurrentes, & tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius cum præterierit, non est vestigium inuenire nec semitam carinæ illius, &c. Et post pauca id confirmat Sapiens, Quoniam, inquit, spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquam fumus qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hominis spiritus vnius diei prætereuntis. Paulus ad Corinthios. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate igitur vetus fermentum vt sitis noua conspersio. Et infra Quis militat suis stipendijs vnquā? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem & de lacte gregis non manducat? Nescitis, quòd qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt? & qui alterio deseruiunt, cū altario participant? Ita & Dominus ordinauit iis, qui euangeliū anūciant, de euangelio viuere. Latissimè verò patet huius loci vsus in colligendis attributis vnius analogi ex attributis alterius. Vt ex cōditionibus gubernatoris dirigētis nauē cōditiones Regis gubernantis Reipublicā: & ex ijs, quæ cōueniūt pastoris, ea, quæ cōueniunt episcopo: & ex effectibus panis effecta corporis Dñi: & ex proprietatib⁹ seminis, proprietates verbi Dei: & ex varijs qualitatibus terræ, in qua semen

1. ad Co. 5.

Cap. 9.

Z iij susci-

fuscipitur, quàm varij sint affectus auditorũ diuini verbi. Quo vsu null' ppe dixerim est feracior aut felicitior in hoc locorũ campo. Non desunt tamen qui dicant, omniũ locorum, è quibus ducuntur argumenta, nulli ferè minùs esse virium contra renitentem auditorẽ, quàm similitudinis: ad eum verò, qui sponte sequitur, docendumq; se præbet, nullum esse accommodatiorem. Aperit enim rem, si rectè adhibeatur, & quandã eius imaginẽ subijcit animo: vt cū assentiendi necessitatem nõ afferat, afferat tacitum dissentiendi pudorẽ. Verùm si similia, qua ex parte similia sunt probè teneantur, non est vsque adeo infirmum hoc argumentorum genus, vt etiam renitentem auditorem reuincere non possit.

Rodolph. 1. de
vniuers. 26.

Documentũ
animaduertentiam.

Discrimen
trium sequẽ
tium locorũ
dã superioris
huius.

De loco maiorum. Cap. 28.

ARgumenta, quæ ex locis hæctenus inuẽtis eruimus, nõ desumebãtur ex tota quæstione sed ex subiecto, aut prædicato quæstionis. Aut enim erant definitiones, aut descriptiões, aut notationes eorũ, quæ in quæstione cõcludẽda subijciẽbãtur, vel prædicãbãtur: aut modo aliquo affecta ad ea, quæ subijciuntur, aut prædicãtur. Nunc incidimus in locos, ex quibus quæ depromũtur argumẽta, affecta sunt ad totã quæstionẽ cõcludẽdã, hoc est, ad ipsam totã cõclusionẽ. Nã maiora, quæ nunc primũ occurrũt, dicuntur ea, quæ maiore habent probabilitatẽ, quàm ea enũciatio, quæ concludenda, & confirmanda est: minora, quæ minorem: paria, quæ parẽ seu equalẽ. A maioribus huiusmodi:

modi argumenta ducuntur, Si Mazaganũ non fuit à centum viginti millibus expugnatum, nõ expugnabitur à viginti millibus. Si in diuitijs adiuncta etiã potestate, ac honoribus nõ est summũ bonũ, quũ fieri põt, vt in diuitijs hominis obscuri, ac priuati sitũ sit? Si eloquẽtia Ciceronis nõ potuit persuadere Octauio, in quẽ maxima beneficia contulerat, ne se traderet superbo, ac impotenti hosti Antonio, quũ conuenit, vt Rex vincatur nudis precibus, ne tradat iustissimæ neci regia maiestatis proditorẽ: Huius loci vsus in hoc vno pronunciato positus est,

Si id, quod verisimilius videtur, non est verum, ne id, quod minus videtur, verisimile.

Itaq; tractatio huius loci tota est negatiua. Huc spectat illud fratrũ Ioseph ad dispensatorem, Pecuniã, quam inuenimus in sumitate saccorũ, reportauimus ad te de terra Chanaã: & quomodo cõsequens est, vt furati simus de domo domini tui aurũ, vel argentũ? Et illud domini apud Ioãnem, Si terrena dixi vobis, & nõ creditis, quomodo si dixerero vobis cœlestia credetis?

Hoc pronun-
ciatũ tribus
explicat Ar-
istot. 2. Top-
extremocap-
Gen. 44

Ioan. 3.

De loco minorum. Cap. 29.

Quo autem pacto tractanda sint argumenta ex loco minorũ his exemplis intelliges. Si parua sepe Lusitanorum classis Thurcarũ in India impetũ fregit, cur modo id nõ facient, omnes Oriẽtis vires? Si pro Christo cõtemnenda est vita, cur nõ pecunia? Si pro inimicis orandũ est, cur amici odio persequẽdi? Itaq; tractatio argumentorum huius

huius loci est omnino opposita superiorū tractationi. *Tota enim est affirmatiua, cum illa sit prorsus negatiua, Poest igitur hoc vno prouunciato doceri.*

Hoc docet
Aristoteles
tribus itidē
pronātiatis.
Deut. 31.

Si id quod minus verisimile est, verum est, & id etiam erit, quod magis verisimile videtur.

Huc spectat illud Moysi iam iam morituri ad populū Israeliticum, Ego scio contentionem tuā, & ceruicē tuam durissimam. Adhuc viuente me, & ingrediente vobiscum semper cōtentiosē egistis contra Dominū, quanto magis, cum mortuus fuero? Et illud Ionathæ, Turbauit, inquit,

1. Reg. 14

pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eō quod gustauerim paululū de melle isto: quanto magis si comedisset populus de præda, inimicorum suorum? nonne maior plaga facta fuisset in Philistim? Et illud Do-

Math. 7

mini apud Mathæum, Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quāto magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona peccatoribus se? Et illud Bernardi in verba ea Domini, Pater ignosce illis, quia nesciūt, quid faciunt, Quomodo, inquit, potabis domine desiderantes te torrente voluptatis tuæ, qui sic perfundis crucifigentes te

Bernard. de
passione Do
mini.

Cic. in Top.
Quint. li. 5.
cap. 10. Ro-
dolph. 1. lib.
25. & alij
quidā ex re-
cōctioribus.

deo misericordiæ? Aliter accipiuntur à multis nomina maiorum, & minorum, aliterq; hi duo loci explicantur, atque tractantur: Ceterū nos Aristotelē quasi in hac re luculētius & melius loquutū (vt aliās docebimus) libēter sequimur.

De loco parium. Cap. 30.

Argumenta ex loco parium hoc modo explicantur. Si abstinentia virtus est, & continentia erit: Si iactantia viti-

tia virtus non est, ne hypocrisis. Quæ pœna aduersus interfectorem patris iusta est, eadem aduersus matris. Si filius patris iussa contemnere non debet, nec matris. Si virtus amplectenda est, vitia repudianda. Si duces non ideo mali habentur quod interdum superantur, cur Philosophi male audiunt, si aliquando falluntur? Itaq; hic locus tum affirmatiuē, tum negatiuē tractatur. Id quod Aristoteles tribus documentis enucleatē docet. Possunt tamē illa hoc vno expeditius, & planius significari.

Aristot. 2.
Rhet. 23.

Vsualoci.
2. Top. ca. 4.

Si data propositio vera est, aut falsa, ea etiam quæ videtur æque probabilis vera erit, aut falsa.

Huc spectat illud sapientiæ ita dicētis, Quia vocaui, & renuistis: extendi manū meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsana bo, cū vobis id, quod timebatis, aduenerit. Et illud nolite iudicare & nō iudicabimini, nolite cōdēnare, & nō condēnabimini. Dimittite, & dimittemini. Date & dabitur vobis. Nō immeritō autē hæc, & alia huiusmodi argumēta, quibus in sacris literis ex meritis cōcludūtur præmia, aut ex peccatis supplicia dicūtur ad hūc locū pertinere: quia et si præmia cælestia sūt maiora meritis, & supplicia inferiora delictis: ex diuina tamē largitate, ac mīa, quædā inter hæc cernitur ratio iustitiæ, ac p̄inde æqualitatis. Ad vsū huius loci p̄tinet illud prounciatū, qđ Arist. eodē loco affert.

Luc. 6.

Si incrementū prædicati sequitur incrementū subiecti, prædicatū sequitur subiectum: quod si incrementū non sequitur incrementum, nec prædicatum sequetur subiectum.

Vt si

Vt si maior virtus est melior, aut maxima optima, virtus utique est bona. Est enim par ratio. Quòd si maior non esset melior, aut maxima optima, nec virtus omnino non esset bona. Sunt enim & hæc paria. Reciprocatio pronuntiat. 2. Top. 4. tur etiam hoc pronuntiatum in hunc modum. Si prædicatum sequitur subiectum, incrementum prædicati sequetur incrementum subiecti: quòd si prædicatū non sequitur subiectū, nec incrementū sequetur incrementum. Quod quidem sic efferi solet, Vt simpliciter ad simpliciter, sic magis ad magis, & maximū ad maximū. Vt si facere iniuriā est malū, maiorē facere peius erit, & maximā pessimū. Sed hæc reciprocatio nō ad hūc locū, sed ad tractationem quæstionis comparatæ quā infra subiiciemus, pertinet. Verū tam pronuntiatum ipsum, quā eius reciprocatio intelliguntur in ijs, quæ prædicantur per se. Aliò qui nō vsquequaq; veritatē continēt. Nec enim rectē dixeris, Maior vini vsus est peior, aut maximus pessimus, igitur vsus vini est mal⁹. Nec itē, Exercitatio corporis est bona, igitur maior est melior, & maxima optima. Causa est, quia nec maiori vsui vini conuenit per se vt sit peior, aut maximo vt sit pessimus: nec exercitatio corporis est per se bona, sed per accidens: aliò qui omnis exercitatio corporis esset bona, & omnis vini vsus malus.

Videntur etiam ex hoc loco depromi argumenta ex transumptione, quibus propositū suademus in ea re, in qua

ex

ex concessione alterius par sit ratio. Vt si quis probet eandem facultatem naturalem (vt aspectum, aut gustatum) esse contrariorum, vt inde probatū relinquat, contrariorū eandem esse scientiā. Id enim rectē cōcludetur, quia is, cui suadere principale propositum volumus, asserit, sibi fore satisfactum, si naturalis aliqua facultas contrariorū esse confirmetur. Argumentū igitur, quod probanda minus principali conclusioni, ad quam disputationem transferimus, adhibetur, ex loco parium videtur desumi, nō quidem qua ratione immediatam, minusq; principalem conclusionem suadet, sed qua principalem, in qua par esse ratio censetur. Sic qui hoc modo argumentatus fuerit, Album & nigrum cadunt sub aspectum, album, & nigrum sunt contraria, igitur aspectus est contrariorum, probatum relinquet ex pari, cōtrariorum eandem esse scientiā, ob quā conclusionē translata est disputatio ad superiorem.

De loco dissimilium. Cap. 31.

REstant ex locis disiunctorum argumentorum ij, in quibus latent dissentanea. Primus verò est dissimilium: qui quidem iccirco, ab Aristotele secundo topicorum libro videtur prætermisus, quia ex loco similium facile intelligi potest. Dissimilia igitur hic censentur ea quibus, quæ calia sunt, nec vnum aliquid commune est, nec plura, quæ inter se proportionem habeant, vt candidum, &

atrum.

Dissimilia
quæ hic dis-
cantur

Reciproca-
tio pronun-
ciati. 2. Top.

4.

D. Tho. 3. cō.
gent. 39.

Vsus loci. atrum: iustus, & iniustus: homines & belluae: *Vsus dissimilium his pronuntiatis docetur.*

Dissimilibus dissimilia conueniunt
Quod vni dissimilium, quia dissimile
est, conuenit: non conuenit alteri.

Vt si iustus, quia iustus, laudandus est, iniustus reprehendendus erit. Item si belluarum non est futura providere, quia belluae sunt, hominum erit prospicere futurum tempus. Valet autem non parum hic locus ad resistendum alteri. Si enim quis concluderet, hominibus omnia debere esse communia, quod caeteris etiam animalibus omnia communia sunt, apte resisteret, qui negaret, id recte concludi, quia homines, & belluae quae sunt eiusmodi, sunt dissimiles. Itaque plus virium habet ad resistendum, quam ad impugnandum hic locus, Huc spectat adhortatio illa Tobiae iunioris ad spiritum sanctum, ut ante usum thori tres noctes secum orationi insistat, Filij sanctorum, inquit, sumus, & non possumus ita coniungi ut gentes, quae ignorant Deum. Et illud Domini apud Mattheum, Si diligitis eos, qui vos diligunt (hoc est si tantum hos diligitis) quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Et illud Pauli posteriori ad Corinthios epistola. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem

con

conuentio Christi ad Belial? Aut quae pars fidei cum infidei? Quis autem consensus templo Dei cum idolis? Conclusio est, Non est vobis iugum ducendum cum infidelibus: reliqua oratio, probatio est ex dissimilitudine.

De loco oppositorum de quo; generali oppositorum usu. Cap. 32.

Alter locus eorum, in quibus dissentanea conueniunt, est oppositorum proprius. Opposita vero aut mutuo referuntur, ut dominus & seruus: aut sunt contraria, ut virtus, & vitium: aut priuatiue opposita, ut aspectus, & caecitas: aut contradicentia, ut candidum, & non candidum. Quoniam igitur de hisce extremo secundo libro differuimus, solus loci usus nunc explicandus est. Duo sunt communia pronuntiata, quae communiter omnibus oppositis conueniunt, Alterum est,

lib. 2. Ca. 17.
Loci usus

De quocumque affirmatur alterum oppositorum negatur reliquum.

Quod quidem ex ipsa oppositorum natura nascitur: Nam cum omnia opposita, quae opposita sunt, sint repugnantia, repugnantia vero, ut primo libro docuimus non possint de eadem re simul affirmari, efficitur, ut de quacumque alterum verum affirmaueris, alterum negare debeas necessario. Quod quo pacto intelligendum sit, eodem loco diximus. Exemplum cuius sunt obuia. Sophroniscus est Platonis pater, non est igitur eiusdem filius: Si virtute praeditus, non est vitiosus: Si aspectum oculorum habet, caecus non est: Si est candidus,

du,

...dus, non est non candidus. Non addidimus autem de quocunq; alterum negatur, affirmari alterum, quia sepius non ita est. Nec enim si Socrates non est praeceptor, statim discipulus verè affirmabitur, aut contra: nec si non est, candidus, necessariò dicendus est niger, & sic in alijs quã Gal. 5. plurimis. Ex hoc pronunciato est illud Pauli ad Galatas, Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. Caro enim (idest carnis propensio) concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnẽ. Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Alterum pronunciatum est.

2. Top. 3. loc. 25. & c.

Si alterum e duobus oppositis sequitur alterum e duobus aliis, reliquum sequetur reliquum: quod si posterius non sequitur posterius, nec prius sequitur prius.

Verbi causa, cum pater, & filius sint relatiuè opposita, itemq; relatum maioris comparationis, & minoris comparationis, relatum autẽ maioris comparationis vniuersè dicatur de patre, relatum vtiq; minoris comparationis vniuersè dicatur de filio: quod si quartum non ita diceretur de secundo, nec tertium sanè de primo. Item cum virtus, & vitium sint contraria, itemq; laudandum, & reprehendum, omnis autem virtus sit laudanda, omne haud dubiè vitium erit reprehendum: quod si hoc non esset reprehendum, ne illa quidem esset laudanda. Item cum aspectus & cæcitas sint priuatiue opposita, itemq; sensus, & priuatio sensus, omnis autem aspectus sit sensus, omnis cæcitas

citas

citas erit sensus priuatio: quod si priuatio sensus non diceretur de cæcitate, nec sensus de aspectu diceretur. Deniq; cum homo, & non homo sint cõtradicentia, itemq; animal, & nõ animal, omnis autem homo sit animal, omne vtiq; non animal erit non homo: quod si non omne non animal esset non homo, nec omnis homo esset animal. In hoc tamen contradicentium exemplo alio ordine, quam in superioribus oppositorum generibus extructa est consequutio, ut cernis. In illis enim tam antecedens, quam consequens, inchoabatur in eadem complicatione contrariorum (sic enim dicendum esse docuimus, omnis pater est relatum maioris comparationis, igitur omnis filius est minoris, omnis virtus est laudanda, igitur omne vitium reprehendum: Omnis aspectus est sensus igitur omnis cæcitas est sensus priuatio: quam consequentiam vocat Aristoteles ἀποδῶτι σπῆντατα, idest consequentiam in eisdem seu directò contextam) at in contradicentibus, antecedens inchoatum est in vna complicatione, consequens in altera: hoc modo, Omnis homo est animal, igitur omne non animal est non homo. Atque hanc consequentiam vocat Aristoteles ἀνὰ πῶτον, idest ordine conuerso.

Itaq; hoc modo intelligendum est pronunciatum. Si alterum e duobus inter se, oppositis sequitur alterum e duobus alijs similiter oppositis inter se, reliquũ aut directò, aut conuerso ordine sequetur reliquum: quod si hoc nõ sit verum, nec illud verum erit. Hoc tamen animaduertendũ

Aa

est

Aliter extructur cõsequutio in cõtradicentibus atq; in alijs oppositis.

Consequẽtia in eisdem lo co eodem.

Consequẽtia conuerso ordine.

Explicatio pronunciati.

Aliter ali.
quanto Ari.
Stacles.

est, in omnibus relatiuè oppositis tractari directo conse-
quentiam: in omnibus contradicentibus ordine conuerso,
in contrarijs autem, & priuatiuè oppositis nunc directo,
nunc conuerso ordine. Directò quidem, vt exemplis propo-
sitis ostendimus. Conuerso autem ordine, vt si dicas, Quis
quis habet bonam corporis habitudinem sanitate fruatur,
igitur qui laborat morbo aliquo, habet malam corporis ha-
bitudinè. Nec enim dixeris. Ergo quisquis habet malam
habitudinè corporis, laborat morbo. Nam sanitas & mor-
bus sunt internæ corporis constitutiones: bona autem cor-
poris habitudo internam simul, & externam cõplectitur:
mala verò est ea, quæ vel intrinsecus tantum, vel solum ex-
trinsecus, vel vtroq; modo vitiosa est. Ex quo fit vt cum sa-
nitas necessario sequatur bonam corporis habitudinem,
non rectè inde colligas, quòd morbus necessario sequatur
malam: sed cõtrà quòd mala corporis habitudo sequatur
morbum. Quamquam re vera bona corporis habitudo, &
mala non sunt omnino contraria: quia non habent idem
omnino subiectum: siquidem mala potest inesse extrinse-
cus tantum, aut tantum intrinsecus: bona vero non nisi in-
trinsecus simul, & extrinsecus inest, vt dictum est. In
priuatiue oppositis hæc cape exempla. Si quis est aspectu
præditus, est præditus sensu, igitur si quis est sensu pri-
uatus, est cæcus. Nec enim rectè colliges directò. Igitur
siquis est cæcus, est sensu priuatus, cum hoc plane falsum
sit. Item, Quisquis est mathematicus, est scientia prædi-

tus

tus, igitur quisquis est scientia priuatus mathematica
priuatus est, non autem. Quisquis est mathematica pri-
uatus, est priuatus scientia. Item. Quisquis abundat
auro, & argento, est diues, igitur quisquis est pauper au-
ro & argento priuatus est, non autem, Quisquis priua-
tus est auro & argento, est pauper, quippe cum diuitijs
naturalibus abundare possit. Quamquam re vera pauper-
tas, & diuitiæ non sunt omnino priuatiue opposita, quia
paupertatis nomen plus tollit, quam diuitiarum vocabu-
lum ponat. Pauper enim nemo dicitur, nisi qui & natu-
ralibus, & artificiosis priuatus est diuitijs: diues autem
etiam is dicitur qui vel alteris tantum abundat.

Sed obijciat aliquis contra ea, quæ diximus, in hunc
modum ex hoc antecedente. Quicquid est sensibile est,
vt ita dicam, intelligibile, nec directò licet colligere, sen-
sum esse intellectum, nec ordine conuerso intellectum esse
sensum, non est igitur verum pronunciatum in relatiuè
oppositis. Rursusq; ex hoc antecedente, Auaritia est vi-
tium, nec colliges effusionem (seu prodigalitatem) esse vir-
tutem, nec contrà, virtutem esse effusionem, igitur nec in
contrarijs verum est idem pronunciatum.

Ad hæc. Ex hoc antecedente Aspectum habens viuunt,
nec concludes cæcum esse mortuum, nec eum, qui mor-
tuus est, esse cæcum, igitur nec in priuatiuè oppositis est
verum. Prima tamen obiectio facile soluetur, si dicas, tum
esse verum pronunciatum in relatis, cum relatum, quod

Aa ij in

Prima obie-
ctio.

Secunda.

Tertia

Solutio pri-
ma.

in antecedente sequitur alteram, sequitur illi respectu eiusdem: aliòqui fieri posse, vt cum alterum sequitur alterum, reliquum nõ sequatur reliquum. Satis autem constat, res sensibiles nõ esse intelligibiles respectu sensus, quæ respiciunt, quatenus sensibiles sunt. Secunda verò & tertia obiectio eadem ratione diluuntur. Quod enim in pronunciato dicitur, Si alterum sequitur alterum, cum hac moderatione intellegendum est, Nisi etiam sequatur reliquum. Illud autem per spicuum est, vitium ita sequi auaritiam, vt etiã sequatur effusionem: quandoquidem vtraque est vitium. Itemque viuere, ita sequi eum, qui aspectũ habet, vt etiam sequatur eum, qui cæcus est. Vterque enim viuit. Non est igitur cur pronunciatum ob ea, quæ proposita sunt, argumenta, de medio tollendum sit. Vt igitur ex eo maiorem fructum percipias, diuide illud in quatuor specialia, pro ratione quatuor generum oppositionis, hoc videlicet modo. Si relatum sequitur relatum, relatum prioris sequitur relatum posterioris: Si contrarium contrario in est, contrarium alterius contrario alterius inerit: Si habitus sequitur habitum, priuatio sequetur priuationem, et e contra, Si priuatio priuationem sequitur, habitus sequetur habitum: Si affirmatio sequitur affirmationem, negatio sequetur ordine conuerso negationem. Vtuntur autem hoc loco sæpe numero nõ solum humana litera: sed etiã diuina, vt cum Paulus ait, prudentia carnis mors est, hoc est interimit: prudentia verò spiritus vita & pax, id est esse

Solutio secunda de ac tertia

Nota hæc.

vitam & quietem affert: quasi hoc ex illo concludens.

De speciali vsu oppositorum. Caput. 33.

PRæter duo generalia oppositorum pronunciatã, sunt specialia oppositorum quædam specialia. Relatorum igitur hæc sunt pronunciatã

Quæ mutuo referuntur, mutuo seponunt, tolluntque. Quæ mutuo referuntur, simul cognoscuntur, aut ignorantur.

Hæc patent ex libro primo. Ex priori pronunciato est, *Cap. 13. Ioannes. 3.* illud Ioannis Baptistæ de Christo seruatore nostro & ecclesia, Qui habet sponsam sponsus est. Illud quoque Pauli ad Corinthios ex eodem pronunciato videtur tractari, Non sum, inquit, Apostolus? Non ne opus meum vos estis in Domino? Et si alijs non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: Nam signaculum apostolatus mei vos estis in domino. Cum enim Apostolus, hoc est, missus, ad aliquem, aut aliquos missus sit, exijs, apud quos vt minister Domini legatione sua functus erat Paulus, cõclusit se missum à Domino, hoc est, se esse illis apostolum. Ex posteriore pronunciato est illud Dñi apud Ioannẽ, Si me cognouissetis, & *Cap. 14.* patrem meum utiq; cognouissetis, & alia pleraquẽ in hanc sententiam. Contrarijs hæc duo peculiaria pronunciatã *2. Top. 3. lo. co. 23. & 24.* assignat Aristoteles.

Illud non est insubiecto dato, quo inhærente sequitur, duo contraria simul esse.

Illud non est insubiecto, cuius cõtrariũ nõ potest eidẽ inesse.

Ex priori probat Aristoteles pro Platone ^{istud} hoc est speciem Socratis non esse in Socrate, quia si esset moueretur simul, acquiesceret. Moueretur enim, quia Socrates mouetur (siquidem cum mouemur, omnia, quae in nobis sunt mouentur) quiesceret autem quia idea dicitur esse immobilis. Ex posteriori docet concludi posse, quod odium non sit in ea animi parte, quae appetitus irascibilis appellatur, quia amor adio contrarius non potest esse in irascibili. Itemque ignorantiam non esse in cupiendi parte, quia scientia ignorantiae contraria in parte cupiendi esse non potest, cum sit in parte intelligendi. Hoc tamen pronunciatum non valet in ijs contrarijs, quorum alterum naturam inest, ut patet. Ex priori pronunciatum probabit Theologus, in illis verbis Domini, Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu, non significari, quod Christus eo tempore aliquid voluerit diuinae voluntati contrarium, quia si ita esset, cum ex iisdem verbis constet, ipsum tum voluisse quod pater decreuerat, necessario fieret, ut in eadem voluntate duae simul darentur appetitiones contrariae. Ex posteriori autem probabit fidem non esse in voluntate, ut in subiecto, quia error in fide, qui fidei contrarius est, non potest esse in voluntate, cum omnis error in intellectu sit. Contrarijs vero immediatis, reliquisque duobus oppositorum generibus hoc peculiare pronunciatum assignari potest.

M. tb. 26.

2. top. 2. loc. 17. & i. pre da cap. 10.

Ex contrarijs immediatis, priuatiue oppositis, & contradi- centibus, si alterum non conuenit, alterum non conueniat necesse est.

Vt se

Vt si Socrates aeger non est, bene valet: Si nil videt, caecus est: Si non est candidus, est utique non candidus. Cum tamen pronunciatum hoc accommodatur contrarijs, intelligendum est subiectum naturam aptum: cum priuatiue oppositis, intelligendum est praeterea tempus a natura constitutum ut forma insit, quae patet ex fine libri secundi: cum denique accommodatur contradicentibus volunt quidam intelligendum interdum esse subiectum, quod in rerum natura cohaereat, de qua tamen re alibi disputandum est.

Eplicatio do cumenii.

Cap. 17.

De loco repugnantium. Cap. 34.

Ex locis dissentaneorum restat vnus repugnantium, quem vltimum eorum, est quibus artificiosa eruerentur argumenta, numerauimus. Sunt autem repugnantia, quae de eadem re simul affirmari non possunt, quod de nominibus repugnantibus extremo primo libro diximus. Cum igitur omnia opposita, quorum locum nunc tradidimus, sint repugnantia, cur modo locus repugnantium instituat, quaestio est. Causam hanc accipe. Quod latius pateant repugnantia, quam opposita. Multa enim sunt repugnantia, quae opposita non sunt, ut corpus, & spiritus: homo & bellua: lapis, & lignum: substantia, & accidens: necessarium, & contingens: & huiusmodi alia. Atque haec quidem, quae disparata dici solent, propria sunt huius loci argumenta. Verum quia sepe non est facile disparata ab oppositis cer-

Repugnãtia quæ.

Cap. 31.

Cur locus re pugnantium institutus sit.

Ad iij nere

nere, placuit cum Cicerone hunc locum omnibus repugnantibus comunem facere, vt eius nomen de omnibus quomodo cunque repugnantibus admonere Dialecticum possit. Vfus loci huius hic est.

Cui conuenit vnum ex repugnantibus, non conuenit alterum, vel reliqua. Si repugnantia sint immediata in aliquo genere, cui non conuenerit alterum, vel omnia prater vnum, eidem conueniat alterum, vel reliquum necesse est.

Exempla prioris pronunciati. Hoc quod video, corpus est, ac tangitur, ergo non est spiritus (vnde Dominus palpate, inquit, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habent sicut me videtis habere) Homines rarius sunt boni, ergo non sunt plerunque boni, ac multo minus necessario boni. Exempla posterioris, Fetus antequam accipiat animum rationis participem viuit, nec tamen est planta, animal igitur. In vtre inflato est corpus aliquod corruptioni obnoxium, non mistum, non aqua, no terra, non ignis, aer igitur. Proinde adhunc locum pertinet locus diuisionis quem ponit Boethius ex Themistio: cuius hic est vsus, vt enumeratis membris diuidentibus, de quacung. re affirmatur vnum, negatur alterum, vel reliqua: de qua vero negatur alterum, vel reliqua prater vnum, affirmetur alterum vel reliquum. Quem locum significauit Aristoteles extremo secundo capite libri secundi Topicorum. In sacris literis crebra sunt ex repugnantibus argumenta, quale est illud Dauidicum, Nunquid obliuiscetur miser

Huc pertinet locus diuisionis, quem ponit Boethius de differ. Topic.

Loco, 19.

rer.

veri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas? Psal. 36. Hic repugnant Deus, & non misereri. Et illud Sapientis. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et illud Domini, Nemo potest duobus dn̄is seruire. & cete. Et illud Pauli, Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem: & alia quam plurima.

Psal. 36. Sap. 1. Math. 6. Ad Gala. 1.

De loco autoritatis. Cap. 35.

SVperest locus vnus generalis, quo argumenta artis expertia, siue assumpta continentur. Hec omnia in testimonio posita sunt: vnde fit, vt hunc locum Boethius ex Themistio Locum arci iudicio appellet, Quae nuncupatio non abhorret a phrasi Aristotelis, qui secundo Rhetoricorum libro argumenta ex hoc loco desumpta, id est, ex iudicatione nominat. Verum quia testimonium nihil habet ponderis ad faciendam fidem, nisi autoritate, aliqua nitatur, apte videtur vocari ab alijs, Locus ab autoritate, seu potius autoritatis. Cum autem duplex sit autoritas, diuina, & humana, duplex erit huiusmodi locus: autoritatis diuinae, & humanae. Autoritas diuina summa est, quia Deus. Opt. Max. cum sit summa, tum sapientia, tum bonitas, nec falli vnquam potest, nec fallere. Huius autoritatis (cui potissimum nituntur argumentationes Theologiae) tanta est vis, vt omnia momenta naturalium

Cur dicatur locus autoritatis Duplex autoritas. Diuina autoritas.

Autoritas humana.

turalium rationum longissimo interuallo superent. Hæc verò imprimis tribuitur diuinis scripturis: proximè traditionibus Apostolicis: deinde institutis vniuersalis Ecclesiæ, cui assistit Spiritus sanctus, ac proinde decretis conciliorum vniuersalium quæ totam Ecclesiam representant. In autoritate humana duo ferè requiruntur, cognitio rerum (quæ quidem scientia ipsarum, aut experientia continetur) & virtus: illa vt scias quid dicas, hæc, vt velis iuxtà atque intelligis pro loqui. Sæpe tamen ipsa per se veritas nullo virtutis adminiculo suffulta, pro se videtur loqui: cuius vocem audimus in prouerbijis, quæ cõmuniter ab omnibus hominibus (qui tamen maxima ex parte sunt improbi) vsurpantur. Quin etiã sæpè flagitiosi homines, qui veritatem ac virtutem insectantur, ipsa veritate cogente verum testimonium contra se dicunt, quod quidè maximi fieri cõsuevit ad faciendã fidem. Sed & quedam res sunt, quæ ex solo vsu autoritatem habent, vt quæ ad Grammaticã, aut ad ciuilem cultũ pertinent. Ea porrò argumenta ex autoritate humana cõsètur firmiora, quæ antiquitate probata sunt: quia id, quod falsum est, aliquando tandè proditur ac detegitur: veritas autè tẽpore cõfirmatur, ac roboratur magis. Nobilitas verò, & potentia non plus autoritatis secũ afferunt, quàm quod virtutis præmia esse videtur. Vsu horũ locorũ tradit Aristotil. his duobus pronũciatis.

Que firmiora sint argumeta ex autoritate humana.

Vsus horum locorum.

2. Top. 2. l. 69. 5.

In vsu verborum, sequenda est vulgi consuetudo. In sententia de rebus ferenda, iudicium sapientum.

Exempli

Exempli causa, ea, quæ bonã valetudinem efficiunt, salubria vocanda sunt, vt vulgò appellantur: an verò proposita res sit efficiens bona valetudinis nec ne, id nõ ex vulgi sententiã, sed ex medicorũ iudicio æstimandum est. Hoc verò est, quod dici solet, loquendũ vt plures, sapiendũ vt pauci. Ad prius pronunciatũ reuocari potest hoc, In salutãdi ratione sequenda est vulgi cõsuetudo, & alia plura, quæ vsu nitantur ac firmantur: quãquã in his magni sæpe abusus surrepũt. In posteriori continentur plurima, vt, In iudicio de rebus tẽporalibus ferẽdo, sũia Christi, qui oĩa condidit, expectanda est. Cognitio rerũ naturalium à Philosophis naturalibus petenda: & aliã sexcẽta. Valet autè hic locus, & ad confirmãdũ, & ad refellendũ vt ait Aristoteles. Hinc cõcludere licet, decẽ esse cœlos, quòd recentiores Mathematici dicant esse decẽ: eosdemq; dissolui non posse naturaliter: quòd præstãtissimi quũq; Philosophi naturales negent, cœlestẽ substantiã posse dissolui. Quòd verò quidã aiunt, hũc locũ nõ esse vtilẽ ad cõcludendũ negatiuẽ seu (quod idẽ est) ad refellendũ, nõ rectè dicitur. Nã argumẽtari negatiuẽ ex autoritate, nõ est hoc pacto cõcludere. Aristot. nõ dixit hoc ita esse, ergo nõ ita est (vt ipsi putãt) sed hoc modo Aristot. dixit, hoc nõ ita esse, ergo non ita est: quæ argumẽtãdi ratio non minorẽ habet vim, quàm si affirmatiuẽ colligas. Illud tandem aduerte, nõ solũ tũ duci argumẽtũ ab autoritate, cũ imediatè interponimus autoritatẽ alicuius ad conclusionẽ probãdã: sed etiã cũ vtimur argumẽto

Quã late pateat duo illa pronũciata

Ibidem.

Refutatio eiusdem sententiæ.

Duobus modis duci argumẽtũ ab autoritate

alterius

alterius loci autoritate confirmato. Verbi causa, hęc conclusio. Cælum non cõstat materia, duobus modis potest autoritate Aristotelis suaderi: altero, si dicas. Aristotelem id asseruisse: altero, quia materia definitur ab Aristotele, subiectum, ex quod aliquid fit, & in quod tandem dissoluitur, cū tamen cælum dissolui non possit. Item hęc conclusio. A Morali Philosopho non sunt quærendæ exquisitæ rationes, probari potest eiusdem autoris sententia: vel quia ipse id apertè docuit, vel quia dixit, par esse, à Morali Philosopho expectare exquisitas rationes, atque ab oratore mathematicas, quod planè absurdum est. Verò hęc posterior probandi ratio plures (si attendis) cõnectit argumentationes. Sunt alij quidam loci apud Aristotelem secundo Topicorũ libro, in quo ille hęc materiam prosequitur: sed hi præcipui babentur, ad quos merito quicumq; alij facile reuocari possint.

1. phy. 9.

1. eth. 3.

Alios locos, quicunq; sunt facile ad eos posse reuocari.

Pronunciata, quibus tractatur quæstio comparata. Cap. 36.

SI rectè animaduertas, planè intelliges, pronũciata omnia, quæ hætenus singulis locis assignata sunt, nõ continere rationem tractandæ quæstionis comparatæ: sed absolutæ dum taxat. Absolutam quæstionem voco, cum absolute quæritur, num hoc sit illud, an non, vt, An virtus sit expetenda, nec ne: comparatam verò, cum quæritur, num hoc sit magis tale, quàm illud an non, aut aliquo alio comparatio-

Absoluta quæstio.

Comparata.

parationis modo, vt, An virtus sit magis expetēda, quàm bona valetudo, nec ne. &c. Hoc cum ita sit, vt ratio tractandæ quæstionis simplicis inherentiæ omnino absolua- tur, necesse est addere pronunciata, quibus ea, cum comparatè proponitur, tractari possit. Id quod Aristoteles diligētissimè quidem, sed aliquantum perturbate exequutus est tertio Topicorum libro. Nos igitur ordinem locorum suprapositum tenentes, ea pronunciata ex Aristotele afferemus, ex quibus plus vtilitatis percipi possit.

Ex locis diffinitionis & descriptionis.

Quod magis suscipit rei propositiuæ definitionē. id magis tale est. Vt si candor definitur, color aspectū diuidens, is qui aspectum magis diuiserit, albius erit color. Si vtile definitur quod ad finem conducit, id, quod magis conducit, vtilius est.

3. Top. ca. 4.

Quod magis proprium rei est, eidem melius, Vt homini vti ratione, quam sensu.

Ibid. cap. 2.

Eorum, quæ sub eadem specie continentur, id melius est, quod habet propriam virtutem, quàm quod nõ habet: vt potus frigidus, quàm calidus.

Ibid. cap. 3.

Et quod proprium est melioris rei, melius est, quam quod deterioris: vt quod hominis, quam quod bruti animalis.

Ibid. cap. 5.

Ex loco coniugatorum.

Coniugata sese inuicem sequuntur. *Vt si præstantius est iuste agere, quam fortiter, præstantior utiq; erit iustitia, quam fortitudo.*

Ex loco totius.

Cap. 2.

Plura bona anteponenda sunt paucioribus, cum pauciora in ijs, quæ plura sunt, contineantur: *Vt literæ cum virtute iisdem sine virtute.*

Caput. 1.

Quod simpliciter, hoc est, vn iuersè bonū est, melius est eo, quod alicui est bonum. *Vt valere, quam curari.*

Cap. 2.

Quod semper, aut plurimum est vtile, melius est, quam quod aliquando: *Vt iustitia, & temperantia quam fortitudo. Nam illis semper, aut ferè semper vti possumus, hac rariùs.*

Cap. 3.

Quod ad omnia, vel plura, vtile est, melius est quam quod ad pauciora: *Vt aqua quam mel. Vnde illud est à Pindaro vsurpatum, Optimam esse aquam.*

Caput. 1.

Id quod est ingenere aliquo, præstantius est (bonitate scilicet, ac præstantia illius generis) quam quod non est in eo genere. *Vt iustitia, quam iustus. Iustitia enim est in genere boni, iustus non item.*

Concreta accidentium non pertinent ad prædicamenta, nisi reductione quadam.

Nota hoc loco concreta accidentium non pertinere ad prædicamenta, nisi reductione quadam.

Ex loco causarum materialium.

Cap. 1.

Quod in est rei meliori, melius est. *Vt quod in est animo, quam quod corpori. Hoc non est vsquequaq; verum,*

rum, nisi de ijs bonis intelligatur, quæ rebus, quibus in sunt, propria sunt.

Quod prioribus inest præstantius est, quàm quod posterioribus. *Vt sanitas, quam robur, & pulchritudo. Nam sanitatis sedes est in humore, siccitate, calore, & frigore, ijsq; omnino, ex quibus animal primò constat: robur autem in neruis & ossibus, quæ ad secundam compositionem pertinent, situm est: pulchritudo verò videtur esse quedam membrorum apta compositio. Lege si placet, Aristotelem initio secundi libri de partibus animalium.*

Cap. 2.

Quod circa præstantiorem materiã versatur, aut certius eam attingit præstantius est. *Ex præstantia materiæ probabis Philosophiam naturalem anteponendam esse Mathematicis disciplinis, quia res naturales, in quibus versatur naturalis Philosophia, digniores sunt, quam quantitates, de quibus differunt Mathematicæ scientiæ. Contrà verò, ex tractandi ratione colligès, Mathematicas esse præstantiores, quia certiores ac perfectiores, de quantitatibus consequuntur cognitionem, quàm Philosophia naturalis de rebus naturalibus. Simpliciter tamè præstantius est id, quod in meliori materia versatur.*

8. Top. 2.

Nota hoc.

Ex loco causarum formalium.

Quod propter se expeditur, præstantius est, quam quod propter aliud. *Vt sanum esse, quàm exercere corpus.*

3. Top. Cap. 1.

Et

Ibidem.

Et quod per se, quam quod per accidens. *Vt amicorum iustitia, inquit Aristoteles, quam hostium. Amicos enim per se iustos esse optamus etiam si nihil inde ad nos redeat, & apud Indos habitent: at hostes, ut nihil nobis noceat. Loquitur ut ethnicus. Nam & hostibus etiam optare debemus bona quamquam nihil inde ad nos rediturum sit.*

Ibidem.

Et quod naturam bonum est, quam quod non naturam: *ut iustitia, quam iustus.*

Caput. 3.

Et quæ propter se in maiore sunt honore, magisq; laudant, quam quæ propter aliud: *Vt amicitia, quam diuitie. Nemo siquidem opes in honore habet, laudat uel nisi propter aliud: at amicitiam propter ipsam colimus, etiam si ex ea nihil fructus speremus.*

Cap. 3.

Et quod propter se expetitur, quam quod ad hominum commendationem dum taxat. *Vt valetudo, quam pulchritudo. Id autem ad commendationem & gloriam dum taxat esse dicitur, quod si nesciant homines, nullus in eo comparando labor impendatur.*

Caput. 3.

Quod appositum rei alicui efficit eam expetibilem præstantius eo est, quod non efficit illam ita expetibilem.

Ex loco efficientium.

Caput. 1.

Quod per se est causa boni, præstantius est, quam quod per accidens. *Vt virtus, quam fortuna. Eadem*

Eadem ratio est in contrariis. Nam quod per se est causa mali, magis fugiendum est quam quod per accidens: *ut vitium, quam fortuna.*

Et quod si omnes haberemus, non esset opus altero, quam quo obtento, altero indigeremus, *Vt iustitia, quam fortitudo. Nam si omnes essent iusti, non esset opus fortitudine, at si essent fortes, iustitia nihilominus opus esset.*

Et quod efficit id, in quo est bonum, aut melius, quam quod non. *Vt virtus, quam potentia: & iustitia, quam fortitudo.*

Et id cuius quisq; mauult se esse causam, quam alium quempiam. *Vt amicitia, quam pecunie. Mauult enim quisq; ab alijs diligi sui causa, quam aliorum gratia: at opes per seruos ac famulos libentius conquiruntur.*

Id, quo melior res comparatur, præstantius est. *Vt ea, quibus consequenda virtutis causa utimur, quam quæ voluptatis. Eadem ratione magis fugienda sunt quæ virtutum actionem magis impediunt: ut morbus, quam deformitas.*

Ex loco finium.

Finis magis expetendus est ijs, quæ ad finem ducunt. *Vt victoria, quam bellum.*

Eorum, quæ ad finem conducunt, id, quod ad finem propius accedit. *Vt metere frumentum, quam serere.*

Bb Et quod

Et quod ad finē vitæ spectat, quàm quod ad ali-
quid aliud. *Vt quod ad fruendum Deo, quam quod ad
copiam pecuniarum.*

Et duobus efficientibus, cuius finis melior, id
præstantius. *Vt medicus, quã sartor.*

Ex loco effectorum .

Caput. 1.

Id quod possibile potius eligendum est, quàm
quod impossibile, hoc est, quod facilè fit quàm
quod difficile. Eorum enim quæ nullo modo fi-
eri possunt nulla est electio, vt ex tertio Ethico-
rum libro patet. *In hoc pronunciato intelligenda est
hæc moderatio. Modò cætera sint paria: quæ in alijs plac-
risq; sub audienda est. Magis eligendū est hac de causa ca-
pessere scientiam, doctrinã, quã inuentione. Illud enim per-
facilè est, hoc valde laboriosum.*

3 et hi. 2.
Nota modo
rationem
Virtus enim
& si difficile
hæc acquiri-
tur, quã sci-
tia, est tamẽ
magis eligen-
da, quia meli-
or: & sic in
multis.

Cap. 2.
Ca. 21 & 23

Cap. 2.

Quorum ortus sunt magis optandi, aut inte-
ritus magis fugiendi, ea magis expetenda sunt.
*Addi possunt hoc loco, nonnulla ex ijs quæ supra diximus
cum in causerum loco versaremur. Exempla legenti illa
facilè succurrent.*

Et quod difficiliùs conquisita sunt. Chariora
enim nobis sunt ea, quæ maiore cū labore cõpa-
rauimus. *Vt opes, quæ ex Indiã deportantur, in maiore
habentur pretiò, quàm quæ iure obuenerunt hereditario.*

Ex loco consequentium .

Cui

Cui consequens est maius bonum, aut minus ^{Cap. 2.}
malum, potius eligendum est. *Vt consilia euangeli-
ca seruasse in hac vita, quam præcepta conmunia dumtaxat:
& abscindere membrum corruptum quam seruare.*
Et quod magis insigne, quàm quod minus. *Vt li* ^{Cap. 2.}
berare patriam, quàm esse simpliciter bonum ciuem.

Et id in quo excellere præstantius est, & lauda ^{Cap. 3.}
bilis, quam in quo non ita laudabile. *Vt amici-
tia, quam pecuniæ. Hæc pronunciata a d locum etiam cir-
cunstantium accommodantur cum ea, quæ rem consequuntur,
non consequuntur necessario.*

Ex locis circumstantium.

Quod diuturnius est id præstantius. Sub au- ^{Cap. 1.}
di, Saltem si cætera sint paria, & ea quæ compa-
rantur sint bona. *Sic vita, quæ in actione virtutum per
omne tempus æquabiliter versatur, quò longior fuerit eo
melior.*

Et quæ volūtatem, aut indolentiam coniunctã ^{Cap. 2.}
habent, aut certe minus molestiæ secū afferunt,
quã quæ voluptate carēt, aut dolorẽ aliquem ha-
bēt cõiunctũ, aut plus etiã secū aferunt molestiæ.
Et vnumquodq; quo maxime tempore maiore ^{Caput. 2.}
vim habet. *Vt magis optanda est prudentia senum, quã
adulescentium: cõtra verò, magis expetanda est iuuenum
fortitudo, quàm senum.*

Bb ij

Bona

Capit. 2.

Bona neces-
saria.
Bona ex cir-
cunstantia

Bona ex circumstantiâ sunt meliora necessarijs. Bona necessaria dicuntur ea, sine quibus res, quibus conueniunt, esse non possunt: vt viuere. Bona ex circumstantia vocantur illa, quibus res, cui iam conueniunt necessaria, melius constituitur: vt bene viuere. Non tamen quia bona ex circumstantia sunt meliora necessarijs, statim sunt, magis eligenda. Siquidem philosophari, quod est bonum ex circumstantia, non est magis eligendum, quam victum querere necessarium.

Capit. 2.

Quæ sine alijs expeti merito possunt, a nteponenda sunt ijs, quæ sine alijs expeti non debent. Vt prudentia potestati. Nam potestas sine prudentia non est expetenda: aut prudentia etiam sine potestate optanda est.

Capit. 2.

Ea bona pro quorum defectione minus vituperamus eos, qui molestè ferunt, ea à se abesse: aut magis reprehendimus eos, qui carere ipsis non molestè ferunt: ea, inquam bona sunt præstantiora. Vt filij, quam opes: & virtutes, quàm potestas.

Ex loco similia.

Capit. 2.

Quod rei bonæ propinquus est, aut similia, aut meliori similia, id melius. Vt qui vitam apostolicam, aut Christi. Opt. Max. magis imitatur, quàm ceteri.

Ex loco parium.

Si hoc

Si hoc genus est melius illo, id quod est optimum in hoc, est præstantius eo, quod est optimum in illo. Est enim par ratio. Vt si homo est melior equo dignissimus homo generosissimo equo est præstantior. Cap. 2.

Si id quod est in hoc genere optimum, præstantius est, quam quod optimum illo, hoc certe genus præstantius est illo. Licet in uertere proximum exemplum. Ibidem.

Si absolutum prædicatum sequitur absolutum subiectum, incrementum prædicati sequentur incrementum subiecti. Intelligunt hoc in prædicatis, quæ per se dicuntur de subiectis. Vt si honestum est per se bonum, honestius melius, & honestissimum optimum. Et, si facere iniuriam malum ex se est, maiorem facere peius, & maximam pessimum. Quia tamen exercitatio corporis non est ex se bona, non efficitur ut maior sit melior, & maxima optima. Licet autem inuertere hoc pronunciatum, sed iam inseruiet tractandæ questionibus absolutæ, vt ex supradictis patet. 2. Top. 4.
D. Th. 3. cōs
gēt. ca. 139.

Ex locis oppositorum.

Quæ suis contrarijs minus admista sunt, ea magis talia sunt. Veluti id albius est, quod minus admixtum habet nigrorem. Cap. 30.

Ex loco repugnantium.

Si è duobus vnū negamus vt alterum in nobis esse videatur, id magis expetendum est, quo Cap. 2.

Bb ij

prædi

præditi videri volumus. Hinc laboriosos nos esse negamus, vt ingeniosi esse videamur.

Ex loco autoritatis.

Id melius est quod potius eligit prudens, aut vir bonus, aut recta lex, aut qui in aliqua re excellunt, quæ ratione tales sunt, aut in vno quoque genere periti, aut plures, aut omnes, aut omnia. Vt curare magis æterna, quàm quæ labuntur cum tēpore: velle potius iniuria affici, quàm afficere: permittere minora quædam mala in Republica, ne maiora eueniant, quàm velle omnia penitus extirpare.

Item quæ de pœsi diceret Homerus, quàm quæ Heri- lus: quæ in exponēdis diuinis scripturis sancti doctores docuerunt, quàm quæ scioli Grammatici autumant: pax, quàm bellum: prospera valetudo quàm mediocris: Deus (quæ omnia, vt summū bonū certis quibusdā gradibus suapte natura diligunt atque expetunt) quàm quicquid sub Deo excellit.

Ibidem.

Id simpliciter melius est, magisque eligendū, quod melior disciplina eligendum præcipit. Vt quod Moralis Philosophia, quàm quod Medicina.

Obiectio.

Hæc de pronunciatis, quæ ad tractandam quæstionem comparatam simplicis inherentiæ proponit Aristoteles. Quæ quam sint vtilia ad disserēdū nemo ignorat, nisi qui propriam huius artis exercitationem non attigit. Quod si quis obijciat, tradita pronunciata non inseruire, nisi tractandis quæstionibus de meliori, & deteriori, cum tamen

aliæ

aliæ sint pleraquæ accidentium comparatorum, vt de maiore & minore, de longiore, & breuiore, de quibus alijs rebus & pluribus: Occurrendum est, Primum, rarius hæc venire in disputationem Dialecticam: Deinde ex traditis pronunciatis posse generaliora colligi, vt Aristoteles docet. Veluti si pro Meliori & deteriori, dicamus Magis tale & Minus tale, vbi videlicet pronuneratorum sensus id patietur. Quæ amplitudine scripta hic sunt nonnulla, vt primum à definitione, extremum à paribus, & illud, quod ex oppositorum loco desumptum est.

Solutio.

Quomodo ex locis hæctenus traditis quælibet proposita quæstio tractanda fit. Cap. 37.

Hæctenus tradidimus locos communes, quos lustrare debet Dialecticus, vt facile inueniat argumēta, quibus quæstionem quælibet, siue absolutam, siue comparatam pertractet. Quamquam enim inuenire argumenta, rationis sit, & ingenij, facile tamen inuenire est artis, atque huius locorum disciplina. Quapropter qui paruo labore, simulque copiose de quacunque proposita quæstione disserere voluerit, is primum nosse debet hanc omnem locorum seriē. Deinde, hanc eandem multa meditatione, quasi ante oculos habere. Demum, cum quæstio proposita fuerit, tum subiectum, tum prædicatum, tum etiam totam complexionem per locos descriptos ducere, vt argumenta

Inuenire, in genij est, facile, artes.

Bb iij omnia

omnia quæ ad rē pertinebūt, quasi dato signo accurrant, & veluti ad bellum prodeant. Nec enim necesse erit pulsare ostiatim, & velut lictorem importunè omnia latibula scrutari: quandoquidem quæ aliquid virum habuerint, ad singulas quasi inclamationes, ex singulis locis sponte prodibunt. Quinetiam tanta sæpe te inutilium argumentorum turba, vel celeriter per omnes locos discurrentem, sequetur, vt nō mediocris labor sit ab ea te extricare, atq; expedire. Contrā verò multæ aliæ proponuntur quæstiones, ad quas tractandas pauci admodum loci suppeditabūt argumenta: quo fiet, vt quantūvis ad ostia reliquorū pulses, nihil inde subsidij sperare debeas. Itaq; hac locorum arte non sunt argumenta cogenda, ac per vim trabenda, sed quasi admonenda, & vocanda: Alioqui timendum est, ne uia hæc, & ratio, quæ faciliè exquirendis, ac inueniendis argumentis ex cogitata est, impedimento sit futura ingenijs, & argumenta, quæ ratio ipsa per se liberius iūs discurrrens haud magno labore inueniret, his legibus, quasi cōpedibus astricta, nullo modo assequatur. Atq; vt paucis multa complectar, non eò quæ sita est hæc ars, vt naturam præceptis quasi vinculis ligaret: sed vt incertis passibus vagantem ad viam reduceret, & paucis modò instructam de itinere ipsa tardior sequeretur, non anteiret. Animaduertendum est autem, traditos locos non solum suppeditare materiam omnis probationis, sed etiam amplificatio- nis. Amplificatur enim res ex conglobatis definitionibus,

seu

Quo pacto q̄
reda sunt ex
locis argu-
menta.

Non omnes
loci suppeditat
cuiuslibet
quæstioni ar-
gumenta.
Non sint ar-
gumenta cogenda.

Quæ liberta-
ta utendum
sit hac loco-
rorum disci-
plina.

Traditos lo-
cos etiā am-
plificatio-
nariā sup-
peditare.

seu potius descriptionibus: ex partium enumeratione: ex antecedentium, consequentium, & circumstantiū frequen- tia: ex multorum similium, maiorum, minorum, parium, dissimiliumq; ac contrariorum collatione: demum ex cōplurium, & magnorum autorum iudicio, & sententia. Cuius rei exempla afferre non grauarer, nisi viderem magis hoc ad Rhetoricam, quam ad Dialecticā pertinere. Nam cum hæc multorum argumentorum vehemens, & festina concursatio ad mouendos affectus potius, quam ad mētis persuasionem suapte natura dirigatur, plusq; rem ipsa dicendi vi, atq; impetu, quam ratione amplificet, non dubium est, quin ea magis propria Oratorum, quam Dialecticorū iudicanda sit. Nec solum tota amplificationis materia ex locis præscriptis desumitur, sed etiam omnes tropi, quibus oratio suis quasi luminibus decoratur. Nam metaphora (quæ omnium troporum, modorumue est frequētissimus, & longè pulcherrimus) ex loco similium depromitur: sinecdoche ex locis potissimum totius, & partium: & alij ex alijs. Verūtamen hoc iam totum ad Oratores pertinet, cum tropi nec ad probandum quid, nec ad amplificandum desumantur, sed ad ornādam, ac illustrandam orationem. Reliquum mihi esse videbatur, vt exēplum afferre vnus, aut alterius tractandæ quæstionis, perq; omnes locos deducendæ: sed longitudo tractatus me vocat ad ea potius ab soluenda, quæ superius pollicitus sum, præsertim cum singuli loci compluribus exemplis sint patefacti.

Amplifica-
tio magis pro-
pria Orato-
rum, quā Di-
alecticorum

Omnes tropi
desumuntur
ex locis præ-
scriptis.

Tropi omnes
ad Oratores
pertinent.

De locis

De locis proprij admonitio. Cap. 38.

Sed quoniam loci cōmunia sine proprijs parum valēt, danda est quā maximè opera, vt cōmuniū doctrine priorū peritia adiūgatur. Quod vt fiat, multa meditatione opus est: multo etiā maiore lectione. Annotāda sūt vt monet Arist, cōplura pronūciata: mult. eq. sn̄ia eorū, qui clari ac illustres inquolibet rerū genere fuerūt: quæ cōmuniōra sunt, in alia, atq. alia minus cōia, magisq. familiaria diducēda: vocabulorū ambiguitas sollicitè p̄ noscēda: differētiæ rerū similiū, & similitudines differētiū diligētissimè per vestigāda. Nec modò passim hoc faciendū est, sed ordine etiā, ac ratione oīa rerū genera lustrādo. Quærēdi nāq. sunt loci, qui ad naturæ obscuritatē pertinet, vt aīaliū, plātarū, lapidū, metallorū, elemētōrū cælorum. Dei opt. Maxi. & beatarum mentiū. Deinde ij, qui ad vitā & mores hominū spectāt, vt virtutū, vitiorū, rerū publicarū, fœlicitatis, & partiū eius. Postremò ij, qui ad differēdi subtilitatē attinēt, vt accidētis ppriè sic dicti, generis, proprij, & diffinitionis, qui proprij sunt huius artis. Consignandæ sunt multarū rerū definitiones: plures descriptiones: multæ etiā vocabulorū notationes. Cætera vero, quæ ad quāq. rē pertinet eodē modo annotāda: referenda oīa in normā cōmuniū locorū vt parata sint, atq. in prōptu ad differēdū. Nec enim aliter proprij loci rerū de quibus Demonstratori & Dialectico differēdi cura incūbit, cogniti ac p̄specti esse poterūt. Sed iam fortasse exspectabis, vt quoniā cōmunes lo-

cos

cos hæcenus tradidi, & proprios quærēdos esse admonui, mox subiiciā eos, qui propriā huius artis materiam attinēt, iter quos præcipui habētur illi, quibus tractātur quæstiones accidētis propriè dicti, generis, pprii & diffinitionis. Quos quidē adeo diffuse p̄sequutus ē Arist, vt exceptis primis, quos ille ferè prætermisit, quatuor integros topicorū libros (hoc est, à quarto ad septimū vsq.) in reliquis præteritādis posuerit. Verū hic labor à me nō est in præsentia flagitandus, nō solum quia tā multa de his scripsit Arist, vt vix ea in summā redigi possint: sed eo vel maximè, quia huiusmodi loci in ijs, quæ supra de accidēte propriè sic appellato, de genere, de proprio, ac definitione dicta sunt, vt cūq. continētur. Quo fit vt quæstiones, quibus quæritur, nū aliquid sit accidēs alicuius rei, genus, propriū, aut diffinitio, ex superioribus libris quantū sat est tractari possit. Exēpli causa, si existat quæstio, Num scire sit accidēs homini, nec ne poteris affirmatiuā partē ex diffinitione accidētis secundo libro tradita sic cōfirmare. Adest homini, & abest ab eodem sine eius corruptione, est igitur accidēs homini. Item ex descriptione hoc modo, Prædicatur de hominibus accidentario, ac contingenter ergo. & cæt. Quod idem argumentum ex notatione & coniugatis videtur dici. Ex parte subiecta hoc modo, Est accidens separabile, igitur omnino accidens. Atque ita ex reliquis locis, si qui alij sunt, qui ad institutum confirmandum suppedient argumenta, Quod cū modo eodem possis facere

Cur hoc loco tradēdi non sint loci accidētis, generis: proprii, & diffinitionis.

Ad tractandā quæstionē accidētis propriè dicti idem tantū loci inueniuntur apud Arist. 2. top. li. Hic sunt primus & extremis 2. capi.

Caput. 7.

in

Universitat de Deust
Biblio
Loci cōmunes parū valent sine proprijs.
Quod pacto loci proprij sint quærēdi & in prōptu habendi.
2. top. 11. 12.
& sequenti bus.

in genere, proprio, & definitione, nil est cur in presentia hæc locorum genera debeas requirere.

De ordine argumentorum generatim. Cap. 39.

Diximus de inuentione argumentorū, reliquum est, vt de ipsorū ordine dicamus. Ordo igitur quod ad hūc locum attinet est argumentorum inter se apta ad persuasionem collocatio. Quæ quidem quàm sit necessaria discessaria argumentorum apta collocatio, nemo est qui non videat. Vt enim domui construendæ satis non est lapides, & reliquam materiam in cumulum congerere, nisi his disponendis, ac collocandis artificum manus adhibeatur: vtq; milites quantumlibet fortes, ac strenui nisi periti ducis industria formam exercitus accipiāt: ad bellum inferendum idonei non sunt: sic argumenta ex locis traditis coacta tumultuantur, nec ad finē adipiscendum apta sunt, nisi ad persuasionem appositè collocentur, ac disponantur. Porro argumentorum nomine hoc loco, definitiones quoq; & diuisiones (etiam cum nihil probāt, sed tantum eam rem, cui adhibentur, declarant) intelligi volumus. Adhuc enim de ipsarum ordine tum inter se, tum comparatione reliquarum partium cuiusque tractationis in qua de re aliqua differitur, nihil diximus: quod hoc loco fiet commodissimè. Duplex est autem argumentorum ordo, naturæ, & doctrinæ. Ordo enim tēporis, quē

Ordo, quid.

Quam sit necessaria ar-
gumētorum
apta collocatio.

Latius hic
accipi argu-
mētī nomē.

Duplex or-
d. præd. 11. &
1. p. 1. 2. &
1. phy. 1. &
3. phy. 7.

seruat historia, nihil ad nos pertinet: quia narratio cum nihil declaret ex notioribus, sed rē simpliciter proponat, non est ad persuasionem composita, nec ad Dialecticā vllō modo (nisi cū obiter differit) spectat. Naturæ ordo duplex est, generationis, & perfectionis. Generationis ordo dicitur, cum à minus perfectis ad perfectiora progredimur, et oīno à causis ad effecta. Siquidē natura in rebus efficiēdis à minus perfectis ad perfectiora contendit, & causarum vigignit effecta. Sub hoc genere duo potissimum continentur, ^{subditis & dicitis} hoc est compositio, & diuisio, seu compositionis ordo, & diuisionis. Compositionis ordo est, cum à partibus integrantibus ad totum integrum, aut omnino à causis ad effecta proficiscimur. Accipio autem hīc nomen totius integri, vt in locis totius, & partium. Diuisionis ordo dicitur, cum à superioribus ad inferiora descendimus. Qui quidem propterea diuisionis dicitur, quod præcipua diuisionis forma sit ea, qua superiora in inferiora distribuimus, vt ex quarto libro perspicuum est. Ordo perfectionis est, cum à perfectioribus ad minus perfecta, aut omnino ab effectis ad causas progredimur. Non ideo tamen progressus ab effectis ad causas vocatur ordo perfectionis, quod effecta sint perfectiora omnibus suis causis: sed quia perfectio causa in edendo effectu cernitur. Sub ordine perfectionis, duo itidem, quemadmodum sub generationis, præcipuè comprehenduntur, ^{diuisionis & compositionis} hoc est resolutio, & collectio, seu resolutionis ordo,

Ordo tēporis
nihil ad nos

Naturæ &
ordo duplex
Generatiō
nis ordo.

Compositiōnis

Ca. 17. & 18
Diuisionis.

Caput. 6.
Perfectionis
ordo.

&

Collectionis. Resolutionis ordo est, cum à toto integro ad partes integrantes procedimus: & omnino cum ab esse Etis ad causas pergimus. Collectionis verò est, cum ab inferioribus ad superiora conscendimus. Animaduerte tamen perfectionis ordinem, alium etiam, qui dignitatis ordo appellatur, completi: quem quidem tum seruamus, cum à re digniori ad aliam minus dignam, vt ab homine ad Elephantum, procedimus. Quòd si ab homine ad animal progrediaris, non erit ordo dignitatis, quoniam animal nō est res alia diuersa uè ab homine. Huic opponitur quidam ordo generatioris nomine carens, cum videlicet è contrario à re minus digna, ad aliam digniorem perfectiorem uè proficiscimur, vt ab elephāto ad hominē. Doctrinae ordo est, cum ab ijs progredimur, à quibus cōmodius pro ratione rerum, ac personarum progrediendum videtur. Generaliter autē cōmodius est ab ijs progredi, quorum cognitio ad sequētū cognitionem requiritur, & (quantum fieri potest) à faciliioribus ad difficiliora. Atq; hoc quidē interdū præstamus seruando continenter ordinem generationis: interdum, seruando ordinem perfectionis: interdum vtrunq; permistē, hoc est, sæpius in eadem tractatione ab vno ad alterum, vt cōmodius iudicamus, transcundo. In ijs verò rebus, quæ videntur æquè perfectæ, & æquè faciles, aut difficiles cognitū, nulli ordini relinquitur locus, nisi arbitrario. Verum quia huius modi ordo nihil habet artis omittendus in presentia est.

Ordo contrarius ordini dignitatis nomine proprio carēs. Doctrinae ordo.

Ordo arbitrarius non cadit sub artē.

De

De ordine qui in docendo seruandus est: primumq; in confirmando. Cap. 40.

Ordo igitur, dispositio uè argumentorum, aut in docendo cernitur (cum scilicet nemo ex altera parte respondet) aut in disputando. Qui autem docere aliquid vult, duplicem laborem suscipit: confirmandi sua, & refutandi contraria. Cum igitur quis confirmare suam sententiam voluerit, explicabit in primis vocabulum rei, de qua agendum est, si fortè ambigum fuerit, aut ignotæ significationis: id quod distinctione, aut interpretatione faciet, vt Porphyrius in tractatione quinq; vniuersalium. In progressu autem, si argumenta omnia ad vnā, eandemq; conclusionem conferenda fuerint serè seruāda erit methodus ac dispositio locorum perscripta: ea siquidem collocatio optimus doctrinae ordo in hac re videtur. Itaq; primum res confirmanda erit definitione: deinde varijs (si cōmodum videbitur) descriptionibus: post notatione vocabuli: & sic deinceps reliquis argumentorum generibus. Nisi quod leuiora quæque nec prima, nec extrema locanda erunt, sed aut reijcienda, aut certè (si non videbuntur omnino contentenda) in medio inculcanda. Vbi enim firmiora prima agressionē mentem occupauerint, tum leuiora præsertim cōglobata, & in vnum quasi corpus coacta fidem augebunt: quibus si potentiora successerint, erit omnino res confecta. Atq; hac ratione mutari optime poterit locorū ordo. Quin

2. elench. 9.

Initio confirmationis quid agēdū

Cū argumenta oīa ad vnā cōclusionē cōferuntur qui nā ordo tenendus.

Leuiora argumenta quæ locū obtinere debeant. Cice. in Oratore ad Brutū.

Mutari potest locorum

alijs.

alijs etiã interdum de causis aliter disponi poterunt argu-
 menta, quàm suprà digesta sunt, modo doctrinæ ordo ser-
 uetur. Si verò aliã argumenta ad alias assertions accomo-
 danda fuerint, aut assertions erunt de eadem omnino re:
 aut aliæ de superioribus, aliæ de inferioribus, aliæ de totis
 integris, aliæ de partibus: aut deniq; de rebus a se mutuò
 disiunctis, hoc est oppositis, aut disparatis, vt de speciebus
 eiusdem generis, Si de re eadem, ferè seruandus erit hic or-
 do, vt primùm ostendamus rem esse, deinde quid sit, postea
 qualis sit ad extremum cur talis sit: id quod Aristoteles
 docet secundo posterioris resolutionis libro. Quo quidem
 ordine, cum commodissimè quilibet res tractetur, non du-
 bium est, quin optimus doctrinæ ordo in eadem re tractan-
 da censendus sit. Quanquam non erit necesse hæc omnia
 persequi, cum de vno, aut pluribus constiterit. Ad hos qua-
 tuor quasi gradus tractationis cuiusq; rei, reuocantur om-
 nia quæ de quauis re dicuntur. Vt in deliberatione, id, quod
 queritur, Possit ne res proposita fieri, ad primũ spectat.
 Quod verò discutitur, Sit ne honestum, vtile, iucundum,
 an cõtrã, ad tertium pertinet. Nec enim ij, qui deliberant,
 de questione. Quid nã res sit, magnopere laborant. Quod
 tandem, Qua via & ratione id consequi possint, & An
 facìle possint exquirunt, id ad quartum referendum est.
 Et in iudicio illud, An fecerit, ad primum: Quo nomine
 factum censeatur appellandum, ad secundum: Recte nè, an
 perperam, ad tertium: Quibus auxilijs, ad quartum redi-

gitur:

Qui nam or-
 do seruandus
 in confirmã-
 dis diuersis
 conclusionib;
 bus de eadẽ
 omnino re.
 2. post. 1.

Ordo in deli-
 beratione.

In iudicatio-
 ne.

gitur: Nam quo fine, & studio fecerit, ad quæstionem re-
 diti, & contrarij reuocatur. Laudatio porrò in quæstioni-
 bus qualitatis, & causarum potissimum, hoc est, in tertia,
 & quarta versatur. In tractatione porro cuiusque virtu-
 tis, Primum. An proposita virtus sit necessaria humane
 perfectioni, nec ne disseritur. Quod ad quæstionem an res
 sit reducitur. Deinde. Quenam sit eius materia, tum obie-
 cta, tum subiecta: quod ad quæstionem nature pertinet.
 Tum Quæ sint virtutis affectiones, ac conditiones: quod
 quæstionem qualitatis perspicuè spectat. Ad extremum,
 Quonam pacto ipsam possimus consequi: qua in parte,
 quæ ad quartam quæstionem reuocatur, de causis, & impe-
 dimentis virtutũ agitur. Itaq; omnia, quæ de vna re disse-
 runtur ad illa quatuor reuocantur: eodemq; ordine ferè
 tractantur. Si verò aliæ assertions efferantur de rebus supe-
 rioribus, aliæ de inferioribus, aut aliæ de totis, aliæ de par-
 tibus integrantibus: aliter auscultationis via, aliter inuẽ-
 tionis disponenda sunt argumẽta. In auscultatione siqui-
 dem, absoluta ue disciplina, seruandi sunt ordines compo-
 sitionis, & diuisionis: quos Aristoteles tradit initio phy-
 sice auscultationis, vt auscultationi, perfectæq; disciplinæ
 conuenientissimos, & in tota ferè tractatione physica me-
 ritò conatur obseruare. Est enim rationi maxime consen-
 taneum, vt quem ordinem natura in rebus efficiendis ser-
 uat, eundem ars nature emula velut optimum sequatur.
 Natura autem compositionis & diuisionis ordine progre-

Cc diens

In laudatiõe

In tractatio-
 ne cuiusque
 virtutis.

In auscultã-
 tione, absolu-
 tæ discipli-
 næ de rebus
 ter se cõiun-
 ctis.

diens, à partibus integrantibus ad totum, & à cōmuniōri-
 bus ad minus cōmunia in effectiōe rerum proficiscitur.
 Seruant etiam hos ordines Mathematicæ scientiæ quippe
 quæ à primis initijs orsæ, quasi texendo alias, atq; alias ex
 prioribus efficiunt conclusiones. In inuentione verò opposi-
 ti ordines seruandi sunt, resolutionis nimirū, & collectiō-
 nis. Qui enim sine doctore philosophari volunt, & à rebus
 quæ sensibus subiectæ sunt, ad reconditiores suo Marte pe-
 netrare cupiunt, à toto integro ad partes, & à minus vni-
 uersalibus ad vniuersaliora, id est, resolutionis & collecti-
 onis ordinibus accommodatissimè procedunt. Sunt enim hi
 progressus nostrorū sensuū imbecillitati cōuenientissimi.
 Priorem sequitur Arist. cū ab animalium historia, ad tra-
 ctationē de partibus animalium progreditur: & in libro
 de mundo ad Alexandrū (si modo eius est) cum ex defini-
 tione mundi ad partes, quibus mundus constat procedit:
 itēq; in primo libro de priore resolutione cū resoluit syllo-
 gismū in propositiones & propositiones in terminos. Colle-
 ctionis verò studiosissimus fuit Socrates, vt apud Plato-
 nē plurimis in locis videre est. Cū enim Socrates profite-
 retur se nihil scire, eum ordinem procedendi potissimū am-
 plectebatur, qui incipientibus, ac inuenire cupientibus ma-
 ximè aptus est. Vnde & Aristoteles extremo secundo po-
 steriorum libro, & initio methaphysicorum, hunc ordinē
 inueniendis principijs scientiarum, artiumq; præscripsit.
 Quòd si assertiones fuerint de oppositis, aut disparatis
 speciebus

Arist. 2. de
 gene. anim. 3

In inuentione
 carū rerū.

1. prio. 33. &
 cet.

Socrates

2. post. 18.
 & 1. meta-
 phy. 1.

In tractadis
 rebus opposi-
 tis, aut dispa-
 ratis.

aut generibus in quibus tamē alia videantur alijs p̄fectiora,
 aut saltem faciliora cognitu, aut seruandus ordo dignita-
 tis (quod fecimus in explicatione figurarum, generumq; ar-
 gumentationis) aut certè initium faciendum est à re no-
 tissima, qua in reliquarum tractatione quasi norma qua-
 dam vtamur. Vt enim numos (vt ait Aristoteles) ad id,
 quod sibi quisque exploratum, certumq; habet probare so-
 let: ita cæteris quoque in rebus agendum est. Qua de cau-
 sa ille in explicandis animalium varijs generibus, primum
 de homine, quòd oīm maximè notum nobis necessariò sit,
 se acturum pollicetur. Quanquam homo dignitatis etiam
 ordine reliqua animalia antecedit. Si tamen res huius-
 cemodi æquè p̄fectæ, ac faciles, aut æquè difficiles cogni-
 tu videbuntur, iam suprā diximus, nulli ordini, nisi ar-
 bitrario, locum relinquere. Quanquam re vera inter omnes
 rerum species, quibus p̄fectio aliqua inest, datur ali-
 quis ordo p̄fectionis. Hæc de ordine, quem seruare de-
 bet is, qui docet, cum suam sententiam, quam veram esse
 putat, statuit.

1. de hist. ani-
 mal. 6.

ibidem.
 In tractadis
 rebus, quæ
 videtur æq;
 p̄fectæ, &
 æquæ faciles,
 aut diffici-
 les cognitu.

De ordine qui in refutatione ser-
 uandus est. Cap. 41.

V Erum quia non satis est, si tua placita confirmes, ni-
 si etiam refellas, tū sentētijs, tū rationes contrarias
 & repugnantes tuis assertionibus: quis nam ordo tenendus

Primus ordo refutationis.

3. phy. 2.

Secundus ordo.

1. phy. cap. 2.

et cetera usque ad finem.

1. libro.

in initio secundi

libri 4.

et deinceps.

Tertius ordo.

3. meth. cap. 1.

Toto quarto libro de phy.

fit in refutatione dicendum est. Tribus ergo modis potissimum satis comode hoc fieri potest. Vno, si id, quod verum esse existimas, prius statuas, ac confirmes: deinde ex veritate comprobata refutes aliorum dicta, & quid veri contineat exponas. Id quod facit Aristoteles multis in locis, ut in explicanda natura motus tertio physicorum libro. Altero, si prius aliorum opiniones, ac rationes proponas, facto initio ab ijs, quae a vero magis videntur aberrare, eademque mox refellas: deinde ad id, quod sentis statuendum ingrediaris: demum quatenus refutatae opiniones veritatem attingant, ex tua sententia paucis perstringas. Quem ordinem seruat Aristoteles primo Physicorum libro in exquirendis principijs rerum naturalium: & in libris de anima, cum animae naturam inuestigat: & in primo libro ethicorum, cum docet quam maxime in re posita sit felicitas, & alijs plerisque locis. Tertio tandem modo, qui omnium est accuratissimus, si propositis primum pro utraque parte sententijs ac rationibus aduersis, quae rem faciant ambiguum, maxime vero ijs, quae veritati repugnant, sequatur deinceps veritatis determinatio, ac confirmatio, ex qua tandem dissoluantur contrariae rationes, quae ex parte verae sententiae repugnant. Quo quidem modo, quasi conuenientissimo, docet Aristoteles initio libri tertij Metaphysicorum tractandas esse res controuersas: id quod eo loco pulcherrimis persuadet rationibus, ac statim in reliquo opere late exequitur. Expeditissimè tamen id factum videbis quarto

to

to Physicorum libro in tractationibus de loco, vacuo, & tempore. Hanc solam tractandi methodum, quoniam praecipua est, adeo approbarunt doctores, quos vocant scholasticos, ut nihil, nisi hoc ordine, pertractet. Ceterum, & si dispositio haec tertia optima sit, non est tamen ipsa sola amplectenda in scribendo. Satiatur enim, qui legunt, similitudinis fastidio, praesertim cum inculto sermone tractantur quaestiones: quod ferè faciunt qui hanc docendi rationem sequuntur. Haec de ordine docendi. In quo duo vitia diligenter cauere oportet. Alterum ne singulae penè sententiae in quaestionem, ac controuersiam vocentur, quod plurimi faciunt. Sunt enim multa quae ex alijs grauioribus quaestionibus commodius intelligi possunt, aptiusque alijs assertionibus principalibus ut consuetaria subnecti: aut certe ut maioris momenti res percipiantur, obiter explicari. Alterum, quod ex superiori vitio nascitur, ne in controuersis rebus tractandis offeratur futiles, ac inanes tantum opiniones, tantum rationes. Nam curare, quae contra tuam sententiam quisque dicat, aut dicere possit, amentia est. In quod vitium necesse est labatur ijs, qui de rebus aut nullius difficultatis, aut nullius ponderis, quaeque vno verbo explicari possunt, aequè, atque de magnis, ac difficilibus integras, ac omnibus quasi membris distinctas excitant quaestiones. Sed iam de disputandi ordine dicamus.

De ordine disputandi: primumque de officio argumentantis. Cap. 42.

Cap. ij Quia

Toto quarto libro phy.

Nam solus hic 3. ordo amplectendus sit

In praelectiōnibus non est incōmodū se method. haec perspicuitatis gratia persequitur. Primum vitium in docendo.

Secundum.

1. top. 9.

Quia disputatio explicanda cognoscendaq; veritatis gratiā suscipitur: veritas autē nō melius, quā cōfē rēdis cū altero sermonibus, ac rationibus elicitur (cū nimirū alter nititur pro viribus propositū defendere, alter impugnare) propriā sanē disputationis ratio in argumentādo, & respondēdo cernatur necesse est. Quapropter de argumentātis, ac respondētis officio nūc agendū, vt totus disputationis ordo perspiciatur. Argumentātis officii ferē in his obseruandis positū est. Primū, propositionē eā, quā defendēs tuetur, ponet ante oculos, vt eā impugnet, euertatq; siue quōd eā falsam existimet, siue vt veritas impugnata perluceat magis, ac liquidius cōstet. Deinde verō assumet eam argumentationē, qua existimat infirmari posse propositā assertionē. Vno autē ē duobus modis conabitur eam euertere: directo videlicet, aut ex hypothēsi, quod potissimū fit deductione ad incōmodū. Directo, vt si Epicureus aliquis asserat, omnē voluptatē esse bonā, tu autē cōtrā sic argumēteris, Nihil quod rationi aduersatur bonū est, aliqua voluptas rationi aduersatur, aliqua igitur voluptas nō est bona. Deductione verō ad incōmodū, vt si eandē assertionē sic refellas, Si oīs voluptas bona esset, ea sanē, quae ex homicidio capitur bona esset: at haec, vt aptissimū est, nō est bona, quin potius perniciosissima: nō est igitur oīs voluptas bona. In his autem argumētationibus proponēdis huiusmodi verbis vtetur Dialecticus, Sic argumētor, Sic cōtēdo, Haec oppono, Obijcio in hūc modū, & similibus.

Sed

Sed quoniā propriā disputationū materia probabilis est, Ter tiū. nec aduersariū omnino cogit, ferē semper antequā extruatur argumētatio, rogāda sunt ea a respondēte, ex quibus assertiō aduersari infirmari possit. Nā si ea, quae rogātur, nō cōcedātur a respondēte, poterit inde argumētās ad alias atq; alias interrogationes sine dedecore trāsire, eaq; sensim captare, ex quibus speret, se rem cōfecturum. At si absq; interrogationibus acceperit quae a respondēte negari possunt, periculū est, ne respondēs negatione sumptionū resistēs, maiore ei faceat laborē, quā ipse a principio suscepit. Sed adhibere debēs ite rogādo hāc cautionē, vt nō statim roges ea, quae labefactādae assertioni aduersarij proxima sunt. Id enim ille si intellexerit, negabit oīa, aditūq; argumētationi p̄ proteruiā obstruet, nec te sinet vnquā manus cōserere argumētādo. Itaq; repetēda sunt altiūs interrogationes, & a rebus, quae a p̄posito longē vidētur distare, exordiēdū: idq; in quo tota vis refutationis posita est, interdū multitudine interrogationū obruēdū, nōnūquā etiā quodā quasi pallio causae suae, aut effectus, aut rei similis, aut alicuius alterius occulendū: quōd respondēs securior factus, & quasi in alijs rebus nihil ad propositū pertinentibus occupatus, syncerius dicat quod sēt, sicq; veritatis vox nequaquā metu impediatur. Duae sunt igitur, vt diximus, cōfligēdi cū altero rationes ac formae. Altera cū nostris sūptionibus cōfisi aduersariū sine vlla interrogatione inuadimus: quae vt grauior est, et cōstātior, sic etiā minus tuta

Cc iij

Alterā

Disputatio
cognoscenda
veritatis gra
tia suscipi
tur.

Disputatio
in argumētā
do, & respō
dēdo sita est

Primū docu
mentū argu
mentantis.

Secundum

Legel. lib. 6.
cap. 22.

Cautio a dibi
bēda ab iter
rogāte. ex. 8
topi. cap. 1.

Dnae formae
cōfligēdi cū
altero.

Altera, cum ex respōsione alterius ellicimus argumētatio nis materiam: quæ ratio & cōmuniō est, & vulgarior, ac multo etiā tutior. Sed hæc posterior, quæ apud veteres sola ferè habebatur disputandi formula, vt apud Platonem & Aristotelem cernere est, hodiè rarò auditur, priorè scho lis omnibus assiduè resonantibus.

Quartū.

Iam verò si respōdēs nō admiserit quod tu rogasti, licebit quidē tibi id probare, verūm nō teneberis. At si negauerit quod tu sine interrogatione accepisti, id ipsum cogēris cōfirmare, nisi fortè per se notū sit. Quanquā ad reprimēdā proteruiā respōdētis cōceditur tū Dialectico tū Metaphisico, vt ex ijs, quæ respōdēs aliōqui admittit, probet propositionē per se notā, quā ille pertinaciter negat. Hoc enī nō est simpliciter probare id, quod p se notum est, & quasi luce alia clarissimū solem ostendere, sed coercere potius hominis peruicaciam, & insolētiā. Id quod Arist, facit quarto metaphysicorum libro eoarguēs Heraclitum, ac Democritū, qui prima principia omnium nouissima inficiabantur.

A quibus & qua ratione probari possunt ea, que p se nota sunt. 1. phy. 2. & 4. metaphy. 4. & cæter.

Quintum 2. topi. 2. & 8. top. 2.

Si verò inductione multarū rerum adhibita non dederit respondens vniuersalem propositionem, poscendum ab eo est, vt aliquid contrā obijciat, in quo propositio non sit vera: quod vocant Petere instantiam. Hoc enim si respondens nō fecerit, perperam videbitur negare propositionem.

Sextū. 8. top. 3.

Cogetur autē argumētās explicare propositionē ambigūā: & eā, quæ obscurū sensum habuerit, aut verbis parū vsitatis cōstituerit, exponere. Cūq; aliquid probauerit, distinxeritq;

xeritq; aliove modo explicauerit, illud apte notabit, dicetq; Probo antecedēs, Probo cōsequētiā, Distinguo cōsequens, Expono ppositionē. &c. Sic enī meliūs cōstabit iter disputantes, cum ea, de quibus disceptauerint, proprijs fuerint nominibus significata. Quòd si respōdēs ita occurrerit, vt argumentatio sola videatur, relinquatur argumentāti locus premendi adhuc, & examinandi solutionem. Tum dicet, Contrā, Sic insto, Ita vrgeo, & similia.

Septimum.

Interdum, vt aliquid probet, dicet, Ponamus hoc, aut illud, etiā si falsum sit, modo hypothesis non sit impossibilis. Inde enim aliquid fieri posse, fortasse colliget. Vt si dicat. Ponamus Deū creasse cælos duntaxat: quod quanquā falsum est, tamē fieri potuit. Vnde cōcludet, posse, Dei potestate dari vacuū aliquid atq; inane in rerū natura. Nā data illa hypothesis, nihil cælū Lunæ cōplexu suo caperet: sicq; vacuū esset. Deniq; illud magnopere curabit argumentās, vt nihil aliud, quàm quod à respondente negatum fuerit, confirmet, aut certè id vnde illud possit colligere.

Octauum.

Nonum.

De officio respondentis. Cap. 43.

Respondētis institutio his ferè documētis cōtinetur. Primū, nihil simpliciter defendet, quod verū non sit, aut verisimile. Exercitationis tamē causa, etiā ea, quæ probabilia non sunt, sustineri possunt, modò qui ea defendit significet, se disputationis causa id facere. Quanquam hac etiā moderatione adhibita, rarò id faciēdū est, quia fe

Primū documētum respondentis

rè ita fit, vt qui audiunt, nō quasi tu disputationis gratiā id defendas, sed tāquā ea dicas, quæ probes, & sentias, ita te oderūt. Deinde nunquā in eadē disputatione, aut assertioni, quam tuetur, aut suis respōsionibus repugnabit. Est enim hoc vel maximū respōdētis vitium, vt ipse cōtra se sua tela retorqueat. Quod maximè animaduertēdū est ei, qui falsum aliquid disputationis causā defendit. Iccirco enim dici solet, mendacē memoriē esse oportere, quōd qui falsum astruit, facillimè sibi cōtradicat, nisi tuendo, ac defendēdo mēdacio valde inuigilet. Plura enī repugnāt falsis, quā veris. Veris siquidē sola ea, quæ falsa sunt, aduersantur: at falsis tū vera, tū etiā falsa. Hoc igitur obseruato, vera cōcedet: falsa negabit, ambigua distinguet: obscuræ propositionis explicationē petet: quæ vocātur impertinentia, hoc est, quæ ad institutū nihil spectāt respūet. Significabit enī ea siue vera, siue falsa sint, nihil ad institutā disputationē pertinere. Si quid rogatus fuerit, respondebit. sit, necne, ita, nisi interrogatio fuerit propria aliū sciētiae. Siquid & argumētās posuerit, quod impossibile non sit, nec repugnet ijs, quæ posita sunt, & data, admittet illud. Quāquā verò consequētiae non propriè dicātur veræ, aut falsæ, cōcedet tamen aptas, & negabit ineptas ac vitiosas. Sæpe tamen cernere nō poterit sit ne bona, an vitiosa cōsequētia, vt prius distinguat cōsequēs, quod ambigū sit, cum quodā fortasse sensu cōsequētis sit bona cōsequētia, alio vitiosa. Quapropter atequā cōcedat, aut neget cōsequentionē, distinguet

Secundum
Ibiāem.

Cautior esse
debet in res-
pōdēdo is, q̄
falsū aliqd
disputatiōis
gratia defen-
dit.

1. prio. 33.
Tertium.

8. top. 3.

Quartum.
2. post. 9.
Quintum,

Sextum.

distinguet eiusmodi consequēs, vnōq; sensu concedet con-
sequētiam, alio negabit. Itaq; nec cōsequētia vnquā distin-
guenda erit, sed concedenda, aut neganda: neq; cōsequēs con-
cedendum, aut negandum, sed distinguendum, Nam si res-
pondens concesserit antecedens, & consequentiam, conse-
quens quoq; velit nolit concedat necesse est: si verò cōsequē-
tiam negauerit, quid quæso opus est vltius progredi ad
concedendū, aut negandum cōsequēs. Illud enim perpetuò
obseruabit respōdēs, vt simul atq; ipse aliquid negauerit,
statim taceat, vt is, qui argumentatur, suas agat partes. Nisi quod Aristoteles meritò docet, sæpè necesse est, vt res-
pondēs non solum neget, quod alter accipit, aut rogat, sed
etiā cur id neget, exponat, nē absurdè id negasse videatur.
Proposita igitur assertionē themate uē, siue positione res-
pōdentis, si is, qui contrā argumentatur, nullis interroga-
tionibus præmissis totā statim argumētationē pposuerit,
tota semel mox repetēda est, nō solū vt benè teneatur, cō-
stetq; inter opponētē & respōdētē, sed etiā vt detur locus
cogitādi de respōsione, Siquidē præcipitata respōsio i mul-
ta incōmoda sæpe numero incurrit. Deinde regrediēdum
est ad initiū argumētationis, & per singulas sumptiones
eundem: sic tamen vt prius videas, nū ad euertendam tuā
assertionem aptæ sint, nec ne, quā vtrum veræ sint, an
falsæ. Nam si illæ ad refutationē tuæ ppositionis nō per-
tinent, quid necesse est de earum veritate contendere? Sic
autem fiet, vt cum duo sint solutionum genera, inficiādo

Consequētia
nūquā est di-
stinguenda,
sed cōcedēda
aut negāda:
cōsequēs ecō-
trario.

Septimum.

8. top. 3.
in fine.

Octauum.

Nū prius ex-
aminanda
sit cōsequen-
tia, quā ante-
cedēs.

Duo genera
solutionum.
Nā alia que
ex 8. top. af-
feritur a Re-
dolpho.

nimirum

de inuēt.
cap. 15. ab
alijs, elabedi
porius ratio
mes sunt, qua
soluendi.
8. top. 5. &
2. elench. 3.

Notum.
Ratio respō
deci veterū.

Tutior ē no
str. respōde
di cōsuetudo

Ordo maxis
mē iuuat me
morians.

nimirum quæ assumuntur, & negando consequutionem: hoc posterius sit ordine doctrinæ prius. Id quod, vt cetera, egregiè docet Aristoteles. Priorem repetitionē his verbis inchoabis, sic argumentaris, In hunc modum contendis, Hæc opponis, & similibus. Posteriores, his, Cum sic argumentaris, Quando ita contendis, Quoniam hæc opponis, Quandoquidem sic obijcis, & alijs id genus. Tum sequentur illa, Concedo maiorem, Nego, Distinguo, Esto (quod barbarè dicitur Transseat,) Sit ita vt vis. Nihil enim mea interest, & cetera, vt diximus. Si vero illi interrogacionibus te aggreditur, & si veteres statim sine vlla repetitione respondebant, Ita est, aut, Non ita est, Distinguo, hoc sensu verum est, hoc autem falsum, Esto, Fuit ita, & cetera: tutius tamen est, ad veritatemq. eruendam accommodatius repetere prius interrogationem hoc modo, Quæris ex me, Petis à me, Rogas hoc, aut illud: deinde subijcere. Quando ita quæris, Quoniam hoc raras, aut illud. & cetera. Respondeo, vel, Dico, ita esse, aut non ita, Sit vt voles, Esto, & cetera. Quæ respondendi ratio, sicubi hoc tempore disputatio interrogando, & respondendo transigitur, sola vsurpatur. Hæc de ordine argumentorum cum in docendo, tum etiam in disputando dixisse sit satis. Quæ non solum cognitioni rerum comparandæ, ac tradendæ vehementer conducunt, sed etiam memoriam adeò adiuuant, vt nullo artificio magis iuuare videatur.

De

De exercitatione Dialectica. Cap. 44.

Sed quoniã Dialectica nõ ad cognitionē modo, sed ad actionē etiã dirigitur, permagna exercitatione opus est ei, qui ex ratione tum inueniendi, tum collocandi tradita, artis habitum consequuturus est. Vt enim cit hæc ædus nemo efficitur, nisi assidue pulsando, digitosq. præceptis artificis identidem accomodando: sic nemo euadit Dialecticus, nisi qui habitum quendam in modum nature confirmatum ex longa præceptorū obseruatione comparat. Dubius autem modis uosmet exercere possumus in hac facultate: altero examinandis, ac retexēdis aliorum scriptis (id, quod promptissimum est, ac paratissimum, cum plurima extent doctissimorum hominum literarum monumenta) altero nouis operibus cudendis, ac componēdis. Haud verò facillè dixerim, vtrum horum sit difficilior. Autores enim graues in quorum scriptis enodandis, atq. ad vnguem pernoscedis nemo existimat se operam perdere, multas sæpe argumentationes ita coniungunt, vt vna duntaxat esse videatur: sæpe etiam adeò latè ac diffusè, multis obiter interiectis verbis, ac sententijs, vnum idemq. argumentū explicant, vt credas esse complura. Itaq. & si noua scribere magna res habeatur, semperq. habita sit, arduum tamen, mihi crede, ac difficilè negocium suscipit, qui argumenta omnia, præsertim in scriptis veterum, suis locis reddere conatur: quippè cum illi, & si magno artificio scripserunt,

Dialectica ad actionem etiam dirigitur. Quam sit necessaria exercitatio. Duplex exercitatio.

Ratio scribendi veterum.

artem

INSTITVT. DIALEC.

artem tamen studiosissimè dissimularunt. Sed tamen eni-
tendum est & scripta argumenta ad suos fontes reuocare,
& ordinem perspicere, & virtutem orationis, qua illi vsi
sunt pœnitus intelligere. Quod qui longo vsu obtinuerit,
facile deinceps illorum imitatione in altero exercitationis
genere, quod Dialectico vltimam quasi manum imponit,
se se exercebit. Docet quoque Aristoteles, ad hanc artem
cōparandam plurimum valere, si proposita qualibet quæ-
stione, multa pro vtraq; parte excogitemus argumēta, eo-
rumq; mox queramus solutiones, quò & in argumentan-
do, & in respondēdo exercitati esse valeamus. Nec parum
prodesse ad obfirmandum animum, si argumēta, quæ ma-
iorem vim habēt, vtraque ex parte notemus, vt tutiores
sive ad impugnandam, sive ad defendendam vtramq; par-
tem quæstionis accedere possimus. Curandum quoq; esse,
vt, cum exercitationis gratia cum altero disputamus,
aut aliorum disputationibus intersumus, aliquam
inde aut rationē, aut solutionem, aut obiectio-
nem domum referamus. Plura documen-
ta sunt apud Aristotelem eodem
loco: sed quæ proposita sunt
videntur huic institu-
to satis.

FINIS. LIB. VII.

De

INSTITVTIONVM DIALECTI-

CARVM. LIBER OCTAVVS.

DE PSEVDOGRAPHO SYLLO-

GISMO. CAP. I.

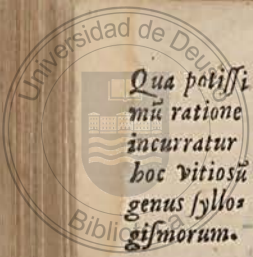

Vperiori libro de demonstratione, syllogis-
mog; dialectico, quibus vtendum est, disse-
ruimus: superest nunc, vt quales nam sint
pseudographus, & Sophisticus, à qui-
bus vigilanter cauendum est, doceamus.
Pseudographus itaq; syllogismus (quasi dicas, Mendacis
descriptionis) & si in Geometria nomen obtinuit, in omni-
bus tamen scientijs reperiri potest. Definitur enim hoc fe-
rè modo. Pseudographus syllogismus est, qui ex propria a-
licuius scientiæ materia, nō veris tamen sumptionibus, sed
quæ veræ, ac necessariæ videātur, colligit cōclusionē. Vt si
dicas, Quorū ambitus, circuitusue sūt æquales ipsa quoq;
sunt æqualia, triangulus autē, & quadratū, quæ ex æqua-
li conficiuntur linea, habent æquales ambitus, sunt igitur
æqualia. Materia huius syllogismi Geometrica planè est:
verum maior propositio cum vera videatur, ac necessaria,
est haud dubiè falsa. Siquidem inter figuras æqualis am-
bitus, circumscriptionisue, aliæ sunt minores, aliæ maio-
res: inter quas triangulus est minima omnium, circulus
maxima, vt Geometra docent.

Vnde dicitur
Pseulogra-
phus.

Quid Pseu-
dograppus
syllogismus
ex. I top. I
I. elench. 8.
& 10.

Hoc

Qua potissimū ratione incurratur hoc vitiosū genus syllogismorum.

Hoc vitiosum genus syllogismorum, quod veram mentitur demonstrationē, rarò incurritur, nisi cum propria cuius scientiæ principia, & pronunciata latius sumuntur, quam accipi debeant: quo fit, vt cum alioqui sint vera, & necessaria latius tamē vsurpata sint falsa. Quale est illud Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto ad idem punctū sunt æquales: & illud, omnes semicirculi sunt æquales: & illud, Ex nihilo nihil fit. Primum non est verum, nisi lineæ sint rectæ, aut saltem per idem spatium ducantur. Alterum intelligitur de semicirculis eiusdem circuli, alioqui falsum est. Tertiū verū est, si verbo, Fit, id tantū intelligamus, quod verbo, Generatur: falsum tamen, si cōplectamur quācūq; productionem. Multa enim ex nihilo produxit Deus, quā interim omnia, quæ generantur, ex aliqua re ante existente producantur. Sed de hoc syllogismorum genere hæc satis sint.

De syllogismo Sophistico. Cap. 2.

Quid Sophisticus syllogismus, 8. Topic. 4. 1. Top. 1. Tria sophisticatū genera

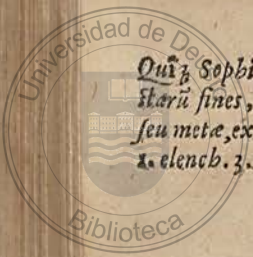
Sophisticus syllogismus (qui Sophismatis etiam nomine ab Aristotele appellatur) est, qui ex ijs, quæ videntur probabilia, nec sunt, colligit conclusionem: aut ex probabilibus, vsuē, quæ videntur probabilia, colligere videtur, nec colligit. Tria genera sophisticatum comprehenduntur hac definitione. Primum est eorum, quæ solius materie ratione peccant, vt si dicam, Quicquid non amisisti, habes thesaurū

thesaurū nō amisisti, thesaurū igitur habes. Hæc enim captio hoc solū peccat, quòd maior ppositio videtur pbabilis nec est. Alterū est eorū, quæ hoc habēt vitij, quòd concludere vide ntur, nec tamen concludunt, vt si dicas, veritas odiū parit, quoddā mēdaciū parit odiū, quoddā igitur mēdaciū est veritas. Hæc captio ideo vitiosa est, quòd consequutio primo aspectu videtur apta, cum tamen si perparū aduertat animū, vitiosam esse deprehendas. Tertiū est eorū, quæ vtrāq; ex parte, & materie inquā, & formæ vitiosa sunt: vt si dicā, Quicquid nō amisisti habes, hūc librū (quē scilicet cum ante amisisses nunc inuenisti) habes, hūc igitur librū non amisisti. Hæc captio, & si primo intuitu nil vitij cōmittere videatur, re tamen vera, nec maiorē habet probabile, nec aptā cōcludendi formā. Quanquā verò solum primū genus sub syllogismo verè cōprehēdatur, omnibus tamē gaudet Sophista, quippe qui nullas technas respuit, quibus victoriæ cōsequēdæ causa hōiem fallat. Porro qui sophisticici dicuntur syllogismi, ydem alia ratione contentiosi nominantur. Sophistici quidem quatenus ad ostentandam sapientiā, non ad veritatē indagandā adhibētur (quā doquidem Sophistice est simulata nō vera sapiētia: & Sophista, qui ex simulata sapiētia quæstum facit) contentiosus si verò qua ratione ad contendendum cum altero victoriāq; reportandam apti sunt.

Quot fines sibi proponēt Sophistæ, quotq; sint captionum genera. Cap. 3.

Dd Ve

Nullū genus sophisticatū continet Sophista. Cur sophisticici, & contentiosi dicantur syllogismi: ex. 1. elench. 10. Quid Sophistice, ac Sophista: ex. 1. elench. 2.

Qui Sophi
sterū fines,
seu met.e, ex
1. elench. 3.

VT autē Sophista victoriā cōsequatur, aut certē con
sequi videatur, ad quinq; ferē incōmoda vi argu mē
tationis aduersariū adigere conatur. Vnū est redargutio,
seu reprehensio: alterū falsum: tertiu ^{πασαδολογία} hoc est, præ
ter opinionē, seu incredibile: quartū solæ cismus: extremū
nugatio: seu eiusdē verbi inanis repititio. Quæ qdē icōmo
da cū metas, tū etiā speciales fines Sophistæ vocāt Dialecti
ci. Redargutio seu reprehensio est, cū rñdēs eō adducitur, ad
duci uē videtur, vt neget quod eādē disputatione asseruit,
aut asserat quod negauit. Vt si neges, te nūc deābulare, So
phista, verò sic cōtrā argumētetur, Nōne q̄ quis heri eras
is etiā nūc est? heri autē eras deābulās, ergo & nūc deambu
lās es. Falsum verò accipitur hoc loco, p̄ eo, quod apertē fal
sū est. Ad hoc ipellit Sophista hoc modo: Quicq̄d nil repu
gnat fieri, nil repugnat vt sit, at albū nil repugnat fieri ni
grū, ergo nil repugnat vt albū sit nigrū. Incredible sumi
tur latē, p̄ eo nimirū, quod est præter opinionē oīm, vel sa
pientiū, vel certē eorū, quorū placita ipse respōdēs, aut qui
disputationi intersūt libēter sequūtur, seu id falsū sit, seu
verū. Ad hoc incōmodū cogit aduersariū Sophista hoc mo
do. Bonum nō parit malū, veritas bona est, odiū malū, non
parit igitur odiū veritas. Ad solæ cismū hoc modo, alione
simili ipellit Sophista. respōdētē: Tu nosti hūc hoīem, hic
autē hō est Plato, ergo tu nosti Plat. Ad ineptā, inanēq; eius
dē verbi repititionē hoc modo: Binarius est numerus par,
par autē, est numerus, qui induas æquas partes diuiditur,
igitur

Redargutio,
seu reprehē
sio.

Falsum.

Incredibile,
seu inopimas
bile.

Solæcismus

Nugatio.

igitur binarius est numerus numerus, qui iduas æquas par
tes diuiditur. In hoc tamē sequētib; exēplis sæpē plures
videbis cōplicas argumētationes, sæpē etiā speciem syllo
gismi simplicis desiderabis, quòd ad fallēdū cōmodiūs ista
sic proponātur. Porro argumētatio, qua primū finē conse
qui cōtēdūt Sophistæ, eodē, quo ipse finis noīe appellatur,
videlicet, reprehensio uē, seu redargutio, quæ tamē q̄a
apud Sophistas semper aliqua ex parte vitiosa est, non sim
pliciter redargutio, sed sophisticā redargutio, & reprehē
sio appellatur. Quia igitur Sophistæ hāc maximē argumē
tationē expetunt, (id em̄ potissimū exoptāt, vt respōdētē
coarguere videātur) primū locos, è quibus illi oīa depro
munt ad reprehendendū argumenta cōmōstremus.

De argumen
tatione qua
primū finem
consequi stu
det Sophistæ

Sophistæ ma
ximē expe
tūt redargu
tionē. 1. elench. 3

De numero locorum fallacium: primūq;
de captione æquiuationis. Cap. 4

LOci è quibus argumenta captiosa, & fallacia ad coar
guendum depromuntur, sunt numero tredecim: sex
in verbis, septem in rebus. Qui quidem omnes, nomini
bus argumentorum, quæ ex ipsis ducuntur, captiones eti
am, & fallaciæ appellantur. Captiones in verbis, seu fal
laciæ in dictione (vt vocantur) hæ sunt: Æquiuationis:
Ambiguitatis: Compositionis, Diuisionis: Accentus: &
Figuræ dictionis, In rebus autem, seu extra dictionem,
(vt appellari solent) hæ numerantur: Accidentis: Eius,

Loci ad re
darguēdū tre
decim. ex. 1.
elench. 3 & 4

Captiones in
verbis.

Captiones in
rebus.

Dd ij quod

quod simpliciter dicitur, & secundū quid: Ignorationis elenchi: Cōsequētis: Petitionis principij: Nō causæ vt causæ: & Pluriū interrogationū vt vnius. Captio igitur equiuocationis est locus idoneus ad decipiēdū equiuocatione vocabuli, Equiuocatione maioris extremi sic textitur sophisma, Grāmatici discūt, Grāmatici sunt docti, igitur qui docti sunt, discunt. Verbū, Discere, duo significat (id, quod in verbo Græco *μαρτὸν* planius cernitur) alterum, intelligere quæ dicuntur, recitanturquē: alterum, scientiam acquirere. Priori modo accipitur verbum in maiore, altero in conclusione Equiuocatione verò medij termini hoc modo, Quæcūq; expediunt bona sunt, nōnūquā mala expediūt, nōnūquā igitur mala, sunt bona. Expediētia, vno modo dicūtur ea, quæ simpliciter faciēda sunt, vt bona, & honesta: altero, minusq; principaliter ea, quæ maioris mali fugiendi causa facere cogimur: qua significatione dicimus, expedire nōnunquam, vt manus abscindatur, ne morbus per totum corpus serpat. Priori modo accipitur verbum Expedi in maiori, altero autem in minore. Demum equiuocatione minoris extremi hoc modo, Qui surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat. Participiū Sedēs, accipitur in minore disiunctim pro eo, qui sedet, aut sedebat (causa nimirū ampliacionis, de qua postea agendū est) in cōclusionē autē pro eo, dūt axat qui sedet. Vnde fit, vt minor positio vera esse possit, conclusio nequaquam. Tres porrō equiuocationis modos ponit Arist. Vnum, cū vocabulum est

Captio equiuocationis, 1. elench. 3.

Cap. 36.

Tria equiuocationis genera. Ibidem.

est casu equiuocum, vt Canis animali, ac syderi, & Aquila aui, ac homini sic vocato, & fortè verbum Disco, vt expositum est. Alterum, cū est analogum, vt Ridere homini, ac prato, & Latum esse, animalibus, ac segetibus, & verbū, Expedi, rebus bonis, ac minus perniciosis. Tertiū, cū dictio, quæ vnā per se habet significationem, ex coniunctione cum hac, vel illa pro pluribus rebus accipitur: vt participiū sedens, de cuius equiuocatione iā diximus. Verum extrema hac equiuocatio satis impropria est.

De captione ambiguitatis seu amphiboliæ. Cap. 5.

Captio ambiguitatis est locus idoneus ad decipiendū *Ex. 1. elench. 3.* Ambiguitate orationis. Vnde Sophismata huiusmodi nascūtur? Quicquid est Aristotelis possidetur ab Aristotele, hic autē liber est Aristotelis, ab Aristotele igitur possidetur. Quod quis videt, hoc videt, lapidem tu vides, lapis igitur videt. Quisquis arat litus, terram aratro sulcat, tu autem cum operam perdas, litus aras, igitur cū operam perdas, terram aratro sulcas. Hic cernas licet duo genera ambiguitatis, quam Græci *ἀμφιβολία* dicunt. Vnum, cum oratio plures habet sensus proprios, vt illa. Hic liber est Aristotelis. (est enim ambiguū vtrū qui sic loquitur significet, librū esse ab Aristotele editum, an librū possideri ab Aristotele) & illa, Quod quis videt hoc videt (est enim

Duo ambiguitatis genera

Dd ij incertum

incertū, an qui ea vtitur significet, rem, quā quis videt, videri, an ne videndi facultate præditū esse) alterū, cū oratio alium sensum habet proprium, alium impropriū, vt illa, Litus aras. Proprie namq; significat, quod litus uome- re subigas: improprie quod operam Ludas, ac perdas.

De captionibus cōpositionis, & diuisionis: pri- mūq; de earum primo genere. Cap. 6.

Captio cōposi- tionis. Captio diuisi- onis. D. Tho- Opus de fal- lacijs. Tria genera sensus cōposi- ti & diuisi.

Duplex sen- sus cōpositus & diuisus in modalibus. Sensus cōposi- tus, ac diuisus ex parte dicti.

Captio compositionis est locus idoneus ad decipiendū ratione sensus cōpositi falsi. Captio diuisionis est lo- cus aptus ad fallendū ratione sensus diuisi falsi. Quocir- ca animaduertendū est tria esse genera sensus cōpositi & diuisi, ad quæ, si quæ sunt alia facillè reuocari possunt: pri- mū in modalibus enūciationibus: alterum in orationibus, quarū partes neclitūtur cōiūctionibus, Et, aut, vel: tertium in ijs, in quibus aliqua dictio potest cū diuersis vocibus cō- iungi. In modalibus quidē duplici ex parte reperitur sen- sus cōpositus, & diuisus: ex parte dicti: & ex parte modi. Sensus cōpositus ex parte dicti est, cū copula dicti neclit formalia significata extremorū: diuisus cū neclit formale significatū prædicati cū materiali significato subiecti: ver- bi causa, cū dicimus, Possibile est sedētē ambulare, si di- ctiones hæ Sedētē, & Ambulare, secundū formalia signi- ficata iungātur, vt hæc sit enūciationis sentētia, Fieri po- test, vt sedēs, cū sedet ambulet, sensus est cōpositus, ac fal- sus. Si autē prædicatū (quod semper formaliter accipitur)

iungatur

iungatur cū materiali significato subiecti, quasi dicas, Fie- ri potest, vt homo, qui sedet, aliquando ambulet, sensus erit diuisus & verus: Idem sensuū discrimē inueniūt Theolo- gi in hac enunciatione, Possibile est prædestinatū dānari. ^{1. sent. d. 40} Si enim, qui ita loquitur significat, fieri posse, vt prædesti- natus, quatenus prædestinationi subest, dānetur, sensus est cōpositus, ac falsus: si verò propositio significat, hominem, qui prædestinatus est, secundū se dūtaxat spectatū, dāna- ri posse, sensus est diuisus, ac verus, cū ij, qui prædestinati sunt potuerint ex æternitate non prædestinari. Aduerte tamen, sensum diuisum huius generis non habere locū, nisi in modalibus, quarū dicta constant subiectis cōnotatiuis. Sola enim vocabula cōnotatiua habent significatū materi- ale. Nam significare aliquid materialiter (vt hæc loquutio vsurpatur) nihil est aliud, quā id quasi subiectū forma- lis significati cōnotare. quod tamē nō est simpliciter signi- ficare, sed quodāmodo, vt patet ex ijs, quæ. i. lib. diximus. Aduerte tamē, sensū cōpositū huius generis sic posse opti- mē explicari, Possibile est sedētē ābulare, hoc est, Hæc p- positio est possibilis, Sedēs ābulat. Possibile est prædestina- tū dānari, hoc est, Hæc ppositio, Prædestinatus dānatur, ē possibilis: et sic i cæteris. Sēsū verò diuisū, hoc modo. Pos- sibile est sedētē ābulare, idest, Sedēs ābulare potest, Possi- bile ē prædestinatū dānari, idest, Prædestinatus hō secundū se spectatus, dānari potest. Et ita in reliqs. Sēsus cōpositus ex parte modi est, cū modus simul, ac semel iungitur, cū om-

In qbus mo- dalibus locū habeat prior sensus diuisus

Cap. 24. Quo pacto cō- modè explicetur sēsus cō- positus ac di- uisus ex par- te dicti

Sensus cōposi- tus & diui- sus ex parte modi

Dd iij nibus

nibus dictis, quibus vniuersale dictum exponitur: diuisus autem, cum singulatim adiungitur singulis, Verbi causa, si hæc propositio, Contingens est aliquod corpus moueri, sic exponatur, Contingens est hoc corpus moueri, aut illud corpus moueri, aut illud. &cæt. erit sensus cõpositus. Si quidem cum omnibus simul exponentibus semel tantum coniungitur modus. Si vero exponatur hac formula, Contingens est hoc corpus moueri, aut contingens est illud corpus moueri, aut cõtigēs ē illud moueri. &cæt. erit sensus diuisus, quoniã singulis exponentibus seorsim modus adiungitur. Quãtũ autē inter sit inter vtrũq; sensũ, vel ex eo intelliges, quòd pposita enũciatio, in priori sensu est falsa, in posteriori vera. Nã cũ aliquod corpus necessario moueatur, vt sol, efficitur, vt hæc disiunctio, Hoc corpus moueri aut illud corpus moueri. &cæt. sit necessaria, ac proinde nõ sit cõtigēs. At verò quia corpus aliquod contingenter mouetur, vt aqua, efficitur, vt verum sit asserere, contingēs esse hoc corpus moueri, aut cõtigens esse moueri illud &cæt. Siquidem qui ita exponit, non asserit, totam disiunctionē esse contingentem, sed aliquam eius partem: quod vtiquē verissimum est. Eosdem sensus reperis in hac enunciatione, Contingēs est aliquod corpus esse album, quæ in sensu composito est falsa, in diuiso autem vera, cum aliquod corpus necessario sit album, vt Nix, & aliquod cõtigenter, vt papyrus. Sed de vtroque genere sensus compositi, & diuisi, tum ex parte dicti, tum ex parte modi, alibi dicenda sunt.

sunt, quæ hîc fortasse diligens lector desiderabit. Texuntur ergo sophismata ex priori genere sensus compositi in hunc modum, Quencunque possibile est ambulare, possibile est, vt ambulet, at possibile est sedētem ambulare, igitur possibile est, vt sedens ambulet. Hic assumptio est falsa in sensu composito ex quo efficitur falsa conclusio: admittitur tamen sine distinctione à minus perspicaci respondente, quia in sensu diuiso est vera. Eodem modo extrui potest sophisma ex illa enũciatione, Possibile est prædestinatum damnari. Ex posteriori genere sensus compositi sic struuntur captiones. Si contingens est aliquod corpus moueri, falsum esse potest quòd cœlum moueatur, at quoddam corpus moueri est contingens, falsum igitur esse potest, quòd cœlũ moueatur. Maior est vera in sensu composito, falsa in diuiso: è contra verò minor est vera in sensu diuiso, & falsa in composito, ex quo proximè pendet absurda conclusio. Iam ex priori genere sensus diuisi sic argumētantur Sophistæ. Quencunq; impossibile est ambulare, is sanè ambulare non potest, at sedentem ambulare impossibile est, igitur sedens ambulare non potest. Propositio hîc vera est in sensu diuiso, falsa in composito: assumptio autem est vera in composito, sed falsa in diuiso, ex quo planum est nasci è vestigio falsam conclusionem. Ex posteriori autem genere, hoc modo. Si ad videndum necesse est alterum habere oculum, aut dexter est necessarius, aut est necessarius sinister: at qui id certum est, ad videndum necesse esse alterum oculum ha-

Sophismata ex primo genere sensus compositi & diuisi. 1. elench. 3.

bere,

bere, igitur aut dexter necessarius est, aut est necessarius sinister: quod tamen est falsum, quia nec dexter est necessarius, nec sinister est necessarius, sed alteruter indifferenter. In hoc sophismate propositio est vera in sensu diuiso, falsa in composito: concluditurque falsa conclusio ex falso sensu diuiso assumptionis: quae tamen, quia vera cernitur in sensu composito, adeo arridet praecipiti, & inconsiderato respondenti, ut eam absolute admitat, quasi nulla ratione sit falsa.

De secundo ac tertio genere captionum compositionis, & diuisionis. Cap. 7.

De secundo genere sensus compositi & diuisi.

Et, copulatiue vel, disiunctiue.

Et, copulatiue, vel, disiunctiue.

Alterum genus sensus compositi, & diuisi cernitur (ut dictum est) in ijs orationibus, quarum partes neclituntur coniunctionibus Et, aut, vel, alijsue eandem habentibus significationem. Cum enim iungunt partes vnius extremi, termini uel propositionis, tunc efficiunt sensum compositum ut si dicas, Quinque sunt duo, & tria: Omnis enunciatio est vera, vel falsa, Quo quidem modo coniunctio, Et, dicitur accipi copulatiue, & coniunctio, Vel, disiunctiue. Cum autem iungunt multas categoricas enunciations, tunc efficiunt sensum diuisum, ut si dicas, Quinque sunt duo, & quinque sunt tria: omnis enunciatio est vera, vel omnis enunciatio est falsa. Quo pacto particula, Et, dicitur accipi copulatiue, & dictio Vel, disiunctiue. Satis vero apertum est, quantum intersit inter utrumque sensum, cum ex eisdem verbis priores duae propositae enunciations sint verae, posteriores falsa. Captiones

nes compositionis in hoc genere sic extruuntur. Quicumque numerus componitur ex duobus, & tribus, est duo, & tria: at quinque non sunt duo, & tria, igitur quinque non componitur ex duobus, & tribus. Propositio vera est in sensu composito praedicati, sed in hoc sensu falsa est assumptio, quem tamen sequitur conclusio. Praeterea. Si non omne animal est rationis particeps, vel rationis expers, non omne animal est homo, vel bestia, non est autem omne animal rationis particeps, vel rationis expers (cum nec omne sit rationis particeps, nec omne rationis expers) igitur non omne animal, est homo vel bestia. Hic enunciatio illa, Non omne animal est rationis particeps, vel rationis expers, est vera in sensu diuiso, sed falsa in composito, unde falsa nascitur conclusio. Captiones vero diuisionis hoc modo proponi solent. Quaecumque sunt duo, & tria, sunt duo & sunt tria, quinque autem sunt duo & tria, igitur quinque, sunt duo & quinque, sunt tria. Hic maior est vera in sensu diuiso subiecti, in composito autem falsa: contra minor est vera in sensu composito, falsa in diuiso, ob quae a Sophista inducitur falsa conclusio. Item. Omnis enunciatio est vera, vel falsa, non est autem omnis vera, igitur omnis est falsa. Haec absurda conclusio obtruditur ratione, sensus diuisi maioris propositionis, qui quidem falsus est. Tertium vero genus sensus compositi & diuisi, quem diximus, tunc spectari, cum dictio aliqua diuersis coniungi potest, hoc modo intelligitur. Si dictio, quae pluribus vocibus coniungi potest, copulantur cum ea, cum qua potius videtur iungenda

Sophismata ex secundo genere sensus compositi & diuisi. l. c. c. 3.

De tertio genere sensus compositi & diuisi.

genda, sensus est compositus: sin cum ea, cum qua minus aptè videntur connecli sensus est diuisus. Verbi causa, si hoc modo Sophista ratiocinetur, Quicumque scit literas nunc, didicit eas, tu autem (qui videlicet multos ante annos operam literis nauasti) scis literas, nunc igitur didicisti eas, extruet sophisma compositionis. Nam maior est falsa in sensu composito, copulata nimirum particula, Nunc cum verbo, Didicit, cum quo videtur aptius coniungi, quam cum verbo, Scit: conclusio autem falsa ex sensu composito maioris nascitur. Eodem spectat hoc sophisma, Ex quibus relinquuntur centum, ea plura sunt, quam centum, at quin quaginta hoim, centum heros liquit Achilles, igitur quin quaginta homines sunt plures quam centum. Sensus enim compositus minoris falsus est, coniuncta nimirum particula, Centum, cum verbo Liquit, cum quo aptius videtur copulari, quam cum verbo Hominum, cum quo eam coiuixit Homerus. Si verò Sophista in hunc modum argumentetur, Quisquis nunc natus verè dicitur, is hac hora natus est, tu autem (qui iam vigesimum fortasse attigisti annum) nunc verè diceris natus, tu igitur hac hora natus es, extruet sophisma diuisionis. Nam particula, Nunc, videtur aptius connecli cum verbo Dicitur, in maiore, & cum verbo Diceris in minore, quam cum participio Natus. Quo fit vt sensus diuisus assumptionis (ex quo pendet falsa conclusio) sit falsus, sicq; captio hæc merito dicatur diuisionis. Que autem dictio, cum qua aptius copuletur, ab ijs petendū est,

Qui indicat
re debeat de
hoc genere

do

qui in loquendi arte peritiores habentur. Quamquam in hac re aurium iudicio sæpe numero standū videtur. Si quādo autem dictio æquè benè videbitur cum hac voce, atque cum illa coniungi, vt in hac oratione, Testamento quidam iussit poni statuam auream hastam tenentē, in qua dictio, Auream, non videtur aptius cum verbo statuam, quam cū verbo Hastam, aut contra copulari: intua erit optione positum, vtrum velis sensum orationi tribuere, compositum an diuisum. Quamquam mihi magis placet, vt huiusmodi orationes, nullum sensum diuisum, sed multos compositos habere dicamus. Vt enim sensus dicatur compositus nō videtur omnino requiri, vt dictio copuletur cum ea voce, cum qua videtur aptius coiungi, sed satis fortasse est, si cū ea neclatur, cum qua videtur aptè copulari. Qua etiam ratione si qua oratio succurrerit, cuius dictio aliqua æquè male videatur, cum hac, atq; cum illa voce coniungi, nullū sensum compositum, sed multos diuisos habere iudicanda est.

sensus cōpositi, & diuisi. Nota hæc.

Moderatio eorum, que de hoc genere re sensus cōpositi & diuisi dici solent.

De captione accentus. Cap. 8.

Captio accētus est locus idoneus ad decipiendū ppter varietatē accētus, hoc est, ob aliū, atq; aliū pñciatio nis modū. Ita enī latè accipitur hoc loco vocabulū accētus. Cuiusquidē quinq; potissimum feruntur genera. Primū est cū accētus nomē accipitur pro acuto, graui, aut circūflexo, quod genus vsurpatissimè accētus vocabulo appellatur

x. elench. 3.

Quam late hic accipias tur nomen accentus. Primum genus.

Vnde

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Vndè est hoc *sophisma*, *Quisquis Leporem venatur pluri-
ma lustrat loca, tu autem cum domi sedes, & sermonem
cum amicis confers leporem* (hoc est *festiuitatem quandã,
& vrbanitatem*) *venaris, igitur cum domi sedes plurima
lustras loca. Hic peccatur, quòd vox Leporem priori lo-
co habet accentum in antepenultima, posteriori in penul-
tima. Alterũ genus est, cùm nomen accentus, accipitur pro
quantitate syllabarum. Vndè *sophisma* hoc textitur, *Quic-
quid edis deuoras, librum edis* (hoc est *in lucem emittis*) igitur
librum deuoras. In hoc *sophismate* peccatur, quia ver-
bum *Edis*, habet priorem breuem in propositione, in assu-
ptione longam. Tertium genus complectitur diuersitatem
aspirationis, & non aspirationis. Vndè *sophisma*, *Nulli
omni est adhibenda fides, alicui homini credendum est, igitur
alicui credendum est, cui non sit adhibenda fides. Hic
vitium est, in dictione *Omini*, priori loco sine aspiratione
prolata, posteriori cum aspiratione. Quartum genus com-
prehendit diuersitatem proferendi syllabas alicuius dictionis,
nunc coniunctim sub vno accentu, nunc separatim sub
diuersis accentibus. Vndè nascitur hæc *cauillatio*, *Omni-
s via proteritur iumentorum pedibus, omnis via res quadã
est publica, igitur respublica proteritur iumentorum pe-
dibus peccatur hic, quia dicitio, respublica, profertur in pro-
positione sub diuersis accentibus, in assumptione sub vno
duntaxat. Quintum genus, comprehendit diuersitatẽ pro-
nunciationis ironica, ac seria, interrogatoria, & asserto-
rie,***

ria, & si quæ sũt aliæ huiusmodi. Vndè nascuntur hæc *so-
phismata*, *Qui dicit, te egregiè respondiße, collaudat te,
præceptor cum te reprehendit, ait, te egregiè respondiße,
igitur cùm te reprehendit, collaudat te. Qui dicit, *Audiui
stis sacrum, asserit te sacrum audiuisse, qui autem te inter-
rogat, num sacrũ audiueris, eadem oratione vitur, igitur,
qui te interrogat, audiueris ne sacrum, asserit, te sacrũ au-
diuisse. In priori *sophismate* eadem oratio profertur mo-
dò seriò, modo ironicè: in posteriori verò, nunc assertoriè,
nunc interrogationis more. Horum porrò *sophismatum*,
quædam ex scripto decipiunt, quædam cum voce proferun-
tur, vt animaduertenti facile patebit. Quãquam illud ve-
risimum est, quod ait *Aristoteles*, nec in scripto, nec in vo-
ce, nisi pauca admodum à *Sophistis* vsurpari.**

Quædam ex
bis habet lo-
cum in voce
quædam in
scriptura.
2. elench. 3.

De captione figuræ dictionis. Cap. 9.

Captio figuræ dictionis est locus idoneus ad decipi-
endum propter similitudinem dictionum inter se.
Ille autẽ potissimum dictiones censentur similes hoc loco,
quæ aut eodem modo desinunt, vt *Pons* & *Frons*: aut sæ-
pe numero pro eadem re accipiuntur, vt *Animal*, & *Ho-
mo*. Tria porrò *sophismatum* genera huc dicuntur perti-
nere. Primũ est, cùm diuersis vocabulis, quia similia sunt,
eadem affectio grammatica tribuitur. Vt si quis colligat
pontem, ac fontem esse *fæminini* generis, quia videt frontẽ

1. elench. 3.
2. elench. 3.

Primum ge-
nus *sophis-
matum* hu-
ius loci.

esse

esse fœminini generis: aut vocē, *Abeo*, esse secūda cōiugati-
 onis, quoniā *Habeo*, quod eodē modo desinit, est secūda cō-
 iugationis. Itēq; vocē *Animal*, esse masculini generis, quia
 sepe accipitur pro eadē re, pro qua accipitur vox *Homo*,
 quæ quidē est masculini generis. Vnde *Sophisma*, *Quiddā*
 homo est albus, omnis homo est animal, igitur quoddā ani-
 mal est albus, Sed captiuncula huius generis non nisi ru-
 dibus proponuntur. Secundum genus est, cūm verba, quæ
 pertinent ad diuersa prædicamenta, vidētur ad idem per-
 tinere, vel quia eodem modo desinūt, vt *Pecus*, & *Scelus*:
Superficies, & *Macies*, & *Planities*: *Valere* & *Docere*: *Se-*
cari & *operari*: vel quia sepe pro eadem re accipiuntur
 (hæc enim est altera vocum similitudo) vt *Homo*, & *San-*
um: *Pullus*, & *Crudum*: & huiusmodi sexcenta. Ex pri-
 oribus verbis leuia sunt omnia huius generis *sophismata*.
 Ex posterioribus autē hunc in modum contexuntur. Quē
 cūque hominem vidisti heri, vides hodie, heri vidisti homi-
 ne sanum, igitur & sanum vides hodie: Quicquid hodie
 emisti, nunc comedis, crudum pullum emisti hodie, crudum
 igitur pullum nunc comedis. Hic peccatur, quòd voces per-
 tinentes ad prædicamentum qualitatis perinde vsurpan-
 tur, ac si pertinerēt ad prædicamentum substantiæ. Nā cūm
 maiores propositiones in his *sophismatis* habeant vim con-
 ditionalium, quasi ita dixeris, Si quem vidisti heri, illū vi-
 disti sanum, Si quod hodie emisti, id nunc comedis: antece-
 dentia verò huiusmodi conditionalium constent subiectis,
 quæ

Secundum.

Nota hæc

quæ significant substantiam: non dubium est, quin vt *Sophista*
 progredetur à propositione antecedentis ad posi-
 tionem consequentis, sumere debuisset in assumptionibus
 subiecta, quæ ad prædicamentum substantiæ pertinerent.
 Vt si diceret, Quēcūq; hominē vidisti heri, vides hodie, *Soc-*
ratem vidisti heri, igitur *Socratem* vides hodie. Quicquid
 hodie emisti, nunc comedis, pullū emisti hodie, pullū igitur
 nūc comedis. Aut certè si *Sophista* volebat subijcere assū-
 ptiones, quæ haberent subiecta significatiua qualitatem, de-
 buit in antecedentibus conditionalium ponere subiecta, quæ
 qualitatem significarent, hoc nimirum modo, Qualemcun-
 que hominem heri vidisti, vides hodie, sanum heri vidisti,
 sanum igitur vides hodie: Qualecūq; hodie emisti, tale nūc
 comedis, pullum crudum emisti hodie, pullum igitur cru-
 dum nunc comedis: sed hoc pacto non concedentur maiores
 propositiones. Possunt etiam hæc duo *sophismata*, ex ter-
 tio genere æquiuocationis duci, quandoquidem verba illa
 sanū, & *Crudū*, ampliantur in assumptionibus non in con-
 clusionibus, quæ admodum participium, *Sedēs*, in illa propo-
 sitione, *Sedens* surgebat, cuius in captione æquiuocationis
 meminimus. Sed nos de his *sophismatis* quatenus ad hanc
 captionem attinent, nunc loquimur. Hinc intelliges quid
 peccent hæc peruersæ ratiocinationes. Quos digitos habui-
 sti puer, etiam nunc habes, tantillos digitos habuisti cūm
 puer esses, tantillos igitur etiam nunc habes: Quicquid
 scis aut inuentione, an doctrina scis, duas vero, hæc enun-
 ciationes

Pertinet eti-
am hæc exē-
pla ad capti-
onē æquiuo-
cationis.

Huius gene-
ris multa re-
perias *sophis-*
mata. 2. *elen-*
ch. 3.

Ee ciationes

ciationes (quarum scilicet alteram inuentione, alteram do-
 etrma didicisti enūacitiones. scis, duas igitur eas, aut inuē-
 tione, aut doctrina scis. In vtroq; sophismate fit transitus
 à substantia ad quantitatem: in priori ad continuam, in poste-
 riori ad discretam. Eodēq; modo facile est afferre exēpla in
 omnibus prædicamentis. Animaduertendū est tamen cum
 de posteriori classe sophismatum huius secundi generis lo-
 quimur, non esse distinguenda prædicamenta secundum
 rem significatam, sed secundū modū significandi. Omnia
 enim absoluta vocabula censentur hīc prædicamenti sub-
 stantie, & si accidens significant, vt Res, Homo, Candor,
 propterea quod non significant aliquid per modum adia-
 centis, sed per modum per se stantis, vt aiunt. Oīa verò cō-
 notatiua conijciuntur, in prædicamenta accidētū, etiam si
 substantiam significant, vt Bonū, Album, Aureū, quia ni-
 mirū significant sua significata per modum adiacentium,
 atq; ita per modum quantitatis, aut qualitatis, & cæt. Vn-
 de fit, vt in hac argumentatione, Quicquid heri vidisti, vi-
 des hodie, candorem vidisti heri, candorem igitur vides ho-
 die, nullus cre datur fieri trāsitus à substantia ad qualitatem:
 quia vt vox illa, Quicquid (seu Quancunq; rē) quia est ab-
 soluta, putatur substantialis, etiam si transcendēs existat,
 sic verbum, Candorem, putandum est substantiale, & si
 qualitatem significet. Nec verò in hac ratiocinatione, Qua-
 lis erat hic annulus heri, talis est hodie, heri autem erat au-
 reus, igitur & hodie aureus est, vllus censetur fieri transi-
 tus.

Nota hac.

D. Tho. 1. 2. fal-
lasys.

tus à qualitate ad substantiam, quia dictio Aureum, & si
 substantiam significat, qualitatis tamen vocabulū (quod
 ad hūc locum attinet) habetur, eo quod substantiam quasi
 adiacentem significat (vt ex primo libro patet) atq; etiam
 per modum qualitatis, Hæc propterea latius aliquāto per
 sequutus sum, quod non nihil obscuritatis habere videan-
 tur. Tertium genus est, cum dictio, quæ significat quale
 aliquid, hoc est rem vniuersalem, videtur significare hoc
 aliquid, id est rem singularem: aut è contrario, quæ signifi-
 cat hoc aliquid significare quale aliquid: siue ex eo quod
 vocabula rei vniuersalis & singularis eodem modo desi-
 nunt, vt Equus & Xāthus: siue quia sæpe pro eadem re
 accipiuntur, vt hæc ipsa, aut Homo & Socrates: quo fit
 vt quicquid de altero affirmatur aut negatur, videatur
 etiam de altero affirmandum aut negandum. Hinc ducū-
 tur huiusmodi sophismata, Equus est species, Xāthus est
 equus, igitur Xāthus est species: Socrates non est species,
 Socrates est homo, igitur homo non est species. Eadē ratio
 est in vocabulis rerū magis vniuersaliū & minus vniuersa-
 liū. Quæ enim significant res magis vniuersales videntur
 sæpe numero significare minus vniuersales, et visce versa:
 Vt viuēs: & Sentiens: Animal, & Homo. Vnde huiusmo-
 di sophismata cōtexuntur, Viuens latius patet, quàm aīal,
 sentiēs est viuēs, igitur sentiēs latius patet, quàm animal:
 Animal est genus, homo est aīal, igitur homo est genus.
 Sed hæc, & alia plurima sophismata huius loci ad ca-

Cap. 24.

Tertium.
1. elēch. 3. &
2. elench. 3.

Ampliat
hoc genus ca-
ptionis

Plurima so-
phismata abn-

Ee ij ptionem

tionem accidentis alia ratione pertinent, vt ex ijs, quæ nūc dicemus, aperte intelliges.

De captione accidentis. Caput. 10.

Captio accidentis, quæ prima est earum, quæ in rebus cernuntur, quæq; omnium deterrima, & periculosissima est (hac enim, vt ait Aristoteles, Sapientes etiã hoïes sæpe numero capiuntur) est locus idoneus ad decipiendũ propter diuersitatẽ accidentis, & subiecti, quam quis non attendens, existimat quicquid conuenit, aut non conuenit accidenti, conuenire, aut non conuenire subiecto: & vice versa, quicquid subiecto, & accidenti. Accipitur autem hoc loco nomen accidentis pro prædicato, quod modo aliquo diuersum est à subiecto, cui verè conuenit, vt in his enunciationibus, Homo est animal, Homo est disciplinæ capax, Homo est albus. Quòd si dicas, Homo est homo, Vestis est indumentum, Homo est animal rationale, non dicentur prædicata huiusmodi enunciationum accidentia subiectorum, quia nulla ratione (quæ ex natura rerum ducatur) sunt diuersa à subiectis: ex quo fit vt nemo fallatur, si existimet, quicquid conuenit, aut non conuenit huiusmodi prædicatis, conuenire, aut non conuenire subiectis, & vice versa. Tria igitur sophismatũ genera ducuntur ex hoc loco. Vñ eorũ, quæ ideo decipiunt, quòd credatur quicquid conuenit, aut nõ conuenit prædicato essentiali, quod nõ sit definitio conuenire, aut

1. elench. 5.
1. elench. 4.

Nomẽ acci-
dentis quopa-
to hic summa-
tur.

Tria generã
sophismatũ
huius loci.

non

non conuenire subiecto, & è contrario. Alterum eorũ, quæ idcirco fallunt, quòd credat quis, omne, quod conuenit, aut non conuenit accidenti proprio, conuenire, aut non conuenire, subiecto, & econtrã. Tertium eorum, quibus idcirco capiuntur homines, quòd putent, quicquid conuenit, aut non conuenit accidenti communi, hoc est, ex quinto genere vniuersalium, conuenire, aut non conuenire subiecto. Vñ quodq; autem horum trium generum octo species, formasque colligendi sub se complectitur, Aut enim quicquid affirmatur de prædicato creditur affirmandum de subiecto, vt si Sophista dicat, Animal est genus, homo est animal, ergo homo est genus. Venientem cognoscis, Socrates est veniens, igitur Socratem cognoscis, quòd non recte concluditur, vt ex fine huius libri patebit. Fieri enim potest, vt venientem videam, eum autem, qui venit, minimè nouerim. Aut quicquid negatur de prædicato videtur negandũ de subiecto, vt si ille dicat, Animal nõ est species infima. Aut quicquid affirmatur de subiecto videtur affirmandum de prædicato, vt si dicas, Homo est species infima, homo est animal igitur animal est species infima. Aut quicquid negatur de subiecto, videtur negandum de prædicato, vt si quis dicat, Homo non est genus, homo est animal, igitur animal non est genus. Aut de quocunq; affirmatur prædicatũ, videtur affirmandum esse subiectum, vt si dicas, Homo est Animal equus est animal, igitur equus est homo. Aut de quocunq; negatur prædicatum videtur negandum esse subiectum, vt

Octo forme
cuiusque gen-
neris.

Cap. 42.

Ee ij in hoc

in hoc sophismate, aptū esse ad capeſſendas diſciplinās, eſt p̄prietās hominis, homo nō eſt p̄prietās hominis, igitur homo non eſt aptus ad capeſſendas diſciplinās. Aut, de quocunq; affirmatur ſubiectum creditur affirmādū eſſe p̄dicatum, vt ſiquis dicat, Animal eſt genus, album eſt animal, igitur album eſt genus. Aut deniq; de quocunq; negatur ſubiectum videtur negandum eſſe p̄dicatum, vt in hoc ſophismate: Homo eſt animal, equus non eſt homo, igitur equus non eſt animal. In his autem ſophismatis non re- Et eſſicitur concluſio, quia accidens, & ſubiectum nō accipiuntur qua ex parte ſunt idem: ſed quatenus modo aliquo diuerſa ſunt. Verbi cauſa, cū Sophiſta dicit, Animal eſt genus, homo eſt animal, igitur homo eſt genus, non accipit in propoſitione nomen Animalis pro animali, qua parte eſt idem cum homine, ſed quatenus intellectus operā eſt abſtractū ab homine, & beſtia. Vnde non eſt mirum, ſi id, quod affirmatur de animali, non cōcludatur de homine. Sed parū cautus reſpondēs exiſtimat primo aſpectu bonā eſſe conſequutionē, eō quod diſcrimen animalis ab homine minimē perſpicit. Quod idem peccatū accidit in reliquis.

Cur peccetur in his ſophismatis.

De captione eius, quod ſimpliciter dicitur, & ſecundum quid. Cap. 11.

Duplex locus in hac captione.

Captio eius quod ſimpliciter dicitur, & ſecūdū quid, duplicem locum (quēadmodum captio cōpoſitionis, & di

& diu iſionis) cōplectitur. Alter eſt vnde Sophiſta ex eo, quod ſi impliciter dicitur, id colligit, quod dicitur ſecūdum quid, id eſt cum adiectione duntaxat: idq; ſiue affirmando, ſiue negando. Vt ſi dicat, Arma ſunt reſtituenda domino, igitur ſunt reſtituenda domino furioſo: Licet Chriſtiano veſci carnibus, licet igitur ei veſci carnibus in quadrageſſima: Non eſt abſcindenda manus, igitur non eſt abſcindenda cum ex ea toti corpori imminet corruptio: Non ſunt merces in mare iaētandæ, igitur non ſunt iaētandæ cum naufragium timetur. Alter locus eſt, vnde Sophiſta ex eo, quod ſolum cum adiectione aliqua dicitur, id colligit, quod ſimpliciter, & ſine adiectione profertur: idq; ſiue affirmando, ſiue negando. Licet commutare, atq; inuertere ſuperiora exempla hoc modo: Manus eſt abſcindenda cū ex ea pendet corruptio toti corpori, igitur manus eſt abſcindenda: Merces ſunt iaētandæ in mare, cū naufragiū timetur, igitur merces ſunt in mare iaētandæ: Arma non ſunt reſtituenda Domino furioſo, igitur non ſunt reſtituenda Domino: Non licet Chriſtiano veſci carnibus in quadrageſſima, igitur non licet Chriſtiano veſci carnibus. Itaque duo ſpeciales loci in hoc generali continentur, duæque argumentorum formæ ex vtrolibet ducuntur: altera, quæ concludit ex affirmatione affirmationem: altera, quæ ex negatione colligit negationem. Vtraque autem tam latè patet, quam multa ſunt adiectiuorum genera. Quædam enim ſunt, quæ tollunt omnino

1 elench. 4. et. 2 elench. 5. Locus prior.

Locus posterior.

Varia adiectionum genera.

Ee iij significata

significata earum vocū, quibus adiunguntur, vt in his exē-
plis per species. Hoc cadauer est homo mortuus, igitur est
homo: Hac statua est hō marmoreus, igitur est homo: Hic
est bonus latro, igitur est bonus. Quēdā verò nō oīno tol-
lūt: sed ponūt quodā modo, uel in mēte dūtaxat: vt si dicas,
Homerus ē in hoīm memoria, igitur Homerus est: vel solū
in causis suis, vt si dicas, Hoc semē est arbor potētīā igitur
est arbor: vel in ea parte subiecti dūtaxat, à qua totū de
nominari nō potest, vt si dicas, Indus habet dētes cādidos,
igitur est candidus: vel quodam loco, aut tempore, aut res-
pectu cuiusdam, & alijs modis sexcentis, quarum cuius fa-
cile occurrent exempla. Nullus verò locus sophisticus est,
quo Cacademō frequētius, quā hoc ad capiēdos homines
vtatur. Ex eo enim quòd bona hęc caduca, & breuia, quo-
dam loco, aut tēpore, aut apud quosdam sunt vtilia, incun-
da, aut magni estimata, concludit ille ea esse simpliciter
bona, atq; omnino amplectēda. Cuius sophismata nemo elu-
det, nisi qui defixis oculis in omnem futuram aternitatē,
vana hęc, & nullius momenti despexerit.

Hac captio-
ne vtitur ca-
codemō fre-
quentissimē.

De captione ignorationis elenchi. Cap. 12.

elench. 4.
& 5

Elenchus in
commune. 1.
elench. 1.

Captio ignorationis elenchi est locus idoneus ad deci-
piendum prætermisione conditionum elenchi diale-
ctici, earum potissimum, quæ ratione conclusionis requi-
runtur. Quæ vt intelligas, aduerte in primis, Elenchū siue
redargutionem in cōmune sic definiri ab Aristotele, Elen-
chus

chus est syllogismus cum contradictione cōclusionis, hoc est
colligens contradictoriam alicuius certæ enunciationis. Vt
si proposita sit hæc enūciatio, Aliquod animal est immor-
tale, sic extruetur elenchus reprehensioū eius: Nulla res
constans ex quatuor vulgatis elemētis est immortalis, om-
ne animal constat ex huiusmodi elementis, igitur nullum
animal est immortale. Interdum tamen duo syllogismi cō-
cludentes totam contradictionem dicuntur vnus elenchus:
vt si huic syllogismo, quem fecimus, alterum adiungas, qui
huiusmodi sit, Omne, quod beatum est, immortale est, ali-
quod animal est beatum (vt pote aliquis homo) igitur ali-
quod animal est immortale. Cæterum ij etiam syllogismi,
qui contrarias enunciationes colligunt, elenchi nomine me-
ritò appellatur, quod ex contraria enūciatione statim colli-
gi possit contradictoria. Aduerte deinde, quatuor esse ge-
nera elenchorum redargutionum, quem admodum syllo-
gismorum. Quidam enim sunt demonstratiui, quidam diale-
ctici, alij pseudographi, alij sophistici. Elenchus demonstrati-
uus est demonstratio cū cōtradictione cōclusionis. Dialect.
Elench. est syllogismus dialecticus cū cōtradictione cōclusio-
nis. Pseudographus est, qui videtur demonstratiuus sed pec-
cat in materia. Sophisticus est, qui videtur dialecticus, sed
aut peccat in forma, aut in materia, aut in contradictione.
Captio igitur huius generis vno modo est generalis onibus
captionibus: altero specialis, & ab alijs distincta. Generalis
quidem, quatenus consideratur vt est locus idoneus ad de-
cipiendū

Elenchus ali-
ter.

Quatuor ge-
nera elenchō-
rum.

Demonstra-
tiuus.
Dialecticus.

Pseudogra-
phus.
Sophisticus.

Vt captio
hec sit gene-
ralis

ciendum prætermissione cuiuscunq; conditionis elenchi Dialectici: siue conditio, quæ præmittitur, pertineat ad formam, siue ad materiam, siue ad contradictionē, quæ in conclusione requiritur. Omnes enim Sophistarum redargutiones præmittunt aliquam ex his conditionibus.

Vt captio hæc sit specialis.

Specialis autem, quatenus hac sola ratione spectatur, ut est locus aptus ad fallendum prætermissione earum conditionum, quæ ad contradictionem conclusionis requiruntur. Hoc enim pacto distincta est ab alijs hæc captio. Nam cæteræ omnes suppeditant reprehensiones, quæ aut in forma peccant, aut in materia: hæc autem sola suggerit eas, quarum conclusiones non sunt verè contradicentes designatis enunciationibus.

Conditiones quæ ad contradictionem requiruntur. 1. elench. 4.

Conditiones igitur, quæ ad contradictionem constituendam requiruntur, quatuor potissimum enumerantur ab Aristotele, secundum idem. Ad idem, Similiter, & In eodem tempore, ad quam reuocatur conditio, In eodem loco. Prætermissione primæ conditionis non coargues hominem, si ille dixerit, Æthiopē non esse albū quod ad dentes attinet, tu autem contendas, non esse album simpliciter: aut si ille dixerit, stadium esse æquale milliaro secundum latitudinem viæ, tu autem ostendas, simpliciter non esse æquale, nimirum secundum longitudinem: quandoquidem non secundum eandem partem, aut dimensionem ostendis rem non esse, aut esse, secundum quam ille affirmat, aut negat. Prætermissione secundæ non redargues eum, qui dixerit, se non esse paruum comparatione in fan

fantis, si ostendas, eundem esse paruum comparatione aliorum hominū proeclatæ ætatis. Prætermissione tertiæ non omnino refelles eum, qui dixerit, cælum non moueri deorsum, si ostendas cælum moueri, quia non eodem modo affirmas, quo ille negat. Demum prætermissione quartæ non verè refutabis eum, qui dixerit, non oportere hominem comedere cum satur est, aut in media via, si ostendas, oportere hominem comedere. Nec enim eodem tempore, eodemq; loco, quo ille negat, ostendis rem esse necessariam.

De captione petitionis principij .

Caput. 13.

Captio petitionis principij est locus idoneus ad decipiendum ex eo, quod conclusio probanda ad probationem sui accipitur. Dicitur autē conclusio principium, quia initio proponitur, ut ad eam probatio dirigatur. Quæ quidem tum dicitur peti, postulariū, cum sub alijs verbis exigitur. Si quis enim conclusionem sub eisdem verbis a respondente poposcerit, ut eius concessione ipsam confirmet, non solum neminē fallit, sed etiā ab omnibus irridebitur. Quæque autem modos petendi principium ponit Arist. Vnum si synonymū sumatur ad confirmationē synonymi, aut definitio ad confirmationē definitionis: ut si quis Epicureus probaturus, voluptatem esse summū bonū, roget nū iucūditas

1. elench. 4. Conclusio cur dicitur principium Cur dicitur peti.

Quing. modis petendi principium 8. top. 5. Primus modus.

tas

tas sit sumū bonū, aut aliquis alius probaturus, hominē ha-
bere optimum tactum, poscat, num animal rationale ha-
beat optimum tactum. Alterum, si res vniuersalis vniuer-
sē accepta sumatur ad probationem particularis: vt si con-
cludas omnium contrariorum esse eandem disciplinā, quo
omnium oppositorum sit eadem. Tertium si cōtrā progre-
diaris: vt si probes, omnium oppositorum esse eandem sci-
entiam, quōd omnium relatiuē oppositorum, omnium
contrariorum, & ceterorum sit eadem. Quartum, si con-
clusio per partes sumatur in sumptionibus, vt si dicas, Me-
dicina est sani, & Medicina est egri, ergo medicina est sa-
ni, & egri. Extremum, si alterum relatorum ad proban-
dum alterum, ad quod refertur, sumatur: vt si probes, So-
cratem esse filium Sofronici, quōd Sofronicus sit pater So-
cratis. Oībus his modis conclusio quæ probāda est, quodā
modo sumitur in antecedente, cū non magis notum vide-
atur id, quod hoc modo accipitur, quā quod cōcluditur.

Tertius.

Quartus

Quintus.

Obiectio ani-
maduertēda

Solutio.

Ceterū cū in demōstratione sæpe accipiatur definitio
ad confirmationem definiti, atq; in argumentationibus Di-
alecticis sæpē ex toto partes, sæpe ex partibus totū, & ex
altero relatorum alterum concludamus, aut dicendum vi-
detur hos modos petitionis principij nō efficere syllogismū
sophisticum, aut certē multas esse demōstrationes, mul-
tosq; Dialecticos syllogismos, quæ in sophisticis numeren-
tur. Occurrendum est tamen, non omnibus hiscē modis ve-
rē peti principium ex natura rei: sed solū cum synonyma
ad

ad confirmationē synonymorū accipiuntur. Nam quod ad
reliquos attinet modos, definitio notior est re, quæ diffini-
tur: itēq; totum quadā ratione suis partibus: alia verò ra-
tione partes, quā totū: & ea, quæ sese mutuō respiciunt,
se inuicē declarant, & patefaciunt. At verò apud eū, cum
quo disputatio transigitur, sæpe numero datur vitio, quōd
hiscē modis conclusio probetur, cū videlicet ipse respon-
dens significat, notā sibi esse rei definitionē, totūq; & cæt.
Ex hoc enim efficitur, vt cum Dialecticus ex datis ab alte-
ro argumentari debeat, meritō dicatur principū petere,
qui aliquo ex his modis apud eiusmodi hominē argumēta-
tur. Adeo enim est importuna huiusmodi probatio, vt qui
sic concludit, conclusionē ipsam gratis petere videatur. Ita
q; hi modi petēdi principium non sunt vitia ex ipsa argu-
mentationis natura, sed ad hōiem (vt dici solet) hoc est
apud eum respondentem, qui ita affectus est, vt diximus.

De captione consequentis. Cap. 14.

Captio consequentis est, locus idoneus ad decipiendū
ex eo, quōd antecedens videtur effici ex consequen-
te, aut ex opposito antecedentis oppositum consequentis,
quemadmodum consequens efficitur ex antecedente, &
ex opposito consequentis oppositum antecedentis. Nomi-
ne autem oppositi, intellige contradictorium. Ex hoc loco
ducuntur huiusmodi sophismata. Si Paulo ante pluit

elench. 4.
et. 2. et. 5.

terra

terra madefacta est, igitur si est madefacta terra, paulo ante pluit. Si animus hominis genitus est, (ex materia vide licet productus) incœpit esse, igitur si non est genitus, non incœpit esse, sed nimirum semper fuit. Huc pertinet sophisma illud, Qui ait te esse animal, verum ait: qui autem ait te esse equum, ait te esse animal: igitur qui ait te esse equum, verum ait. Commutatis enim sumptionibus, hunc sensum habet cauillatio. Si tu es equus, es animal, at es animal, igitur equus. In qua oratione, vt Sophista ex antecedente recte colligit consequens, sic ex consequente perperam colligit antecedens. Animaduertendum est autem hoc loco, id quod Aristoteles docet, captionem consequentis contineri quodammodo sub captione accidentis. Nam quicquid consequitur ex re aliqua vt animal ex homine, est eius accidens (ea videlicet accidentis significatione, qua in captione accidentis vocabulum Accidentis accepimus) non tamen quicquid est accidens alicuius rei est eius consequens. Namq; album, exempli causa, cum sit accidens hominis, non est consequens hominis, quod in alijs etiam plerisque accidentibus cernere licet. Hinc fit, vt omne sophisma consequentis alia ratione spectatum sit sophisma accidentis: non tamen omne sophisma accidentis sit sophisma consequentis.

n. elench. 5.
Captio cōse-
quētis conti-
netur sub ca-
ptione acci-
dentis.

De captione non causæ vt causæ. Cap. 15,

Captio non causæ vt causæ, est locus idoneus ad decipiendū ex eo, quod absurditas, aut falsitas cōclusionis ascribitur

ascribitur alicui propositioni quasi ex ea efficiatur, ex qua tamen re vera non efficitur, Nec enim nomen causæ accipiendum est hoc loco pro causa rei duntaxat, sed pro quacumq; causa illationis, etiam si significet effectum rei, quæ concluditur, aut aliquid aliud. Ex hoc loco contendet Sophista, tollendam esse de medio eloquentiam, quod peruersi homines eloquentia præditi multa mala persuadeant, multa bona dissuadeant: itemq; exterminandum esse vsum pecuniæ, quod homines auari pecuniæ cumulandæ causa omnia iura violent. Dicendum potius erat, tollendos esse de medio peruersos, & auaros homines, qui eloquentiâ, & pecuniæ contrectatione abutuntur, quandoquidem hi, nō eloquentia aut pecuniæ vsus sunt in causa, vt eiusmodi mala perpetrentur. Hæc tamen sophismata nunquam formam argumentationis accipiunt, nisi cum Sophista ex quibusdam cōcessis ducit respondentem ad aliquid, quod aperte incommodum aut falsum est, ex cuius euerstione regreditur ad euertendam aliquam ex sumptionibus, vt causam absurditatis falsitatisue cōclusionis, quæ tamen re vera causa non est. Exemplum sophismatis. Si nullum tempus esset, nox non esset, si nox non esset, dies esset, si dies esset, aliquod tempus esset, igitur si nullum tempus esset, aliquod tempus esset: hoc autem est non modo falsum, sed etiam absurdissimū: igitur prima illa propositio. Si nullū tempus esset, nox non esset, est falsa & absurda. Perperam colligit Sophista, quia non prima propositio, sed secunda est

Quam latè
hic accipia-
tur nomen
causæ.

Quæ formā
habeat hæc
sophismata.

est causa absurditatis cōclusionis. Proinde nō sequitur, primā esse falsam, & absurdam, sed secundam, Falsum est autem & absurdum dicere si nox non esset dies esset, nec dicitur esse verum, nisi ex hypotesi, hoc est, nisi ponamus, tempus esse, Nam ante mundi creationē nec nox erat, nec dies.

Captio plurium interrogationum vt vnius. Cap. 16.

1. elench. 4

EXtrema captio, quæ plurium interrogationum vt vnius appellatur, est locus idoneus ad fallendum, eod quod plures interrogationes, vt vna duntaxat proponuntur. Hinc enim fit, vt qui simplicem responsionem reddit, tam affirmando, quam negando capi possit. Exempli causa si querat Sophista sit ne Socrates, & Plato homo, tu autem respondeas, esse hoīem, colliget Sophista, igitur qui Socratem, & Platonem percutit hominem percutit, non homines: si verò dicas, non esse hominem, concludet Sophista, igitur Socrates non est homo, aut, Igitur Plato nō est homo. Ducuntur autem ex hac captione tria interrogati onum genera. Primum est, cūm vnum de pluribus queritur, vt in tradito exemplo patet. Alterum est, cum plura queruntur de vno, vt, Est ne Socrates homo & equus? Quod si respondens admiserit, sic concludet Sophista, Igitur Socrates est equus, sin autem negauerit, hoc modo colliget, Igitur Socrates non est homo. Tertiū genus est, cūm

Tria interrogati onum genera.

plura

plura queruntur de pluribus, vt, Est ne Socrates & Bucephalus homo, & equus? Si asserat respondens, colliget Sophista, Socratem esse equum, & Bucephalum esse hominē: si verò neget, concludet, Socratem non esse hominem, aut, Bucephalum non esse equum. Hæc de captiōibus locisue fallacibus, è quibus Sophista depromunt ad reprehendendum argumenta, videntur satis.

De quatuor reliquis Sophistarum finibus consequendis. Cap. 17.

Sequitur, vt quo pacto Sophista quatuor reliquos fines (falsum, inquam, incredibile, solæcismum, & nugationem) consecutentur, paucis perstringamus. Vt falsum aliquid ex tua responsione extorqueant, hoc maxime curant illi, vt nulla initio proponatur questio, de qua disputetur. Nā qui temere ac nullo proposito disputationis fine respondent, facilius labuntur. Deinde multitudine interrogationum te onerant, etiam cūm est aliquid propositum, in quo disputatio versetur: dicuntq, se discendi studio id facere. Tum in hoc valde elaborant, vt eo te perducant vbi magna ipsis suppetit argumentorum copia. Vt verò ad incredibile aliquid seu inopinabile te impellant, illud obseruare solent, vt admirabiliores sententias cuiusq, sectæ Philosophorum abs te petant: quinimmo ea sine interrogatione accipiunt, quæ pertinent ad eam, quam tu maxime

quo pacto ad falsū ducant Sophistæ. 1. elench. 12.

2.

3.

quo pacto ducant ad inopinabile. Aristot. ibidem

Ef probas

1.

probas: quasi dubiū nō sit, quin tu ea libēter admittas. Ea etiā interrogant, in quibus aliud loquūtur hoīes, aliud sequuntur. Vt, Nū optabilior sit gloriosa mors pro defendēda patria, quā vita voluptatibus affluēs. Et ea, in quibus aliter res habet, aliter cōmunis hominum opinio & sermo ut, Nū ij, qui ditissimi, nobilissimi, ac potētissimi degunt, & omni voluptatū genere abūdāt sint fœlices? Et ea etiā, quæ eiusmodi sunt, vt neutrā in partē inclinare posse videaris, quā admirabile aliquid, præterq; opinionē respōdeas vt, sitne potiūs sapientibus parendū, an patri? Vt autē ad nugationē te cōpellant, fere hoc vnū obseruāt, vt definitio nes integras p nominibus accipint. Vt si dicas, Socratē habere nasum simū, tū illi colligēt te dicere, Socratē habere nasum nasum concauū, quōd simū definiatur Nasus cōcauus. Vt deniq; ducant ad solæcismum, nonnunquam vtuntur captione figuræ dictionis, de qua supra dictum est: nō nunquam alia quedam præcepta sequuntur. Sed hæc duo posteriora finium genera pueriliter cōsectantur Sophistæ: superiora autem duo ex locis etiā reprehensionum fallacium, qui expositi sunt, tractari possunt.

Quo pacto ducant ad nugationem. 1. elench. 13.

Ad solæcismum. ibidem.

Quo pacto occurrendum sit Sophistarum captionibus. Cap. 18.

SVperest igitur, vt quo pacto Sophistarū captionibus occurrendum sit paucis doceamus. Hoc enim breuiter

ter

ter exequi nunc possumus postquā omnium nodo, quantū fat fuit patefecimus. Nam vera solutio, vt inquit Aristoteles, est vitij explicatio. Itaq; sophismata, quæ solius materie vitio laborant, negatione earum sumptionum, quæ probabiles videntur, nec sunt, dissoluenda erunt. Quo etiā modo dilues sophismata petitionis principij, negata nimirum ea sumptione, in qua principium petitur, etiam si probabilis esse videatur, vt ait Aristoteles. Nam cum tu eam questionis partem, quam Sophista confirmare contendit, aut re vera, aut disputationis gratia improbable iudices, ea tibi nequaquam admittenda sunt, quæ illi fuerint propinqua. Reliqua verò, si ex æquiuocatione, ambiguitate compositione, diuisione, aut accentu ducta fuerint, quia hæc omnia multiplicitate aliqua vnius, aut plurium propositionum pecant, distinctione multiplicis orationis solueda sunt: quæ toties adhibenda erit, quot fuerint interrogationes quoquo pacto multiplices. Quin etiam cum ventum fuerit ad multiplicem conclusionem, ea erit ante distinguenda, quàm de consequentia iudicium feratur. Si autem sophismata ex ijs fuerint, quæ ex figura dictionis, ex accidente, ex eo quod simpliciter dicitur, aut cum adiectione, ex consequente, aut ex non causa vt causa nominantur, sumptionibus admisis negatione consequentiæ eludēda erūt. Qua in re illud tibi diligēt er curādū est, quod Aristot. in soluedis sophismatis accidētis fieri præcipit, vt

Vera solutio que sit. 2. elench. 4. Solutio sophismatum que in materia tantum peccant. Petitionis principij. 2. elench. 5.

Solutio sophismatum ex quinque primis captionibus.

Solutio sophismatum ex captionibus. 6. 7. 8. 11. 12.

Ff ij

paratam

paratam semper habeas argumentationem aliquam aperte vitiosam, cui simile dicas eam, quae affertur à Sophista, saltem cum ipse aliquid quod contra eam obijcias postula-
 uerit. Iam sophismata ignorationis elenchi negatione contradictionis dissoluenda sunt, ut ex dictis perspicuum est. Ea deniq; in quibus Sophista pluribus interrogationibus, quasi vnâ utitur, facile dilues, si tot responsiones interrogationi reddideris quod in ea implicite sunt. Possunt tamen nonnunquam distinctione dissolui: ut si querenti Sophistae, sit ne Plato & Socrates homo, respondeas, verum id esse accepto verbo, Et, copulatiue, falsû accepto copulati-
 tum veniendum ad consequutionem. Cum autem te Sophista compulerit ut nugeris, inaniterq; idem verbum repetas, occurre, non esse neesse ponere integram definitionem loco nominis, cum nomini adiunctum iam est in eodem enunciationis extremo aliquod ex vocabulis, quae in definitione ponenda sunt. Quod enim positum iam est, quid opus est iterum poni? Atq; ita, cum dicis Socratem habere nasum simum, te nō cogi ut loco vocis, Simum, ponas totû hoc, Nasum curuû, sed Curuum duntaxat, quia illud Nasum iam positum est. Causa, quam reddit Aristoteles hæc est, quia vox, Simum, & si per se posita sine nasi vocabulo Nasum quodammodo significat, tamen ut in eodem extremo enunciationis cum nomine Nasi coniuncta est, nulla ratione nasum significat: sicq; non neesse est loco eius ponere nasi vocabulum. Id quod eodem modo dicendum est
 in

Solutio so-
 phism. Igno-
 rationis elen-
 chi. 2. elē. 5
 Plurimū inter-
 rogationum
 ut vnus. Ibi
 dem.

Solutio so-
 phismatum
 negationis.
 2. elench. 6.

Ibidem.

in reliquis. Porro autem cæteris Sophistarum machinati-
 onibus, quas breuiter pauloante tetigimus, non est difficile
 occurrere. Cap. superior.

De quibus nominum affectionibus deinceps agendum est. Cap. 19.

Sed ut omnes eorum cauillationes, quae (ut ait Aristoteles) potissimum ex multiplici nominum vsu texuntur, facilius possis diluere: simulq; omnia supradicta plenius intelligas: agendum hic tandem est de quibusdam nominum affectionibus, quae à recentioribus Dialecticis, Suppositio, Status, Ampliatio, Restrictio, & Appellatio vocantur, quia in his omnis vocabulorum vsus videtur contineri. Sunt autē adeo inculta, horrida, & ab vsu remota, quae superioris ætatis homines in hisce ac similibus rebus cō-
 menti sunt, ut, nisi plurima reiiciantur, satius sit ea pro-
 sus non attingere. Verum ut in his multum, ac diu immorari inutile est, ac bonis literis perniciosum, sic ea omnino continere (quod multi hoc tempore faciunt) nō sine mediocri iactura cōtingit. Nam ut Aristotelis exēplo utar, quēadmodum ij, qui calculis rationē subducunt, nisi sciant quid suo loco valeant calculi, facile circunueniuntur: sic qui disputant, nisi teneant pro quibus rebus, & quo pacto in oratione vocabula supponantur, ac substituantur, ampla sit an restricta verborum acceptio, quae voces quas appellent,
 Quatenus de
 his agendū
 sit.
 1. elench. 1.
 1. elench. 1.

Ef ij ac

ac denominet, nullo negotio decipientur, ac capientur. Harum igitur rerum cognitio, ex bonis præsertim fontibus modicè hausta, non modò perniciem nullam importabit philosophiæ, verum etiam omnium, qui benè institui volent, studia iuuabit.

Quid sit suppositio. Cap. 20.

Suppositionis itaq, nomē multis modis vsurpatur. Verum vt est quedā affectio nominū, sic definiri potest.

Suppositio. Suppositio est acceptio nominis pro re, quam significat: vt cum hoc vocabulum Philosophus, pro Aristotele accipitur. Nomen idem valet, In hac definitione, quod in primo libro, eo nimirum loco, quo varias nuncupationes nominum explicauimus. Complectitur enim tum nomina vt à verbis distinguuntur, siue substantiua sint, siue adiectiua, tum etiam verba: atq, vt semel dicam, idem est quod catogorema, quod quidem libro eodem cum Cicerone appellauimus id, quod de quodam, aut quibusdam diceretur. Quinetiam velim, vt hoc loco nominis vocabulo, casus etiam nominum intelligas, Vocabulo autem rei, quam nomen significat, intellige quamcunq, rem significatam, siue vera sit, vt homo: siue ficta, vt hippocentaurus: siue nunc existat, vt celum: siue non existat, vt Adamus, aut Antichristus. Significandi etiam verbum latissimè accipiendum est. Suppositio enim est acceptio

ptio nominis pro re, quam nomen quomodocunq, significat, siue eam significet propriè, vt Leo leonem: siue impropiè, vt Agnus innocentem: siue primò, ac immediatè, vt Homo hominem incommune: siue remotè ac mediatè, vt Equus Bucephalum: siue formaliter, vt Album albedinem, seu potius affectum albedine quā eiusmodi est (quo pacto vsurpatur cum dicimus, Album est concreta quedam species qualitatis, aut, Homo est albus) siue cōnotatiue (quod dicitur materialiter) vt Album niuem, aut ceruffam, vt Orator Ciceronē. Acceptio igitur, hoc est, vsus nominis generaliter accepti, pro quacunq, re quam quomodocunq, significat, dicitur suppositio. Nec immerito. Siqui dem ex ipsa verborum vi, nihil aliud dicere videmur, cum asserimus, nomen accipi pro re significata, quā, nomē supponi, & quasi suffici, ac substitui loco rei significatæ. Desumpta est hæc suppositionis definitio ex initio Elenchorum Aristotelis, quo loco ille, quam necessaria sit suppositio his penè uerbis declarat, quia enim res ipsas per sese in disputationem asserre non possumus, nominibus, quasi rerum notis, pro rebus vti cogimur.

Tria tamen hic velim animaduertas. Vnū est, ne sequaris consuetudinē eorum, qui hoc modo loquuntur, Hoc nomen supponit pro hac re, illud pro illa, cum potius dicere debeas, Hoc nomen supponitur pro hac, illud pro illa, quasi dicas, sufficitur, aut substituitur pro hac, aut illa re significata. Ferendum magis esset quod alij dicunt, Hoc nomen

Ef iij suppo

Acceptio.

Cap. 1.

Quam necessaria sit suppositio.

Prima animaduersio.

supponit rem hanc, illud verò illam. Potest enim in eo sensu accipi, ac si dicant. Hoc vocabulum subijcit intellectui rem hanc, illud verò illam: quod quidem recte dicitur. Alterum est, ne existimes (quod quidam autumant) suppositionem in sola propositione enunciatione uè habere locum. Re enim vera ubi cunq; nomen pro re, quam significat, accipitur, ibi procul dubio pro re supponitur. Quod sanè fit in omnibus orationibus, in quibus sententiam aliquam, præsertim perfectam, declaramus, etiam si eiusmodi orationes non sint enunciationes: quales hæc sunt, Fuit ne Plato Socratis auditor? Utinam Socrates doctrinam fidei, quã præclaris suis discipulis traderet, didicisset: & aliæ similes. Tertium est, cauenda esse diligentissimè ea, quæ recetiores traditæ definitioni adiungunt, ut potè, Nomen, quod in propositione supponit (ut loquuntur) verificari debere de re significata mediante copula suæ propositionis, & alia sexcèta, quæ longū esset recèserè: ex quibus colligunt, subiecta huiusmodi propositionum, Adamus est, Antichristus est, Chimæra est, non supponere, & alia multo admirabilia corollaria. Hinc sanè male habuit Dialectica, ex quo sophistica ista pro Dialecticis tradi, atq; inculcari cæperunt. Sunt enim non modo inutilia, à quibus abhorret ars omnis, sed etiam magna ex parte falsa, quæ sub arte, nisi Sophisticâ, cadere non possunt. Id quod in præsentia facile ostenderem, nisi alienum hoc esset ab huius libri instituto. Hoc unum (quia eius feci mentionem) admonebo subiecta illarum trium propositionum

Tertia.

positionum Adamus est, & cæter. quæ illi negant supponere verè supponere, supponi uè: quoniã nulla causa est alia, cur illæ propositiones sint falsæ, nisi quia prædicata non conueniunt rebus, pro quibus supponuntur ac substituuntur subiecta,

De suppositione materiali. Cap. 21.

Præter suppositionem nunc explicatam, quam vocant formalem, aliam addunt Dialectici, quam dicunt materialem. Hæc vero ad hunc fere modum definitur. Suppositio materialis est acceptio vocis pro se ipsa, ac sibi similibus, modo se ipsam non significet: quo pacto accipiuntur subiecta huiusmodi propositionum, Homo est nomen: Blictræ est vox nihil significans: Additum est, Modo se ipsam non significet, quia si se ipsam significauerit, acceptio eius pro se ac cæteris vocibus, quas significat, erit suppositio formalis, qualis cernitur in subiectis harum propositionum, Nomen est vox: Vox est sonus: Sonus est qualitas. Nam cum dictio Nomen, imposta sit omnibus nominibus significandis, non dubium est, quin se ipsam etiam significet, quando quidem & ipsa nomen est. Quod eodem modo dicendum est de dictionibus Vox, & Sonus. Atq; hoc quidem genus suppositionis sine scelere prætermitti potest, si verum est, quod primo libro sub indice reliquimus, voces (inquam) non significatiuas, imo etiã significatiuas, cum pro rebus significatis non accipiuntur, non esse partes orationis, sed esse tantum

Suppositio materialis.

Qua ratione prætermitti possit hoc genus suppositionis.

Cap. 16.

tum

tū res significatas atq; ostensas alijs dictionibus, quæ sunt partes orationis, quæq; nisi facile intelligatur, semper præponi solent: quæ omnia eodem loco exemplis patefecimus. Verum quia illud ambiguum videri potest, & hoc genus suppositionis à grauib; autoribus vsurpatum est, tria documenta tradam, quibus recentiores vtuntur ad hanc suppositionis formā cognoscendam. Primum, omnis vox non significatiua, quæ in propositione ponitur, accipitur materialiter: vt subiectum huius enunciationis, Scyndapsus est

Secundum. vox, quæ literis exprimi potest. Secundum, Omnis vox, quæ alia voce in oratione indicatur, accipitur materialiter, quo pacto accipiuntur hæ voces, Homo, & Blietri, in his enunciationibus, Hæc vox, Homo, significat ex instituto: Hoc nomen Homo, est dictio ducarum syllabarum: Hæc Blietri nil significat: Ly Blietri (vt loquuntur) est vox nulli rei imposta. Tertium, cum prædicatum ita significat subiectum, vt non significet rem, quam subiectum significat, tūc subiectum accipitur materialiter: vt in his propositionibus, Homo, est nomen: Ego, est pronomen. Quandoquidem prædicata ita significant subiecta, vt non significant res, quas subiecta significant. Adde tamen, Modo ea, quæ impediunt, remoueantur. Fieri namq; potest, vt additione, aut mutatione alicuius vocis impediatur materialis suppositio, vt si dicas, Omnis homo est nomen: Ego sum pronomen: quæ propositiones sunt falsæ, nec alia de causa, nisi quia subiecta accipiuntur pro rebus significatis, quibus

Primum documentum.

Secundum.

Tertium.

quibus non conueniunt talia prædicata. Sed ne hac quidem moderatione perpetuo verum est hoc documentum, quia & si cum dicimus, Homo est nomen, accipi soleat subiectum pro se, ac sibi similibus vocibus: si tamen ulterius progrediaris hoc modo, Homo est vox. Homo est sonus: Homo est qualitas, iam videbitur falsum documentum. Quæquæ enim prædicata ita significant subiecta, vt non significant res, quæ subiectis significantur, secunda tamen propositio minus libenter conceditur, de tertia, an concedenda sit ambigitur, quarta planè negatur. Accipe igitur documentum hoc, non vt perpetuo verum, sed vt maxima ex parte. At vero (vt in hac re aliqua ex parte dicam quod sentio) non omnia hæc documenta mihi videntur vera. Quicquid enim dicendum sit de primo, ac tertio, certè secundum non videtur probandum. Nam (vt vno, aut altero exemplo rem aperiam) & si ex præscripto primi ac tertij documenti nõ sine ratione aliqua dici soleat, dictiones Blietri, & Homo, cum dicimus, Blietri nihil significat, Homo est nomen substantiuum, accipi pro se ipsis, & pro alijs similibus: tamen quod in his enunciationibus, Hæc Dictio Blietri nihil significat, Hæc vox Homo est nomen substantiuum eodem modo accipiantur, vt secundum documentum tradit, hoc mihi nulla ratione niti videtur. Etenim in prioribus duabus enunciationibus nulle aliæ exprimuntur voces, quibus dictiones illæ indicentur: vntur vn-

Non est perpetuo verum hoc documentum, sed maxima ex parte

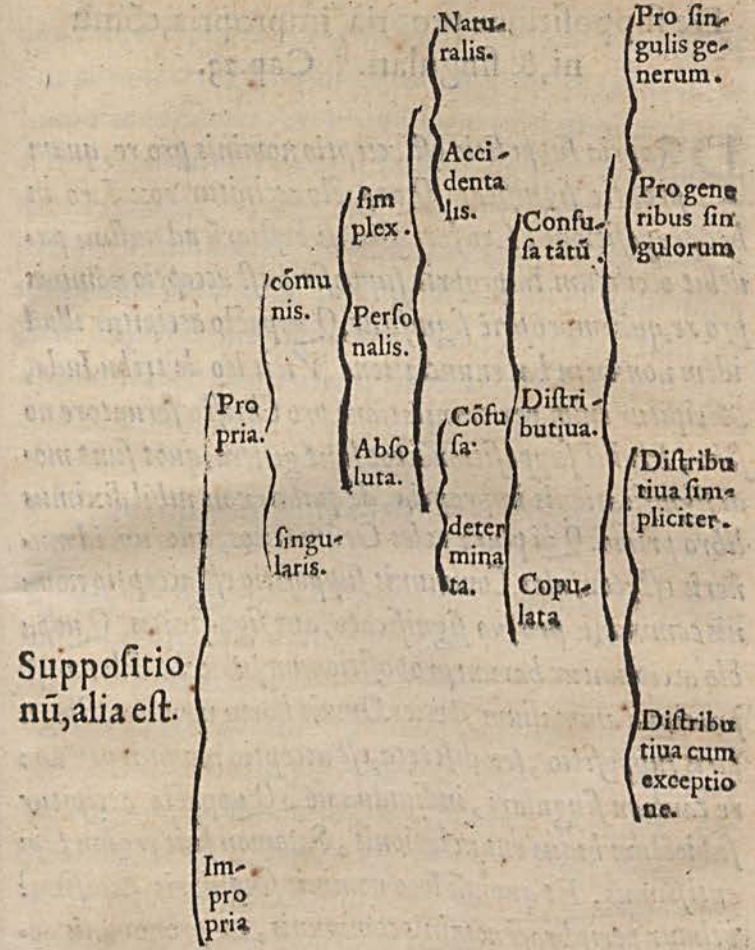
Quid senties dū de secundo documento.

tur: vnde necesse videtur, vt ipse fungantur officio nomi-
num sui, & aliarum similiu. At in duabus posterioribus
plane ponuntur huiusmodi voces, Hec dictio, Hec vox,
quibus dictiones illae indicantur, quaeq; pro illis accipiun-
tur: quod fit vt ridiculu omnino videatur, asserere, necesse
esse vt illae ipse dictiones iterum seipsas indicent, & pro
seipsis accipiantur. Itaq; vel hac vna ratione dicerē nullas
voces, quae alijs vocibus indicantur, indicare se iterum in
eadē oratione, aut accipi substituitiue pro seipsis, & pro
alijs similibus, sed solum esse res, pro quibus aliae accipiun-
tur ac sufficiuntur. Imo etiam non esse verē partes oratio-
nis, sed perinde se habere ad orationem in qua indicantur,
vt lapides, aut ligna, cum de ipsis sermo incidit: nec aliud
esse discrimen, quod ad hanc controuersiam attinet, nisi
quod lapides, & ligna non effinguntur gutture, nec inse-
runtur inter partes orationis, vt illae. Verum in re parui
momenti non multum refert quicquid dicas, modo rationi
alicui nitaris.

Diuisio suppositionis. Cap. 22.

Omissa igitur materiali suppositione, de ea, quam
nobis tradidit Aristoteles, dicturi, operae pretium
fecerimus, si omnia suppositionum genera sub vno aspe-
ctu ponamus.

Hac igitur diuisione ante oculos posita, singula diuisionis
membra, quo sunt ordine descripta explicanda sunt.

De

De suppositione propria, impropria, cōmu-
ni, & singulari. Cap. 23.

Propria sup-
positio
Prouerb. 30
Impropria
Apocalyp. 5
Cap. 9
Suppositio
communis.
Sin-
gularis.
Cap. 26.

Propria suppositio est acceptio nominis pro re, quam proprie significat. Quopactō accipitur vox Leo in hac propositione, Leo fortissimus bestiarū ad nullius p̄uebit occursum. Impropria suppositio est acceptio nominis pro re, quā improprie significat, Quopactō accipitur illud idem nomen in hac enunciatione, Vicit leo de tribu Iuda, Accipitur enim per translationē pro Christo seruatore nostro, Huius suppositionis tot sunt genera, quot sunt modi significationis improprie, de quibus non nihil diximus libro primo. Qui plura volet Grammaticos, quorum id muneris est, consulat. Communis suppositio est acceptio nominis communis pro suo significato, aut significatis. Quopactō accipiuntur harum propositionum subiecta. Homo est præcipua animalium species. Omnis homo mendax. Singularis suppositio, seu discreta, est acceptio nominis pro vna re tantum singulari, indiuidua uē. Quopactō accipitur subiectum huius enunciationis, Salomon fuit regum sapientissimus. Et quoniā loco nominis singularis sæpissimē utimur periphraſi nominis communis, & pronominis demonstratiui: interdum etiam ex hypothēsi rem singularē rem communi oratione significamus (vt primo libro diximus) veluti cum dicimus, Hic puer est bonæ indolis: Filius Ioannis principis est rex Lusitaniæ: eadem est harum orationū

orationum suppositio, atq; nominum singularium, quorū vice ponuntur. Quāquā interdum pronomen demonstratiuum non ostendit rem vnā singularem duntaxat, sed totā speciem, vt si dicas, Hic liber est optimus, Hoc nomen, Homo, est cōmunis generis apud Grammaticos. Quopactō non dubium est, quin alia sit suppositio nominis cōmunis cum pronomine demonstratiuo, alia nominis singularis. Suppositionis singularis, seu discretæ hoc traditur documentum. Omne nomen singulare accipitur discretē. Sub audi, Modo non accipiat materialiter.

Documentū
suppositiōis
singularis.

De suppositione simplici. Cap. 24.

Simplex suppositio, est acceptio præcisa nominis cōmunis pro suo immediato significato. Quopactō accipitur subiectum huius propositionis, Homo est species animalis. Hec enim propositio nō affirmat hunc hominem, aut illū esse speciem animalis, sed hominem cōmunem, quem immediatē significat vox homo, præcise tamen spectatum, hoc est, quatenus consideratur, & cogitatur quasi abstractus ab omnibus hominibus singularibus. Ad cognoscendum hoc suppositionis genus tria documēta obseruari possunt. Primum. Nullū nomē cōmune notatū signo aliquo, siue vniuersali, siue particulari accipitur simpliciter. Nā cum dicimus (exēpli causa) ōne aīal, vel, Aliquod aīal, vel Nullum aīal, &c, sæper accipimus nomē Aīal, pro animalibus, que

Primum do-
cumentum.

sub

Sub animali communi continentur: non igitur pro animal
 li communi præcise spectato, abstractione à singulis tum
 indiuiduis, tum speciebus. Secundum. Omne nomen comu
 ne, de quo verè affirmatur aliquod ex his nominibus, Vni
 uersale, Genus, Species, Differentia, Propriū, & Accidēs,
 (vt sunt nomina vniuersalium) accipitur simpliciter: mo
 dō non notetur signo aliquo vniuersali, aut particulari.
 Hoc documento intelligimus harum propositionum subie
 cta, Animal est genus: Homo est species, & similiū, acci
 pi simpliciter. Intelligimus etiam subiectum huius propo
 sitionis. Quoddā animal est species infima, non accipi sim
 pliciter. Nam & si hac oratione significamus quoddā ani
 mal comune (exempli causa hominem comunem) esse spe
 ciem infimam, quod verum est, nō tamen sumimus animal
 pro suo immediato significato præcise, idest, pro animali
 comuni omnibus speciebus animalis. Tertium. Omne no
 men commune, sub quo non licet descendere, accipitur sim
 pliciter. Descendere sub aliquo communi, vt hoc loco hanc
 loquendi formulam intelligi volumus (multis enim modis
 sub nomine descēditur, vt paulo inferius docebimus) nihil
 est aliud, quam sumere aliquid inferius significato imme
 diato nominis comunis, cū quo inferiori verè copuletur id,
 quod cum eodem communi nomine vere iungebatur. Exē
 pli causa, si dicam, Homo deambulat, sic licebit descēdere
 sub nomine Homo, Hic homo deambulat, aut ille homo
 deambulat, &c. Sub verbo autē Deambulat, hoc modo,
 Homo

Tertium.

Homo est hoc deambulans, aut illud deambulans. &c. et.
 quod inferius apertius fiet. Ex hoc documento plane in-
 telligimus, hoc nomen, Homo, accipi simpliciter in illa
 propositione, Homo est species animalis: & in hac itidem.
 Quædam species animalis est homo: quia non licet conclu
 dere ex priori, igitur hic homo, aut ille, aut aliquis alius est
 species animalis: nec ex posteriori, Ergo, quædam species
 animalis est hic homo, aut ille, aut aliquis alius.

Cap. 31.

De suppositione personali. Cap. 25.

PERSONALIS suppositio est acceptio nominis communis
 pro suis mediatis significatis. Quopactō accipitur
 hoc nomen Animal, in his propositionibus, Omne animal
 sentit. Quoddam animal ratiocinatur: Quoddam animal
 est species infima: Quoddam animal est indiuiduum. Acci
 pitur enim pro speciebus & indiuiduis animalis, quæ medi
 atē significat: quanquā in prima copulatiuè, in cæteris dis
 iunctiuè, vt progredientibus patebit. Dicitur hæc suppo
 sitio Personalis, quia præcipuæ res singulares, pro quibus
 nomen commune hoc suppositionis genere accipitur, sunt
 personæ. Vi verò hæc suppositionis forma cognoscatur
 totidem documenta tradi possunt. Primum. Nullum
 nomen, quod accipitur simpliciter, accipitur personaliter.
 Hoc satis patet ex diffinitionibus vtriusq. suppositionis,
 simplicis inquam, & personalis.

Cur dicatur personalis.

Primum documentum.

Gg Secundū

Secundum. Omne nomen commune notatum signo aliquo vniuersali, aut particulari, accipitur personaliter. Hoc etiam satis perspicuum est ex dictis. Tertium. Omne nomen, sub quo licet descendere (vt paulo ante descensum explicauimus) accipitur personaliter. Sed & hoc ex dictis apertum est.

De suppositione absoluta. Cap. 26.

Suppositio absoluta est acceptio nominis communis pro suo immediato significato, non precisa tamen. Quopactō accipitur subiectum huius propositionis, Homo est animal, Nec enim sensus est, quod hic, aut ille, aut aliquis alius dūtaxat, aut solus homo communis precise sumptus, seu (quod idem est) abstractus à singulis, sit animal: sed quod homo communis absolute acceptus, seu qua ratione in singulis etiam hominibus reperitur, sit animal. Hoc eodē suppositinis genere accipiuntur harum propositionū subiecta, Modus differendi explicatur à Dialectico: Res naturalis tractatur à Philosopho naturali: & similia. Vt igitur hanc suppositionē cognoscas accipe duo documenta similia primo, & tertio suppositionis personalis. Alterū, Nullū nomen, quod accipitur simpliciter, accipitur absolute. Alterum. Omne nomen sub quo licet descendere, accipitur absolute. Adde tamen. Modo nullo notetur signo, praesertim particulari: qua ex parte dissimile est hoc documentū ter-

Primum documentum. Secundum.

tio

tio documēto suppositionis personalis, Addenda vero fuit haec moderatio, quia si nomen notatum fuerit signo particulari, fieri potest vt aliquando non accipiatur absolute, vt si dicas, Quoddam, animal est species infima. Quidam homo est indiuiduum. Nā & si sub sub subiectis harum enunciationum licet descendere, neutrum tamen accipitur pro suo immediato significato, quoniam falso dixeris absolute loquendo, animal esse speciem infimam, & hominem esse indiuiduum (vt ex appellatione nominum inferius patebit) cum tamen propositiones illae vt verae concedantur. Aliquando etiam nomen commune notatum signo vniuersali non accipitur absolute, vt si dicas: Omne animal per se moritur. Cum enim nullum vniuersale intereat per se, sed per accidens (interitu videlicet suorum singularium) necessario efficitur, vt proposita enunciatio sit falsa, nisi vox Animal, accipiatur pro solis indiuiduis animalibus. Nam si, pro homine etiam communi, & pro equo communi, & ceteris, speciebus animalis, & pro ipso animali communi capiatur, planè falsa erit, cum huiusmodi animalia nō intereant per se, Sed per accidens. Quare si enunciatio proposita vera est, non accipitur nomen Animal, pro suo immediato significato, quod est animal commune, sicq; non accipitur absolute. Verū quia ambiguum fortè alicui videbitur, sitne huiusmodi enunciatio concedenda, & alia id genus, iccirco dixi. Praesertim particulari,

Cap. 42.

Gg ij

Confe

Conferuntur inter se suppositio simplex personalis & absoluta. Cap. 27.

Suppositio absoluta est media inter simplicem et personalem.

Magis inclinat quaedam ex parte ad personalem.

Nota hec.

Hoc iam loco licet aduertere, suppositionem simplicem, & personalem esse contrarias inter se: absolutam vero, esse mediam inter utraq. Simplex namq, est acceptio nominis comunis pro immediato significato precise. Personalis, pro mediatis. Absoluta vero quatenus est acceptio nominis comunis pro immediato significato, conuenit cum simplici: quatenus vero non excludit mediata significata, conuenit cum personali. Hac tamen ex parte magis inclinat ad personalem, quam ad simplicem, quod semper cum ea iungitur personalis, nunquam vero simplex. Siquidem nullum nome, quod simpliciter accipitur, simul absolute accipi potest, cum illud accipiat precise pro immediato significato hoc autem non precise. Quod autem absolute accipitur, id quidem, quia non precise pro immediato significato sumitur, simul etiam necessario accipitur personaliter: cum interim quedam personaliter accipiantur, quae non accipiuntur absolute, ut subiecta huiusmodi propositionum, Aliquod animal est species infima: Aliquod animal est indiuiduum, & aliarum multarum. Hinc ergo primum collige, nullum nomen, quod accipitur simpliciter, accipi simul absolute, aut personaliter. Deinde, omne, quod accipitur absolute, accipi etiam personaliter. Postremo, non omne, quod accipitur personaliter, accipi absolute.

De

De suppositione naturali & accidentaliali. Cap. 28.

Naturalis.

accidentalialis

Suppositio naturalis est acceptio nominis communis pro omnibus suis significatis. Quo pacto accipitur subiectum huius propositionis, Omnis homo est animal: accipitur siquidem pro omnibus, qui sunt, fuerunt, erunt, & esse possunt. Hos autem solos significat nomen homo, non fictitios, ut Satyros, ut Faunos (qui esse in rerum natura non possunt, nisi de impropria significatione sit sermo, quam superius, cum suppositione impropria reliquimus. Suppositio accidentalialis est acceptio nominis comunis, non pro omnibus suis significatis. Quo pacto accipitur idem nomen Homo in his propositionibus, Omnis homo occupat hac hora locum: Omnis homo iustus, est probus: Nam in priori pro solis hominibus, qui nunc viuunt, accipitur (alii dicitur non concederetur propositio cum ijs, qui modo non viuunt, nullum hoc tempore locum occupent) in posteriori autem restringitur a verbo iustus, ut pro ijs tantum, qui iusti sunt, capiatur. Documenta nulla traduntur hoc loco, quia ex ijs, quae de statu, ampliatione, & restrictione dicenda sunt, facile internosci poterunt haec suppositionum formae.

De quadruplici descensu. Cap. 29.

Sed ut altera diuisio suppositionis personalis explicetur, dicendum prius est, quid sit descensus, quotq, modis

¶ Gg ij dis

dis in hac suppositionum tractatione à Dialecticis vsurpari soleat. Descensus ergo est explicatio suppositionis alicuius nominis pro multis rebus accepti, per ea omnia pro quibus actu accipitur. Vt cum proposita hac enūciatione, Omnis homo est animal, sic explicamus suppositionē subiecti, Hic homo est animal, & ille homo est animal, & ita ceteri, qui sunt, fuerunt, erunt, & esse possunt: pro his siquidē omnibus actu (hoc est, nunc) accipitur subiectum illius propositionis. Non sic explicamus suppositionem eiusdem nominis in hac propositione positi, Omnis homo occupat hac hora locum, sed enumeratis tantum ijs hominibus, qui hac eadem hora viuunt, pro quibus nimirum solis nunc accipitur hominis vocabulum. Quatuor autē dicuntur esse descēsus, Copulatiuus, Copulatus, Disiunctiuus, & Disiunctus.

Copulatiuus Copulatiuus fit per particulā, Et, copulatiuē acceptā, id est iungentē propositiones: vt si suppositionē subiecti illius, propositionis. Oīs hō est aīal, sic explices, Hic hō est aīal, & hic hō est aīal, & sic in ceteris, & huius, Nullus hō est lapis, hoc modo, Hic homo non est lapis, & hic hō non est lapis,

Copulatus. & ita in alijs. Copulatus fit per eādem particulam, Et, ceterū copulatiū acceptam, hoc est, vt iungit, ac nectit partes vnius extremi, termini uē propositionis, nō propositiones integras: vt si suppositionem subiecti huius propositionis: Oīa astra errantia sunt septem, hoc pacto exponas, Hoc astrum errans, & illud atq; illud. &c. sunt septem. Disiunctiuus fit per particulā, Vel, disiunctiuē acceptā, id est nectentē

Quadruplex descensus

Copulatiuus

Copulatus.

Disiunctiuus.

Etentem propositiones: vt si suppositionem subiecti huius propositionis, Aliquis homo est iustus, sic explices, Hic homo est iustus, vel hic homo est iustus, vel ille est iustus, & sic de ceteris: & huius, Quidam homo non est iustus, hoc modo, Hic homo non est iustus, vel ille homo nō est iustus, &c. Disiunctus deniq; fit per eandem particulam, Vel disiunctiuē acceptam, hoc est, vt nectit partes, vnius termini propositionis, non diuersas propositiones: vt si suppositionem huius nominis Oculus, in hac propositione positi, Ad videndum necessarius est alter oculus, sic exponas, Ad videndum necessarius est hic oculus, vel ille, hoc est, dexter, aut sinister. Neque enim expones disiunctiuē hoc modo, Ad videndum necessarius est hic oculus, vel ad spectandū necessarius est ille, quia expositio erit falsa, cū vtraq; propositio sit falsa. Quod autē dixi de particulis, Et, ac Vel, intellegendum est de alijs, quæ idem valeant.

Disiunctus.

De suppositione confusa & determinata. Ca. 30.

Suppositio cōfusa est, quæ explicatur descēsu disiuncto copulatiuo, aut copulato. Determinata verò suppositio vocari solet, quæ disiunctiuo descēsu exponitur. Exēpla, ex dictis desumi possunt. Solet à recētoribus tradi hæc regula ad cognoscēdū suppositionē determinatam, Omne nomen cōmune, quod accipitur personaliter, & nullo notatur signo, aut certè particulari, accipitur determinatè. Sed videtur falsa. Nā ex ea sequitur harū enūciationū subiecta,

Confusa determinata

Recētorum regula.

Impugnatio

Gg iij Nouis

Nauiſ neceſſaria eſt nauigaturo, Altera pars cōtradictio-
nis ex futuro cōtingēti eſt vera, accipi determinatè, quod
tamen non videtur dicendum. Siquidem propoſita enun-
ciationes concedi ſolent, vt vera, & tamen ſi ſuppoſitionē
ſubiectorum exponas, diſiunctiuē (quopactō exponendā di-
ximus ſuppoſitionem determinatam) falſa erit vtraq; ora-
tio. Quod ſanè perſpicuū fiet, ſi ita dicas exponendo, Hęc
nauiſ neceſſaria eſt nauigaturo, aut illa neceſſaria eſt na-
uigaturo, & ita in cæteris: Hęc pars contradictionis ex
futuro cōtingenti eſt vera, aut illa pars eſt vera. Eſt enim
vtraq; expoſitio, falſa oratio, cū omnes partes vtriuſq;
ſint falſæ, vt animaduertenti planum eſt. Potiùs ergo di-
gnoscenda eſt hæc ſuppoſitionis forma, ex ipſa definitione
duntaxat. Quod enim nomē experti fuerimus exponi diſ-
iunctiuē, id dicemus ſupponi determinatè, quod non diſiun-
ctiuē, nec determinatè. Itaq; hęc ſpectantes dicemus, omnes
terminos harum propoſitionum, Homo eſt iuſtus, Quidā
homo eſt iuſtus. Quidam homo non eſt iuſtus, accipi deter-
minatè. Nam ſub ſubiecto primæ, & ſecundæ ſic licet deſ-
cendere diſiunctiuē: Hic homo eſt iuſtus, aut ille homo
eſt iuſtus, & cæ. ſub ſubiecto tertie, hoc modo, Hic homo
non eſt iuſtus, aut ille homo non eſt iuſtus. & cæ. ſub præ-
dicato primæ, hoc modo, homo eſt hic iuſtus, vel homo eſt
ille iuſtus, & ſub prædicato ſecundæ, hoc modo. Quidā ho-
mo eſt hic iuſtus, aut quidam homo eſt ille iuſtus, & cæ.
ſub prædicato deniq; hoc modo. Quidam homo non eſt hic
iuſtus

Quomodo po-
tius dignoſ-
cenda ſuppo-
ſitio decer-
minata

iuſtus, vel quidam homo non eſt ille iuſtus. & cæ. quan-
quam hoc prædicatum non accipitur tantum determina-
tè: ſed diſtributiue etiam, quippe cum ſub eo non ſolum
diſiunctiuē, ſed & copulatiue oporteat descendere, vt pau-
lò inferiùs patebit. Hęc omnes nunc dictæ expoſitiones ve-
ræ ſunt, quia aliqua pars cuiuſq; vera eſt: quod ſatis eſt ad
veritatem diſiunctiuæ enunciationis. Idem quoq; ſpectan-
tes, dicemus ſubiectū huius propoſitionis, Omnes cæli ſunt
decem, non accipi determinatè, & ſi prædicatum determi-
natè accipiat. Nam & ſi ſub prædicato licet descendere
diſiunctiuē, hoc modo, Omnes cæli ſunt hæc decem, vel om-
nes cæli ſunt illa decem, & cæ. tamen ſub ſubiecto non li-
cet. Nec enim verè dixeris, hoc cælum eſt decem, vel hoc cæ-
lum eſt decem. & cæ. quippe cum omnes partes huius diſ-
iunctionis ſint falſæ.

Cap. 32.

De ſuppoſitione confuſa tantum. Cap. 31.

Suppoſitio confuſa tantum eſt, quæ explicatur ſolo deſ-
cenſu diſiuncto. Quod ſuppoſitionis genus cernitur
in nomine, Oculus, in hac propoſitione poſito, Vt cernas,
neceſſarius tibi eſt alter oculus. Hoc enim duntaxat mo-
do licet ſuppoſitionem eius explicare, Vt cernas neceſſa-
rius tibi eſt hic oculus, aut ille: non etiam hoc modo,
Vt cernas neceſſarius tibi eſt hic oculus, vel neceſſarius tibi
eſt ille: quandoquidem neuter determinatè acceptus ne-
ceſſarius eſt, cum tamen alteruter indifferenter ſit neceſſa-
rius. Vt hæc ſuppoſitio cognoſcatur duo potiſſimum tra-
duntur

datur documēta. Alterū, Oē nomē, quod mediatē attingit virtus alicuius signi vniuersalis affirmatiuæ, accipitur cōfuse tantum, hoc est accipitur solum disiuncti, & ideo eius suppositio solo descensu disiuncto explicanda est. Hoc modo accipitur prædicatū propositionis vniuersalis affirmatiuæ, vt huius, Omnis homo est animal, sic enim exponendum est prædicatū, Omnis homo est hoc animal, aut illud. &c. Nā si disiunctiuè exponatur, hoc videlicet modo, Omnis homo est hoc animal, vel oīs homo est illud animal. &c, falsa erit oratio, cum omnes simplices enunciationes, ex quibus constat, sint falsæ. Dixi Mediatē, quia si nomen attingatur imediatē, accipitur distributiue, vt vox, Homo, in eadē illa propositione, quæ nūc proposita est. Huius documēti causa, & aliorū, quæ tradētur deinceps, notāda sunt duo dialecticorū pronuntiata. Primū est. Signum positū in vna categorica enunciatione non attingit virtute sua, vllum vocabulum alterius. Hinc colliges, in hac copulatiua enūciatione, Omnis homo est ad malum procliuis, & tamen aliquis homo est probus, Signū, Omnis, non attingere virtute sua nomen, Homo, in posteriori categorica positū, atq; iccirco nihil signū illud impedire, quo minus eiusmodi nomē eo loco accipiatur determinatē, vt re vera accipitur.

Prior regula

Posterior.

Secundū est. Virtus signorū, & negationum, quæ sunt partes vnius extremi (subiecti nimirū, aut prædicati) nō attingunt alterū extremū. Tunc autē signū, & negatio dicitur pars alicuius extremi, cū nō reddit propositionē, in qua est vni

vniuersalem, aut particularē, aut negatiuā. Verbi causa si dicas, Quidā homo omnē professus scientiā, est improbus: Quidā Geometres nullam habēs rerum naturalium experientiā est doctus: Quidā nō Dialecticus optimē disserit: si (inquā) ita dicas, signa Omnē, Nullā, & negatio Non, erunt partes subiectorū, quia nulla dictio earū reddit propositionem suā vniuersalem, aut negatiuā, cū omnes sint, procul dubio particulares, & affirmatiuæ. Hinc colliges, prædicata istarū trium propositionū non attingi à virtute signorū vniuersalium, aut negationis præcedentis: neque esse opus vt harū dictionū causa accipiātur cōfuse, quin potius, perinde accipi determinatē, ac si eiusmodi signa, & negatio nō præcederēt. Ex eo documēto, cuius gratia duo hæc attullimus pronūciata, colliges in his propositionibus Socræ et Plato est philosophus: Conūbricæ & Eboræ eruditur iuuetus: noīa Philosophus, & Iuuetus accipi cōfuse tantū: modo particula, Et, efficiat sensū copulatiuū, quasi iungat has propositiones, Socrates est philosophus, & Plato est philosophus. Conūbricæ eruditur iuuetus, & Eboræ eruditur iuuetus. Nā cū particula, Et, hoc modo sūpta suppleat vicē signi vniuersalis affirmatiui (quasi dixeris. Vterq; nō est philosophus: vtrāq; in vrbe harū eruditur iuuetus) necesse est ex præscripto traditi documēti, vt nomina illa Philosophus, & Iuuetus, quæ à virtute talium quodammodo signorū attingūtur, accipiātur cōfuse tantū, hoc est, disiunctim duntaxat. Itaq; non sic erit explicanda eorū suppositio

Cōsecrariū
primi documēti.

INSTIT. DIALECT.

tio, uterq; horū est hic philosophus, vel uterq; est ille, &c. utraq; in vrbe eruditur hæc inuentus, vel in vtrāq; eruditur illa, &c. (Quandoquidem falsa esset vtraque expositio) sed hoc modo, Vterq; horū est hic philosophus, aut ille, &c. Vtrauis in vrbe harū eruditur hæc inuentus, aut illa, &c. Ex eodem documento colliges. dictiones, quæ reguntur ex verbis determinatis per aduerbia numeralia, accipi confuse tantum, ut cum dicimus, Bis, feci sacrū: Ter protuli verbum, & similia. Est enim sensus, Vtroq; duorum tēporum, feci sacrum: Quolibet trium protuli verbū. Vnde fit, ut sub nominibus Sacrum, & Verbū, non sit descendendū disiunctiue hoc modo, Bis, feci hoc sacrum, aut bis feci illud, &c. Ter protuli hoc verbum, aut ter protuli illud, &c. (sunt enim huiusmodi expositiones falsæ) sed solū disiunctim hoc modo, Bis, feci hoc sacrum, aut illud: aut illud, &c. Ter protuli hoc verbum, aut illud, aut illud, &c. Si enim subiecta etiam resoluantur in ea, pro quibus accipiuntur, licebit ita dicere, Semel feci hoc sacrum, aut illud, aut illud, & cetera. & secundo protuli hoc verbum, aut illud, &c. & iterū feci, hoc aut illud, &c. Semel protuli hoc verbū, aut illud, &c. & secundo protuli hoc verbū, aut illud, &c. & tertio etiam protuli hoc, aut illud, &c. quæ orationes apertissime sunt veræ. Alterum documentū est. Omne nomen personaliter acceptū, quod sequitur hæc verba, Requiritur, Necessarium est, Debeo, Polliceor, Desidero, & alia huiusmodi, ad hunc videlicet modum, Ad nauigandū

Aliud consuetarium.

Secundū documentum.

nauigandū requiritur nauis: Ad degendum necessarius est victus: Debeo aureum coronatū. Polliceor tibi equū. Desidero cibū) accipitur confuse tantū. Nam sub huiusmodi nominibus non licet descendere disiunctiue, sed solū disiunctim, ut experiēti apertissimū fiet. Sunt tamen nonnulli adeo supersticiosi hac in re, ut dicāt, longe aliter rem habere, cum verba, quæ diximus, sequuntur nomina, hoc modo, Nauis requiritur ad nauigandū: Victus necessarius est ad degendum, &c. Asserunt enim descendendum esse sub huiusmodi nominibus disiunctiue, atque idcirco propositiones esse falsas. Verum hac in re, quæ tota pendet ex loquendi vsu, potius ego vulgi sententiā sequar, nec magnopere curabo, sequatur ne verba, an præcedāt, vbi vtrunq; in eodē sensu videro vsurpatū. Deniq; potius ex vsu colligam documenta, quàm positis ut libet regulis (quod sæpe fieri video) peruertam vsum.

Recentiores nonnulli quid dicant.

Animaduerte.

De suppositione Distributiua. Cap. 32.

Suppositio distributiua est, quæ explicatur descēsu copulatiuo. Hoc genere suppositionis accipitur subiectū huius enūciationis, Ois homo est animal, & prædicatū huius. Quidā homo non est iustus, & uterq; terminus huius, Nullus homo est sensus expers: suppositio enī subiecti primæ sic exponēda est, Hic homo est animal, & ille est animal: et ceteri eodē modo: prædicati autē secundæ hoc pacto, Quidā homo non est hic iustus, nec est ille iustus, nec est ullus alius

alius iustus: terminorum deniq; tertiæ: (descendendo simul sub utroque) hoc modo, Hic homo non est hoc sensus expers, nec est illud sensus expers, nec est vllum aliud, & ille homo non est hoc sensus expers, nec est illud sensus expers, nec est vllum aliud, & ceteri homines eodem modo. Vt autem hæc forma suppositionis (quæ omnium est præstantissima) cognoscatur, plura quam in cæteris traduntur documenta. **Primum documentum.** Omne nomen commune, quod immediate attingit virtus signi vniuersalis affirmatiui, accipitur distributiue, vt subiecta illius propositionis, Omnis homo est animal, & huius. Vterque oculus est in capite, Remouenda tamen sunt quæ impediunt. Nam si dicas, nō omnis homo est animal, impiedetur distributio subiecti à particula, Nō, præfixa, vt mox patebit. **Secundum.** Oē nomē cōmūe, quod siue immediate siue mediate attingit virtus, alicuius signi negatiui, aut negationis negatis, accipitur distributiue, si modo sine eiusmodi signo, aut negatione nō accipitur distributiue. Hoc modo, accipiuntur ambo termini illius propositionis, Nullus homo est sensus expers, et prædicatum huius, Quoddam animal non est sensus expers, quia horum suppositio explicatur descensu copulatiuo. Dixi, Negationis negantis, vt excluderem negationē, quā vocant infinitantem, qualis est, quæ in his nominibus continetur, Non corpus, Non viuens, & in cæteris huiusmodi. Siquidem virtus negationis infinitantis non attingit, nisi dictionem, cum qua componit vnum vocabulum: negatio

Primum documentum.

Secundum.

Negatio infinitans,

gatio verò negans, quæ videlicet non est pars alicuius nominis, aut verbi, negat quicquid post se inuenit, nisi sit pars alicuius extremi, vt supra diximus: quæ ratione Malignantis nature à plerisque appellatur, Vnde fit vt cum voce dicimus, Non corpus est substantia, si negatio est negans, sensus sit, Neq; hoc corpus est substantia, neque hoc aliud corpus est substantia, neq; illud aliud. &c. quopactō enunciatio est vniuersalis, negatiua & falsa. Si vero negatio est infinitans sensus sit, Quod neq; est hoc corpus, nec est illud corpus. &c. est substantia, quopactō enunciatio est infinita, affirmatiua, & vera. Addidi, Si modò sine eiusmodi signo, negationeue non accipitur distributiue, quia negatio, sola ea nomina distribuit, quæ non inuenit distributa: Nā quæ inuenit distributa, nō solū nō distribuit, sed etiā reddit non distributa. Exempli causa, quia neuter terminus huius propositionis, Homo est lapis distributiue accipitur, iccirco si negatio initio proponatur, vterque distribuetur: interiecta verò inter subiectum, & verbum, Est, solum prædicatum distribuet. At quia in his propositionibus, Omnis homo est philosophus: Quidam homo nō est animal: Nullus homo est Grammaticus, Subiectū primæ, prædicatum secundæ, & vterq; terminus tertiæ distributiue accipiuntur: ideo si negationē initio præponas, hi ipsi qui distributiue accipiebantur, amittēt eiusmodi distributiua acceptionem: reliqui autem qui non distribuebantur, distribuetur. Si quidem hæc propositiones, Non omnia

Negatio negans
Cap. 31.

Quæ nomina distribuat negatio

nīs homo est philosophus: Non quidam homo non est animal: Nonnullus homo est grammaticus, idem valet atq. hæc: Quidā homo non est philosophus: Omnis homo est animal: Quidam homo est grāmaticus (vt ex libro tertio apertū est,) in quibus quidem enunciationibus id, quod diximus, facile perspicies. Tertium documentum, Omnis casus obliquus, ad quem terminatur virtus alicuius dictionis superlatiua, aut comparatiua, aut importantis diuersitatem, accipitur distributiue: vt in his enunciationibus, Leo est fortissimus bestiarum: Vrsus est robustior lupo: Miluus differt ab accipitre. Nam sensus primæ est, Leo est fortissimus oīm bestiarū: secundæ verò, Vrsus est fortior oī lupo: tertiæ: Miluus differt ab oī accipitre. Si tamen dictio cōparatiua, aut quæ diuersitatem importat, terminetur ad obliquū eius nominis à quo incipit cōparatio, aut diuersitas, vt si dicas, Homo est fortior homine, hō est alius ab homine, non omnino distribuetur obliquus. Nec enim sensus harū enunciationum est, quòd aliquis homo sit fortior omni homine, aut alius ab omni homine, sed fortior aliquo homine, & ab aliquo homine diuersus. Quartū. Omnis casus obliquus, supra quem cadit dictio exceptiua, accipitur distributiue: vt si dicas, Omne animal præter belluam, est rationis particeps. Sensus erit, Excepta omni bellua. Quintum. Omnis dictio exclusiua præposita subiecto distribuit prædicatum: vt si dicas, Solum animal est fletus capax: Tantum homo loquitur. Hæc siquidem propositiones conuertuntur

Tertium.

Quartum.

Quintum.

tūtur in vniuersales affirmatiuas, in has scilicet, Omne fletus capax est animal: Omne, quod loquitur, est homo: nullus autem terminus distribuitur in consequente formalis consequentiæ, qui nō fuerit distributus in antecedente.

De suppositione Copulata. Cap. 33.

Suppositio copulata est, quæ explicatur descensu copulato. Quo suppositionis genere accipitur subiectum huius propositionis, Omnia Elementa sunt quatuor, & huius, omnes cæli sunt decem, & similia: quoniā eorū suppositio non explicatur nisi descensu copulato, vt ex dictis patet. Per facile cognoscitur hæc suppositio: quo fit, vt nō sit opus documentis. Animaduerte tamen, in solo plurali numero posse nomen accipi copulatum, vt inductione patet cum tamen & in numero plurali, & singulari possit accipi confuse tantū, aut distributiue, vt ex his propositionibus intelliges: Oēs magistratus sunt publici: Oīs magistratus est publicus: Quidā magistratus sunt annui. Quidā magistratus est annuus.

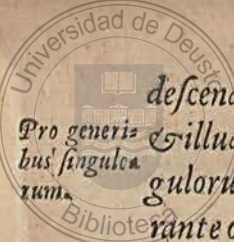
Aduerte.

De suppositione distributiua pro singulis generū, & pro generibus singulorū. Cap. 34.

Suppositio distributiua pro singulis generū, est, quæ explicatur descensu copulatio enumerāte oīa ea indiuidua, pro quibus nomē accipitur. Quod suppositionis generis cōuenit subiecto huius propositionis, Oēs animal moritur. Sic enī

Pro singulis generum.

Hb descē.

descendendū est sub eo, Hoc indiuiduū animalis moritur, & illud moritur, et sic cæt. Distributiua pro generibus singularum est, quæ explicatur descensu copulatiuo enumerante omnes species, pro quibus nomen accipitur. Quopa Elo distribuitur nomen Animal, in hac propositione, Omne animal, quod à Physico definitur, est species, sic enim exponēda est eius distributio, Hoc animal cōmune, quod à Physico definitur, est species, et illud animal cōmune, quod à Physico definitur, est species: & cæt. enumerando sola cōmunia, quia singularia non definiuntur. Dictione Singularum, significatur hoc loco indiuidua: verbo autem Generum, significatur species. Itaq; singula generum sunt indiuidua specierum: genera vero singularum sunt species cōmunes indiuiduis. Ex his colliges, has propositiones esse falsas: Omne animal fuit in arca Noe: Qui vna præditus est virtute, omnes reliquas virtutes habet, si verba illa, Animal, & Virtutes, intelligantur distribui pro singulis generum: veras autem si pro generibus singularum. Duplex verò tradi potest inter hæc duo suppositionum genera, discrimen. Alterum est, Omne nomen, quod potest accipi pro generibus singularum, posse accipi aliàs pro singulis generum, non autem è contrà. Nam omne nomē, quod significat plures species, vt vox Animal, hominem, leonem, & cæteras species animalis, significat etiam indiuidua omnia, quæ sub talibus speciebus continentur: non omne autem, quod significat plura indiuidua, plures etiam species significat.

Pro generibus singularum.

Quid singula generum.

Genera singularum, quæ.

Discrimen pp. us.

significat, vt planum est in voce, Homo. Alterū discrimen, quod ex ipsis definitionibus colligitur est, sub nomen, quod accipitur distributiue, pro singulis generum, descendendum esse enumerando indiuidua: sub nomen autem, quod distribuitur pro generibus singularum, descendendū esse enumerando species. Quanquam ij, qui vocantur nominales, quia nullam naturam cōmunem agnoscunt, iubēt descendere sub nomē pro generibus singularum acceptum, descensu quodam enumerante singula indiuidua, sub singularis speciebus. Exempli causa, sub huius propositionis subiectum, Omne animal fuit in arca Noe, sic dicunt esse descendendum, Hoc animal huius speciei fuit in arca Noe, & illud illius speciei fuit in arca Noe, & sic singula ex singulis reliquarum. Verum hoc non est propriè exponere distributionem, pro generibus singularum, idest pro speciebus, sed pro quibusdam indiuiduis. Præterquam quòd nonnunquam, falsus erit descensus: vt si hoc modo descendas sub nomen, Animal, positum in illa propositione, Omne animal, quod definitur à Physico, est species.

Posterius discrimen.

Aliter nominales.

Impugnatio

De suppositione distributiua simpliciter, & cum exceptione. Cap 35.

Suppositio distributiua simpliciter est, in qua nulla exceptio intelligitur: qualis est suppositio nominis, Homo, in trita illa propositione, Omnis homo est animal, & in hac, H ij Statutū

distributiua simpliciter.

Distrib. cum
exceptione.

Statutū est oībus hominibus semel mori. Distributiua cā
exceptione, quā nōnulli accōmodā vocāt, ea est, in qua exce-
ptio aliqua intelligitur. Qualis est acceptio subiecti illius
propositionis. Omne aīal fuit in arca Noe. Facile enim in-
telligimus exceptionem aquatiliū, quæ quidem in aquis
degebant, & aliorum quorundam terrestrium, quæ aliter,
quām ex animalibus suæ speciei, gigni poterant. Eadē sup-
positio cernitur in illis Poetæ verbis, Et quod tegit om-
nia cælum: quæ etiam in diuinis literis est frequentissima,
vt apud Ioannem cū ait, Omnia per ipsum facta sunt: &
apud Paulum, cuius hæc sunt verba, Nouissimē autē ini-
mica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus
eius. Et mox subijcit exceptionē, quæ intelligenda est: cū
autē, inquit, dicat, Omnia subiecta sunt ei, sine dubio præ-
ter eum, qui subiecit ei oīa. Ac de suppositione nominum
hæc satis sunt. Sequitur, vt de ipsorum statu, ampliatiōe,
distractiōe, & restrictiōe deinceps dicamus.

Ouid. i. meta
morph.

Ioan. 1.
1. ad Cor. 15.

De Statu, Ampliatione, Distractiōe,
& Restrictione nominum.

Caput. 36.

Vbi conueni-
ant nomi-
bus hæc affec-
tiones.

HÆc quatuor accidentia nominum (seu potius sup-
positionum) conueniunt nominibus in enunciati-
one categorica respectu eius temporis, quod per verbum
principale adsignificatur. Nam cū nomen

catego-

catogoremaue accipitur adæquatè pro ijs rebus, quæ exi-
stunt in tempore adsignificato per verbum principale, tūc
habet statum suæ suppositionis. Cū pro pluribus, tūc *Ampliatio.*
ampliatur. Cū autē pro ijs tantū, quæ sunt in alio quo- *Distractio.*
dam tempore diuerso à tempore verbi, tūc distrabitur.
Cū verò eius status, ampliatio, aut distractio, additione *Restrictio.*
alicuius vocis ad pauciora contrahitur, tūc deniq; restrin-
gitur. Exempli causa, in illo sophismate, quod ab Aristote *elench. 3.*
le proponitur, Qui surgebat, stat, sedens surgebat, ergo se-
dens stat, prædicatum maioris propositionis habet statū
suæ suppositionis, quoniam accipitur pro solis statibus in
tempore præsentis, quod adsignificatur per verbū principa-
le, quod est ipsū met prædicatū. Eodē modo prædicatū mi-
noris, & abo termini cōclusionis habet statū suæ supposi-
tionis, quia prædicatū minoris accipitur adæquatè pro ijs,
qui surgebāt iuxta differentia sui tēporis: prædicatū cōclu-
sionis pro ijs, qui stat in suo tēpore: id est præseti: & subie-
ctum conclusionis pro ijs omnibus, ac solis, qui nunc sedent
iuxta differentiam temporis verbi, Stat: id quod in causa
est, vt conclusio vera esse non possit. At verò subiectū mi-
noris ppositionis planè ampliatur, seu (quod idem est) am-
plè accipitur, cū sumatur pro ijs, qui nunc sedent, aut an-
te sedebāt, vt ait Aristoteles: ex quo fit, vt enuntiatio ve-
ra esse valeat. Deniq; subiectum maioris distractū est res-
pectu temporis verbi principalis, quia tempus verbi prin-
cipalis est præsens, ipsum autem verbum, quod subijcitur,
Hb ij accipitur

accipitur pro rebus præteritis dūtaxat idest, pro ijs tātū, qui ante surgebāt. Quōd si hoc modo dicas, Qui heri surgebat, stat hodie, sedēs nudius tertius, surgebat heri. &c. restringes statū verbi, Stat, in maiore, & verbi, Surgebat, in minore, atq; ampliationem participij, Sedens, in eādē minore, & distractionē verbi, Surgebat, in maiore, vt satis apertū est. Eodē modo restringēs statū terminorū conclusionis si dicas, Sedēs in cathedra, stat in via. Noīe verbi principalis, intellige hoc loco, verbū, quod includit copulā prīcipalē propositionis, aut copulā ipsā, cū ipsa explicitē ponitur. Exēpli causa, in illa sumptiōe, Qui surgebat stat, verbū, Stat, est principale, quia includit copulam principalem, vt patebit, si hoc modo resoluas enunciationem, Qui erat surgēs, est stās. Nam illud, Est, potior est copula, quā illud, Erat, cū nectat prædicatū enunciationis cum subiecto. Atq; hæc etiam ipsa copula, Est, in proxima enunciatione, in qua explicitē ponitur, Est, verbū principale. Perspicuum est igitur, quid sit status nominū, categorē matumūe, quid ampliatio, distractio, & restrictio. Scio, distractionem, (vel quo malueris verbo tertiam illam affectionem appellare) à Dialecticis tractari nō solere. Verum cū ea à cæteris tribus planè distinguatur, non mihi visa est præmittenda.

Verbū primū principale.

Cur hic de distractione si at mentio.

Quo ruplex sit status, ampliatio, distractio, & restrictio.

Cap.

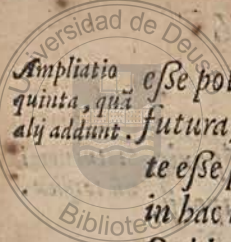
Caput. 37.

STATUS nominū triplex est, præsentis nimirū tēporis, præteriti, & futuri, iuxta tres differentias temporū, quæ principali enunciationis verbo adsignificari possunt. Primus cernitur in terminis huius propositionis, Sedens differit. Secundus in terminis huius, Qui sedebat, diserebat. Tertius in huius, Qui sedebit diseret. Ampliatio videtur quadruplex. Vna, ad præsentia, & præterita, quo pacto accipiebatur subiectum illius propositionis, Sedens surgebat. Altera, ad præsentia & futura, qualis cernitur in subiecto huius, Viuens morietur. Est enim sensus, Qui viuit, aut viuet, morietur. Tertia ad præterita, præsentia, & futura, qualem experieris in subiectis harum enunciationum, Natus morietur: Moriturus natus est. Sensus enim prioris est, Qui natus est, aut nascitur nunc, aut nascetur adhuc, morietur. Nam ratione cuiuslibet horum potest enunciatio esse vera. Sensus autem posterioris, hic est, Qui moriturus adhuc est, aut moritur nunc, aut mortuus iam est, natus est. Quarta ad præterita, præsentia futura, & ad ea, quæ nil repugnat esse, & si nunquam fuerint, nec sint, nec futura sint, quæ quidem possibilis vocantur: quo pacto accipiuntur termini huius propositionis, Omnis homo est animal. Habet enim hunc sensum, Omnis homo, qui est, aut fuit, aut futurus est, aut aliàs esse potest, est animal quod fuit, aut est, aut erit, aut certè

Status nominū triplex.

Quadruplex ampliatio.

Hb iij esse

esse potest. Addunt alij quintam ad praeterita, praesentia, futura, possibilis, & imaginabilia, hoc est quae solū in mente esse possunt: quopactō dicunt accipi hoc nomen Bellua, in hac ipsorum propositione, Homo imaginariō est bellua. Sed hoc mihi nō videtur necessarium. Nam dictio Bellua in proposita enunciatione non accipitur pro bellua fictitia, Sed pro vera bellua, quam tamē ita affirmamus de homine, vt non dicamus, hominem esse veram belluam, quod falsum esset, Sed, fingi veram belluam, seu, esse fictē veram belluā. Itaq; nomina rerum, quae ab operatione intellectus haud pendent, non videntur ampliari ad res fictitias, quas re vera non significant, Sed summū ad posibles. De nominibus autem rerum fictarum, caeterarumq; quae ab operatione intellectus pendent, paulo post dicemus. Hoc vnū in omnibus ampliacionibus obseruandū est, Nomen, quod amplē accipitur, semper accipi disiunctim respectu harum differentiarum, esse, fuisse, fore, & posse esse, siue ampliatio se extēdat ad omnes, siue ad tres, siue ad duas: id quod ex supra positis exemplis licet intelligere. Ratio verō huius rei est, quia cum dico, exēpli causa, Omnis homo est animal (cuius enūciationis subiectum amplissimē accipitur) nō hoc tantū significo copulativē, quod oīs hō, qui fuit, & est, & erit, & esse potest, sit aīal (sic enim, qui modo nō esset, aut non fuisset, aut non esset adhuc futurus, non esset animal) sed quod omnis, qui est, aut fuit, aut futurus est, aut certē alias esse potest, sit animal: qui sensus, omnes omnino

In fine capitulis.
Nomē, quod amplē accipitur, semper accipi disiunctim respectu esse, fuisse, fore, & posse esse, siue ampliatio se extēdat ad omnes, siue ad tres, siue ad duas: id quod ex supra positis exemplis licet intelligere.

omnino hoīes significat esse animalia. Id quod facile perspicies in reliquis. Sed quanquam omne nomen, quod ampliatur accipiat, disiunctim respectu illarum differentiarū, esse, fuisse, fore & posse esse, siue omnium, siue quarūdam, vt dictum est: respectu tamen ipsarum rerum, multo etiā aliter accipi potest. Verbi causa, in his ppositionibus. Oē ridens ploravit: Quoddā aīal ploravit: vtrūq; subiectū accipitur disiunctim respectu duarū primarū differentiarū ipsius nimirū esse, & fuisse: At respectu rerū, illud prius accipitur distributiue, hoc autē in posterius, disiunctiue. Vnde fit, vt prior propositio hoc modo sit exponēda, Hoc, quod est, aut fuit ridens ploravit, & hoc aliud, quod est, aut fuit ridens ploravit, & illud aliud similiter, & sic caetera copulatiue. Posterior autem hoc modo, Hoc animal quod est, aut fuit, ploravit, vel illud aliud animal, quod est, aut fuit, ploravit, & ita caetera disiunctiue. Id quod in caeteris facile intelliges si tenes ea, quae de suppositionibus dicta sunt. Distractiōnes sunt sex. Prima, cum vox accipitur pro praesentibus duntaxat, & verbum principale est tēporis praeteriti, vt si dicas, Qui docet didicit. Secunda cum ecōtrario vox accipitur pro solis praeteritis, & verbū principale est temporis praesentis, vt si dicas, Edoctus docet. Tertia, cum vox accipitur pro solis praesentibus, verbum autē principale est temporis futuri, vt si dicas, Qui vivit morietur. Quarta, cum contrā vox accipitur pro solis futuris, verbum autem principale est praesentis temporis, vt si dicas

Animaduerte.

Distractiōnes sex.

dicas, Moriturus nascitur. Quarta, cum vox accipitur pro
 prateritis, verbum autem principale est futuri temporis,
 vt si dicas, Qui natus est morietur. Sexta, cum vicissim
 vox accipitur pro futuris, verbum autem principale est tem-
 poris prateriti, vt si dicas, Qui morietur natus est, In sub-
 iectis harum omnium enunciationum cernitur distractio, quo-
 niam accipiuntur pro rebus, quae continentur in alio quoda
 tempore diuerso a tempore verbi principalis, vt satis apertum
 est. In praedicatis autem cernitur status, quoniam accipiun-
 tur adaequatè pro ijs rebus, quae continentur in tempore ver-
 bi principalis, vt ex documentis intelliges. Restrictio ge-
 nere quidem triplex est: Status, ampliacionis, & distracti-
 onis. Specie verò tot sunt restrictiones, quot status, ampli-
 ationes, & distractiones. Itaque sunt tredecim specie. Qua-
 rum omnium exempla cernes in subiectis sequenti enunciatio-
 num. Sedens in cathedra, disserit: Qui sedebat in cathedra,
 disseribat: Qui sedebit in cathedra, disseret. Haec sunt exem-
 pla restrictionum status. Ampliacionis autem haec sunt.
 Sedens in cathedra, surgebat: Viuens hodie, morietur:
 Moriturus cras, natus est, Homo, qui est, est animal.
 Distractiois denique haec sunt, Qui docet Philosophiam,
 didicit: Qui viuit lautè, morietur: Moriturus cras, nas-
 citur: Qui natus est heri, morietur: Qui morietur se-
 nex, natus est. Quibus autem vocibus adiectis soleat fi-
 eri restrictio, inferius vt cunq; docebimus. Duo tamen sunt
 hoc loco animaduertenda, antequam ad documenta veni-
 amus

Restrictioes,
 genere tres,
 Specie tredecim.

Cap. 40.
 Prior adada
 uersio

amus. Alterum est, aliter explicandum esse statum, am-
 pliacionem, & reliquas duas affectiones in nominibus ab-
 solutis, aliter in connotatiuis. Prolatis namq; his duabus enun-
 ciationibus, Homo Disputat: Dialecticus disputat: sic ex-
 plicabimus statum subiecti prioris: Homo qui est, disputat:
 posterioris autem hoc modo, Qui est Dialecticus disputat.
 Propositis ite his duabus, Homo disputauit, Dialecticus
 disputauit: sic erit explicanda ampliatio verbi Homo: Ho-
 mo, qui est, aut fuit, disputauit, verbi autem Dialecticus,
 hoc modo: Qui est, aut fuit Dialecticus, disputauit. Atq;
 eodem modo in caeteris. Itaque nomen absolutum in explica-
 tione facienda subiiciendum est ipsi verbo, Est, aut Fuit,
 & caetera: nomen autem connotatiuum praedicandum est in-
 terposito verbi, Est, aut Fuit, & caetera, de pro nomine re-
 latiuo rei connotatae. Alterum est, haec quatuor acciden-
 tia, quae haectenus nominibus rerum realium accommodaui-
 mus, vocabulis etiam entium rationis, & rerum ficta-
 rum suo quodam modo conuenire. Hoc enim tantum in-
 terest, quod esse, fuisse, fore, & posse esse, non sunt in
 his accipienda pro esse, fuisse, & caeteris in rerum natura,
 (quod vocant a parte rei) sed pro obijci intellectui, obie-
 ctum esse, obijciendum fore, ac posse obijci. Entia siqui-
 dem rationis, & res confictae, seu commentitiae, hoc tan-
 tum esse habent, quod obijciantur menti, seu (vt dici solet)
 quod sint obiectiuè in intellectu, Atq; vt in vna re, vel al-
 tera id, quod diximus, intelligas: in his propositionibus,

Posterior as
 nimaduerso

Qua ratione
 quatuor ex-
 plicatae affe-
 ctiones nomi-
 num, conueni-
 ant nominibus
 entium ratio-
 nis, & rerum
 fictarum.

Genus

Genus prædicatur: Chimæra cogitatione concipitur: subiecta habent statum suæ suppositionis pro suis significatis, quæ nunc in tempore præsentis obijciuntur menti. In his verò, Genus prædicabatur: Chimæra cogitatione concipiebatur: subiecta accipiuntur amplè, pro suis nimirum significatis, quæ nunc obijciuntur menti, vel antè obijciebantur. Quamquam in hoc genere nominum non propriè cernuntur huiusmodi affectiones.

Nota hæc.

Documenta quædam ad statum nominū cognoscendum. Cap. 38.

Primum documentum. hic accipitur verbum propriè.

VT igitur statum nominum, categorematum uè facilius cognoscas, hæc accipe documenta: Primum. Omne verbū, quod nec restringitur, nec ampliatur, nec distrahitur, habet statum secundum tempus principalis copulæ. Vt si dicas, Homo sedet: Homo sedit: Homo sedebit: verbum, Sedet, accipietur ad æquate pro ijs, qui nunc sedent: Sedit pro ijs qui sederunt: Sedebit, pro ijs, qui sedebunt. Quòd si dicas, Homo sedet in cathedra, verbum, Sedet, non habebit statum suæ suppositionis, quippe cum, restrictionis causâ, nō accipiat pro omnibus sedentibus hoc tempore. Si verò dicas, Sol splendet, in qua propositione (quia necessaria est, termini ampliatur, vt post dicemus, verbū, Splendet, non accipietur pro solis nūc splendentibus, atq; ita non habebit statum suæ suppositionis. Quòd si dicas, Qui

Qui dormiuit, vigilat, verbum, Dormiuit, & si adæquatè accipiat pro ijs, qui dormierunt, proindeq; habeat statū in ea propositione, quæ includitur insubiecto, tamen quia distrahitur respectu verbi, Vigilat, non habet haud dubiè statum in ipsa principale enunciatione. Id autem, quod dixi de verbis, intelligendum est etiam de ijs, quæ apponuntur verbis. Exempli causa, si dicas, Hic Dialecticus affert probabiles rationes: Hic Orator dixit ornata oratione: Hic Grammaticus profert emendatū sermonē: illud, Probabiles rationes, accipietur adæquatè pro ijs rationibus, quæ hoc tempore afferuntur: illud verò: Ornata oratione, adæquatè pro præteritis: illud deniq; Emendatum sermonem adæquatè pro futuris: sicq; huiusmodi apposita habent statum suæ suppositionis. Caterum nomine appositorum nō intelligas omnia, quæ adduntur verbis, sed ea duntaxat, quæ manant ex actione verbi, vt quæ nunc diximus, aut passionem inferunt, vt si dicas Lignum patitur calorem: Audio concentum. Nam aliòqui non est necesse, vt ea, quæ apponuntur, habeant statum iuxta tempus verbi, vt si dicas, Theologus aperit mysteria: Philosophus disserit de tonitruo. Nec enim necesse est, vt verba hæc Mysteria, & Tonitruo, accipiantur pro ijs tantum rebus, quæ nunc existunt, vt satis apertum est. Secundū. Omne subiectum propositionis affirmatiuæ, ac præsentis temporis, cuius prædicatū non potest subiecto cōuenire, nisi supposita existētia subiecti, habet statū præsentis temporis. Vt si dicas,

Extēditur documentum.

Quid nomine appositum intelligendum.

Secundū documentum.

omnis

omnis homo est albus. Accipitur enim subiectū adæquatè pro omnibus, ac solis hominibus, qui nunc existunt, quādoquidē si tantū hi essent albi, concederetur haud dubiè propositio: quod tamen non fieret, si prædicatum non supponeret existentiam subiecti, ut in his propositionibus, omnis homo est animal, Omnis homo est, & similibus, quod paulo post dicendum est. Eadem de causa non sunt ad hoc documentum, quasi ad normam, dirigendæ enunciationes illæ. Cæci vident, Claudii ambulant: & aliæ huiusmodi, quæ in diuinis scripturis reperiuntur, quia prædicata nō supponunt existentiam eorum subiectōrū, quæ in ipsis exprimuntur.

Documenta ad ampliacionem nominum cognoscendam. Cap. 39.

Primum documentum.

Ad cognoscendam verò ampliacionem permulta, & perutilia tradi possunt documenta. Primum. Omne uomē, quod reddit suppositū verbo adiectiuo præteriti tēporis, accipitur amplè pro præteritis, & præsentibus. Exempla sunt, Templum ædificatum est: Muri corruerunt: Omnis senex fuit puer. Sensus enim primæ hic est, Templum, quod fuit, aut est, ædificatum est. Secundæ, Muri, qui sunt aut fuerunt, corruerunt. Tertiæ. Omnis, qui est, aut fuit senex, fuit puer. Quodnam verò nomen reddat suppositum verbo, vel prima rudimenta Grammaticæ tradunt. Dixi, Verbo adiectiuo, quia de verbo, Est, quod substantiuū appellatur

atur, alia ratio est. Si enim dicas, Omnis homo fuit, nomen Homo, non accipietur tantum pro præteritis, & præsentibus, ut paulo post dicemus. Idem dices de suppositis, subiecti uerbo prædicatorum habentiū sensum uerbi adiectiuo præteriti temporis. Verbi causa, quia idem est dicere, Homo fuit albus, atq; si diceres, Homo albit: & Senex fuit adolescens, atq; Senex adoleuit: efficitur, ut subiecta perinde amplientur in prioribus, atq; in posterioribus. Pari ratione, si uerbum adiectiuum acceptum fuerit in significatione substantiuo, nō erit necesse ut subiectum accipiat pro præteritis, & præsentibus duntaxat: ut si dicas, Omnis homo extitit: Omnis homo uixit, &c. Siquidem de suppositis horum, atq; de supposito uerbi substantiuo idem est iudicium. Addendum tamen est, huic documento, Modò remoueantur ea, quæ impedire possunt, ut, Status, distractio, restrictio, & si quæ sunt alia: quæ moderatio cæteris etiã documentis adhibenda erit. Secundum. Omne nomē, quod reddit suppositum verbo adiectiuo futuri tēporis, accipitur amplè pro futuris, & præsentibus. Exempla. Templum ædificabitur: Muri corruerūt, Omnis homo morietur. Sensus enim primæ hic est, Templum, quod est, aut erit, ædificabitur: &c. His duobus documentis expones multas enūciaciones ueras, quæ primo aspectu uidentur falsæ, ut, Puer senuit: Vir adolescet. Quod enim hæc sint ueræ, tū ex his, Senex fuit puer: Adolescens erit uir, quæ in illas conuertuntur: intelliges, tum etiam si inseras in subiectis alia nomina.

Moderatio

Secundum.

Utilitas quæ dā horū documentorum.

INSTITVT. DIALEC.

mina hoc modo, Puer Isaac senuit: Vir pessimus Antichristus adolescet: quæ orationes perspicuam habent veritatem, Nil ergo ambiguitatis erit, si iuxta primum documentum priorem enunciationem sic exponas, Qui est vel fuit puer, senuit: posteriorem autem iuxta secundum, hoc modo. Qui est vel erit vir, adolescet. Aliæ multæ sunt propositiones, quarum obscura & latens veritas his documentis aperitur. Tertium. Omne nomen rei, quæ dicitur incipere esse, amplè accipitur pro presentibus, & futuris, nomē autē rei, quæ dicitur desinere esse, accipitur amplè pro presentibus, & præteritis. Exempla sunt, Anima huius pueri nunc incipit esse: Motus huius lapidis nunc incipit: Hic homo nunc desinit esse: Motus huius lapidis nunc desinit. Prima enunciatio sic intelligitur. Anima huius pueri, quæ nunc primum est, aut proximè post hac erit, incipit nunc esse. Secunda sic, Motus huius lapidis, qui motus nunc primus est, aut proximè post hac erit, nunc incipit. Tertia sic, Hic homo, qui nunc tandem est, vel proximè antehac fuit, nunc esse desinit. Quarta sic. Motus huius lapidis, qui motus nunc tandem est, aut proximè antehac fuit, nunc desinit. Quartum. Cum oratio asserit aliquid esse aut fuisse prius tempore, quàm aliud, tum nomen rei posterioris amplè accipitur pro ijs omnibus, quæ sunt, aut fuerunt in differentia temporis ad significata per verbum, & in sequente, aut sequentibus: cum autem asserit, aliquid esse, aut fore posterius tempore, quàm aliud, tum nomen rei prioris accipitur amplè

Tertium.

Quartum.

LIB. VIII. 251

amplè pro ijs omnibus, quæ sunt aut erunt in differentia temporis ad significata per verbum, & in præcedente, aut præcedentibus. Exëpli causa, si dicas, Lutherani sunt priores Antichristianis, intelligendi sunt hoc nomine ijs, qui sunt, aut erunt Antichristi sequaces. Si vero dicas, Pelagianifuerunt priores Lutheranis, intelligendi sunt hac voce, qui fuerunt, aut futuri sunt Lutherani. Quòd si dicas, Lutherani sunt posteriores Pelagianis, accipienda est hæc dictio pro ijs, qui sunt aut fuerunt Pelagiani. Si autem dicas, Antichristiani erunt posteriores Lutheranis, accipiendū est hoc vocabulum pro ijs, qui erunt, aut sunt, aut fuerunt Lutherani. Quintum. Vocabula propositionū necessariorum, nisi quid obstet, amplissimè accipiuntur, hoc est, pro omnibus rebus, etiam possibilibus, quas significat. Vt si dicas, Homo est animal: Homo non est lapis. Idem dici solet de terminis impossibiliū, vt harū, Homo est lapis: Homo non est animal, Quod si dicas, Homo qui est, est Animal, nomen Homo, non accipitur, nisi pro hominibus, qui modò extant. Impedit enim restrictio ampliacionem. Si etiam dicas, Homo est animal rationale, dictio, Animal, non extēdetur ad bruta etiam animantia, vt in illa, Homo est animal, extendebatur (disiunctim tamen) quia restringitur à voce Rationale. Sextum. Cum verbum substantiuū, aut aliud, quòd idem valeat, absolute prædicatur de subiecto, tum subiectum ampliatur, etiam ad possibilis. Hac de causa negantur hæc propositiones, Omnis homo est: Omnis homo fuit:

Quintum.

Sextum.

Ii Omnis

Omnis homo erit. Potest etiam hæc propositio negari, Omnis homo fuit, aut est, aut erit, cum multi homines esse possint, qui nec fuerunt, nec sunt, nec futuri vnquã sunt.

Septimum. Subiecta propositionum negantium ampliantur ad possibilia etiam. Vt si dicas, Quidam homo non sedet. Quod enim subiectum huius enunciationis accipiat pro præteritis etiam, & futuris, ac possibilibus, ita confirmo. Accipio nomen Neronis, qui fuit, nec iam est, item q. Antichristi, qui futurus adhuc est, item cuiusdam hominis possibilis, qui nec fuerit, nec sit, nec futurus sit, quiq. appelletur (si placet) Ioannes. Nonne de quolibet horum falso affirmabis quod sedeat? Planè falsò. Igitur verè dices, quod non sedeat. Cum igitur ex qualibet singulari enunciatione rectè colligatur particularis, efficitur, vt illa sit vera, Quidam homo non sedet, etiam si nullus sit homo eorum, qui modo extant, qui non sedeat. Accipitur ergo subiectum eius non modò pro ijs hominibus, qui modo extant, sed etiam pro omnibus, qui extiterunt, extabunt, & existere possunt, etiam si nunquam futuri sint. Quod si quis obijciat, fore hoc pacto duas contradicentes simul veras, hanc scilicet, Omnis homo sedet (posito nimirum, quod omnes, qui nunc extant, sedeant) & illam, Quidam homo non sedet, vt probatum est.

Solutio. Occurres, has quidem facta hypotbesi, quã diximus, esse simul veras, nò tamen esse contradicentes. Nam subiectum nega-

Obiectio.

Solutio.

negatiuæ latius extenditur, quam subiectum affirmatiuæ. Vt ergo sint contradicentes, necessario subiectum negatiuæ contrahendum est ad homines, qui non extant, pro quibus adæquatè accipitur subiectum affirmatiuæ, vt patet ex posteriori documento status.

Nonnulla de distractione & restrictione.

Cap. 40.

Distractio, ex vi quidem verborum, nunquam reperitur, nisi in verbo minus principali, aut in participijs, & horum appositis, vt in exemplis supra positis perspicies. At in sacris literis nonnunquam cernitur in subiectis connotatiuis, vt cum Dominus ait cæci vident: claudi ambulant. & cætera: Nam sensus est, Qui erant cæci, vident: Qui erant claudi, ambulant. & cætera: Nec enim subiecta istarum enunciationum ampliantur ad præterita & præsentia (quod aliquis fortè suspicabitur) quia prædicatum repugnat præsentibus, nec vlla hic est vox, aut materia, quæ sit (vt ita dicam) ampliatiua.

Restrictio aliquando fit additione adiectiui, vt si dicas, Aristoteles fuit Philosophus eximius.

Aliquando appositione nominis, vt si dicas, Apostolus

In quibus verbis reperitur distractio.

Matth. xx.

Quã multis modis fiat restrictio

li ij
Petrus

Petrus fuit primus Christi vicarius. Aliquando adiectione casus obliqui, vt si dicas, Facies hominis spectat cælum. Aliquando adiuncto aduerbio, vt si dicas, Plato disputauit acutissime. Aliquando interposita oratione, vt si dicas, Omnes res naturales, quæ gignuntur, intereunt. His ferè modis fit restrictio, siue status, siue ampliacionis, siue distractionis. Oratio verò interiecta, quæ constat ex pronomine relatiuo, et verbo, Est, vocatur à recentioribus peculiari vocabulo. Copula implicationis, vt si dicas, Omnis homo, qui est, morietur. Duo tamen sunt hoc loco notanda. Alterum est, dictionem, aut orationem, quæ in vno extremo ponitur, non restringere alterum extremum, sed eam duntaxat vocem, quæ in eodem extremo est. Verbi causa, hac vox, Rationale, in hac enunciatione, homo est animal rationale, non restringit vocem, Homo, quæ subijcitur, sed vocem Animal, quæ in eodem prædicato cum ipsa simul continetur, & ita cæteræ. Alterum est, nullam fieri restrictionem, cum additur vox, qua efficitur, vt nomen, quod propriè accipiebatur, accipiatur impropiè. Exempli causa, si nomine, Homo, in hac enunciatione, Homo est in atrio, addas dictionem, Depictus, dicasquè Homo depictus est in atrio, aut in hac, Homo iacet in via, addas dictionem, Mortuus, dicasquè, Homo mortuus iacet in via, nõ restringes sanè eius nominis suppositionem, sed mutabis in impropiam.

Nam quod penitus tollitur, nec

Prior animaduersio.

Posterior animaduersio.

nec ampliatur, nec restringitur. Huiusmodi ergo adiecti- onibus non restringitur suppositio, sed alienatur, vt recentiores dicunt. Hæc facilia sunt, nec indigent documentis. Reliquum est igitur, vt de appellatione nominum dicamus.

De Appellatione. Cap. 41.

Appellationis nomen varie à Dialecticis vsurpatur. Qui tamen aptius, & melius appellationis voce vtuntur, intelligunt hoc vocabulo denominationem, qua vna dicitio aliam denominat. Exempli causa, si dicas, Socrates est bonus citharædus, dicitio, Bonus, dicitur appellare dictionem Citharædus, non autem dictionem Socrates, quia non hanc, sed illam denominat. Nec enim sensus est, quod Socrates sit bonus, & citharædus, sed quod sit pulsandi citharam, & canendi arte peritus. Huius affectionis vocum inter se, vt rei non ignorandæ, nec contemnendæ, sæpè meminit Aristoteles, vt in libris de Interpretatione, & Elenchorum, nullo tamen eam certo vocabulo vsquam nominauit, quæadmodum nec superiores nominum affectiones. Itaque res vetus est, vocabulum recentius. Appellatio igitur est denominationis, qua vna dicitio aliam denominat. Atque ipsum denominare, est appellare: & dicitio denominans, dicitur appellans. Notanda sunt tamen duo discrimina inter dictionem appellantem, & appellatam. Alterum est, dictionem appellantem se per esse adiectiuam: aut velut adiectiuam: appellatam verò, esse

Quid appellationis nomen intelligendum sit.

2. de inter. 2. 2. elench. 4.

Appellatio quid.

Primu ad se me inter v cæ appellat et appella

esse substantiuam, aut velut substantiuam. De adiectiua
 & substantiua exemplum allatum est. De ijs verò, qua-
 rum altera est velut adiectiua, altera velut substantiua, hæc
 cape exempla. Socrates est egregiè doctus. Socrates est me-
 diocriter doctus. Siquidem hæc aduerbia, Egregiè, & Me-
 diocriter, non sunt adiectiua: nec nomen Doctus est adie-
 ctiuum. Sed tamen illa, quia denominant, sunt quasi adie-
 ctiuua: hoc vero, quia denominatur, est quasi substantiuum.

Secundum dif-
 crimem.

Alterum discrimen est, dictionem appellante semper acci-
 piendam esse secundum formale significatum: dictionem
 verò appellatam, interdum accipi secundum formale, vt in
 exemplis adductis, interdum secundum materiale, vt si di-
 cas, Hic citharædus est bonus. Neg enim sensus est, quòd
 sit bonus pulsandi & canendi artifex, sed quòd sit homo
 bonus, seu virtute præditus. Scio apud multos denomina-
 tionem, qua dicitio secundum materiale significatū denomi-
 natur, nō vocari appellationē: sed non est cur adeò presse
 loquendum sit, vt huiusmodi denominatio non sit appella-
 tio nominanda. Alia ratio est in dictione denominatē. Nā
 si ea sumatur secundum materiale significatum, fiet sanè
 loco denominationis, quedam eiusdem rei puerilis, ac nu-
 gatoria repetitio: vt si cum dicimus, Socrates est homo p-
 bus, sensus sit, Socrates est homo homo. Ex his ergo du-
 plex appellatio colligi potest: altera, qua vocabulum deno-
 minetur secundum formale ipsius significatum: altera, qua
 secundum materiale. Diuidi etiam solet appellatio in rea-
 lem

aliter alij.

vt dicitio ap-
 pellationis sem-
 per accipiatur se-
 cundum formale
 significatū

plex ap-
 pellationis.

tera diui-
 appellatio-
 nis.

m, & rationis. Appellatio realis est, cum dicitio, quæ ap-
 ellat significat ens reale, vt in exemplis supra positis.
 Appellatio verò rationis, cum dicitio appellans significat
 ens rationis, vt si dicas, Homo est species. Nec mireris
 quod i exemplū dictionis adiectiua, aut velut adiectiua affe-
 rā nomē Species, quod est substantiuū. Oīs enim dicitio con-
 notatiua, cuiusmodi est nomē species, potest dici cōparatio-
 ne noīs cōnotati, seu potius rei connotatæ, quasi adiectiua.

Documenta ad cognoscendam nomi-
 num appellationem. Cap. 42.

Tandem ad cognoscendam nominum appellationem <sup>Primum docu-
 mentum.</sup> tria hæc accipe documenta. Primum. Nomen adie-
 ctiuum, aut quasi adiectiuum, quod prædicatur de aliquo
 subiecto habente materiale significatū appellat materiale
 significatum subiecti, nisi significet accidens rationis. Vt
 si dicas, Hic citharædus est bonus: Homo sedet: Christus
 fuit semper. Nam prædicatū primæ propositionis appellat
 hominem, qui est citharædus, non autem citharædum, vt
 citharædus est. Prædicatum verò secundæ appellat aliquē
 hominem ex singulis, non autem hominem cōmunem: singu-
 li autem homines, & si propriè non dicuntur materialia si-
 gnificata vocis homo, tamē quia sunt significata mediata,
 possunt modo aliquo materialia significata nūcupari. Præ-
 dicatum quoq; tertiæ appellat verbum diuinum, quod est <sup>¶ Tho. 3.
 q. 16.</sup> quodā

Quodammodo materiale significatum nominis Christus, non autem Deum incarnatum, quod est formale significatum eius. Hinc fit, ut negemus hanc propositionem, Christus est factus, quia significat exui appellationis participij Factus, verbum diuinum esse factum. Dixi, Nisi significet accidens rationis, quia eiusmodi predicata appellat formalia, ac imediata significata subiectorum, modo nihil obstat. Vt si dicas, homo est species, Homo predicatur de pluribus. His enim predicatis appellatur, seu denominatur homo communis, et abstractus, non autem aliquis ex singulis. Hinc fit, ut negemus has propositiones, Animal est species infima, Homo est indiuiduum quid, quia prior significat, animal commune homini & bestiae esse speciem infimam, posterior autem, hominem communem omnibus indiuiduis hominibus esse quid indiuiduum. Addidi, Modò nihil obstat, quia multis modis potest huiusmodi appellatio impediri. Verbi gratia, si dicas, Hic homo est species, Omne animal est genus, dictiones, Hic, & Omne, impedimento erunt ne nomina, Homo, & Animal, denominentur secundum formalia, & imediata ipsorum significata, sed secundum mediata, quae quidem materialia hoc loco esse censentur. Secundum. Vox adiectiua, aut quasi adiectiua, quae ante substantiuam, aut quasi substantiuam in eodem propositionis extremo ponitur, appellat formale significatum eius, ut si dicas, Hic homo est bonus citharædus, Christus est factus homo. Nam sensus prioris est, hunc hominem esse bonum secundum artem pul-

sandi

Nota hoc p
appellati
rationis.

cundum.

sandi, citharæ, & canedi: posterioris autem, Christum esse factum secundum humanam naturam, quam assumpsit. Non recte igitur ita concludes, Hic citharædus est bonus: ergo est bonus citharædus: nec contra, Est bonus citharædus, ergo est bonus nec ita, Christus est factus homo, ergo est factus: nec etiam hoc modo, Non est factus, ergo non est factus homo: quia mutatur appellatio. Dixi, Ante suum substantiuum, quia si substantiuum ponatur ante adiectiuum, saepe adiectiuum non appellabit formale significatum substantiui, sed materiale. Nam propositio hæc, Christus est homo factus, non alia de causa ex vi verborum negatur, quam, quia verbum, Factus videtur appellare materiale significatum vocis, Homo, quod est verbum diuinum, idque propterea, quod verbum, Factus, ponitur post verbum Homo. Quod si quis opponat verba illa ex simbolo Nicæno, Et homo factus est, in quibus verbum Factus, ponitur post verbum Homo: Occurres, verba illa non esse redacta in formam propositionis, sicque esse redigenda, Et (filius videlicet Dei) est factus homo. Quamquam & illud dici potest, hanc regulam, quod attinet ad ordinem dictionum, non semper observari, sed maxima ex parte. Tertium. Voces significantes actum animæ tum cognoscendi, tum appetendi, appellant formale significatum earum, in quas feruntur, ut si dicas, Cognosco venientem: Concupisco dulce. Est enim sensus, cognosco venientem ut venientem, quamquam eum, qui venit, non cognoscam: concupisco dulce, qua ratione dulce est, quamquam

substantia

Obiectio.

Solutio.

Altera solutio.

Tertium.

2. eleuch. 4.

INSTIT. DIALECT.

Recentiores. Substantia rei dulcis me non moueat. Hic etiā addunt recentiores, Modò vox, quæ eiusmodi actū aīæ significat, antecedit eam, in quam fertur, vt in adductis exemplis. Nam si dicas, Venientem cognosco: Dulce concupisco: verba hæc appellabunt materialia significata dictionum præcedentium, sensusq; erit, Hominem, qui venit, cognosco, etiam si ipsum venire minimè percipiam: Rem, quæ est dulcis, expeto, quanquā eam, qua ratione dulcis est, minimè cupiā. Hinc dicunt vitiosam esse hæc argumentandi formulam, Venientem cognosco, ergo cognosco venientem: item hanc, concupisco dulce, ergo dulce concupisco: & vice versa. Ceterum hæc conditio, vt mihi quidem videtur, sæpius in hac regula, quàm in superiori, præmittitur. Quin etiā prima sæpe numero non obseruatur: quod facile exēplis ostēderem, nisi iam in hisce rebus multus viderer. Quia tamē hæc documenta maiori ex parte sunt vera, atq; disputationibus, præsertim theologicis, non parum vtilia, non sunt, illa quidem omnino contemnenda. Hæc de suppositione, ac ceteris nominum, suppositionumue affectionibus dixisse sit satis. Quæ quàm sint vtilia enodandis sophistarum captionibus, ijsq; omnino, quæ tota hac institutione continentur, planius intellegendis experietur is, qui ea didicerit. Optarem ego tamen, vt quantum vtilitas, & perspicuitas paterentur minueretur hæc indiēs, potiùs, quàm auferentur. Quare cum oīa, quæ initio proposuimus, vtcunq; explicata sint, nihil amplius dicendum.

FINIS.

EXCVDEBATVR OLYSSIPONE

In officina Ioannis Blauij Colonienfis, vita iam defuncti Regij typographi Sexto Idus Maij. Anno à Christo nato, Millesimo Quingentesimo Sexagesimo quarto.

(20)

*Definit cubito, gladio Dialectica totum
Diuidit, & t orto fune reperta ligat.*

ERRATA.

- | Fo-
lio. | Pagi.
na. | Line-
a. | |
|-------------|--------------|-------------|--|
| 5. | 1. | 20. | <i>κατηρησία</i> , pro <i>κατηρησία</i> |
| 6. | 2. | 12. | altero, pro altera. |
| 8. | 1. | 22. | prætergressis, pro prætermi-
ssis. |
| 14. | 1. | 16. | cirulus, pro circulus. |
| 17. | 2. | 7. | quæ casu, pro quod casu. |
| 19. | 1. | 17. | siue sint, de est, siue nō sint. |
| 23. | 2. | 6. | definitio nominis, de est, cō-
munis. |
| 28. | 1. | 26. | signū 4. non fuit ponēdum
in margine, ad. i. Top. sed ad
.i. post. |
32.	2.	26.	vacat totalinea.
34.	2.	2.	fit, pro si.
36.	2.		margine. i. cap. 2. p cap. 5
42.	1.	16.	dicantur, pro dicatur.
57.	1.	16.	subalternatē, p subalternatē
62.	1.	9.	quem pro quam.
63.	1.	12.	cōditionalis, p conditionalē
64.	1.	8.	itelligēdū ē, p itelligēda sūt.
66.	2.	17.	nimina, pro nimia,
69.	1.	5.	subalternatē, p subalternatē
77.	1.	5.	quarum, pro quorum
ibidem. S, pro Si.
88.	1.	3.	natus, pro natum.
90.	1.	22.	illi, pro ille.
91.	1.	18.	essentiam, pro essentia.
92.	1.	13.	substantia, pro substantiam.
100.	1.	3.	Vlyse, p Achille, vt cap 7.
105.	1.	20.	necessaria, pro necessaria
118.	cap.	15.	initio directe, pro indirecte.
120.	.	1.	vel propositio, d est negabit.
124.	2.	18.	hoc, pro hoc est.

Fo. pagi line
ho. na. a.
126. 2. 18. constat, pro constant.
129. 1. 3. Darapti, pro Baraliptom.
142. 1. 17. altera, pro alterum.
ibidem. Ægipto, pro Ægypto.
145. 1. 2. posterioribus, p posteriorib.
eodē 2. 1. ex q̄rtis sophistic^o, de est qui.
146. 1. 8. Errorē, de est à Dialectico,
qui opinionem, sed etiam.
148. 1. 5. sit pro fit.
149. intitulo cap. 7. dialecticas, p
dialectica.
ibidem. 24. Dialecticæ, pro dialectica.
eodē 2. 11. continet, de est explicite.
150. 1. 3. fere, pro fere.
154. 2. 10. Effectæ, pro affectæ.
157. 2. 20. definitioni, pro definitione.
159. 1. 17. ad marginem, nomimunibus,
p nominibus.
178. 1. 12 eum pro cum.
180. 1. 6. vestium pro vestiginm.
ibidem 22. conditiones, p condiciones.
181. 1. 1. Maraganum, pro Mazaganū
ibidem 5. minis pro hominis.
eodē 2. 17. petertibus, pro petentibus.
184. 2. 20. rephendū, p reprehendū.
187. 1. vltima von pro non.
190. 2. 11. vero, pro verum.
192. 2. 11. laudant pro landatur
193. 2. ad marginem diffici est lins, pro
difficilius.
195. 1. 11. honestum pro honestum.
198. 4. 3. & pluribus, p cō pluribus.
eodē 1. vltimo. fit, pro fit.
199. 2. intitulo cap. 38. proprii, p proprijs.

Fo. pagi line
ho. na. a.
201. 1. 23. causa pro causæ.
202. 1. 7. ambigum, pro ambiguum.
205. 1. margi. 2. Non pro Num.
206. 1. 4. aduersari, pro aduersarij.
ibidem. 11. debens, pro debes.
eodē 2. 1. ellicimus, pro elicimus.
ibidem. 18. nouissima, pro notissima.
207. 1. 5. respiciens, pro respondens.
ibidem. 6. sola, pro soluta.
eodē 2. 24. vt, pro ni.
208. 2. 17. ragas, pro rogas.
ibidē. vltima. Iuuare, pro Iuuari.
209. 2. 4. pœnitus, pro penitus.
211. 2. 11. est, pro es.
212. 2. 4. æquiucatiōæ, p æquiucatiōe.
216. 1. vltima. copulantur, pro copulatur.
218. 2. 5. quiddam, pro quidam.
219. 2. 2. enunciations redundat.
220. 1. 21. visce, pro vice.
221. 1. 16. de est, homo est animal igitur
homo non est species infima.
227. 2. 13. accipint, pro accipiant.
228. 1. 1. nodo, pro nodos.
230. 1. 10. cerussa, pro cerussa.
231. 2. 14. ducarum, pro duarum.
232. 1. vltia. vntur, abundat.
238. 2. vltima deniq, de est tertix.
249. 2. 14. vomen, pro nomen.
252. 1. 14. pratertia, pro præteritas.

Finis.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[A large, blank page with a light beige or cream color, showing signs of aging and discoloration.]

